Baharlık Kitap Dizisi 20

PSİKANALİZ YAZILARI

psikanalizin dili

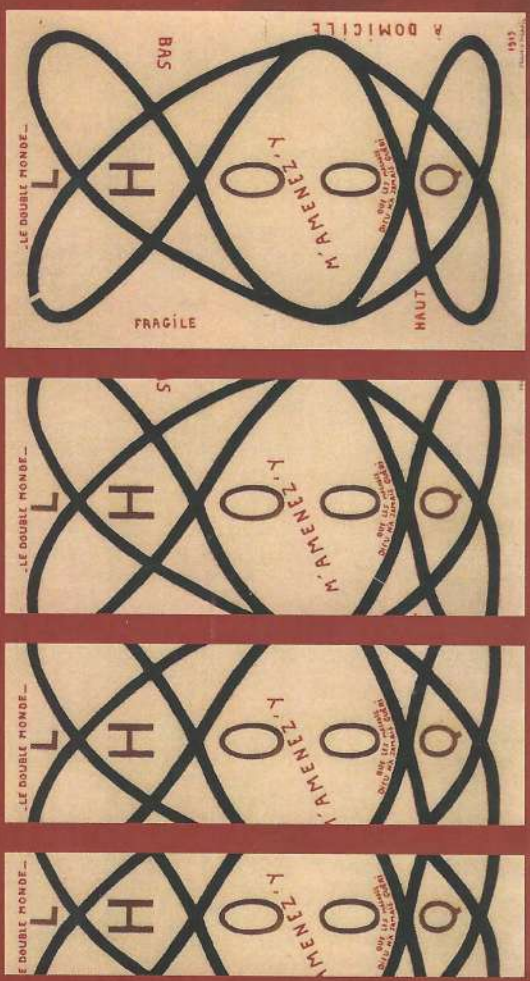

İlkbahar 2010

BAĞLAM

Baharlık Kitap Dizisi 20

PSİKANALİZ YAZILARI

psikanalizin dili
the language of psychoanalysis

İlkbahar 2010

BAĞLAM

Bağlam Yayınları 337
Psikanaliz Yazıları
Baharlık Kitap Dizisi-20
Psikanalizin Dili
İlkbahar 2010

ISBN 975-6947-36-5 (TK No)
978-605-5809-30-0 (20. Cilt)

Psikanaliz Yazıları
Yayın Yönetmeni: Talat Parman
Yayına Hazırlayanlar: Ayça Gürdal Küey, Tevfika İkiz,
M. Levent Kayaalp, Raşit Tükel, Elda Abrevaya

Birinci Basım: Mayıs 2010
Kitap Tasarımı: Canan Suner
Kapak Resmi: Francis Picabia, *La Double Monde*, 1919

Baskı: Huzur Ofset
Davutpaşa Cad. Güven Sanayi Sitesi
B Blok 336/1 Topkapı/İstanbul

BAĞLAM YAYINCILIK Hobyar Mah. Narlıbahçe Sok. No: 9/3 Cağaloğlu/İstanbul
Tel: (0212) 513 59 68 / 244 41 60 Tel-Faks: (0212) 243 17 27
Web: www.baglam.com e-mail: baglam@baglam.com

sunuş

Çağdaş psikanalizin önemli adlarından Christopher Bollas, 6 Aralık 2001'de Londra'da Freud Müzesi'nde "Freud ve Avrupa'nın Dışında Olmak" başlıklı bir konferans veren Edward Said ve onu yanıtlayacak Jacqueline Rose'u tanıtırken yaptığı açılış konuşmasına, "sürgün" konusunun bu ünlü Filistinli düşünürün temel sorunsalı olduğunu vurgulayarak başlar. 1948'den beri sürgünde bir Filistinli olan Edward Said'in konuşmasına yanıt verecek olan Jacqueline Rose ise sürgün bir ailenin üyesi olarak birçok yakınını toplama kamplarında yitirmiş bir Yahudi'dir. Konuşmanın yapıldığı yerin Sigmund Freud'un sürgün olarak gittiği ve yine sürgün olarak öldüğü kent Londra olduğunu da vurgulamak gerekir.

Bollas, Said'in şu sözlerine gönderme yapar: "*Birçok kişi bir kültüre, bir çevreye, bir ülkeye ait olduğunun bilincindedir; oysa sürgünler en azından iki kültüre ait olduklarının... Ve bu çoğulluk bir eşzamanlı boyutlar bilincinin doğmasına yol açar ki bu bilinç, bir müzik terimini ödünç alırsak, kontrpuandır. Bir sürgün için yeni çevresindeki yaşamı, kendini dile getirme veya davranış alışkanlıkları, önüne geçilmez bir biçimde başka bir çevrede yaşadıkları ile zıtlık oluşturacaktır.*"[1]

Christopher Bollas bu kavramın psikanalize de aktarılabileceğini düşünmektedir. Ona göre "Ruhsal kontrpuan" tanımlaması, ruhsallığın tüm unsurlarının birincil yerden başka bir yeni yere hareket etmesini betimler. Şöyle der Bollas: "*Annesel düzenden babasal düzene geçmek, çocuksu ortamın imgesel dünyasından dilin simgesel düzenine geçmek bize sürgünle ilgili ilk deneyimini yaşatır; bu deneyim Proust'un yapıtının büyük bölümüne izini vurmuş, aynı zamanda gücünü vermiştir. Bu*

[1] Edward W. Said (2001) *Reflexions on Exile and Other Essays*, Cambridge, MA, Harvard University Press s.186 *aktaran* Christopher Bollas içinde *Freud and the Non-Eropean*, Sunum: Christopher Bollas, Yanıt: Jacqueline Rose Fr. çev. Philippe Babo, *Le Serpent a Plumes*, Paris, 2004, s. 16-17.

anlamda tüm canlılar bir çeşit sürgündürler. Belki de bu yüzden ülkesinden kovulmak gibi korkunç bir kaderi yaşamayanlarımız bile bunu yaşayanların yazgısına empatiyle yaklaşırlar."[2]

Kontrpuan terimini psikanaliz için öneren Bollas, Edward Said'in çok iyi bir piyanist olduğunu, önemli bir müzik dergisinde eleştiri yazıları yazdığını, Daniel Barenboim ve Chicago Senfoni Orkestrası ile birlikte Beethoven'ın Fidelio'sunun yeni bir gösterimini gerçekleştirdiğini anımsatır. Bu çok yönlü yaratıcı düşünür ve müzisyenin toplumsal bağlam için önerdiği kavramın, psikanaliz alanında da yaratıcı çağrışımları olması kaçınılmazdır.

Önce şu anımsatmayı yapmak gerekir. Bir müzik terimi olan kontrpuan, bir melodinin başka melodilerle birlikte çok sesli hale gelmesini betimler ve yatay çok seslendirme sistemi olarak tanımlanır. Müziğin ikinci önemli unsuru olan armoni ise akorlar aracılığı ile dikey çok seslendirmeyi oluşturur. Ancak her ikisinin birbirine bir zıtlık oluşturmadığı, iç içe örülmüş en karmaşık melodilerin bile temel bir armoni düzeni gerektirdiği unutulmamalıdır.

Biz, Bollas'ın önermesini biraz daha ileri götürelim. Ruhsal yaşamı birinci ve ikinci yerleştirme ile yatay ve dikey boyutlara ayıran Sigmund Freud'un kuramıyla müzik kuramının yakınlığını kurmak, her ne kadar kendisi müzikle pek aram iyi değildir demiş olsa da, çok yanlış olmayacaktır. Ruhsal yaşamın ilk gelişim döneminin zorunlu sürgünlüklerine oral, anal, genital evreler diyoruz. Çocukluk döneminin bu sürgünlüklerini, ergenliğe, erişkinliğe, orta yaşa, yaşlılığa ve hatta ölüme geçişle ötekiler izler. Tüm bu geçişlerde o döneme özgü melodi öncekilere katılır ve yaşam, yatay çizgiselliğinde dış unsurların da katkısıyla az ya da çok karmaşık olarak ilerler. Ancak bütün bunların belli bir armoniye yani akora gereksinim duyduğu açıktır. Ruhsallık açısından armoniyi kuşaklardan edinilen dikey unsur olarak tanımlayabiliriz. Oysa ruhsal kontrpuan bireyin yaşamı boyunca edindiği ve birbirine eklemlediği melodilerdir. Ruhsallığın müziğinin tanımı budur ve her bireyin müziği birbirinden farklıdır.

---

[2] a.g.e., s.17-18.

Çünkü sayısı belirli notalarla, kuralları belirli kontrpuan ve armonilerle birbirine benzemeyen sonsuz sayıda müzik yapıtı oluşturmak ne denli olası ise, insan ruhsallığının belirli kuralları olan oedipus ve kastrasyon karmaşaları ve insan bedeninin önceden belirlenmiş biyolojik zorunluluklarına karşın birbirine asla benzemeyen bireysel ruhsal tekillikler oluşturması o denli olasıdır.

Analizanın, sürgünde bestelediği müziği dinleyen psikanalist kendi sürgün yaşamının izini taşıyan müziğin etkisinde duyduklarına yorum olarak adlandırdığımız yanıtı verecektir. Zaten bestecinin yapıtına müzisyenin yanıtını yorum olarak adlandırmıyor muyuz?

****

Psikanaliz Yazılarının onuncu yılının ilk sayısı 2010 Sonbahar'ında yayınlanacaktır. Yazı önerilerinizi lütfen baglam@baglam.com adresine iletiniz.

TALAT PARMAN

İçindekiler / Contents

sunuş | 5
presentation
TALAT PARMAN

önsöz | 11
preface
TALAT PARMAN

dil bozukluğu: çocuğun ruhsal süreci üzerindeki etkisi ve terapötik yaklaşım | 13
language disorders: their impact on the childs mental process and therapeutic approaches
LAURENT DANON-BOILEAU / ÇEVİREN / TRANSLATED BY ALPER ŞAHİN

yeni doğanda dil gelişimi ve bebekçe | 31
language development in newborn and baby talk
TALAT PARMAN

dile getirmek için sözcükler: eylemden söyleme | 41
words for expressing: from acting to speech
FRANÇOISE FEDER / ÇEVİREN / TRANSLATED BY BAHAR KOLBAY

ergenin yaratı dili | 63
the adolescents creative language
ZEHRA KARABURÇAK ÜNSAL

bir psikolojik danışmanın günlüğü danışmanın bilinçdışı dile gelse | 73
the diary of a psychological counselor if the unconscious of the counselor were put to words
F. GÖVER KAZANCIOĞLU

şiddet ve yaratıcılık | 85
violence and creativity
ZEHRA KARABURÇAK ÜNSAL

ferenczi'nin izinde kuşaklararası dil farkı | 95
tracing ferenczi and the language difference between generations
TALAT PARMAN

gençliğin dili ya da kürklü merkür | 111
language of youth or mercury fur
ALPER ŞAHİN

dosya ötesi

kim konuşur? kim bakar? kim hisseder? özyaşamsal anlatılarda bakış açısı | 121
who speaks? who looks? who feels? point of view in autobiographical narratives
TILMANN HABERMAS / ÇEVİREN / TRANSLATED BY NEŞE HATİBOĞLU

düşlemledikleri gibi bir anne olabilmeleri için kadınlara yardım etmek | 151
helping women become the mothers they hope to be
FRANCES THOMSON SALO / ÇEVİREN / TRANSLATED BY NERGİS GÜLEÇ

bir ensest kurbanının analizi üzerine notlar | 169
notes on the analysis of a victim of incest
ROBERT SALO / ÇEVİREN / TRANSLATED BY AYTEN DURSUN SÖKÜCÜ

ingilizce özetler | 189
summaries

haberler – duyurular | 195
news - announcements

önsöz

Dilin psikanaliz için taşıdığı önem yadsınamaz. Psikanaliz her şeyden önce bir dil uğraşıdır. Dil ötekini anlamak, tanımak ve anladığını aktarmak çabasıdır. Buna kimileri doğrudan tedavi etme amacını da eklerler. Ötekini anlamak, tanımak, aktarmak ve hatta tedavi etmek için de olsa dil temelinde ruhsallığın tanımının yapılmasını da sağlar. Lacan "bilinçdışı dil gibi yapılanmıştır" derken ne denli haklıysa, Laplanche da "dil bilinçdışı gibi yapılanmıştır" derken o denli haklıdır. Bu bir tutarsızlığa değil, dil ve ruhsallık arasındaki bağın ne denli karmaşık olduğuna işaret eder.

Dilin psikanaliz için taşıdığı önemin farkında olarak İstanbul Psikanaliz Derneğinin 2009 yılı etkinliklerinin önemli bir bölümünü "dil" konusuna ayırdık. "Okul ve psikanaliz" etkinliğinde okul ve dili, "çocuk psikanalizi günleri"nde çocukta dil gelişimi ve bozukluklarını, "gençlik üzerine tartışmalar" etkinliklerimizde ise ergenin dilini çeşitli yönleriyle ele aldık ve tartıştık. 2009 yılında dil temasına ayırdığımız çalışmalarımızı, derneğimizin düzenlediği ilk etkinlik ve bir anlamda yıllık kongremiz sayılabilecek olan Uluslararası İstanbul Psikanaliz Buluşmalarının on birincisinde "psikanaliz ve dil" konusuna yer vererek tamamladık. Bu etkinliğin konuşma metinleri Psikanaliz Buluşmaları dizisinde ayrıca yayınlanacaktır.

Bu sayının "Psikanalizin dili" dosyasında okuyacağınız yazılar ilk üç etkinlikte sunulan konuşmaların bir bölümünden oluşuyor. Farklı etkinliklerde sunulmuş olsalar da birbirini tamamlayan yazılar olduğunu belirtmek istiyorum. Dil okulda, çocuklukta ve gençlikte elbette farklılıklar gösteriyor ve bu değişim ve farklılaşma çoğu kez hayli keyif de veriyor, ancak öte yandan bireyin varoluşunun sürekliliğini oluşturan en önemli unsurlardan biri olarak hep tekil kalmaya da devam ediyor. Bu yazıların yayın için hazırlanmaları aşamasında da bir başka dil değişimine hayli keyifle tanıklık ettik.

Çünkü bu yazılar önce birer sözlü sunum olarak dinleyici karşısına çıktılar ve konuşma dilinin çerçevesi içinde şekillendiler. Sözlü sunum biçimlerinde dinleyiciye konuşmacının söz dışı dilinin desteğiyle yani jestler ve mimiklerle iletildiler. Daha sonra yazılı dile dönüştüler, bu kez okuyucunun karşısına yeni biçimleriyle çıktılar. Öte yandan konuşmadan yazıya dönüşün getirdiği değişikliklerin yanında, yayına hazırlık aşamasında da bir takım değişikliklere uğradılar. Kimileri bu yeni biçimleriyle onları etkinlikler sırasında dinlemiş olanları bile şaşırtacak bir farklılığa büründüler. Böylece konuşma dili yazı diliyle ve dahası yayın diliyle tamamlanmış oldu. Bütün bu değişikliklere karşın tekilliklerini elbette yitirmediler. Dilin zenginliği de bu değil mi?

Keyifli okumalar dileği ile.

TALAT PARMAN

dil bozukluğu: çocuğun ruhsal süreci üzerindeki etkisi ve terapötik yaklaşım*

*LAURENT DANON-BOILEAU***

ÇEVİREN: ALPER ŞAHİN

Fransa'da çocuk psikanalizinin iki ana ilkesi vardır: bir yandan yetişkin psikanalizi ile özünde bir bağ taşır (biri diğerine gönderme yapmadan asla düşünülemez); diğer yandan, araçsal sorunların çocuğun ruhsallığının tümü üzerindeki etki ve sonuçları üzerinde özel bir dikkat gösterir[1]. Dil bozukluğunun çocuğun bütün ruhsal süreçleri üzerindeki etkisine ilgim bu bakış açısından anlaşılabilir.

Dil Sorununun Ruhsal İşlevlerin Bütünü Üzerindeki Etkisi

Sözün özel bir işlevi vardır. Ruhsal yaşantımızın en canlı yanına bağlı iken, bir yandan da kendi kendimizle ve çevremizle bitmek tükenmek bilmeyen bir değiş tokuş içindedir. Anlaşılacağı gibi, dil düzeyinde oluşan bir sorunun çocuğun kişiliği ve genel davranışları üzerinde etkileri olacaktır. Üstelik psikanalitik görüşün en azından Freud'un birinci yerleştirmesi (topique) açısından, bilinçdışının etkin kullanımı için söz bir gerekliliktir. Bilindiği gibi, birinci yerleştirmede bilinçdışı; şey tasarımıyla (représentation de chose) sözcük tasarımı (représentation de

---

* İstanbul Psikanaliz Derneği tarafından 6-7 Mart 2009 tarihlerinde düzenlenen 6. Çocuk Psikanalizi Günlerinde yapılan konuşmanın metnidir.

** Psikanalist ve dilbilimci, Paris Psikanaliz Kurumu üyesi.

[1] Araçsal sorundan kastım, dili, tonu, duruşu, veya görsel alanı düzenleyen üst işlevde oluşan büyük veya küçük bir işleyiş bozulmasıdır. Bu söylediğim bazı yazarların "minimal beyin işlev bozukluğu" dediği şeydir (Minimal brain dysfunction).

mot) arasında bir ayırımı varsayar. Eğer sözcük tasarımı bulunmuyorsa veya bozuksa, o zaman bilinçdışının da yerli yerinde olmadığını söyleyebiliriz. Bu yüzden de nevrotik bastırma tam bir savunma olarak görev yapamaz. Dolayısıyla, çocuk için, yadsıma, ikiye bölme, yansıtma, depresyon gibi daha ilkel savunmalara dönmek mecburen öncelik taşır. Dil bozukluğunun çocuğun kişiliği üzerindeki etkisini ölçmek için dilin işlevi sorusuna geri dönmek gerekir. Kısaca ifade etmek gerekirse, dilin iki şey için yapıldığını söyleyeceğim.

Dil ilk önce, konuşanın iç rahatsızlığının ağırlığını hafifletmeye, sonra da konuşanın diğerine gösteremediklerini, öncelikle görülemeyen duygularını, arzularını ve düşüncelerini iletmeye yarar. Nitekim diğerleri ile olan bu empati düzeyindeki paylaşım (dilin dolayımı ile ve dil tarafından) yüzünden hafifleme olur. Dilin ana kazançlarının tam da bunlar olduğu konusunda hemfikirsek, o zaman dil bozukluğu olan çocuğun nasıl ve nerede zorluk yaşadığı, nasıl araçsal sorununun iç yaşantısını etkilediği ve kültürel paylaşım olanaklarını tehlikeye attığı hemen görülebilir. Dil bozukluğu, ilk önce sözün sağladığı yatıştırma işlevini etkiler. Eğer normal bir şekilde konuşan kişi için konuşmak yatıştırıcı bir etkiye sahipse, tersine iyi konuşamadığını bilen bir çocuk hissettiklerini dile dökmeye hazırlanırken uyarılma ve kaygısının artması tehlikesi ile karşı karşıyadır. Çünkü sözlerinin yöneldiği kişinin onu anlayıp anlayamayacağını hiçbir zaman bilemez. Onun için dil sakinleştirici bir kaynak olmaktan ne denli uzaksa, sözcüklere dökme düşüncesi de bir o kadar uyarılma durumunu katlayarak artıracaktır. Dilin sakinleştirmesi gereken uyarılma durumuna, bu sefer söylenmek istenilenin söylenememesi ve anlaşılamaması korkusundan kaynaklanan uyarılma da eklenir.

Fakat dil bozukluğu, görülmeyenle oynayabilme kapasitesi üzerinde de etki yaratır. Sözcüğün değeri göz önünde olmayanı düşünce aracılığı ile saptayıp, başka biriyle paylaşmak için olanak sağlamasında yatar. Çocuk zihninde taşıdığı ama göz önünde bulunmayan nesnelere atıfta bulunmak için sözcükleri kullanamazsa, diğeri ile paylaştığı somut durumdan kendini sıyıramaz. Görünürde olup parmağı veya bakışı ile işaret edebileceklerinin dışında olanları ifade edemez. İletişimde "şu an"dakine mahkûmdur. Ayrıca çocuğa çoğunlukla nesnelerin veya resimlerin el altında tutulmasıyla yardım edilmeye çalışılır. Bu durum

dilin işlevinin tersine çevirmesine yol açar. Gördüklerinden yola çıkarak daha rahatlıkla konuşan çocuk için dil, göz önünde olan nesneleri işaret etmek için kullanılan bir araca dönüşürken, orada bulunmayan nesneler için kullanılmaz hale gelir.

Bu ilk kaybın yanı sıra, ilki ile aynı türden bir kayıp daha vardır: eğretileme (métaphore) kaybı. Üretim düzeyinde ağır bir dil bozukluğu gösteren bir çocuğun eğretilemeyi nasıl keşfettiğini hatırlıyorum. Bir gün okulda köpekbalıkları üzerine yapması gereken bir ödevi vardı. Merkezin onu kabul ettiğim katındaki kütüphanesinde pek fazla köpekbalığı resmi yoktu. Mahalle kütüphanesine gitmek zorunda kaldık. Orada çekiç-köpek balığı, sütanne-köpekbalığı, öncü-köpekbalığı isimlerinin yazılı olduğu resimleri keşfettiğindeki şaşkınlığı bir hayli dikkat çekiciydi. Aniden bütün bu deniz canavarlarının köpekbalığı olmalarına karşın, çekiç, sütanne, öncü olmadıklarını fark etmesiyle, bu birleşik adlardaki ilk sözcüğün sıfat olduğunu ve anlamının da yalnızca bir eğretilemeye karşılık geldiğini kavrayabilmişti. Ona çekiç-köpekbalığı, sütanne-köpekbalığı, öncü-köpekbalığını aklında tutmasını sağlayan işlemsel hafıza, aslında işlevini görememekteydi. Onun fark edemediği, aralarında birleştirme çizgisi olan birleşik sözcüklerde, ikinci sözcük ada gönderme yaparken, birincisinin bir sıfata karşılık gelmesiydi[2]. Dolayısıyla çekiç-köpekbalığı çekiç olmayıp, yalnızca başı çekice benzeyen bir köpekbalığıdır. Sütanne-köpekbalığı da aslında sütanne olmayıp, başkasının yanında oynanan role gönderme yapmaktadır. Eğretilemeye ve düşünsel oyunlara açılım, onda yalnızca aracı olan sözcüğün etkisiyle sınırlı kalmıştı. Sabit grafik bir destekten yararlanabilmesiyle, sözcükler üzerinde tam bir oynama kapasitesine erişebilmişti.

Sözcük üretme bozukluklarının çocukların kişilikleri üzerindeki etkisine kısaca değindim. Aynı zamanda sözcüğü anlamaya ilişkin bozukluklara da gönderme yapmak gerekir. Burada ilk önce yapılması gereken ona söyleneni anlayamayan bir çocuğun nasıl bir zorluk içinde olduğunu tasavvur etmektir. Böyle bir çocuk hiçbir zaman, duyduğundan, anladığından ve düzgün yorumladığından emin olamamaktadır. Kendisiyle konuşan insanla bağlantıda kalmak için her seferinde çok büyük bir güç harcamak zorundadır. Yakasını bırakmayan bu acıya karşı bir savunmaya başvurup, iletişimi kesmek ve kaçmak çok kolay-

[2] Fransızcada ise tam tersidir, birincisi ada, ikincisi de sıfata karşılık gelir. (ç.n.)

dır. Kaçmak ne mutlu ki ender olan bir şeydir, bazen hayallere sığınmaya kadar gidebilir. Bu noktada ötekiyle olan sözel iletişim çocuğu bu hayal dünyasından çıkarmakta yetersiz kalır. Ona söyleneni anlayamayan bir çocuğun hissettiklerini sözlü olarak kullanıma sokamaması, hayalleri gerçekliğe yeğleme tehlikesini yaratır. Fakat özellikle sözcükler arasındaki farkın yeterli derecede algılanamaması sonucunda, düşünceler arasındaki fark da silikleşmeye başlar, düşünceler karışır ve o kadar çabuk değişirler ki artık onları sabitlemek olanaksızlaşır. Sözcükler birbirlerine karıştıklarında, onların göndermede bulundukları düşünceler de karışırlar.

Normandiya'da bir plajda gününü geçirmiş olan bir çocuğun bana "volkanlarla" oynadığından bahsettiğini hatırlıyorum. Bunların aslında uçurtma olduğunu (cerf-volant) anlamam epeyce zamanımı almıştı. Zihninde "v,l,c" gibi sessiz harflerden kaynaklanan bir karışıklık, birbirinden ayrışamamış bir sözcüğün doğmasına neden olmuştu ki bu da hem "volkan" (volcan) hem de "uçurtma" (cerf-volant) sözcüklerine gönderme yapıyordu. Bu yalnızca sözcükler arasındaki bir karışıklıktan ibaret değildi. Bana anlattığı öyküsünün geri kalanının da onayladığı gibi, anısında yer alan bu nesnenin (plajda oynadığı uçurtma) yanı sıra, biraz tuhaf başka bir nesneye dair bir düşünce de zihninde oluşmuştu. Lav ya da ipin ucundaki bez gibi havaya fırlatılan bir nesne; ateş ve rüzgâr gibi unsurların güçleriyle özel bir bağ kuruyordu.

Sözcükler arasındaki karışıklığın; kavramların da birbirlerine karışmasına ve birinden diğerine süreğen geçişlere neden olduğunu saptamak olasıdır. Bu yüzden bu tür bir güçlük; düşünceyi ayırt etme, sınıflandırma ve sabitlemede ciddi zorluklar yaratır. Sözcükler arasındaki fark algılanmadığı için karıştırıldığından dolayı, düşünceler de birbirine karışır, dağılıp giderler. Diğeriyle iletişimde, kavramları düzene koyacak ve bunların hızla bir anafora dönüşmesini durduracak bir paylaşım olmadığı için, bir kavram başkasının yerine geçer. Başka bir deyişle, eğer sözcükler şekilleri içinde sürekli değişirlerse, ikincilleştirilmiş bir düşünce nasıl oluşturulabilir? Gerçeklik ilkesi gerçekliğin olduğu gibi kabul edilmesinden ibarettir. Fakat bu aynı zamanda sözcüklerin de değişmemeleri ve farklı şeyleri veya farklı düşünceleri, farklı şekilde adlandırmaya yaramaları anlamına gelir. Bu bakış açısından, anlama

bozukluklarının düşüncenin belli oranda psikotikleşmesini desteklediğini düşünme eğilimindeyim.

Bazen, kavrama sorunu çok ağır olmadığında, çocukların söylenenleri anlama riski aldıklarında, anlamayı becerdikleri görülür. Fakat hazırlıksız olduklarında veya onlara aniden hitap edildiklerinde anlayamazlar ve kaybolurlar. Bu durumda iletişimde kendi temalarına, görüş şekillerine, bakış açılarına tutundukları görülür. Bu, kanımca bir kafa tutma eğilimden kaynaklanmaz. Bunun yapılmasının nedeni yalnızca, tartışma konusunun seçimini diğerine bırakırlarsa, haklı olarak onlara söyleneni hiç anlamayacaklarına dair bir sezgiye sahip oluşlarıdır. Anlamak için sürekli iletişime egemen olma ve konu bulmak için kendilerini zorlarlar. Bu, egemenlik isteğinden çok, öngöremedikleri bilmedikleri terimlerin ortaya çıkmasından korkmaları yüzündendir.

Terapötik Yaklaşım

Dil bozukluğu çocuğun kişiliğinin bütünü üzerinde etkilidir. Bu sıradan gözlem, terapötik yaklaşım tarzını tanımlamanın sonuçlarından bağımsız olamaz.

Açık olan şudur ki, söz ve dil zorluğu yaşayan bütün çocukların teknik bir yeniden-eğitimden (rééducation) yararlanması gerekir (gerekmelidir): dilin üretim düzeyinde, yani sözlükbilgisi ve sözdizimi kadar, dilin anlaşılmasını sağlamak için de bir şeyler yapılması gerekir. Aynı şekilde, çocuğu dilin farklı kullanımlarıyla (istekler, sorular, kanıtlamalar, anlatımlar, açıklamalar, vs.) ve diğerinin ne düşündüğünü hayal ederek bunun üzerine söyleyebilecekleriyle tanıştırmak için de bir şeyler yapılmalıdır.

Bununla birlikte, teknik boyutların pek de yeterli olduğu söylenemez, en azından birçok uzmanın düşündüğü gibi, amaç çocuğun iyi bir dil kullanımı ve uygulamasına erişmesi değil de, kendine ait sözleri kullanabilmesidir. Bir çocuğa anadili, adeta bir yabancı dil öğretir gibi öğretilemez. Ancak ona dili sahiplenebileceği şartlar yaratılmaya çaba gösterilebilir.

Terapötik çalışmada, özellikle sorunun ağır olduğu durumlarda, çocuğun yükümlülüğünü alan yetişkinin, onun doğal hareketlerine yer açarak onun tarafından yönetilmeyi, kendini uzunca bir süre ona bırakmayı kabul etmesi gerekmektedir. Eğer bu sağlanamazsa çocuk, onda

zorla geliştirmesi istenilen konuşmayı (bu çalışma dilin yararcılığına saygılı olsa bile) yetişkinlere ait bir protez olarak kabul edecek ve asla gerçek anlamda sahiplenemeyecektir. Belki sonunda ortada görünen pek bir sorun kalmayabilir, fakat bozukluğun dilin ruhsal yaşamın içinde kalan kısmında sürmesi tehlikesi vardır. Diğer bir deyişle, dil çocuk için bir araç olmaktan öteye gitmeyebilir.

Çocuğun ruhsal yaşamında dili bütünleştirebilmesini sağlama sürecinde, terapötik çalışmanın ilk aşamaları temeldir. Kendi deneyimimde, üç yaşında olup da hiç konuşamayan çocuklarla karşılaştım. Aslında yaşadıkları zorluklar çoğunlukla dil bozukluğu ile iletişim bozukluğunun sınırındaydılar. Hiç konuşmuyorlar ve öte yandan diğer yandan sözel olmayan iletişim kapasiteleri de kırılgandır. Aralarından bazıları başlangıçta süreç içinde toparlanacak olan hafif otistik izler taşırlar.

Elbette dil bozukluğu olan bütün küçük çocukların bu tür sorunları yoktur. Fakat dil ile dil kullanımının uyumlu bir şekilde bütünleşmesi için, özen göstermek gereken bir ilk dönem vardır. Bana öyle geliyor ki, iletişim ve konuşma sorunu olan bir çocuğun yarası, ilk aşamada çocuğun oyun oynamayı sürdürebileceği bir alanın oluşturulmasını zorunlu kılar. Yetişkin yalnızca orada hazır bulunarak uygun bir dile sahip olmasa da çocuğa anlam yaratabileceğini ve iletişim kurabileceğini göstermiş olur. Çalışmanın bu aşamasında, çocuğa henüz yeni bilgilerin sağlanması gerekmez. Fakat çocuğu izlemek, onun anlamlandırabilen bir özne olarak konumunu desteklemek gerekir. Temelde çocuğa sözel olmayan iletişimden yararlanarak kendini anlatabileceğini göstermelidir. Daha sonra sabitlenmiş sözel olmayan iletişime sözel öncülleri eklemlemesinde ona yardım edilir. Sözel olmayan iletişimin sabitlenmesi (örneğin, yüz ifadeleri, nesneleri işaret etmek gibi kolay ve uygun şeylerden yararlanmak), ardından ilk sözel ürünlerin ("aferin!", "işte!", veya "gitti!", gibi) sözel olmayan iletişime eklemlenmesi, bana dilin ruhsal yaşamla bütünleşmesindeki önemli iki koşulun yerine getirildiğini düşündürmektedir. Bu böyle olmadığı takdirde, yeniden eğitilen (rééducation) çocuk iki düzlemi birbirinden ayrı tutarak korumak riskini taşır. Bu düzlemlerden ilki sözel olmayan bir iletişime geçmek, ikincisi ise düzgün iletişim kurmadan konuşmaktır.

Terapötik Deneyimimi Yöneten Birkaç Basit İlke

Size uygulamama yön veren birkaç ilkenin genel bir görünümünü vermek istiyorum.

1. Birincisi çocuğu kendi kendini düzene koyabilmesi için seans alanında serbest bırakmaktan ibarettir. Bu, ona önerebileceğim farklı oyun etkinlikleri arasından kendi yapmak istediğini seçebilmesi anlamına gelir. Bu, yalnızca, onun özgürlüğüne saygı duymak anlamına gelmez. Burada özellikle önemli olan, eğer seçen oysa ne olacağını, benden ne istediğini ve benim ne yapacağımı biliyor demektir. İletişimi sağlama sürecinde (bu evrede özellikle sözel değildir), onun benden yapmamı istediği görevleri yerine getirmek için gösterdiği yerlerde bulunmam yeterlidir. Bütün bunlar onun kendini anlatabildiğini görerek rahatlaması ve iletişimin bir haz kaynağı olabileceğini görmesi içindir.

2. İkinci ilke yinelemeyle ilgilidir: bir seanstan diğerine her şey aynı şekilde devam etme eğilimindedir. Bu bir yetişkin için tekdüze olabilir fakat çocuk için belirleyici bir etkiye sahiptir. Çünkü bu, zamanla, çocuğun seanslarda her jestin ardından neyin ortaya çıkacağını öğrenmesine yardım eder. Daha da iyisi her jest gelecek silsilenin habercisi olan bir işaret görevini üstlenir. Böylece çocuk her yaptığı jestin onun için ne anlama geldiğini bilecek olmam konusunda kademeli olarak emin olmaya başlar. Başka bir deyişle, sınırlı bir evrende de olsa, hangi işaretleri kullanırsa diğerinin onları anlayacağı bilgisine sahip olduğundan şüphe duymayan bir kişi haline gelir.

Bütün bu önerilerim jestler ve yüz hareketleri aracılığıyla, sözel olmayan anlam boyutuna gönderme yapar.

3. Üçüncü ilke söze dairdir ve benim kullandığım sözle ilgilidir. Bu sözü tasarruflu kullanma ilkesidir. Konuşamayan bir çocuk için söz banyosunun zorunlu olduğu fikrinin tersine, ben kişinin çocuğa yönelik kullanacağı dilde cimri olmasının gerekli olduğunu düşünüyorum. Sıradan bir çocuk için annesinin ona konuşması, şu ünlü anne dili, belirleyicidir. Ama dil bozukluğu olan çocuğun konuşmaması, onunla yeterince konuşulmamış olmasından kaynaklanmamıştır. Elbette dil bozukluğu olan bir çocuğa farklı söylemler sunmak önemlidir (emir vermekle yetinmemek veya yalnızca yararcı bir dil kullanmamak, zaten kim bundan şüphe duyar ki?) Fakat ölçülü konuşmak da bundan daha az önemli değildir. Ölçülü konuşmak, çocuğun yaptıklarının arasına bir

söz iliştirip, onun yaptığını bir bütün olarak fark etmesini sağlayarak, art arda gelen deneyimlerinin akışından onu ayırabilmesine yol açmaktır. Konuşmak erkenden başınıza gelenleri vurgulamaya, ayırmaya yarar. Söz, deneyimden bir olayı kesip ayırır ve ondan bir gösterilen (signifié), bir düşünce nesnesi oluşturur. Bu işlemin gerçekleşebilmesi için, çoğu zaman tek bir sözcük yeterlidir. Örneğin, masanın üzerinde duran bir kalemi sürekli yere düşürüp eğlenen bir çocuğa, kalem her defasında yere düştüğünde "pat!" demek veya kalemi, yeniden başlamak için masaya her koyduğunda "işte" demek yeterlidir. Böylelikle dile başvurmanın temel ilkesine dayanılmış olunur. Açıkçası bu durum, Bruner'in anne ile çocuk arasındaki oyunları anlattığı, ünlü "format" kavramına çok yakındır. Yine de bir farkla, oyunun tekrar ettiği her aşamada kullanılan sözcüklerde bir değişiklik yapılmaz.

4. Öne süreceğim son ilke, takılmalardır. Çocuğun yineleyen bir hareketini uygun bir şekilde bozma tavrına ben takılma diyorum. Uygun bir şekilde demekle, ona hareketinin yönünü değiştirdiğini görmesine yetecek kadar demek istiyorum. Elbette onun kendi içine çekilmesine veya öfkelenmesine neden olacak kadar fazla olmamalıdır. Eğer çocuk hareketine çok karışılıp öfkelendirilirse, bu kaybettik demektir. Aynı şekilde eğer jestlerine müdahale edilirse, o da ona önerilenlerden uzaklaşır ve yalnızca zihnindekilere geri dönerse, yine kaybettik demektir. Buna karşın, takılmamızdan alınmayıp, onunla baş eder ve uyum sağlarsa, bir şeyler kazandık demektir. İşte size bir örnek: bir seans sırasında bir çocuk hiç bir şey söylemeden küçük bir arabayla oynamaktadır. Ben de onun yaptıklarını seyretmekteyim. Tek müdahalem, onun çok hızlı giden arabası her viraj yaptığında "vıjjt" diyerek hareketi işaret etmemdi. Bu oyun beni bir süre sonra sıkmaya başladı. Arabayı biraz uzak bir yere fırlatmasını fırsat bilerek onu konuşturmaya çalıştım. Arabayı ele geçirip plastik bir kutunun içine koydum. Böylece onu benden istemek için kutuyu işaret edeceğini umuyordum (gelecek sefere de şansım yaver giderse bu harekete bir de "ver" kelimesini eklenecekti). Heyhat!, hiç de böyle olmadı. Kutunun üzerine atıldı, açıp arabayı içinden aldı. Takılma işe yaramamıştı. Bununla birlikte sonraki seansta arabayla yine oynamaya devam ederken, ben bir kâğıdı alıp ikiye katlayarak uzun çatıya benzer bir şey yaptım. Sonra ona bu ikiye katlanmış kâğıttan bir tünelmiş gibi arabasını geçirebileceğini göster-

dim. Bu oyunu kabullenip araba kâğıdın altında kayboldukça, işaret edip "hop" dedi. Bu sefer takılmam, doğal bir şekilde oluşan senaryosunu biraz karmaşık hale getirmem, işe yaramıştı. Çocuğun düşüncesini dile getirebilmesi veya geliştirmesi için desteklemek ne kadar önemliyse, onunla biraz zıtlaşarak doğal bir şekilde oluşturduğu oyunu daha karmaşık hale getirmeye zorlamak da bir o kadar önemlidir.

Bu öne sürdüklerimle, resimler üzerinde tanımlamalar yapma alıştırmaları veya dil uygulamasına ilişkin alıştırmalardan çok uzakta bulunduğum açıktır. Elbette bu alıştırmalar gereklidir ama benim anlayışıma göre daha sonraki bir ikinci evrede devreye girmelidirler. Ayrıca, bu ikinci evrenin ne zaman olası olduğunu çocuğun kendisi belirtecektir. Bir kitabı aradığında ve bir resmi size soru sorarcasına bakıp işaret ettiğinde, sizden onu adlandırmanızı beklemektedir. Ve bilindiği gibi adlandırmak bir kurt resmi önünde durup "bu bir kurttur" demek değildir. Bu aynı zamanda, sözcüğü bir öykünün, bir anının içinde konumlayarak, çocuğun kurt temasına atfettiği bir tasarımı ve duygulanımı yetişkinle paylaşabilmesi anlamına gelir.

İki Klinik Örnek

Bu vesile ile hayli ilerlemiş iki klinik örneği hızlı bir şekilde size sunmak istiyorum. Bu çocukların ikisi de ağır dil bozuklukları olmasına karşın, hiçbir iletişim sorunu ortaya koymuyorlardı. Çocuklardan ilki olan Fabien'in dile getirme bozukluğu vardı (yetişkinlerde buna Broca afazisi deniyor), Kim'in ise, anlama bozukluğu vardı (yetişkinlerde buna Wernicke afazisi deniyor).

Fabien Olgusu

İlk seansta Fabien bir resim yaptı. Karnında bebekler olan iki tane kurt. Daha sonra oyuncak kutusunu aldı, ters çevirdi ve bir kaide gibi kullanarak üzerine, kükreyen iki plastik kaplan yerleştirdi. Bana dönüp onları işaret ederek "ölü" (mort) dedi. Fabien'in aslanlar hakkında "ölüler" (morts) mi, yoksa "ısırıyorlar" (ils mordent) mı demek istediği pek anlaşılmıyordu. Daha sonraki bir seans sırasında, bu hayvanları yaşama döndürüp, "ölü değiller" (non-morts) diyecekti. Tek sözcüklü ifadeden çift sözcüklü ifadeye geçilmiş, böylece ilk kazanç elde edilmişken, üstelik bir de olumsuzlama kullanılmıştı. Oyun sırasında Fabien oynattığı

hayvanlar tarafından yenilebilmeleri için, benden diğer hayvanları yaklaştırmamı istedi. Fakat ölü olmayanlar (non-morts) benim yaklaştırdıklarımı yediklerinde öldüler ve oyun tersine döndü. Ölüler dirildiler ve öncekileri (yani onları yiyenleri) ısırdılar. İsıran hayvanla ölü hayvan arasındaki karışıklık sürekli olarak değişkenlik göstermekteydi. İsıranlarla ölüler (mordeurs ve morts) birbirinden uzun zaman ayrı kalmamalıydılar, adeta. Bu sıradan bir şeydir. Bununla birlikte, oyun sırasında sahnelediği bu özelliklerin dışında hiçbir şeyin, yedi yaşında bu çocuk için psikotik bir durumu işaret etmemesi olağan mıydı? Burada doğrudan sorgulamak istediğim dil sorununun dolaylı etkisidir. Bu dışa vurulan (expressif) dille, üretilen dille ilgili bir konudur, anlamayla ilgili değildir. Dil bozukluğu, kurmaca bir durumda kutuplaşan unsurların istikrarsızlığını güçlendirmektedir. Yine de, sorun, birazdan başka bir hastada görüleceği gibi, sözcüğün gündelik bir gerçeğe bağlı olmasını zorunlu kılmamaktadır. Burada "ölü" (mort), "ölü olmayan" (non-mort), Fabien'in oynattığı küçük plastik oyuncaklara atfettiği hayali özelliklerdir. Birazdan bu durumun, Kim'in dil sorunu olan sesbilimsel (phonologique) sağırlıktan ne denli farklı olduğu görülecektir.

Tedavinin başlangıcından birkaç ay sonra başka bir olay oldu. Fabien, aşağı yukarı gizil döneme girecek bir çocuk için son derece şaşırtıcı bir oyun kurdu. Oyuncak kutusundan keçeden yapılmış bir anne ve bir bebek oyuncak seçti. Onları kırmızı tebeşire buladı ve çarpıcı bir gerçeklikle bir doğum sahnesi oynadı. Göründüğü kadarıyla kendisine de hekim rolünü biçmişti. Bulunduğumuz odada bir tas ve su olduğundan, bebekle anneyi burada yıkadı. Seansın sonunda benim önümde yaptığı bunca şeyden ve benim de bütün bunları yapmasına izin vermemden biraz kaygı duyarak, bekleme odasındaki babasını olanlara tanık olması için içeri çağırdı. Bu sahnenin şiddeti ve üçüncünün kullanımı üzerine elbette söylenecek birçok şey olacaktır. Fakat amacım bu değildir. Beni ilgilendiren şudur: Fabien'in dil sorununun simgeleştirme üzerindeki etkisi nedir? Orada da yanıtın basit olduğunu düşünüyorum: oyunda düşlemlerin şiddetini ifade etmeye katkıda bulunmuştur. Düşlemlerin şiddetini destekler durumdadır fakat altını çizmek isterim ki düşünülenin tersine, yapılandırılmış bir dilin eksikliği Fabien'in oyununu zamansal olarak bölümlere ayırmasını engellememiştir. Doğum sahnesinde anlatımsal bir süreklilik vardır. Fark edilir

bir şekilde, en baştaki yırtıp parçalayarak yemek yemeyle ölü/ölü olmayanla da bir tezat oluşturmaktadır. Oradaki canlandırmalar bir senaryo şeklinde örgütlenmesinden uzak ve tekrardan ibarettiler. Doğumun canlandırılmasıyla artık bu değişmişti.

Dolayısıyla, dışavurumsal dil eksikliğinin, öykü oluşturulmasını kısmen bozduğu doğrudur, fakat bunu söylemek için daha erkendir. Tersine kuşkusuz olan, dışavurum eksikliğinin oyunun düşsel tarzını özellikle vahşi kılmasıdır. Böyle olmasının nedeni büyük olasılıkla, bu eksikliğin bastırma düzeneğini bozmasıdır. Bu saptama pek de önemsiz değildir: çünkü bastırmayı bozanın dil eksikliği değil de, dile ilişkin dışa vurum eksikliği olduğunu gösterir. Fabien sonuçta kendini dile getirmekte zorlanıyordu, ona sunulan dili anlamakta güçlük çekmiyordu. Onunla konuşulduğunda son derece iyi anlıyordu. Fakat akıcı bir şekilde kendini ifade edemiyordu. Elinin altında kullanabileceği başka sözcükler olmadığı için de, onları bastırmak için unutamaz ve aklındakilerin şiddetini hafifletmek için yerlerine yenilerini koyamaz. Şey tasarımının özü, sahnelediği oyundaki jestlerinde sürekli ve hoyratça var oluyordu. Sahneye koymak aynı zamanda hoyratça dışsallaştırmak anlamına da gelir. Gerçekten de dil oturmaya, Fabien ancak daha rahat konuşmaya başladığında geç gizil evreye girecekti. Oyunları fakirleşmeye başlamıştı. Her ne kadar oyunlarının şiddeti azalsa da, simgesel zenginliklerini kaybettiler. Görüşmelerimiz sıkıcı hale gelmişti. Örneğin, bilye yarışmaları veya iki sandalye arasındaki kalede bitmek tükenmek bilmeyen futbol maçları gibi. Oyunların katı yaptırımlarından biraz uzaklaşan ve açımlayıcı bir özellik taşıyabilen sözüm devreye girince –yorumlama demeye cesaret edemiyorum-, hemen öfkeleniyordu. Bu durumda "hayatını anlatma" diye bağırarak, beni susturuyordu. Görüldüğü gibi bastırmanın olabilmesi için, sözcük tasarımının devinimsel boyutuna ve aynı zamanda etkin bir telaffuz için gerekli birbiri ardına gelen eklemleyici hareketlerin bellekteki izine yatırım gereklidir. Bastırma, bütün bu yatırımlar çevresinde örgütlenir. Bastırma duyulan sözcüklerin anısına değil de, daha çok sözcük tasarımının bu boyutuna ilişkindir.

Fabien'in terapötik süreci benim dilin simgeleştirmedeki yeri konusunda birçok kuramsal sorunu yeniden ele almamı sağladı. Bunlardan bir tanesi, ikincil simgeleştirmeden geçecek olan dürtünün niteliğine

ilişkindir. Konuşurken ne yüceltilir? Aşk mı? Saldırganlık mı? Zamana veya duruma göre ikisi birden mi yüceltilir? Veya yalnızca ikisinin arasındaki bağ mı yüceltilir? Örneğin balinayla kutup ayısı karşılaştığı zamanki gibi, çatışma halinde olan dürtü mü yüceltilir? Bence, tekrar etmek gerekirse, Fabien'in tedavisinin bazı noktaları buna yanıt sağlayabilir: yüceltilen çatışma halindeki dürtüdür, dürtünün tek niteliği değildir. Eğer yalnızca bir niteliği olsaydı, oyunda eyleme dökülme ve sözel olmayandan geçme eğilimi gösterirdi. Örneğin bu durum konuşmaya değil de, doğum sahnesine yol açar. Söz, daha özgün bir deyişle, sözdizimi (syntaxe) çatışmalı bir düzenlemeye gönderme yapar.

Terapötik çalışmanın başlangıcından iki yıl sonra, sıkıcı gibi görünen bir seans sırasında bir şeyler değişiverdi ve bu sefer temelli olarak Fabien'in örgütlenmiş bir dile geçmesinin işaretleri belirdi. O gün, Fabien bir tenis topuyla girdi, benden divanın üzerindeki yastıklardan birini alıp hedeflemesi için duvara doğru tutmamı istedi. Çoğu zaman olduğu gibi bana söyleneni sesimi çıkarmadan yerine getirdim. Biraz sonra hedefi değiştirdi ve oyuncak kutusuna fırlattı. Küçük oyuncak figürler yerlere dağıldı. Onları topladım ve bir daire şeklinde dizdim. O zaman bana bir gözlem oyunu önerdi. Masanın üzerindeki karakterlerin dizilişine dikkatle bakacaktım, sonra onun değişiklik yapması için yüzümü başka yöne çevirecektim, sonra yeniden bakıp farkları bulacaktım. Kabul ettim. Bana yüzümü çevirip oyuncaklara bakmamı söyledi, fakat onların duruşunu dikkatle incelemem boşunaydı, neyi değiştirdiğini bulamadım. Benim bu şaşkınlığım karşısında pek de böbürlenerek "Bulursan şaşırırım" dedi. Bu açıkça "bulman beni şaşırtır" demekti. Oyuna biraz daha devam ettikten sonra düşüncesini değiştirdi, yastıkların yanına geldi, birini alıp havaya attı ve "yakala, bay Boileau!" diyerek ona vurdu. Bunun ardından havada karate dövüşü hareketleri yaptı. O aralar televizyondaki bir dizide sekiz yaşında yenilmez bir karateci çocuk kahraman vardı, ona bunu görüp görmediğini sordum. Az sonra bana cevap yerine, "öl, usta!" dedi. Böylece bu Japon dizisinde zor durumlarda kalan çocuğun ona yol göstermesi için dua ederek çağırdığı ölmüş bir atasını hatırlatıyordu. Yine hatırlıyorum da geçen yıl bir öğretmeni Fabien'e çaresiz bir hastalığa yakalandığını söylemişti. Elbette bu ölüm haberinin benimle de ilgili olduğunu düşündüm, biraz evvel benimle oynarken bana vurmuştu. Hiçbir şey söylemedim. Fabien hayali dövüşünü bitirdi. Nefes nefese

oturdu, sonra ayağa kalktı, yastığı yeniden aldı, yeniden vurdu ve bu sefer "oğlun, o öldü" dedi. Bu defa olmuştu. Bütün aktarımsal değerler ve inşalar dil üzerinden geçmişti. Usta olarak ölecek olan bendim, sonra da oğlum, yani benim için değerli olan biri veya benim öldürmeye karar vereceğim biri. Ama Fabien'in özdeşleşeceği de biriydi. Burada ölü babayla çatışma ve totemsel özdeşleşme vardı. Fabien ölülerin sayısını artırarak, bana karşı olan saldırganlığın şiddetini hafifletiyor ve özdeşleşimlere olanak sağlıyordu. Burada, görüldüğü gibi, Fabien, "oğlum" olan yeni bir ölü seçerek, üst düzeyde bir çatışmayı örgütlemişti. Bana bir ebeveyn seçmişti, yani hedeflenen biriydim, ama bir de erkek çocuk seçmişti. Başka bir deyişle kendi gibi birini seçmişti. Bu sefer dil, bir kurgu örgütlemeye yaramıştı. Bu kurguda aynı unsur yok olmadan, çelişkili değerlerle bağlantılıydı. İkincil simgeleştirmenin açılımı doğrudan çeşitli anlamlara ilişkin tasarımsal unsurlara, dolaylı olarak da dürtüsel çatışmaya bağlı görünüyordu.

Kim ve Sesbilimsel Sağırlık Sorunu (Anlama Sorunu)

Şimdi de bazı açılardan ilkinin tam tersi olan ikinci bir örnek sunmak istiyorum. Bu bir kız çocuğu olan Kim'in öyküsüdür. Kim'in halk dilinde sesbilimsel sağırlık denen ağır bir anlama bozukluğu sorunu vardı. Ona söyleneni tekrar etmekte özel bir zorluk çekmiyordu ama onunla konuşulduğunda duyduğu ses zincirini çözümlemeyi başaramıyordu. Konuşmanın içeriğindeki gösterenleri (significant) saptamak için nereden keseceğini bilemiyordu. Sözcüklerin sınırları zihninde çok sabit olmadığından, kendini ifade ettiğinde söyledikleri aynı şekilde değişkendi. Az anlaşılır ve az ayrıştırıcı bir biçimde konuşuyordu. Kim ile ilk karşılaşmam o dört buçuk yaşında iken, Binet Merkezi'nde konsültasyonu yürüten bir hekiminin çektiği video kaydı aracılığı ile oldu. Bandı dikkatle izlerken birçok şey dikkatimi çekti.

Konsültasyona gelen hekim onun dikkatini içinde oyuncaklar, insan ve hayvan figürlerinin bulunduğu kutuya çekmeye çalıştığında, o parmağıyla farklı oyuncakları işaret ederek (bu açıkça onun otistik olmadığını gösteriyordu) anlaşılır bir dille onların isimlerini söylüyordu. Fakat buradan ileri gidemiyordu. Hiç bir şeye dokunmuyor, hiç bir etkinlik, oyun, öykü oluşturmuyordu. Sözleri belli bir sözcük dağarcığına sahip olduğunu gösteriyordu, fakat buna karşılık ona hiç bir şey eklemiyordu.

Yapacağı şeyi veya istediğini söylemiyordu. Olanları da belirtmiyordu. Sanki okuldaymış ya da bir test alıyormuşçasına, yapabildiğini kanıtlamak için gördüklerini işaret edip adlarını söylüyordu. Ben buna "altyazı geçmek" diyorum.

Buna karşın, gerçekten kendini dile getirme yolu aradığında, düşüncelerini söze dökmek istediğinde, Kim tarzını değiştiriyordu. Düzgün bir şekilde konuşmayı kesiyordu. Söyledikleri bütünüyle anlaşılmaz hale geliyordu. Buna karşın, onu dinleyen bütünüyle kavrayamasa da, tonlaması ona sanki anlaşılır bir konuşma yapıyor izlenimi veriyordu. Bu durum, İngilizce bilmeyen ama filmlerin X dizisinde konuşulan Amerikan İngilizcesini konuşur gibi yapan çocuğunkine benziyordu. Bu durum, küçük kızın kullandığı dil işe yaramadığı zaman hatasızdı ama kendini ifade etmek için bir senaryo oluşturmaya kalktığında dili dağılıyordu. Bu tuhaf iletişimsizlik izlenimi üzerinde durmak gerekir, çünkü Kim hazırlıksız olduğu zamanlarda, ona yapılan sözlü telkin veya önerileri kavrayamıyor gibi görünmektedir.

İlk konsültasyonun filminde başka bir tuhaflık daha dikkatimi çekti. Doktor ona "erkek kardeşin nerede?" diye sorduğunda, ellerini küçük kuklalar şarkısına eşlik edildiğindeki gibi, öne getirerek oynattı. Bu bilindiği gibi "üç kere döndüler sonra gittiler" şeklinde biten çocuk şarkısının uyandırdığı düşünce, adeta "kardeşim burada değil" anlamına geliyordu. Fakat neden Kim sözcüklerin yerine, jestleri kullanmayı yeğliyordu? Oyuncak kutusundaki hayvanları gösterip, doğal bir şekilde "boğa, inek, ördek" olarak adlandırabilirken, niye "orada değil" veya "gitti" diyemiyordu? Sanki işe yarar bir şey söz konusu olduğunda, ne konuşacağını bilmiyordu.

Konsültasyon sırasındaki durumun ona sınıfta olanları anımsatması mümkündür. Böylece o da okuldakini andıran bir iletişim tarzını kullanıyordu. Diğer bir olasılık da Kim'in yanıtı olan kukla hareketlerinin, henüz bir işarete karşılık gelmemesiydi. Sonuç olarak bir işaretten bahsedebilmenin iki şartı vardır. Gösterilenin (signifié) sınırlarının açık bir şekilde belli olması ve daha sonra da öznenin, bu gösterileni başka biriyle iletişime geçmek amacıyla kullanması. Ellerini kuklalar şarkısındaki gibi oynattığında, Kim'in gerçekten bir iletişim mantığı ile hareket ettiğini anlamak çok zor görünüyor. Çünkü bu hareketi mimiklerle anlatılan bir yanıttan çok, yokluğun çevresinde oluşan düşünce

çağrışımlarına benziyordu. Kim'in "kardeş" sözcüğünü telaffuz etmesi, o sırada büroda olmayan kardeşinin anısını uyandırır. Muğlâk bir yokluk duygusu yaşayıp, bu duruma kayıp bir şeye dair muğlâk bir duyguyla karşılık verir. Ayrıca çocuklar sabah annelerinden ayrıldıklarını ve bu ayrılıktan duydukları yalnızlığı unutmak için kuklaların şarkısını söylemezler mi? Oynatılan eller yokluğun dile getirilişi olup, hissedilen acıdan kurtulmaya yarar. Yine de buna bir işaret (signe) denilebilir mi?

Sonuçta bu çok zengin anlamlı jest, Kim açısından dil gelişiminin önünde ciddi bir engelin olduğunu göstermekteydi. Aslında Kim hayvanları adlandırmak için sözcüklerden yararlanıyordu. Fakat ilginç bir şekilde, isteklerinden ve anılarından bahsetmek için ellerini kullanmayı tercih ediyordu. Böylelikle dilin tüm simgesel etkisi engellenmişti. Orada bir çelişki vardı. Fabien'in tersine Kim'in rahatlıkla kullandığı dil özünde, algıladığı gerçeği tekrar etmeye yarıyordu. Sözcükler, algıya alt-yazı oluşturmaktan başka bir şeye yaramıyordu. İsteklerini veya hayallerini değil de, gördüklerini ifade etmeye yarıyordu. Fabien'inkinden farklı olarak, dil bozukluğu imgeselin desteklenmesini etkilemekteydi. Çünkü gerçekten simgeleştirmesi gerektiğinde, Kim jestlerden yararlanıyordu. Örneğin jestlerin yardımıyla, erkek kardeşinin orada olmadığını işaret etmişti. Ayrıca belirtmek gerekir ki jesti kullanışı; eğretileme (örneğin eliyle "hoşçakalın" der gibi) şeklinde değil de, düzdeğişmece (métonymie) şeklinde (el hareketi, yoklukla ilgili olan kuklaların şarkısına gönderme yapıyordu) gerçekleşiyordu.

Kim ile yaptığım çalışmanın temelinde yatan, ona istediği veya hayal ettiği şeyleri söylemesini sağlayacak bir dil kazandırmaktı. Bunu çok basit bir şekilde gerçekleştirdim. Onu ilk kabul eder etmez, Kim kara tahtaya doğru atılıp bulutlar çizdi. Sonra bulutların altına, yağmur damlalarını temsil eden bir sürü küçük noktayı, aşırı bir tekrar hareketiyle çizdi. Bu noktaları çizmeye devam etmesine karışmadım. Fakat belli bir zaman geçip de zamanın fazla uzadığını düşündüğümde, parmağımla daha nokta koymadığı boş bir bölgeyi göstererek "orası" dedim. Sonra tükenmez kalemi alıp tam da oraya bir nokta koydum. Bana ilgiyle karışık muğlak bir rahatsızlık duygusuyla baktı. O zaman ona "sıra sende" dedim. Oyunu hemen anlayıp bana hiç nokta konmamış başka bir yeri gösterip, "orası" dedi ve noktayı koydu. Kademeli olarak bu kurala uygun

bir dönüşüm oluştu. Sonra bu oyun değişti. Ben ona belli bir yeri işaret ettim, o noktayı koydu. Sonunda rolleri değiştiriyorduk.

Bu oyunda bakışlarımız ve ilgilerimiz o üzerinde hiç bir nokta olmayan boş alan parçası üzerinde örtüşmek durumundaydı. Bu karşılaşma yeri, yeterli derecede olmasa da, aramızdaki ortak ve güvenli bir diyalogun varlığını gösteriyordu. Ben oyunu, daireler, kareler ve üçgenler koyup daha karmaşıklaştırıncaya dek böyle devam etti. Her ne kadar tuhaf görünse de, Kim her şeklin adını tereddütsüz söylediğinde, ben de ona bir yer işaretleyerek "daire?" diyor ve onun buraya bir daire çizmesini sağlıyordum. Daha sonra oyun yine tersine döndü: bana "üçgen?" dedi ve bunun üzerine ben üçgen çizdim.

Bu alışveriş sırasında Kim'in dili kullanımı doğru bir şekilde gerçekleşti. Sözcük, orada olan şeyi tekrar etmiyor ama onu öngörüyordu. Birbirimize verdiğimiz emirler bir projenin ifadesiydi. Kara tahtadaki bir çizimi isimlendirmiyorduk artık, bir jesti daha sonra da onun kâğıt üzerindeki çizimini öngörüyorduk.

Kim'in dil ile ilgili zorluklarının etkileri neydi? İlk önce, eğretileme ve çok anlamlılığı (polysémie) kabullenmekle ilgili özel bir zorluğu vardı. Benim kullandığım sözcüklerin, Kim için, yalnızca bir anlamı olmalıydı. Başarılarının karşısında beğenimi göstererek, aferin yerine "şapka" (Fransızcada "chapeau" sözcüğü, halk ağzında "aferin" anlamına gelir) dediğimde, "hayır, şapka olmaz!" diye karşılık veriyordu. Burada sözcüğü tanıyordu, fakat o durum içinde "şapka"ya denk düşecek bir şey olmadığından, kullandığım terimi yersiz buluyordu. Onun açısından her sözcüğe bağlı tek bir anlam gerekliydi, değişiklikler olamazdı. Elbette, "şapka" kelimesine tepki göstermesine neyin yol açtığı sorulabilir. Şüphesiz burada net bir durum söz konusudur. Bu üç seviyeli bir netliktir: 1. "şapka", yani gösterenin (significant) netliği 2. "şapka", yani gösterilenin (signifié) netliği 3. aynı şekilde ifade etmek istediğim hayranlığın netliği. Gösteren açısından bakıldığında, "şapka" bir ünlemdir ve buradaki tonlamam ona özel bir değer katmaktadır. Fakat diğer yandan, Kim şapkanın ne anlama geldiğini biliyordu. Çünkü sözcük sabit ve açıkça tanımlanabilir bir nesneye gönderme yaptıkça, daha rahat bir şekilde göstereninin ayırt edip yorumlayabiliyordu. Oysa burada içinde bulunduğumuz şartlarda, onun bildiği ve benim telaffuz ettiğim "şapka" sözcüğü, bizi çevreleyen gerçeklikteki

hiçbir unsura karşılık gelmiyordu. Söylediklerimin melodisi ve yüzümün hareketleri, Kim'e sözlerimin yalnızca ona olan hayranlığımı belirtmeye yaradığını gösteriyordu. Yine de, yüz hareketlerimin ve sesimdeki melodinin anlamını, sözcüğün anlamına bağlayamadığı için, bu şekildeki kullanımını reddetti. Çünkü sözcüklerin şeklinden pek emin olmadığı için, belirsiz bir şekilde karşısına çıkan sözcüklerin anlamları üzerinde uzlaşmayı kabul etmekte isteksizdi. Her sözcük ancak tek bir şeyi işaret etmeliydi, gerçekle tek yönlü bir ilişkisi olmalıydı. Her yeni anlam için, yeni bir sözcük gerekliydi. Başarısı karşısındaki hayranlığımı ifade etmek için kullandığım "şapka" sözcüğünü, yeniden tanımlayamıyordu.

Öyleyse burada bir soru sormak gerekir: Bu tür bir dilin Kim'in ruhsal yaşamı üzerindeki etkisi nedir? Elbette, şeylerin tek bir ismi olması gerektiğinden, kullandığı dilin belirsizliği kavramada veya eğretilemenin şiirsel dilini konuşmada yardımcı olması imkânsızdır. Orada daha çok görülen ihtiyacına göre ve neredeyse işlemsel bir dil kullandığıdır. Benimle olan diyaloglarını düzenlerken de bazen bu tarza başvurmuştur. Daha sonra öğreneceğim gibi, ev ve okul yaşamındaki diğerleriyle de yaşamını düzenlerken bu tarzdan yararlanmaktaydı. Fakat aslında, kararsız dili, onun varoluş ve simgeleştirme tarzında belli bir düzlemde etkili oluyordu. Diğer yandan, sözcüklerin sınırlarının kesin olmayışından dolayı (şüphesiz bu okuma yazmayı öğrenmeden ve onları sabitlemeden önceydi) net bir şekilde onları algılayamaması nedeniyle, hayatının bir döneminde sözcüklerin şekillerinin durmaksızın bozulduğu zamana ait bir özlem beslemekteydi. Bu özlem de tümgüçlülükte sığınak buluyordu. Çarpıcı bir şekilde resim yaptığı için (Japon mangalarına benzer bir şekilde) uzun bir zaman boyunca üzerine efsanevi kahramanlar çizdiği kartlar üretip onlara uydurulmuş isimler veriyordu. Her karakterin ismi aynı zamanda ona verilen gücün de alametiydi. Meraklılarının bileceği gibi, bunlar Pokemon oyunu kartlarına benziyordu. Böylelikle "Cerfeau" diye adlandırdığı bir belirsiz sözcükler birleştirmesiyle oluşturduğu karakterler vardı. Bu kelime aynı zamanda Cerf (geyik), Taureau (boğa), Veau (dana), Cerveau (beyin), Faux (tırpan) sözcüklerini de ihtiva ediyordu. İcat edilen bir isim olan Cerfaux'nun güçleri, bu cins isimleri ve bunlara ilişkin sıfatlar bağlamında tanımlanıyordu. Aynı zamanda, resim de bu birleştirme üzerine bir şeyler

anlatmaktaydı. Burada dil sorunu işlemsel bir düzlemle ilgili bir sorunu artık öne çıkarmamaktadır. Belki yazının kullanımı sayesinde, söz imgeselin açılımını ve desteklenmesini sağlıyordu. Fakat iki karşıt düzlem arasındaki eklemleme halen bir sorun yaratıyordu. Bu iki düzlem işlemsel düşünceyle, tümgüçlü sihirli düşünceye karşılık geliyordu. Kim ergenliğe girdiğinde ebeveynleri terapötik çalışmayı durdurmaya karar verdiklerinde, çalışmanın başlangıcından beri geçip giden on yıla rağmen, halen onunla ilgili endişelerim vardı.

Sonuç

Dil sorunlarının çocuğun kişiliğinin bütünü üzerinde önemli etkileri vardır. Elbette bunlardan en önemlisi kötü konuşan bir çocuk, düşüncelerine ve ötekilerle olan iletişime destek olacak sözcüklere güvenemez. Ruhsal süreçlerinin bütünü ciddi bir şekilde etkilenir. Terapötik çalışmanın ciddi zorluklarından biri, bu güvenin tekrar doğmasını sağlamaktır. Bu yönden bakıldığında, başlangıçta çocuğun yeniden eğitimine (rééducation) yaklaşım tarzı, çocuğun sözle ilgili yakınlık duygusunun güçlendirilmesine ya da tersine dilin uygulanması da dahil olmak üzere becerikliliğinin artırılmasına yarar. Fakat bunlar aynı zamanda onda tuhaf bir kuşatma (enclave) da oluşturur. Çocuğun sözcüklerinde kendini bulması ve iyi hissetmesi için bazı terapötik jestler gereklidir. Bu jestler en azından bir müddet onun önüne geçmeden, sözel olmayan iletişimi rahatlatmaya ve sözel olmayan iletişimle ilk sözcükler arasında bağ kurmaya karşılık gelirler. Açıkçası benim burada avukatlığını yaptığım konum, o noktada kalınacaksa felaketle sonuçlanır. Fakat her şeyin bir zamanı vardır. Normatif bir bakış açısından bozuk ve yanlış da olsa, çocuğun kullandığı sözcüklerle kendini rahat hissetmesi gerekir. Söz öncesi iletişimle, sözün öncülleri eklemlenerek sabit bir şekilde bağlandığında bu süreç de tamamlanmış demektir. İkinci aşama ise daha tekniktir. En iyi durumda, çocuk aşması gereken yolun bilincine varır. O zaman sorununun sorumluluğunu alır ve kendi eğitiminin (rééducation) oyuncusu haline gelir.

yeni doğanda dil gelişimi ve bebekçe*

TALAT PARMAN

Giriş

Başlangıçta ses vardı. Çünkü ses doğumdan önce anne karnında da vardı. Fetüsün daha yirmi sekiz haftalıkken sesleri duyduğunu biliyoruz. Ancak fetüs sesi yalnızca kulağı ile duymaz. Ses titreşimleri ona rahmin içinde yüzdüğü amnios sıvısını kat ederek ulaşırlar. Ancak bu ses titreşimleri bedenini saran derisinin tümüne ulaşır, yalnızca kulak zarına değil. Öyleyse ses önce derimize dokunur. Çok dokunaklı bir ses deyimi, ya da artık klişeleşmiş "kadife sesli şarkıcı" deyişi işitme ile dokunma duyusunun yakınlığını gösterir bize.

Ses nedir? Sesi sözlükler "1) kulağın duyabildiği titreşim, 2) ciğerlerden gelen havanın ses yolunda yaptığı ve ağızdan çıkarak yayılan titreşim, 3) güzel ve etkileyici ses, 4) mecazi- herhangi bir davranış, tutum karşında uyanan ruhsal tepki, iç çağrı, 6) müzik- aralarında uyum bulunan hoşa giden kulağa hoş gelen titreşimler"[1] olarak tanımlıyorlar.

Sesin sözlük tanımındaki iki noktanın altını çizmek gerek. Ses hem etkin, hem de edilgin bir konum sunar bize: ses duyulur ve ses çıkarılır. Ayrıca sesin tanımında ruhsallığa, içselliğe, duygulara da önem verilmiştir.

Ses bize dokunur, yaşamdan söz eder, ötekinden söz eder, buluşmadan söz eder. Bedenin sesleri yaşamı gösterir. Kalp atmadığında, kalp sesi ya da nefes alış verişinin sesi duyulmadığında,

---

* İstanbul Psikanaliz Derneği tarafından 6-7 Mart 2009 tarihlerinde düzenlenen 6. Çocuk Psikanalizi Günlerinde yapılan konuşmadan yola çıkılarak hazırlanmıştır.

[1] *Türkçe Sözlük*, TDK, 7. Basım, 1983, Ankara.

sessizlik olduğunda yaşam yok demektir. Dinleme (oskültasyon) tıbbi muayenenin hâlâ önemli unsurlarından biridir. Öteki de yaşadığını sesiyle iletir bize. Karanlıkta göremediğimizde ses bize ötekinin varlığını kanıtlar. Ve en önemlisi ses bir buluşma sağlar. Bireyi çevresiyle, evrenle buluşturur.

Sesin ruhsallığın oluşumundaki önemini yalnızca dilin gelişimi açısından ele almak kısıtlayıcı bir yaklaşım olacaktır, çünkü sesleri algılamak ve ses çıkarmak ruhsal yaşamın kökenlerinde yer alan çok önemli yapı taşlarıdır.

Didier Anzieu 1975 tarihli "kendiliğin sessel kılıfı" (enveloppe sonore du soi) başlıklı yazısında şöyle diyor:

"Emziren annenin bakışının ve gülüşünün çocuğa görsel olarak algılanabilir kendine ait bir imge göndermesinden ve kendiliğini güçlendirmesi ve benliğini tomurcuklandırması için onu içselleştirmesinden önce, annenin onun için sunduğu müzik banyosu (annenin sesi, şarkıları, dinlettiği müzik) bebeğe önce sessel bir ayna sunar. Bu sessel aynayı çocuk önce kendi çığlıkları (ki annenin sesi onları yatıştıracaktır), sonra cıvıldamalar daha sonra da sesbilgisel (phonetique) eklemlemeler için kullanacaktır."[2]

Didier Anzieu'nun deri benlik kavramıyla ruhsallığın oluşumunda bedenin ve bedensel algıların ve duyumların ne denli önemli olduğunu vurguladığını biliyoruz. Anzieu'ye göre kendilik (Soi) benliğin oluşumunu önceler ve kendiliğin sessel kılıfı o nedenle temel bir olgudur. Bu sessel kılıf çocuk ve çevresi arasındaki ilişkiyi doğumdan bile öncesine taşır. Görselliğin olmadığı rahim içi yaşamda sessel olan görsel olandan önce vardır. Fetüsün sesi algılandığı yirmi sekizinci haftadan doğuma yani kırk haftaya kadar geçen sürede çeşitli sesleri duyduğunu ve buna tepki verdiğini biliyoruz. Fetüsün müzik evrenini oluşturan başlıca sesler, rahmin hemen yanından geçen karın aortunun bas titreşimleri, annenin soluk alış verişlerinin derinden gelen sesleri, yine annenin sindirim sisteminde zaman zaman ortaya çıkan guruldamalar, tiz sesler. Ancak, rahim içi yaşamın asıl fon müziği ise annenin sesidir. Bu ses duyulmakla kalmaz tanınır da. Yeni doğanın

[2] Didier Anzieu, "L'enveloppe sonore du soi" içinde, *Nouvelle Revue de Psychanalyse*, No: 13, 1976, Gallimard, Paris, s.175.

daha birkaç saatlikken bile anne sesini diğerlerinden ayırdığını biliyoruz. Ritim ve vurgusuyla tanınır anne sesi.

Anne sesi doğumdan sonra da bir sessel göbek kordonu olarak çocuğu etkilemeye devam eder. Rahim içi ve rahim dışı yaşam arasındaki tek süreklilik anne sesidir. O nedenle bu yeni ve yabancı dünyada anne sesi güven vericidir. O nedenle ağlayan çocuk anne sesiyle yatışır. Annenin sesi çocuk için amnios sıvının devamı gibidir. Öte yandan sesi önce bir dokunma gibi algıladığımız muhakkaktır. Çünkü fetüs amnios sıvısının içinde sesleri bu sıvı dolayımı ise titreşimler olarak bedeninin tüm yüzeyinde, yani derisinde hisseder.

Anne ve çocuk arasındaki karşılıklı etkileşimle sessel mesajlar giderek bir farklılaşmaya yol açacak ve hoşa giden ve gitmeyen sesler arasında bir ayırım yapılacaktır. Duygular ve duygulanımlar bu yolla dile getirilecek ve yeterince iyi bir anne bu mesajları çözerek ve onlara uygun yanıtlar verecektir. Burada annenin çocuğunun bedeniyle yeterince özdeşim göstermesi gerektiğinin altını çizmek gerekir. Dokunma ile duyma arasındaki yakınlık anne sesi ve anne bakımı ile sürecektir. Annenin bebeğe dokunması (handling), onu taşıması (holding) ve ona konuşması – seslenmesi ruhsallığın gelişiminde birbirini tamamlayan temel olgulardır.

Yeniden Didier Anzieu'ye dönelim. Anzieu ilk ruhsal alanın sessel alan olduğunu öne sürer. Ona göre sessel dokunma görme duyusundan çok daha önce iç ve dış kavramlarının oluşumunu sağlar. Önce fetüsün sonra bebeğin içinde bulundukları ses banyoları içe ve dışa dönük iki yüzü ile Deri benliği önceden belirler. Dışarıdan gelen gürültülere, bebeğin kendi bedeninden, içinden gelen, mide guruldaması gibi, sesler eklenir. Bütün bunlar zamanda ve uzamda kaotik bir biçimde yer alan ses işaretleridir. Ruhsal ses alanının sınırı yoktur çünkü sesin alanı üç yüz altmış derecedir. Üstelik görmede olduğu gibi bir engelleme düzeneğine sahip değildir. Yani işitme duyusu görme ve dokunma gibi belli bir motor eylem gerektirmez, belli bir kendiliğindenliğe sahiptir.

Öte yandan, ses uzamı içi çukur, içi boş bir uzamdır. Tıpkı ağız ve boğaz boşluğu gibi. Yani içine alan ve tümüyle kapalı olmayan bir alandır. Ses uzamı çocuğun daha sonra geliştireceği görsel uzam, görsel-dokunsal uzam, hareket uzamlarının ortaya çıkışına ilk zemini hazırlar. Bu uzamlar tanıdık tanıdık-olmayan, kendilik ve çevre, kendiliğin

içindeki ve çevrenin içindeki farklılıkları ortaya koyabilmenin zeminini sağlarlar. Kendiliğin ve benliğin oluşumunda temel rol oynayan ses uzamının önemini Didier Anzieu Yunan mitolojisinden aldığı bir örnekle vurgular.

Anzieu, Narkisos'un öyküsünde Eko'nun (yankının) oynadığı role dikkati çeker. Ona göre Narsisizmin oluşumunda görsel olduğu kadar sessel aynanın da oynadığı rol önemlidir ve Narkisos'un öyküsünün Eko'nun öyküsüne bağlı olması elbette bir rastlantı değildir. Narkisos doğduğunda anne babası kâhin Tresias'a başvurur ve çocuklarının geleceğini sorgularlar. Tresisas çocuğun kendi yüzüne bakmaması koşuluyla çok uzun süre yaşayacağını söyler. Yakışıklı genç Narkisos kısa sürede nemflerin (dağ ve orman perileri) ve genç kızların gözdesi haline gelir. Ama onların aşk taleplerine yanıt vermez. Nemflerden biri olan Eko da (Yankı) ona âşık olur. Narkisos ona da karşılık vermez ve Eko yalnızlığa çekilir, zayıflar, kendini neredeyse yok eder. Ondan geriye yalnızca inleyen ve söylenen son heceyi yineleyen bir ses, bir yankı kalır. Bu arada aşkları karşılıksız kalan periler intikam tanrısı Nemesis'e başvurur ve ondan bir intikam talep ederler. Narkisos çok sıcak bir yaz günü, av dönüşü su içmek için eğildiği su birikintisinde kendi yüzünün imgesini görür ve o da tıpkı Eko gibi yani ses benzeri gibi, içine kapanır, bir köşede ölümü bekler.

Bu mitolojik öykü Didier Anzieu'ye önemli saptamalar yapma olanağını verir. Birincisi görsel aynanın yanında sessel aynanın da varlığı. Çünkü eko-yankı bir ses yansımasıdır, bir ses aynasıdır. İkincisi Eko-yankı bir kadındır, yani ses birincil olarak kadın sesidir. Üçüncüsü aşk isteği ile ses arasındaki ilişkidir. Eko, Narkisos'tan aşkına karşılık ister. Bu mitolojik öyküden çıkarılabilecek en önemli sonuç ise, Anzieu'ye göre eğer görsel veya sessel ayna özneye yalnızca kendini, yani kendi isteğini, kendi yalnızlığını-çaresizliğini (Eko), kendi ideal arayışını (Narkisos) yansıtma olanağı veriyorsa bunun sonucunda ortaya çıkacak olan, dürtüsel hayal kırıklığı ve ölüm-yıkıcılık dürtülerinin yaşam dürtüsüne karşı zafer kazanmasıdır. Öyleyse görsel ayna gibi sessel ayna da bizlere yalnızca kendimizi değil, ötekileri de göstermeli ve duyurmalıdır.

Bağımsız Yaşamın İlk Belirtisi Olarak Çığlık

Bebek çığlık atarak doğar. Bağımsız yaşamın ilk belirtisi bu çığlıktır. Bağırmak özgürlüktür, gençlikte bu bir kez daha anımsanır. Gerçi erişkinlerin çığlığa karşı tavrı her zaman aynı değildir. Çocuk iyi bağırması ile doğum sonrası bebeğin sağlık durumunu gösteren APGAR skalasında iki puan alır. Doğumu yaptıran hekim, çığlık atmayan çocuğun poposuna ya da sırtına bir şaplak vurarak çığlık atma refleksini uyandırmaya, bağırmasını sağlamaya çalışır. Oysa çocuklar biraz daha büyüdüklerinde örneğin ergenliğe geldiklerinde, çığlık attıkları için susturulmaya çalışılırlar. Toplumsal yaşamın sayısız tuhaflıklarından biridir bu.

Evet, yeniden ilk çığlığa dönelim. İlk çığlığın evrensel olarak müzik aletlerinin akort edilmesinde kullanılan "la" sesine yakınlığı müzikbilimcilerin saptadıkları bir olgudur. İnsan yavrusunun çığlık atarak doğması felsefecilerin de ilgisini çekmiştir. Kant doğumda ses çıkaran tek türün insanoğlu olduğunu söylemiş, Hegel ise çocuğun ilk çığlığı ile "ruhun doğaya tabi olduğunu fark etmekten duyduğu nefreti" dile getirdiğini öne sürmüştür.

Aslında, ilk çığlık soluk borusunda biriken mukusun atılmasına yarayan ve ısı farkı ve ışığın ortaya çıkışına karşı doğal bir refleks bir yanıttır. Doğaldır zaten çığlık sözcüğü de bir yansıma ses olan çığ kökünden gelir. Çığlık bir çağrıdır, tıpkı bağırma ve ağlamanın olduğu gibi. Yeni doğan döneminde bağırma, ağlama ve çığlık çoğu zaman birliktedirler. Ancak çığlık ya da ağlama ile yalnızca ötekiler tarafından işitilebilir değildir. Bebek kendisi de duymaktadır kendi sesini. Kendi sesini duyması, yani bir ses aynasının varlığı ya da başka bir deyişle işitsel-sessel bir derinin varlığı ve bunun ruhsal aygıtın ve giderek simgeleştirmenin gelişimindeki önemini gösterir.

Çığlık ilk ses olsa da, ağızdan çıkan tek ses değildir. Çocuk öksürmek veya sindirim sisteminin işlevleriyle de, geğirmek gibi, ağzından ses çıkarır. Aslında beden, içinde seslerin yankılandığı içi boş bir mağara gibidir. Ancak ağlama bebeğin özgün ilk sesidir. Ağlama, açlığı, öfkeyi, acıyı gösterebileceği gibi bir engellenmeye karşı da ortaya çıkabilir. Anneler kısa sürede bunları fark ederler ve bu çeşitli ağlama türlerini susturmak için özgün ve uygun eylemlerde bulunurlar. Ağlamayı susturmanın en etkin yolu ise anne sesidir. Çünkü yukarıda

değindiğimiz gibi rahim içi ve dışı yaşamı birbirine bağlayan, anne sesidir. Anne sesi, sessel bir göbek kordonu olarak, biyolojik kordon kesildikten çok sonra da etkinliğini sürdürür. Çocuk anne sesini diğer insan seslerinden çok kısa sürede ayırabilirken, onun görüntüsünün ayırımını ancak beş haftalıkken yapmaya başlar. Öyleyse anne sesi annenin imgesel görüntüsünden çok daha önce oluşmaktadır yeni doğanın belleğinde. Zihinsel yapı önce işitsel malzemeyi işlemeye başlar. Bunu görsel olan öğeleri yani jest ve mimikleri diğer bir deyişle dilötesi (infralinguistik) öğeleri anlamlandırmadan yapar. Yani sessel olan dil öncesi (prelinguistik) anlam, dilötesi anlamdan önce gelir. Öyleyse ses, gözle görmekten daha baskındır bebek için.

Ancak büyümek süreciyle görsel olan işitsele göre daha önemli hale gelecektir. Büyüdükçe sağırlaşıyoruz diyor "Ses, görünmeyen bir evren" adlı kitabının yazarı Anne Karpf.

Açlıktan, acıdan, öfkeden ve engellenmeden kaynaklanan dört ağlama tümüyle saf fizyolojik reflekslerdir. Ancak yaşamın üçüncü haftasına doğru "yalancı ıstırap ağlamaları-çığlıkları" ortaya çıkamaya başlar. İşte ilk kasıtlı (intentionel) ses çıkarma ilk iletişim kurma çabası bunlardır. Çünkü bebek annesinin dikkatini bu yolla çekeceğini anlamıştır. Burada annenin varlığı ve bu çabalara, bu çağrılara yanıtı ruhsal yaşam için önemli bir dönemeç oluşturur. Ve annesi ona konuşur, sesiyle onu yatıştırmaya çalışır. Bebek doğum öncesi ve doğum sonrası arasında biricik süreklilik olan anne sesi dolayımıyla sessel dünyaya tutunur. Ama yeni doğan edilgin bir ses alıcısı değildir. Bu ses evrenine kendi sesiyle yanıt verir. Böylece kendi sesine anne sesiyle bir işitsel-sessel feed-back olanağı sağlar.

Bebek böylece ses çıkarmaya, bunu kendisi duymaya ve ötekilere duyurmaya alışır. Sesi de giderek değişecek ve cıvıldamalara, sesbirimsel öğelere dönüşecektir. Ancak bunun yavaş bir gelişim olduğu unutulmamalıdır. Altı aylık çocuğun çıkardığı sesler yavaştır, dakikada 70 yani 900 milisaniyede bir titreşimdir. Yani Adagio dur. İki ay sonra andante olur, 700 milisaniyede bir yani dakikada 70 titreşim). Hatta moderato olur (500 milisaniyede bir yani dakikada 100 titreşim). Oysa kalp ortalama dakikada 72 kez vurur. Burada sesin ritmine ve giderek müzikalitesine önem vermeye sıra gelecektir. Burada biyolojik

kökeni olan ritmin, ezgi ve uyumla birlikte müziğin en temel öğelerinden biri olduğunu anımsatmak gerekir.

Yaşam Bir Ritimdir, Ritimli Ses ise Müziktir

Yeni doğanın yaşamı bedensel gereksinimlerinin ritmi tarafından belirlenir. Dolaysıyla anneninki de. Ritmin (dizem-tartım) tanımı, düzenli olarak art arda gelmedir. Sesten, dilden söz ettiğimizde ritimden söz etmek bir zorunluluk olarak karşımıza çıkar. Çünkü ritim zaman algısının temelini oluşturur.

Eflatun ritmi "hareketin düzeni" olarak tanımlamıştır. Ritim bizi zamanda önceler. Olacak olanı önceden haber verir. Geleceğin belirsizliğini bir ölçüde azaltır. Ritim bireyin' çok erken yaştan başlayarak yokluğa ve süreksizliğe karşı mücadele etmesini sağlar.

Sesin ritmi ise sözel olmayan bir dildir. Ses ritmiyle ötekine ondan beklenilen yakınlığın ve karşılıklılığın derecesi iletilmiş olur. Ritim böylece çevreyle ve ötekilerle olan ilişkilerin yapılandırılmasına ve değerlendirmesine yardımcı olur.

Rahim içi yaşamın seslerinin de ritimleri vardır elbette. Annenin kalp seslerinin, soluk alıp verişlerinin ritimleri fetüsün zaman algısını yapılandırır. Rahim içi yaşamın bu ritmik ses ortamı, doğumla birlikte bozulur. İçine doğulan bu yeni ses evreni her zaman ritmik değildir ya da alışılmışın dışında ritimlerle doludur. O nedenle en kısa zamanda ritim yeniden yaratılmalıdır. Emmenin kendisi de bir içine çekme ve bırakma ritmi değil midir? Emmeyi, dışkılama ve uyku gibi belli bir ritimle gerçekleşen fizyolojik etkinlikler izler. Böylece yine anne dolayımıyla ritmik ve güvenli uyum ortamı oluşturulmuş olur. Yalnız bunun sorunsuz yaşandığını söyleyemeyiz. O nedenle yaşamın ilk mücadelesi de bir ortak ritim oluşturma savaşıdır. Çünkü başlangıçta annenin erişkin yaşam ritmi ile bebeğinki aynı değildir.

Genelde anne bebeğine uyum sağlamaya çalışacaktır. Burada annelerin çok önemli bir yetilerine gönderme yapmamız gerekecektir. Annelerin bebeklerine karşı çok yüksek bir taklit ve algı yeteneği vardır. Bebeklerinin sesini büyük bir doğrulukla taklit ederler. Sanıldığının aksine önce anneler çocuklarını, çocuklarının sesini taklit ederler. Ama öte yandan bebeğin yaşam ritmini de kendi seslerinin ritmiyle ayarlamaya çalışırlar. Yatıştırmak için yavaş ve alçak sesle, canlandırmak için ise hızlı

ve yüksek sesle konuşurlar. Giderek bu iletişim karşılıklı hale gelir ve anne çocuğun ritmini öğrenir çocuk anneninkini.

Ses ritmi şemaları bebek için ötekinin varlığını kaydetmenin yoludur. Ötekinin ritmine uymak karşılıklılığı öğrenmek, ötekiyle bağlar oluşturmak demektir. İletişim kurmak ortak bir ses ritmine kavuşmaktır, yani eşzamanlı olmaktır. İletişimde bulunanlar kendi ritimlerinde ısrar ederlerse ortaya bir ses aritmisi çıkar. Bu iletişimde önemli bir bozukluğun habercisidir. Sesi ötekine uydurmaya çalışmak insana özgü gibi bir özellik gibi gözükmektedir.

İlk paylaşım titreşimdir (pulsation) ve ilk anlaşma da onun üzerinden yapılır. Eşzamanlı (senkron) olmak yalnızca dakikalamayı ve süreyi ayarlamak demek değildir. Annenin çocuğun sesine uyması onun duygularını ve duygulanımlarını başkalarıyla paylaşabileceğini de gösterir. Böylece çocuğun ruhsal deneyimleri kendisi için yalnızca "benim" değil, anneyi de içine alan bir biçimde "bizim" deneyimlerimiz olur. Bunu anneler bilir: "Şimdi acıkmışız değil mi?", "uykumuz mu geldi", "yoksa karnımız mı ağrıyor" derler. Bu bizli konuşma içsel duyguların paylaşılabileceğini gösterir.

Sese duygulara ve iletişime değinmek bizi dilin gelişimine götürecektir. Burada anne babanın çocuk diline yani "bebekçe"ye değineceğim.

Bebekçe

Çocuklarla, hele bebeklerle erişkinlerle konuşulduğu gibi konuşulmaz ve farklı bir dil ve ses tonu kullanılır. Peki, nedir bu dil? "Bebekçe" (baby talk- le parler bébé) ilk kez bir Amerikalı antropolog olan Charles Ferguson tarafından 1964'de tanımlanmıştır. Ferguson'a göre bebekçe dilinin yedi özelliği vardır.

1) Bebekle konuşulduğunda daha yüksek perdeden konuşulur, yaklaşık bir oktav daha yüksek bir sestir bu. 2) Ses perdesi daha geniş tutulur, 3) Cümle, bir soru cümlesi olmasa bile, yükselen bir sesle bitirilir, 4) Daha yavaş sesle, mırıldanma ile konuşulur, 5) Daha alçak bir ses kullanılır, 6) Daha kısa cümleler kurulur, 7) Sözcükleri hecelemeye ve hecelere vurgu yapmaya eğilim artar yani sesliler uzatılır.

Özetle "Bebekçe" sessel inişleri ve çıkışları çok olan bir dildir. Söz öncesi çocukla iletişim yapmak için kullanılan bu dil, aslında erişkine

de bir gerileme (regression) olanağı sunar. Bebek dilini kullanmak için anne-baba olmaya gerek yoktur, hatta çocuklar bile kendilerinden küçüklerle veya oyuncak bebekleriyle bu şekilde konuşurlar.

Bebekçe aslında bebeğin ses çıkarma biçimini taklit etmektir. Çocuk anne-babayı taklit ederek dili öğrenir doğrudur. Ama taklit eylemini başlatan erişkindir. Bebekçenin kökeni erişkinin bebeğin dilini yinelemesidir. Bu yineleme çocuğun daha sonra anne babayı yinelemesine yol açar. Elbette burada yalnızca ses sese bir taklit söz konusu değildir. Anne-baba bebekçe sayesinde, bebek dilinin sessel özellikleri kullanarak, bebek için yeni yapılandırılmış sesler yani sözel unsurlar katarlar.

Bebekçenin yukarıda değinilen yedi özelliğinin her birinin çocukla iletişim kurmakta ve onun dil gelişiminde önemli işlevleri vardır. Bebekçenin en önemli özelliği olan sesin yükselip alçalması bebeği uyarır. Onun dikkatini çeker. Cümlenin sonunda sesi yükseltmek, sıranın onda olduğunu göstermektir aynı zamanda. Seslileri uzatmak aralarındaki farkı daha belirgin kılar. Günlük erişkin yaşamda konuşurken yuttuğumuz, eksik veya yanlış seslendirdiğimiz sözcükler bebek dilinde yer almaz. Yani daha düzgün konuşulur çocuklarla.

Öte yandan bebekçe konuşmanın duygusal yönü de ağır basar. Çocukların en duyarlı oldukları yönü de budur bebekçe dilinin. Bebekçe konuşma şaşırtıcı bir biçimde aşk konuşmasına benzer. Bir çocuğa veya bir sevgiliye "Canım benim" demek arasında sessel bir fark var mıdır? Bebekçe aslında aşk mahremiyetinin müziğidir diyebiliriz.

Bebekçenin neredeyse evrensel bir dil olması insan olmak durumuyla ilgilidir şüphesiz. Evrim sürecinde özellikle insana yakın bazı hayvanların yavrularıyla insandaki kadar olmasa da uzun bir ilişki kurdukları ama bunu özellikle bedensel temasla yaptıklarını biliyoruz. Şempanze bebekler iki aylık olduklarında annelerinin üstüne yapışırlar, asılırlar, tüm günlerini onunla birlikte onunla ten tene temas halinde geçirirler ve bu böylece önemli gereksinimlerini doyururlar. İnsan yavrusunun ise bu asılma yeteneği yoktur, üstelik annelerin şempanzeler kadar tüyleri yoktur ve ayrıca iki ayaküstünde yürürler. Bu da insan yavrusunun annesiyle sürekli beden teması içinde olmasını engeller.

Bu konuda bir varsayım geliştirmek olasıdır. İnsanın ataları yani iki ayakları üzerine kalkan ilk insansılar yiyecek aramak için muhtemelen

bebeklerini yere koyarlardı. Bebekle ilişkiyi sürdürmenin yolu olarak da sesi kullandıklarını düşünebiliriz. Bebekçenin kökeni bu ilişkiyi sürdürme çabası olabilir. Bu ses bağı annenin bebeğe yakın olduğunu, uzaklaşmadığını söylemesini hedefler. Böylece çocuk anneye dokunamasa veya başını çevirip anneyi göremese de onu duyabilir. Böylece insanda evrimsel nedenlerle bedensel dokunma yerini sesle dokunmaya bırakmıştır diyebiliriz. Bu da insana, insan oluşun en önemli özelliği ve kazancı olan dili kazandırmıştır. Öyleyse ontogenetik olarak değil filogenetik olarak da bebekçe ilk dildir demek yanlış olmayacaktır.

Kaynakça

Anzieu, D. (1976) "L'enveloppe sonore du soi", *Nouvelle Revue de Psychanalyse* No: 13, Gallimard, Paris,

Anzieu, D. ve diğerleri (2000) *Les enveloppes psychiques.* Dunod; Paris.

Beteloup, P. (1999) *Musique atour du berceau.* Ramonville; Eres.

Castarède, M-F. (2009) "Le rythme et la voix" *Champ Psychosomatique* No: 54, L'esprit du temps; Paris.

Castarède, M-F. Konopczynski, G. (2005) *Au commencement était la voix.* Ramonville; Eres.

Karpf, A. (2008) *La voix Un univers invisible.* Ed. Autrement, Paris.

dile getirmek için sözcükler: eylemden söyleme*

*FRANÇOISE FEDER***

ÇEVİREN: BAHAR KOLBAY

"Dile getirmek için sözcükler" başlığını, zamanında çok yankı yarattığı için belli belirsiz hatırladığım, 70'li yıllarda çıkan bir kitabın başlığından ödünç aldım. O dönemde televizyon ve gazetecilik dünyasının tanınmış bir siması olan yazar Marie Cardinal, kitapta kendi psikanalizinden söz ediyordu. Kendi analizini anlatan bu bayan artık bir ergen değildi ve ıstırabını anlatmak için pek çok sözcükten yararlanıyordu. Bugün size bahsedeceğim ergenlerde ise durum bu değildir. Burada ele alacaklarımın tersine, söz konusu yazar, ön-bilinç sisteminden sözcük tasarımlarını bulup çıkarabiliyordu. Şüphesiz yalnızca yazarlık yeteneğine sahip olduğundan değildi bu; bir nevrozdan kurtulmuştu ve "sözcükleri" bize çocukluk nevrozunun bilinçdışı tasarımlarına ulaşma olanağı vermekteydi.

"Ergenlik ve dil" üzerine bu konferans dolayısıyla, zaten kendi başına oldukça özgül olan ergenlik sorunsalına odaklanarak, duygularını dile getirmek için gerekli sözcükleri bulacakları bilinçdışı bir tasarımlar sistemine sahip olmayan olguların kliniğini ele almak istiyorum.

Laurent Danon-Boileau, 2007'de "dilin gücü" üzerine sunduğu güzel bildirisinde, tüm tasarımlama süreçlerinin, bu niteliksiz enerjilerden (M. de M'Uzan'ın terimleriyle), ya da alt benliğin dürtüsel itkilerinden başlayarak izlediği yol aracılığıyla, dilin kuruluşunda gerçekleşen dönüşümleri oldukça güzel betimlemiştir. Başlangıçta gücün, *atopiğin*,

---

* İstanbul Psikanaliz Derneği'nin 5–6 Haziran 2009 tarihlerinde düzenlediği Gençlik üzerine tartışmalar–10 etkinliğinde yapılan konuşmanın metnidir.

** Psikolog-psikanalist, Paris Psikanaliz Kurumu üyesi.

tasarımlandırılmayanın tarafındayız. Danon Boileau'nun, güçten anlama doğru geçiş düşüncesiyle oldukça güzel betimlediği bir dil gelişimi sürecinden geçerek söyleme doğru yol alıyoruz.

Dile getirmek için sözcükler gerçekte kendiliklerinden ortaya çıkmıyorlar. Bellek izlerine dönüşenler önce, algısal, motor, duyumsal, heyecansal, sese değin izlerdir... Bunlar aynı zamanda söylemden yoksunluklarıyla bu "anısız belleğin *(mémoire sans souvenir)*" (Green), kökenselin merkezindeki bu belleksiz zamanın izleridir. Olumsuzun *(le négatif)* izleri, varolmamışın izleri, ruhsal olarak kaydolamamış ve tasarlanamamışın izleridir.

Bu giriş bölümünde, nevroz alanının dışında kalan tümü günümüz kliniğine ait olan göndermeleri bulacağız: travma ve sınır durumların kliniği, A. Green'in oldukça güzel betimlediği olumsuzun kliniği, Roussillon'un agonistik durumları, César ve Sarah Botella'nın Ruhsal Betimlenebilirlik *(La Figurabilité psychique)* üzerine çalışmalarında oldukça etkileyici biçimde ele aldıkları bu tasarımlardan yoksun hastaların kliniği. Bu yazarların tümünde, tasarımlandırılamaz ve tasarımlandırılmamış olan; gücün anlama, ekonomiğin yerleşimsele, eylemin söyleme baskın geldiği bireyler tartışma konusudur. Bu tip hastalarla terapötik çalışma, herşeyden önce, alt benliğin dürtüsel itkilerini benliğin bilinçdışı tasarımlarına dönüştürmeye, yani güçten anlama geçişe izin veren bir klinik "keşfetmek"ten ibarettir.

Erinliğin uyanışı ve çocukluk çatışmalarının yeniden canlanışıyla karşı karşıya kalan sıradan bir ergenin yaşadığı en olağan ergenlik krizinde bile, uyarımların istilasının ve dürtüsel itkilerin travmatik yükünün, ruhsal aygıtın uyarı-kalkanı işlevlerini ne derece sarstığını görürüz. Ruhsal dağılma ve nicel olanın egemenliğindeki eskil konumlara doğru gerileme tehlikesi (ki burada eylem zihinselleştirmeye baskın gelecektir) bütün olgularda daima kuvvetle mevcuttur.

Gerçekte, benim de aralarında olduğum pek çok psikanalist için, ergenlik döneminin kendisi karakteristik bir şekilde sınır işleyişi andırır. Çözümsüz "varoluşsal çıkmazlara" (R. Cahn'ın kullandığı anlamda) doğru olası bir sapma tehlikesi hep vardır.

Ergenliğin, yani çocukluktan yetişkinliğe geçişin yarattığı bu krizin önemli zorlukları arasından nicelik, zamansallık ve kimlik oluşumu

sorunlarını ele alacağız. Bunlar benim birçok çalışmada ele aldığım ve bugünkü iki klinik örneğin de aralarından seçildiği sorunlardır.

Ergenin zamansallığı özümlemesi "sonluluk" (finitude) düşüncesini içerir. François Ladame'dan ödünç aldığım bu kavram, cinsiyet ve kuşak farkının tanınması ile ölümün geri döndürülemezliğinin tanınmasını biraraya getirir. Ergenin bu şekilde zamansallığa, yani bir tarihe ve bir soy zincirine yazılması benim için merkezi bir önem taşıyor. Bu yazılma kimlik sorunuyla ve dille kurulan ilişkiyle birarada gider ve kendi tarihini ve özdeşimlerini sahiplenmeyi içeren bir öznelleşme sürecine katkıda bulunur ki bu da, krizden çıkıştan ve sözcüklerin ortak anlamlarına erişimden ayrı düşünülemez.

Gerçekten de, ergenin, arkadaşlarıyla paylaştığı bir tür "özel dile" ya da motor boşalım değeri olan söylem/eylemlere *(parole/acte)* başvurduğunu sıklıkla görürüz. Bu durum, yetişkin karşısında kimliğini olumlama gereksinimi kadar özdeşimsel bir sıkıntıyı da göstermektedir: şüphesiz bunun nedeni ortak anlamın reddi ve ergenin ebeveynlerle özdeşime karşı gösterdiği dirençtir. Özdeşimlerini sahiplenmek ise bu geçişsel dile, yani bize duygulanımlarımızı ötekiyle paylaşma olanağı veren bu ortak anlama ulaşmanın gerekli yolunu oluşturacaktır. Bu da ancak öznelleşmiş bir tarihin içselleştirilmesiyle olasıdır.

İki Olgu

İzlediğim ve bugün size sunacağım iki ergen olgu oldukça farklı sorunsallara sahiptir ve her birinin izlenişi özgül bir terapötik yönteme tanıklık eder: Cyril olgusunda aktarabileceklerim yalnızca onunla gerçekleştirdiğim birkaç terapötik görüşmeden ibaret; Albert için ise yıllar süren kurumsal bir tedavi söz konusu. Fakat her iki genç adam da, bir eylem patolojisinin, zihinselleştirme ve iç-ruhsal çatışmasallık pahasına baskın geldiği bir sınır işleyişe sahiptiler.

Her iki olguda da analist, eylemsel yinelemeyle *(répétition agie)* geri dönen bu "anısız belleği", tasarımlandırılmamış olanın izlerini gösteren bu davranışsal ve sözel şiddeti dikkate alarak yorumsal yöntemini oluşturmalıydı.

Geçmişin geri dönüşünün, tasarımlandırılmış bir anının yeniden anımsanması şeklindeki olağan süreci kısa devreye uğratan biçimlerde kendini gösterdiği bu gibi olgularda, Freud'un 1937 tarihli *"Analizde Yapımlar" (Constructions dans l'analyse)* yazısı, bize, analistin yorumsal

yöntemiyle ilgili son derece önemli bir bakış açısı getirir. Özellikle psikanalistin kurumsal tedavideki uğraşını Roger Misès'in geliştirdiğini model üzerinden kavrama tarzıma uygun olarak, bu yazıya sıklıkla gönderme yapmaktayım.

Bu bakış açısına göre yorumsal işleme *(élaboration interprétative)*, geçmişin eylemsel geri dönüşlerinden hareketle, bunlara yorumsal bir konum atfederek oluşturduğumuz yapımları içeren ortak bir dinamiğin parçasıdır. Aktarımın yorumlanmasıyla ilgili olarak, Freud'un bu yazıda analistin yorumsal yöntemini çift yönlü bir kavrayışla ele aldığını anımsatmak isterim. Freud şöyle yazar: "Yorum terimi, malzemenin yalıtılmış bir öğesiyle, arızi bir düşünceyle, bir sakar eylemle vb. uğraşma tarzımıza karşılık gelir. Fakat analizden geçen kişiye kendi tarihöncesinin unutulmuş bir dönemini sunduğumuzda yapımdan bahsederiz". Gerçekte analizdeki yorumsal çalışmanın bu iki yorumsal boyutu içerdiği görülmektedir: bir yandan geçmiş ilişki biçimlerinin analistin üzerine yer değiştirmesi üzerinden aktarımın yorumu, diğer yandan *eyleme vurumlar (agieren)* üzerinden yapım/yeniden yapımın yorumu.

Tasarımlardan yoksun hastalarla bu yeniden yapılandırma uğraşı zorunludur; çünkü işlenmemiş yaşantıları tarihselleştirmeyi ve eylemsel yinelemeyle kendini gösteren geçmiş izlere bellekte bir yer ve bir betileme *(figuration)* kazandırmayı olası kılar. Bu yapım uğraşı kurumsal terapilerde de bir hayli yer tutmaktadır. Birazdan göreceğimiz gibi, Albert olgusunda ruhsal betimlenebilirlikteki aksaklıkların bu şekilde dikkate alınması, bütünüyle bir geçmişi yapılandırma uğraşını zorunlu kılmış, bu da hiç kuşkusuz terapötik sürecin temel bir boyutunu oluşturmuştur.

Cyril Olgusu

Bu olguyu daha önce iki yazıda aktardım: "Şiddet ve Ergenlik" (1996); "Ergenlikte Zamanın Resmi: Asılı Zaman" (2001).

Cyril, akıp giden zamanın içine yazılamayan ve güncelde yaşayan (ya da ayakta kalan) gençlerden biriydi. Onun için ne geçmiş ne gelecek; yalnızca eylem yoluyla boşalımın ve yineleme zorlanımının *(compulsion de répétition)* baskın geldiği sonsuz bir şimdi vardı. "No future" onun kartvizitiydi.

Cyril'le tanıştığımda 17 yaşındaydı. Çocuk mahkemesinde görevli bir yargıcın yanında çalışan bir sosyal hizmet uzmanı tarafından bana yönlen-

dirilmişti. Bu hanım Cyril'i, mezar taşlarına zarar verme suçundan açılan bir dava ve bir yargılama sürecinde izlemişti: Cyril oldukça sarhoş birkaç arkadaşla birlikte bir mezarlığın yağmalanması olayına karışmıştı.

Bu görevli Cyril'le ilgilenebilir miyim diye sormak için bana telefon açtığında, üstü kapalı olarak, bu genç adamın bir şekilde "dazlaklar" *(skinhead)* hareketlerine karışmış olduğunu anladım: ki bu bana pek de önemli bir fikir vermedi.

Olumlu tek şey, yargılanması sırasında Cyril'in, derdini anlatacak birini görmek istemesiydi.

Zaten Cyril kendisi telefon etti, randevu aldı ve görüşmeye yalnız geldi.

Cyril oldukça zayıf, kısacık saçlı, hayli kaygılı bakışlı genç bir adamdı. Gerçekten çok kaygılıydı, ilk dikkatimi çeken bu oldu. Bu kaygının doğası üzerine düşündüm: bana daha çok şizoid özellikleri olan eskil türden bir kaygı gibi geldi.

Cyril bana en yüklüsünden psikopatolojik bir öyküyü, duygulanım içeren ve nispeten iyi yapılandırılmış bir anlatı içinde betimledi. Bu genç adamın tedirgin edici görünümü ve konusu olduğu davanın nedenleri düşünülürse, bu beni şaşırtmıştı. Bu, sorunsalının karmaşıklığını açıkça göstermekte; farklı işleyiş düzeylerinin biraradalığı, yadsıma ve bölme düzeneklerinin olası varlığına işaret etmektedir.

Cyril 11 yaşında başlayan bir kırılmadan ve o zamandan beri, "yıkım" olarak nitelendirebileceğimiz ve tam bir cehennemi andıran bir sapmadan bahsediyordu: alkol, uyuşturucular, evden kaçışlar, aylaklık, punklarla, dazlaklarla ahbaplık, belalar, hezeyanlı bir epizod, psikiyatri hastanesine yatış, birçok intihar girişimi... ve nihayetinde yargıç karşısına çıkma.

Bu kabusu andıran yolculuk kadar, hatta daha da çarpıcı olan, onu anlatırkenki üzüntüsüydü. Elbette, klinik öyküyü göz önüne alarak kişiliğin psikotik hatta psikopatik boyutunu sorguladım. Aynı zamanda bu genç adamı ilişki içinde gözlemledim. Zekiydi ve kendi zihinsel işleyişine ilgi duyuyordu.

Örneğin, neden her şeyin **11 yaşında** (6. sınıfa başladığında) alt üst olduğunu kendine soruyordu. Öncesinde, söylediğine göre, aralarında tarih, arkeoloji ve müziğin de olduğu birçok şeye ilgi duyuyordu. Bu arada, sorunun kaynağında muhtemelen o bir yaşındayken terk edip giden **babasının** olduğunu söyledi. Şu sıralar onu ara sıra görmekteydi.

Böylece bana babasından söz etmeye başladı: olgunlaşmamış, "bir çocuktan bile beter; ondan bile beter", dengesiz, alkolik, intihara meyilli bir adamdı. **11 yaşındayken** yeniden görüşmeye başladığı, "arkadaş gibi" olduğunu ve "birbirlerinin **tıpkısı**" olduklarını, hatta "Gainsbourg[1] stili genç bir yaşlıya" benzettiğini söylediği bir adam.

Bu ilk görüşme sırasında onunla babası arasında yönümü bulmakta çok güçlük çektim; genellikle kimden söz ettiğini anlayamıyordum. Görüşmeye hakim olan şey, üzüntü duygusu, yardım çağrısı ve geleceğe yansıtmaların olmayışıydı.

11-12 yaşları arasında annesi yeniden evlenmiş ve babasını yeniden bulduğu anda kendisine bir de üvey baba "miras kalmıştı". Şu **ünlü 11 yaşı**, herşeyin "alt üst olduğunu" söylediği yaşı yinelediğimde, tarihlerin üst üste çakışmasıyla ilgili "**jeton düştü**", babasını yeniden görmeye başlamasıyla arasındaki ilişkiyi kendisi kurdu ve ekledi: "**işe bak, bunu hiç düşünmemiştim**". Bu deyim onun bir göstereni yakalama kapasitesini açık biçimde göstermekteydi ve sahip olduğu içgörü yetisi hakkında bana şimdiden bir fikir vermişti. "İşe bak, bunu hiç düşünmemiştim" olumsuzlaması, doğru yere dokunduğumu gösteriyordu. Freud, *"Olumsuzlama" (La négation)* isimli yazısında, bir hastanın gerçekte analistin yorumuna katıldığını olumsuzlama yoluyla nasıl dile getirdiğini çok güzel göstermiştir.

Bu ilk görüşme sırasında Cyril, suçlanmasına neden olan olayları ya da kurduğu ahbaplıkları görünür hiçbir heyecan ya da suçluluk duymadan, uzaktan, sanki onunla hiçbir ilgisi yokmuş gibi anlatıyordu. Sadizm birinci planda değildi. Bu bana yadsınan bir şiddeti değil de, daha çok uyarımı motor yoldan boşaltarak kendinden ve kendi ruhsal gerçekliğinden kaçışı düşündürüyordu. "*Eyleme vurma*" birinci plandaydı. Haz ve zevk vardıysa bile (özellikle de "dazlak görünüşün" onu büyülediğinden ve onlarla "dağıtmaktan" ve "alem yapmaktan" aldığı keyiften söz ederken), bu "dazlaklar" grubuna aidiyet, bana göre, libidinal bir düzlemden çok kimlikle ilgili bir düzlemde yer almaktaydı. Burada manik bir boyutun varlığı da görülebilmekteydi.

Bu kimlik arayışı, "korkutucu bir görünüşe" sahip olduğu dönemlerden söz ettiğinde doğrulandı. Onu dinlerken, bir insanın dışlanmak için böylesine enerji harcayabilmesine şaşırıyordum. Cyril soruma açıkça

[1] Serge Gainsbourg (1928-1991), Şarkıları ve özel yaşamında yarattığı skandallarla ünlü bir Fransız sanatçısı. (ç.n.)

insanları korkutmayı, kendini bir canavar gibi göstermeyi sevdiğini, **böyleyken varolduğunu hissettiğini** söyleyerek yanıt verdi. Benimsediği bu canavarsı saldırgan konumda, çocuklukta duymuş olabileceği korkulara göre ne türden bir tersine dönmenin etkili olduğunu kendimize sorabiliriz. Haklı olarak, saldırganla bir özdeşleşme akla gelmektedir. "Korkutucu görünme" senaryosunun eylemsel boyutu, kuşkusuz küçük çocuğun yaşadığı "yabancı korkusunu" anımsatmaktadır. Öyleyse canavar, anneden bir başkası, belki de özdeşleştiği baba olabilirdi? Ruhsal olarak işlenemeyen ve eyleme geçen bu kaygı, erken dönem anne-çocuk ilişkisinde ve depresif konumun işlenmesinde eksiklikler olabileceği varsayımını oluşturmama yol açtı.

Onu yeniden görmeden önce annesiyle tanışmak istediğimi söyledim ve bazı çekincelere karşın haftada bir görüşmeyi önerdim; Cyril bu öneriyi fazla zorlanmadan kabul etti.

Annesiyle bir kez görüştüm. Zarif ve kültürlü, fakat soğukluğuyla insanı çarpan bir kadındı. Kocasıyla boşanmakta olduğu bir dönemde istemeden sahip olduğu bu sorunlu çocukla ne yapacağını artık bilemiyordu.

Bu çocuk, onun için, artık hakkında bir şey işitmek istemediği babasının bir kopyasıydı.

Terapi önerime hayli şüpheyle yaklaştı, gerçeklikteki durumuyla uyuşmayan parasal sıkıntıları öne sürdü. En nihayetinde kaderci bir edayla "madem Cyril istiyor..." diyerek önerimi kabul etti.

Sonuçta, benimle bir çalışmaya başlamak konusunda hayli istekli görülen Cyril, ancak üç haftanın ardından, iki seansı kaçırdıktan sonra geri geldi: uyanamamıştı. Üzgün görünüyordu fakat o "böyleydi", "anı" yaşıyordu.

Üçüncü buluşmamızdan başlayarak (seansı anlatmayacağım), sanki acilen bu anlamsız "güncele" *(actuel)* bir anlam aşılama zorunluluğu varmış gibi, bir yorum yapmayı göze aldım. Cyril özellikle babasından söz ediyordu, onu çok özlemişti, fakat aynı zamanda ona benzemekten, onun gibi dengesiz olmaktan korktuğunu da söylüyordu. Yine "**birbirimizin tıpkısıyız**" dediğinde, ona, babanı öyle özlüyorsun ki tıpkı onun gibi davranıyorsun dedim. Böylece onu kendinde saklıyor ve ondan ayrılma tehlikesiyle karşılaşmamış oluyordu.

Cyril'in tepkisi aniydi ve ilk görüşmede kullandığı ifadeleri aynen yineleyerek yorumu doğruladı: "**işe bak, hiç bu açıdan düşünmemiştim**".

Ardından ermişler yortusu tatili geldi ve ben yoktum. Sonraki iki sefer o gelmedi. Bana daha başlangıçta, işlerin devamını getirmek konusundaki yetersizliğinden, tutarsızlığından söz etmişti. Zamansal gerekliliklere uyum sağlayamıyordu.

Şimdi sosyal hizmet uzmanının bulduğu bir eğitim programı çerçevesinde, matbaacılık üzerine mesleki yeterlik belgesi almaya hazırlanıyordu. Neyse ki "sevimli" insanların arasına düşmüştü.

Patronu da ona yardım etmek istiyordu. Örneğin işe gitmek için uyanamadığında patronu ona telefon ediyordu. Ben de kendi kendime bu genç adamın, nesnenin dikkatini üzerine çekerek, etrafına "terapistleri" toplamayı başardığını düşünüyordum.

Bu patron bana atılacak adımı gösterdi: gelmediği bu iki görüşmenin ardından Cyril'e telefon ettim ve telesekreterine mesaj bıraktım. Doğallıkla beni arayarak ertesi gün geleceğini söyledi. Ertesi gün onu yine boşuna bekledim.

Bir sonraki seanstan önce onu yeniden aradım. Aynı şekilde söz verdi ama gelmedi. Bunu bir üçüncü kez yineledim. Bu sefer geldi ve burda anlatacağım bu seansın içeriği, geleneksel analitik yönteme pek de uygun olmayan ısrarımı bir şekilde haklı çıkardı.

Zinde bir şekilde geldi ve işler yolunda giderken buraya gelmenin onun için zor olduğunu söyledi. Son zamanlarda birçok şeyi fark etmişti, babasınınkini değil kendi yaşamını yaşıyordu, tüm bunlar bir kader değildi, yalnızca babasına yakın olmak için ona benzemeye çalışıyordu. Tuhaf bir şekilde, babasıyla kurduğu özdeşimle ilgili benim yaptığım yoruma hiçbir imada bulunmuyordu: bu yorumu "yutmuş" gibiydi, keşif yalnızca ona aitti.

Yineleyen devamsızlıklarının konusunu açtım ve ona şöyle dedim: "sonuçta, gelmek istememenizi, unutmanızı ya da zaman geldiğinde düşüncenizi değiştirmenizi, bunu bile anlayabiliyorum, fakat eğer ben size telefon etmeseydim, hiç geri gelmeyecek miydiniz?... Bana hayatta olduğunuza dair hiçbir işaret vermeyecek miydiniz?..." ve ekledim: "tıpkı babanız gibi?".

Cyril aktarıma ilişkin yorumumu hemen anladı ve yanıt verdi... "ah, evet... ama ben size baştan söylemiştim". Aynı tonda sürdürdüm: "sonuçta... babanız belki de farkında değildi". Bütünüyle aktarımsal harekete kapılan Cyril şiddetle karşı çıktı: "hayır bu olası değil, bana

kötülük ettiğini gayet iyi biliyordu pis herif, söz veriyordu, saatlerce bekliyordum onu... aylarca hiçbir yaşam belirtisi göstermiyordu".

Kendi ağzından sertçe çıkan bu "pis herif" sözlerini duyunca, Cyril gerçek bir "içgörüye" kavuştu: bu pis herifte kendini tanıdı, hiçbir yaşam belirtisi göstermeyerek bana kötülük etmeye çalışan "pis herifin" tam da kendisi olduğunu fark etti. Bu seansı sevinçle, bu yeni keşifle dolup taşarak tamamladı.

Sonrasında onu bir daha görmedim. Bu görüşmeden bir süre sonra beni arayarak terapiye devam etmek istemediğini, iyi olduğunu, eğitimine devam etmek gibi birçok projesi olduğunu söyledi.

Daha çok Winnicottçu anlamda terapötik danışmanlık olarak nitelendirebileceğimiz bu birkaç seansın anısını, kısa süreli ama oldukça yoğun bir psikoterapi süreci olarak hatırımda tuttum. Kuşkusuz Cyril'in bu kısa terapötik yolculuğu, gelecek hakkında fikir yürütmek için yetersizdir. Yine de deneyimler bize gösteriyor ki, ergenlikte, bir terapistle gerçekleştirilen birkaç "**talihli karşılaşma**" kimi zaman yol gösterici bir değere sahiptir.

Görünüşte, Cyril'i kendi öyküsünün kahramanı olarak tayin edebilecek bir **aktarımsal yoruma** yol açmaya yönlendirecek hiçbir şey ortada yoktu. Devinimsiz bir zamanda yaşıyor, amaçsız ve tasarısız başıboş dolaşıyor, ölüm ve yıkım karşısında birlikte büyülendiği dert ortaklarının, rastlantıların keyfine göre sürükleniyordu. Bağımlılığın ve psikiyatrik epizodların damgasını vurduğu sonsuz bir şimdide yaşayabiliyordu. Fakat bu kısa görüşmeler sırasında, geleceğe doğru bir açılmanın gerçekleşebildiğini, onu babası gibi davranmaya zorlayan mekanik güçlere bir anlam verilebildiğini düşünüyorum.

Bu analitik ilişkinin kısalığına karşın, Cyril'in gerçek bir yorumsal özümleme *(perlaboration)* yapmasını olası kılacak yeterince devindirici bir aktarımsal desteğin bulunabilmiş olduğunu söyleyebilir miyiz? Cyril tarafından "yutulan" bu yorum (babayı kendinde saklamak için onun gibi yapmak, pis herif olmayı göze almak), aktarımdaki bu dile getirmeler, güçten anlama bu geçişten, "alt benliğin güncelleştirici gücünden" (A. Green'in kullandığı terimlerle), aktarımdaki güncelleştirmeye, sonra da sözcüklere bu geçişten söz ederken kastettiğimiz şeyle aynı değil midir? Bazen kendimi, günün birinde yetişkin Cyril'in bir meslektaşın divanına uzanacağı ve o zaman,

benim geçmiş yorumlarımı içselleştirebilmesi sayesinde, "dile getirmek için sözcükleri" bulabileceği hayaline kaptırıyorum.

Albert Olgusu

Albert farklı bir duruma işaret etmekle birlikte, onun sorunsalı da aynı şekilde eylemin zihinselleştirmeye baskın geldiği patolojilere örnek teşkil eder. Onun durumunun özgüllüğü, sözcüklerle eyleme geçmesidir: burada söylem/eylemlerin *(parole/acte)*, taşkın bir uyarımdan motor yolla çıkış sağlayan sözcüklerin (küfürler, kaba saba müstehcen sözler, çeşitli erojen sesler ve gürültüler...) tipik bir örneğiyle karşı karşıyayız. Burada dil, çok şiddetli bir uyarımın boşaltılmasına hizmet etmektedir.

Bu olgu Roger Misès'le birlikte yazılan "*Çocuklukta Sınır Patoloji Olgusu – Too Much*" isimli yazıya da konu olmuştur.

Roger Misès sonradan bu çalışmayı çocukluk dönemi sınır patolojileri üzerine yazdığı yapıtında da (1990) yeniden ele almıştır. Dilin ve davranışın fazlaca cinselleşmesi, o dönemde gösterilen bir İngiliz filmine göndermeyle bu "*too much*" başlığını aklımıza getirmişti. Filmde, yarını olmayan cinsel maceraların birinden diğerine atılarak kendini depresyondan korumaya çalışan bir ergenin öyküsü anlatılıyordu. Tıpkı bu filmdeki ergen gibi, Albert de, tüm ruhsal dünyasını abartılı bir şekilde cinselleştirerek kendini depresif boşluğa karşı korumaktaydı. Bu *too much* deyişi, zihinsel işleyişinde ekonomiğin rolünün baskınlığını çok iyi anlatmaktadır.

Albert **8-15 yaşları arasında**, Roger Misès hâlâ servis şefiyken Vallée Vakfı'nda izlendi. **8-12 yaşları arasında** kurumun dispanserinde, kesintili olarak ayakta tedavi gördü. Fakat asıl olarak **12-15 yaşları arasında**, o dönem benim de çalıştığım Vallée Vakfı Ergenler gündüz hastanesine kabul edildiğinde, çok faydasını göreceği daha düzenli kurumsal bir tedavi gerçekleştirmemiz olası oldu.

Dolayısıyla, R. Misès'le birlikte, önceki görüşmelerden edinilen bilgileri yeniden gözden geçirmemiz ve Albert'in sorunsalıyla ilgili sonradan tamamlanan bir yapılandırma/yeniden yapılandırma çalışması yapabilmemiz, özellikle onu ailesiyle birlikte izlediğim gündüz hastanesindeki bu dönemden sonrasına rastlar.

Bu tedavi öyküsüne geri dönmeden, bu ergende uyarımın antidepresif işlevini ve sözcüklerle eyleme vurulanın ne olduğunu anlamamız olası değildir.

Albert, sınıfta iki kez pantolonunu indirip kendini teşhir ettiği ve öğretmenin ve öğrencilerin önünde açıkça mastürbasyon yaptığı için okul tarafından gönderildiğinde, **8 yaşındaydı**.

Birinci sınıfı yeniden okuyordu. **Misès'in gerçekleştirdiği ilk görüşmeye annesiyle birlikte gelmişti**. Kaydedilen bu görüşme, bize çocuğun sıkıntılarının doğası ve annenin zihinsel işleyişi üzerine hâlihazırda çok sayıda klinik veri sağlamıştı. Filme alınan bu görüşme, sonraki bilgilerin ışığında **sonradan** *(après-coup)* ele alındığında daha da ilgi çekicidir. Bu görüşme yukarda sözü edilen yazıda oldukça ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır.

Bu ilk görüşmeye anne, çocukla birlikte yalnız gelmiş, nakliye şoförü olan baba işi nedeniyle katılamamıştı: tek başına düşünüldüğünde, dispanserdeki ilk görüşmeler için bu nispeten olağan bir durumdur. Ne var ki, bu babanın çok geride durduğu, oğlunun davranışlarıyla ilgili sağlam bir yer üstlenmekten aciz olduğu da sonradan doğrulanacaktır.

Bir işi olmayan **anne**, kendini rahatlıkla ortaya koyan, fakat yüzeysel ilişki tarzı ve duygulanımdan yoksunluğu hemen göze çarpan genç bir kadındı. Söylemine çelişkiler ve sıradanlaştırma hakimdi. Onun ve eşinin okula çağrılmasına yol açan bu mastürbasyon olayı konusunda sürekli olarak "bunu mesele etmedim" diyordu. Öğretmenin şaşkına dönmüş olmasını anlayamıyordu: "ufak suçlar bunlar!". Eşi de olayı dramatize etmemişti, sorunları çözmek için kendini profesyonellere (doktorlara) teslim ederdi.

Bu davranışın cinsel anlamları ustalıkla es geçiliyordu. Gittiği pratisyen hekim de "bunu mesele etmemişti". Misès'in bu mastürbasyon meselesinin belki de cinsel bir anlamı olabileceği yönündeki telkini üzerine, sapkın bir tür saflıkla yanıt vermişti: "kuşkusuz kaşınmıştır!".

Çocukla ilişkisinde, tümgüçlü kontrol ve hafif sapkınlık içeren hoşnutluğun bir karışımı açıkça seziliyordu. Kuralların ve engellerin yokluğu çarpıcıydı: her şeyi "akışına bırakmıştı". Aile işleyişindeki üstbenliğe değin zayıflıklar daha sonra yeniden yeniden kendini gösterecekti.

Annenin söylemi çelişkilerle doluydu: derslerinin çok iyi olduğunu söylüyordu, halbuki birinci sınıfı yeniden okumaktaydı; ya da okulu

sevdiğini söylüyor ve aynı anda okulun onu "tam olarak memnun etmediğini" de ifade ediyordu. Her şey aynı kapıya çıkıyordu. Çocuğunun temel gereksinimlerine uyarlanma konusundaki eksikliğine de dikkat çekmeliyiz: çocuğun bir geçiş nesnesi yoktu, çok az oyun oynardı, kendi etrafında dönerdi, geç konuşmuştu... Anne bunlardan dolayı endişe duymamıştı, bunlara hiçbir anlam vermemişti: çocuğuyla özdeşim kurmadaki yetersizliği ciddi boyuttaydı.

Bu ilk görüşmeden sonra bizim için anlamlı pek çok öğe açığa çıktı; bunlar ebeveyn rollerindeki eksiklikleri ve erken dönem anne-çocuk etkileşimindeki sıkıntıları gözler önüne seriyor ve çocuğun gelişimsel uyumunda bir bozulmadan kaygılanmamıza yol açıyordu.

Bayan B., Albert'i kırılgan, duyarlı, sürekli kendisine askıntı olan olarak betimlerken, kendini bu tanımlamanın içine katmıyordu. "Bunu mesele etmedim" onun nakaratıydı. Önemli olan dramatize etmemek, depresif olmamaktı. Annenin sorunsalının merkezinde depresyonun yadsınması vardı. Bölme ve yadsıma sınır işleyişe egemendir.

Aile öyküsü birçok travmatik unsur içeriyordu.

Anne Bayan B., gebe kaldığı için 16 yaşında Bay B. ile evlenmişti. Albert üç kardeşten ikincisiydi. Onunla ilgili olarak, Bayan B. bir kız arzu ettiğini ama onun da "**memnuniyetle karşılandığını**" söylüyordu. Hep aynı çelişkili söylem...

Anne-babası boşandıktan sonra annesi tarafından terk edilmiş, annesinin anne-babası tarafından büyütülmüştü. Ebeveynlerinin ikisi de onu düşünmeden yaşamlarını sürdürmüşlerdi. "Memnuniyetle" karşıladığını söylediği oğlunun tersine, o, "pek hoş karşılanmamıştı". Aslında, sonradan öğrendiğimize göre, saklı tutmak istediği belirsiz nedenlerle velayeti aceleyle annesinden alınmış ve annenin ailesine verilmişti. Fakat anneanneyle ilgili orospuluk düşlemleri ortalıkta dolaşmaktaydı. Her durumda, bu anneanne-dede haricinde, Bayan B. annesinin ailesiyle bağlarını bütünüyle koparmıştı.

Kendi ebeveynleriyle hiçbir ilişkisi kalmamış ve yakın zamanda ölen annesinin cenazesine bile gitmemişti. Annesi son yıllarda Bayan B. ile ilişkiye geçmeye çalışmış, fakat o annesiyle görüşmeyi reddetmişti. Ondan söz ederken soğuk bir kayıtsızlık kendini gösteriyordu. Özellikle, Albert gündüz hastanesinde izlendiği sırada onunla yürüttüğüm psikote-

rapötik görüşmelerde, bu kadının heyecansal olarak yeniden canlanması için birkaç yıl geçmesi gerekecekti.

Misès'in gerçekleştirdiği bu ilk görüşme sırasında, anne, ayrıca 14 yaşındayken anneannesini kaybettiğini ve yıllar boyunca yaşlı ve çok hasta olan dedesine baktığını, bu adamın da uzun bir hastalığın ardından ve sonradan öğreneceğimize göre Albert için oldukça travmatik olan koşullarda, yaşamını yitirdiğini anlatmıştı.

Babayla ilgili ilk bilgiler bize anne tarafından aktarılmıştı. Baba kalabalık bir aileden geliyordu (12 kardeştiler). Bayan B.ye göre oğlunun eğitimiyle pek ilgilenmiyordu ve çok silikti. Sonradan onunla tanışma fırsatı bulduğumda, aslında Albert'in sıkıntılarıyla karısının dediğinden çok daha fazla ilgilendiğini görecektim.

Albert güzel, kahverengi saçlı, sevimli yüzlü, biraz da feminen bir çocuktu.

R. Misès'in yanında çok sessiz, ketlenmiş ve sıkıntılı duruyordu. Görünüşe bakılırsa görüşmeye gelme nedenini bilmiyordu: annesi ona söylememişti. Talepkar değildi; ilişkide hazır bulunuyor, fakat danışmana oldukça ekonomik tarzda yanıt veriyordu. Bununla birlikte, Misès sınıftaki mastürbasyon olayından söz ettiğinde ve olayı dramatize etmekten olabildiğince kaçınarak, eylemin mazoşist kışkırtıcılığına *(provocation masochique)* ve kural ihlali yönüne işaret ettiğinde, dikkatli ve belki de rahatlamış görünmüştü. Misès, çocuğun narsisizmini güvence altına alan koruyucu bir üstbenlik konumu içinde, ona: "bunu herkesin önünde yaparken cezalandırılacağından emindin; cezalandırılmak mı istiyorsun? Sanırım bunu bir daha yapmayacaksın, yapmayacaksın değil mi?" Bu mazoşist kışkırtma boyutu gündüz hastanesinde de yeniden karşımıza çıkacaktı.

Bu ilk görüşme sırasında Albert bize ancak kısıtlı bir bilgi verse de, ilişkisel sıkıntısı, şiddetli savunmaları ve teşhir olayının ardında ötekine yapılan çağrı, şimdiden onu nevrotik bir patolojinin dışında bırakıyordu. 8 yaşındaki bir çocuk için pek de sıradan olmayan bu teşhir eylemi dışında, eyleme vurma boyutu, henüz ergenlikte olduğu gibi birinci planda değildi. Baskın olan şey özellikle ketlenme ve dilin yoksulluğuydu. Yine de, aslında fazlasıyla "konuşan" bir eylemle karşı karşıyaydık, fakat sözcükler ortada yoktu.

İlk görüşmeden başlayarak, bize bir yığın bilgi verildiği, fakat bunların tıpkı darmadağınık bırakılan bir yapbozun parçaları gibi, olgusal tarzda sunulduğu görülmekteydi: işin içinden çıkmak bize kalmıştı! Bu durum, klinik düzlemde, bu tedavi süresince bize düşecek olan bağ kurma ve aile öyküsünü yeniden yapılandırma uğraşını ve sonradan tamamlananın *(après-coup)* çalışmamızdaki yerini şimdiden göstermektedir. Aynı zamanda bu ailevi oluşumdan, babanın çok sayıda kardeşe sahip olduğu bu geniş ailede, ensestüel türden büyük bir karmaşanın ve kuşakların iç içe geçişinin egemen olduğu sonucu da çıkmaktaydı.

Bu ilk görüşmenin ardından, aile ortadan kaybolmuş, yapılan çağrılara da yanıt vermemişti.

Bu aile ancak **iki yıl sonra**, okuldan gelen yeni bir uyarı sonucunda yeniden görüşmeye geldi. Bu kez okulu harekete geçiren şey, depresif duruma bağlı davranış bozukluklarıydı: depresifti, kederliydi, sınıfta hiçbir şey yapmak istemiyordu, ölüm düşüncesi kafasını kurcalıyordu. Ayrıca okul, sınıfta küfür ve edepsiz sözler sarfetme gibi bazı davranış sorunları da bildirmişti.

Albert bu görüşmeye anne ve babasıyla birlikte geldi. Danışmandan güven alarak, son dönemde ortaya çıkan ve olasılıkla depresif durumunun temelinde yatan dramatik olayları anlattı: ilk görüşmede sözü geçen, onlarla birlikte yaşayan ve uzun zamandır felçli olan hasta dedesi uzun bir can çekişmenin ardından vefat etmişti.

Sonra köpeği, o tasmasını tutarken bir arabanın altında kalmıştı. Albert onu elinden kaçırdığı için kendini çok suçlu hissediyordu. Ondaki terk edilme sorunsalına bağlı bu suçluluk duygusu (kendini bırakılmış hissettiği gibi bırakmıştı köpeği) bu ezilen köpeğin öyküsünde somutlaşıyor, öykü böylece travmatik bir yineleme niteliği kazanıyordu.

Bu görüşme sırasında oldukça anlamlı bir resim çizdi. Şimdi yorumlayacağım bu resim, bu genç adamın umutsuz evrenini kusursuz biçimde göstermekte ve konuşmamın başında sözünü ettiğim ruhsal betimlenme *(figurabilité psychique)* yetersizliğini sözcüklerden daha iyi "dile getirmektedir".

1. Resim (Ön taraf)

Kırmızı renkli yelek

2. Resim (Arka taraf)

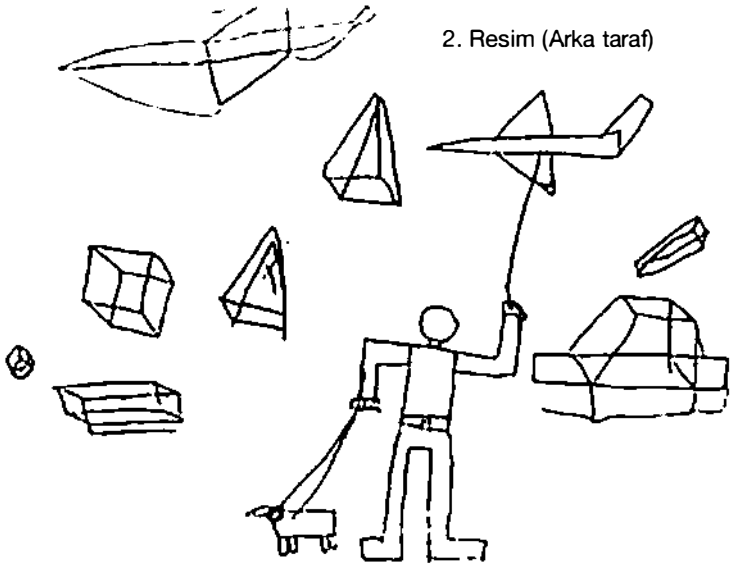

Albert kâğıdın bir yüzüne suratı olmayan bir adam çizdi: bu adam bir eliyle bir tür uçak ya da uçurtma, diğer eliyle ise tasmasıyla bir köpeği tutuyordu. Aslında köpek tam anlamıyla bağlı değildi çünkü tasmayı gösteren çizgi kesik kesikti. Bu resim, açıkça, arabanın altında ezilen ve Albert'in tasmasını tutamadığı için kendini suçlu hissettiği köpeğinin ölümüne gönderme yapıyordu. Fakat asıl çarpıcı olan şey yüzü olmayan (içeriği olmayan) adamı resmetme şekliydi: André Green'in negatif varsanısını *(hallucination négative)* çağrıştıran boş bir çerçeve.

Nesneleri elinde tutmaya çalışan fakat elinden kaçıran bu adam, Albert'in yaslanma, tutma arayışını, ötekine yaptığı çağrıyı akla getirmektedir. Ayrıca resimdeki tek renkli şey olan turuncu yelek de bir can yeleğini anımsatmaktadır.

Bu beyaz, ifadeden yoksun surat, ayna ilişkisinde narsisistik onaylanmanın yetersizliği sorusunu ortaya çıkarmaktadır: ilk ilişkide annenin yüzü nasıl bir işlev göstermiştir? Annede olduğu gibi çocukta da depresyonun işgal ettiği önemli yer düşünüldüğünde, Green'in yaptığı tanımlamaya göre bir "ölü anne", bir olumsuz tasarım varsayımına ulaşabilir miyiz?

Her durumda, bu resim "*hilflosigkeit*" kavramına, yani yenidoğanın ruhsal medetsizliğine ve C. ve S. Botella'nın "Ruhsal Betimlenebilirlik" başlıklı yapıtlarında geliştirdiklerine gönderme yapar. Alıntı yapıyorum: "*Hilflosigkeit'ın*, yani ruhsal medetsizliğin özü nesne kaybında değil fakat nesne tasarımının kaybında yatar. Medetsizlik nesne kaybından çok, arzunun sanrısal doyumunun mirasçısı olan kayıp tehlikesi ile eş anlamlıdır". Nesne tasarımını yitirme tehlikesine bağlı medetsizliği, yokluk kendiliğin katlanabileceği sınırı aştığı için yenidoğanın artık varsanılayamadığı o korkunç an olarak ifade edebiliriz. Kuşkusuz depresif özün kaynağı, bu tasarımlandırılamayan medetsizlik deneyimlerinin "fazlalığında" *(too much)* yatmaktadır.

Depresyona karşı mücadele resimde de kendini gösterir: Albert sayfayı çevirmiş ve arkada aynı resmin üzerinden giderek simetri yoluyla tutunmaya çalışmıştır.

Çocuklarla klinik çalışma bize, simetri kullanımının, depresyona karşı savunmanın işaretlerinden biri olduğunu göstermiştir. Albert'in arka taraftaki resminde ise, yüzü olmayan adamın hâlâ orda olduğunu,

fakat bu kez bir eliyle köpeğin tasmasını kararlı bir şekilde tuttuğunu, uçağın da daha belirgin çizgilerle resmedildiğini görebiliriz.

12-15 Yaşları Arası: Gündüz Hastanesinde Bakım

İlk görüşmeden 4 yıl sonra Albert okul tarafından yeniden yönlendirildi:

Bir taraftan okul doktoru, bir pediatri servisine sevk edilmesini gerekli kılan az çok histerik nitelikleri olan bedensel belirtilerin eşlik ettiği şiddetli bir depresif duruma dikkat çekmiş, diğer taraftan (ki bu yeniydi), sınıfta sarf edilen edepsiz sözler, sözlü sataşmalar, ölçüsüz bir taşkınlık gibi giderek artan davranış bozuklukları yeniden kendini göstermişti. Okul dışındaysa, yoldan geçenlere hakaret etmek, kırmızı ışıkta duran arabaların üstüne tükürmek gibi şaşırtıcı hareketler sergilemekteydi. Bu tip davranışlara çok sık rastlanmayan bir dönemdeydik o zamanlar.

Bununla birlikte, psikopatik eğilim açısından daha özgül olan eylemlere (sadizm, hırsızlık, fiziksel saldırganlık gibi) hiçbir zaman başvurmadığına dikkat çekelim. Bu durum, bu davranış bozukluklarının, ötekini çağırmak gibi bir ilişkisel anlama sahip olduğunun klinik bir göstergesidir ve ileriki zamanlarda doğrulanacak önemli bir noktadır.

İşte bu koşullar altında yıl ortasında acile kabul edildi ve onu ailesiyle birlikte görmem söz konusu oldu. 5. sınıfı yeniden okuyordu ve 12 yaşındaydı. Fiziksel olarak erinliğe girmişti. Biraz efemine olmakla beraber şimdiden hoş bir ergendi. Başlarda anne ve baba bildik konumlarını sürdürdüler: Baba geride durarak sözü anneye bırakıyor ve "profesyonellerin işlerini yapmasına" izin veriyordu. Anne sıradanlaştırma ve sapkın bir memnuniyet içinde olmayı sürdürüyordu: "her şey yolunda", "önemli değil", "hepimiz bir zamanlar gençtik". Bayan B. ensestüel yakınlıkla duygusal uzaklığın bir karışımı olan tavrıyla şaşırtıyor, olayları hayret verici bir yüzeysellikle ele alıyordu. Olaylar, ağırlık dereceleri ne olursa olsun, hep aynı düzlemde ele alınıyordu.

Anneyle yapılan psikoterapik görüşmelerde, çocuğun gelişiminde üst üste biriken bir travma etkisi yaratmış olduğu açıkça görülen yeni olaylar açığa çıkıyor, fakat anne, en azından başlangıçta bu boyutu tanıyamıyordu.

Şunları keşfetmiştik:

- Çocuk, yaşamının ikinci altı aylık döneminin başlarında bir kolibasili enfeksiyonuna yakalanmış, bu da hastaneye kaldırılmasını gerektirmiş ve aniden sütten kesilmesine neden olmuştu.

- 2-3 yaş arasında meydana gelen ağır bir kaza: Albert ateşin içine düşmüş ve elleri ciddi şekilde yanmıştı; bunun sonucunda yeniden hastaneye kaldırılması gerekmiş ve bandajlar nedeniyle uzun süre boyunca hareketsiz kalmıştı.

- Üçüncü çocuğunun doğumundan sonra annede ortaya çıkan depresif bir dönem. Bu dönemden sıradan bir aksilik olarak söz ediyordu. Albert için travmatik bir yaşantı olduğu varsayımını oluşturmak için, bu yanma olayı, küçük kız kardeşin doğumu ve annenin depresyonu arasındaki zamansal çakışmaya dikkat çeksek de, Bayan B. bunu anlamamış göründü.

Aynı doğrultuda başka önemli olaylar da açığa çıkacaktı: birçok kez çocuk düşürmüştü; bu depresyon döneminin hemen ardından akciğerinde bir leke ortaya çıkmıştı; kocasıyla kısa süreli bir ayrılık yaşamıştı ve bu ayrılık döneminde çocukları kocasına bırakıp evden ayrılmış, bir süreliğine bir kız arkadaşında kalmıştı.

Bu konuda ise şöyle diyordu: "Hayatta her zaman sorunlar olur. Kocam ve ben hemen aklımızı başımıza topladık ve beklentilerimizi biraz yumuşattık".

Art arda gelen bu travmaların Albert'in gelişimi üzerindeki etkisi göz önüne alındığında, annenin bağlara yönelik yadsımasının, terapiste nasıl önemli bir yeniden yapılandırma ve tarihselleştirme uğraşı yüklediği görülmektedir.

Genç hastamızın kurumdaki tedavisinin yanında anneyle yürütülen bu bireysel çalışmanın amacı, bütün ekibi bu özümleme işine dahil ederek yeniden yapılandırmayı ve bağ kurmayı kolaylaştırmaktır. Kendisi de gündüz hastanesi yönetmiş olan psikanalist Bernard Penot'nun "çoklu psikanalitik çalışma" olarak nitelendirdiğine benzer bir ekip çalışması söz konusu olmuştur.

Bu anne ile ekip arasında kurulan güven ortamı kadar benimle kurduğu olumlu bir aktarım da, antidepresif savunmalarında gerçek bir esnemenin ortaya çıkmasına olanak tanıyacaktı: Bir görüşme sırasında, 14 yaşındayken anneannesini yitirdiğinden söz ederek ağladı ve kendini acısına bıraktı. Yoğun heyecanlarla dolu birkaç dakikanın ardından,

çözümü yine aile yaşamını yüceltmekte buldu. Bu çözüm aslında olanaksız bir yasın, "reddettiği" kendi annesinin yasının başarıyla perde arkasına itilmesini sağlamıştı. Fakat yine de bir şeyler "serbest bırakılmıştı" ve duygularına yol vermek konusunda kendine giderek daha fazla izin verecekti.

Albert'in depresyonu annenin yadsınmış depresyonunun bir yansımasıdır. Bu donuk "beyaz" depresyon, bu çocukta özellikle bedensel şikâyetlerle ve olumsuzla -eyleme vurma ve aşırı uyarılma yoluyla gerçekleşen savunmalarla- kendini göstermekteydi. Ayrıca bu olguya özgü olan şey, dürtüsel itkilerin boşalımının, özellikle okulda, sözcüklere yapılan cinsel yatırım üzerinden sağlanmasıydı. Ancak, bu davranış bozuklukları, yasakların reddi yönünde sınır aşan, hatta sapkın bir niteliğe sahip olsalar da, onları psikopatik düzlemde değerlendiremeyiz. Bu davranışlar öğretmenleri çileden çıkaran kompülsif nitelikleri dolayısıyla dikkat çekmişlerdi. Öğretmenleri, Albert'de insanın yakasını bırakmayan ve onları çaresiz bırakan bir şeyler olduğunu söylüyorlardı. Davranışların aşırı cinselleşmesi giderek kurumsal alanı işgal edecek ve tıpkı eylemsel yinelemenin seans sırasında güncelleşmesi gibi, yineleyen bir senaryonun içinde yer alacaktır.

Albert'in bizim merkezimize bağlanan ortaokul sınıflarının birinde 6. sınıfa başlamasından sonra, sınıf, şu davranışlar dizisinin yineleyici şekilde ortaya çıktığı ayrıcalıklı bir sahneye dönüştü: huzursuzluk, uyarım, edepsiz sözler, bayağı mimik ya da jestler, defterlerin üzerine yapılan çiziktirmeler, çokyönlü erojenliği açığa çıkaran çeşitli sesler: geğirmeler, osurmalar, orgazm inlemeleri, vb. Albert sanki tutmak için gerekli ruhsal araçlardan yoksun olduğu aşırı bir kaygı ile karşı karşıya kalmış ve bütün dünyayı cinselleştirme yoluna gitmiş gibiydi. Her şeyi kötü bir espriye çevirebilirdi: Örgü ören anne (*maman tricote*) mıncıklayan anneye (*maman tripote*); mesih de (*messie*) sidik torbasına (*vessie*) dönüşüyordu. Bu bayağı sözcük oyunlarının, ötekine çağrıda bulunan ilişkisel ve oyuncu boyutu hemen fark edilecektir. Gerçekten de ekipten hiç kimse, bu taşkın uyarımı doğrudan, kişisel bir saldırı olarak algılamamıştı. Bu önemli bir karşı aktarımsal ipucudur. Daha çok Albert'in uyarımla çevrelenmeye ihtiyaç duyduğunu, sanki bundan kendine bir duyum derisi, "ikinci bir deri" oluşturduğunu hissediyorduk. Uyarım onun depresif bir boşluğun içine çekilmesini engelliyordu.

Bu savunmacı aşırı cinselleştirme, Albert'te gizil dönemin ve yüceltme düzeneklerinin kısmen sekteye uğramış olduğunu gösteriyorsa da; sözcük oyunlarının, dile yapılan bu yatırım sayesinde tasarımlara ulaşmanın olanaklı olduğuna işaret eden olumlu yönleri de vardır.

Bu yaklaşım, tedavinin gelişimi sırasında da doğrulanacaktır. Davranışların ekonomik ve kompülsif boyutu yerini daha zihinselleşmiş bir biçime bırakacak, Albert sınıfta yazdığı metinlerde düşlemlerini ifade edebilecektir. Örneğin Fransızca dersinde, Alain Fournier'nin *Le Grand Meaulne* kitabının balo sahnesinden esinlenerek bir yazı kaleme almak ve davet edilmediği bir baloda kendini yabancı hisseden ve kılık değiştiren Grand Meaulne gibi bir karakter betimlemek gerekmişti. Albert kuşkusuz konunun tekinsizliğinden *(inquiétante étrangeté)* etkilenerek, şöyle yazmıştı: "Bir adam, kız çocuğu kılığına girmiş bir oğlanı tavlamaya çalışıyor. Oğlan, adama itiraz ediyor : "ama ben bir kız değil bir erkeğim". Bunu kanıtlamak için de umutsuzca peruğunu kaldırmaya çalışıyor. Ama ne yazık ki başaramıyor, çünkü peruk kafatasına yapışıp kalmış. Sonuçta kız kılığındaki oğlan adamla evleniyor ve "kendi sosisini koparıyor". Bu yazının düşlemsel içeriği, kuşkusuz, Albert'in cinsel kimliğini özümlemek için biraz daha yol katetmesi gerektiğini düşündürmektedir. Ama Albert'in Misès'le ilk kez görüşmesine gerekçe olan eyleme geçişini hatırlarsak (Albert sınıfta pantolonunu indirip mastürbasyon yapmıştı), bu ergenin artık, kendi fallik talebini, yani annesi tarafından bir erkek çocuk olarak tanınma arzusunu ve kastrasyon kaygısı karşısında duyduğu dehşeti dile getirecek sözcüklere sahip olduğunu düşünebiliriz.

Bu gelişimsel ilerleme sırasında Albert'e analitik bir psikoterapi teklif edildi fakat o reddetti. Kurumsal görüşmelerle yetinmek zorunda kaldıysak da, bu görüşmelerin, özellikle de sonlara doğru, Albert'in kendi babası ile özdeşimsel bir yakınlık kurabilmesi gibi çok yararlı etkileri oldu: o da kamyon şoförü olmak istiyordu. Albert'in olumlu yöndeki gelişimi ve elde edilen sonuçlar, bizim konumumuzu ve terapötik yöntemimizi doğrulamaktadır. Onun durumunda, kapsama ve yaslanma üzerine vurgu yapılmalıydı. Ayrıca, ona bilişsel ve yaratıcı yetenekleriyle yüzleşebileceği ve narsisizminin gereksinimlerini yerine getirebileceği deneyimler kazandırmak da bize önemli görünmüştü. Güvenli koşullarda ve bizim çok yakın çalıştığımız eğitmenlerin göster-

dikleri geniş bir hoşgörüyle 6. sınıfa başlayabilmiş olmak, kuşkusuz özsaygısı açısından önemli bir narsisistik onarım etkeni olmuştu.

Ayrıca, gündüz hastanesinden çıktıktan sonra Albert'den haber alma şansımız oldu. Yıllar sonra, genç bir yetişkin olarak bizi görmeye geldi ve bize yeni doğmuş çocuğunu tanıttı. Evli ve iki çocuk babasıydı ve babası gibi nakliye şoförü olmuştu.

Eğer psikanalitik bir tedavinin terapötik başarısının iki önemli ölçütünü, yani Freud'un *biten analiz ve bitmeyen analiz*'de ele aldığı sevme ve çalışmayı dikkate alacak olursak, Albert olgusunda kurumsal tedavinin amaçlarına ulaştığını söyleyebiliriz.

Cyril ve Albert, analizin sınırlarında oldukları halde, psikanalitik bir yardımdan yararlanabildiler.

Her ne kadar, bu zor hastalarda ergen psikoterapisinin klasik koşullarından uzak olsak da onlar ortak bir geçişsel dili olası kılan tasarım süreçlerine dair anlayışımızı oldukça zenginleştirirler. Bizleri etkileyen ve bizimle sözcüklerin ötesinde konuşan bu hastalar özellikle de yorumsal yöntemimizi eylemsel yinelemenin gösterdiği şeye uyarlayabilmek için doğru sözcükleri bulmaya bizi zorladıklarından teknik önyargılarımızı sarsarlar.

Kaynakça

Dubet F., (1987) *La Galère, jeunes en survie*, Editions Point Actuel.

Feder F., "Violence et adolescence. De la violence dans "la galère" à une réflexion métapsychologique sur la violence à l'adolescence" dans *Psychologie clinique et projective -violences* - vol. 2, n°1, s.63-89, 1996.

Feder F., "Violence et environnement: de la 'turbulence' de l'enfant à la violence antisociale à l'adolescence", *Perspectives psychiatriques* 2000, vol. 39, n° 4, s.297-301

Feder F., Fortineau J., Voizot B. (1999) "Le désarroi identitaire : problèmes liés à l'acculturation et aux distorsions dans l'intériorisation du Surmoi" dans *La figure de l'Autre, étranger, en psychopathologie clinique.* Psychanalyse et civilisations, l'Harmattan, s.129-144.

Feder F., (2001) "Une figure du temps à l'adolescence: le temps suspendu", *Revue Française de Psychanalyse*, vol. 65, n° 3, s.795-805.

Feder F. (2006) Traitement institutionnel et processus psychanalytique: le travail du psychanalyste à l'écoute du matériel institutionnel *Revue Française de Psychanalyse* vol. 70, n° 4, s.1065-1078.

Freud S. (1905) *Trois essais sur la théorie de la sexualité,* Gallimard, coll. Idées, 1962.

Freud S. (1937) Construction dans l'analyse, içinde *Résultats, idées, problèmes.* Trad franç. par E.R. Hawelka, U. Huber, J. Laplanche, PUF, 1ère édition, 1985, s.269.

Misès R.; Feder F., (1989) Un cas de pathologie-limite de l'enfance: "Too much" *Information psychiatrique* vol. 65, n° 1, s.21-32.

Misès R. (1990) *Les pathologies-limites de l'enfance*. Le fil rouge, PUF.

Misès R.; Bailly-Salin M.J.; Bréon S.; Feder F.; Fortabat J.L.; Gilbert E. (1980) *La cure en institution: l'enfant, l'équipe, la famille*, Sommaire détaillé, ouvrage, Paris, ESF, s.134, tekrar basım, 1993.

Winnicott D.W. (1956) "La tendance antisociale", *De la pédiatrie à la psychanalyse*, Paris, Payot, 1971.

ergenin yaratı dili*

ZEHRA KARABURÇAK ÜNSAL

Julia Kristeva ergeni belirli bir yaş sınıfından çok açık bir ruhsal yapı olarak ele almanın daha anlamlı olduğunu söylemektedir. "Biyolojinin, kimliklerini bir başka kimlikle etkileşim içinde yenileyen canlı organizmalar olarak tanımladığı açık sistemler gibi, ergen yapısı da bastırılmış olana açılmaktadır. Açık yapılı kişiliklerde cinsiyet ya da kimlik farklılıkları; gerçeklik ile düşlem; edim ile söylem farklılıkları arasındaki sınırlar kolayca aşılabilmektedir ama bu durum bu yapıların perversiyon ya da sınır olgu olarak tanımlanmalarını da gerektirmemektedir. Ergen, sadece istikrarlı bir ideal yasa açısından kriz yapısı diye adlandırabileceğimiz bu yapıyı doğal olarak temsil etmektedir". Bu yapının bir başka doğal temsilcisi de yaratma sürecindeki kişidir ama ergen de zaten kendisini yaratma sürecindeki kişi değil midir? Kristeva'ya göre kimlik bir yapı olarak değil, daha çok bölünmüş dürtülerin ve çatışmalı arzuların kargaşasının hüküm sürdüğü bir açık alan olarak görülür. Dolayısıyla bu parçalanmış öznellik, tutarsızlık ile geniş ufuklu bir berraklık arasında gidip gelen parçalanmış bir dille ifade edilir. Süreç içindeki öznede akış özgürleştirici olabilir. Kimliğin katı sınırlarının dışına çıkarabilir kişiyi. Ama merkezsizleşmek aynı zamanda dehşet verici bir deneyim de olabilir. Akış halinde olmak ile akıl sağlığını yitirmek arasında; süreç içinde özne ile şizofrenik arasında ince bir çizgi vardır.[1]

"Kendimi bir ifade edebilsem, sözcüklerimi bulabilsem, sanki sorunum kalmayacak gibi; sanki kendimi yaratmaya ihtiyacım var ve o zaman ancak huzura ereceğim" diyordu karşımdaki genç kız. Aslında

---

* İstanbul Psikanaliz Derneğinin 5–6 Haziran 2009 tarihlerinde düzenlediği Gençlik üzerine tartışmalar–10 etkinliğinde yapılan konuşmanın metnidir.

[1] J. Kristeva. "Ergen Romanı" içinde *Ruhun Yeni Hastalıkları*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2007 s.154-155.

karşıma geçip oturduğu ve kapkara gözlerini benimkilerin içine dikip yüzümdeki en ufak mimiği bile sıkı bir gözetim altına aldığı andan itibaren, içimde o her ilk görüşmede yaşadığım tekinsizliğin belirtilerinin yeşerdiğini hissetmiştim. Ama bu sefer karşımdaki insan, yaşı ve cinsiyeti olmayan hatta o uçucu ve biçimi belirsiz giysilerinin ardında bir beden taşıdığının bile işaretlerini vermeyen garip, başka bir dünyadan gelme bir varlık olarak gözükmüştü bana. Ama hepsinden de öte, adı çarpmıştı beni ve ailesinin yurtsuzluğunu, bu yurtsuzluk içinde peşine düştükleri o ülküleştirilmiş toprağı, o yitik cenneti çağrıştırmıştı bana: Peter Pan masalındaki Neverland-Hiçbiryer Ülkesi, yani her şeyin olanaklı olduğu ama aynı zamanda içinde oturulamayan bir yer; bir ara bölge. Adını Ada koymak istediğim bu genç kız Hiçbiryer Ülkesinden ayrılıp kendisini yurdunda hissedebileceği bir yerin arayışı içinde bana gelmiş ve daha ilk görüşmeden itibaren beni, kendisi ile ilgili bir şeyler duymak yönündeki zapt edilemez ihtiyacının nesnesi haline getirmişti. Şehir değiştirerek anne-babasından kaçıp, bağlarını koparttığını düşünen bu göçebe ruh aynı zamanda ana kucağına teslim olmaya yönelik yakıcı bir özlemle boğuşup duruyordu. Bu yüzden de bir taraftan kendini sözcüklerle ifade etmeyi isterken bir taraftan da bu sözcüklere karşı isyan ediyordu. "Ben konuşmasam da siz bir şeyler söyleseniz. Ben konuşunca sanki sözcükler anlamını yitiriyor, çünkü hiçbir şey göründüğü gibi değil, söylenen sözlerin bile altında farklı bir anlam var. Bilinçli bir şekilde içimi boşaltmak, bomboş bir insan olarak kalmak istiyorum; şu hayatta niye illa bir şeyler yapmak, yararlı bir şeyler yapmak gerekiyor; ben bir şey bulamıyorum". Ada isteklerini ve acılarını sözcükler olmaksızın, en saf haliyle dışa vurmak istiyor ve bu isteğinin gerçekleştirilmesi için benim onunla kaynaşmamı, tek beden olmamı ve bu şekilde ruhunu anlayıp ona geri yansıtmamı bekliyordu. Bazı seanslarda bu düşlemsel birliği, benim onu doğru anladığımı gösteren sözcüklerden oluşan kanıtlarla yakaladığını hissederek mutlu oluyor, bazılarında ise ona ulaşma çabalarım, içindeki boşluk ve eksiklik duygusunu arttırmaktan başka bir işe yaramıyordu.

Yine bir gün içindeki bu onulmaz boşluk ve kayıp duygusundan söz etmeye çalışırken birden bire durup yüzüme hüzünlü bir gülümseyişle baktı ve "Biliyor musunuz, Kurt Cobain'in artık yaşamadığı düşüncesine hâlâ alışamadım" dedi. Kurt Cobain, Rock grubu Nirvana'nın o

yakışıklı, melankolik lideri, içine saplandığı uyuşturucu batağından kurtulamayarak hayatına son veren o melek yüzlü çocuk. Ada'ya Kurt Cobain'in kendisi için ne ifade ettiğini sorduğumda ise, aslında ne demek istediğini tümüyle anladığımın ama her zamanki gibi, kendisini bunları sözcüklere dökmeye teşvik ettiğimin pekala farkında olduğunu ifade eden bıkkın bir boyun eğmişlikle şunları söyledi : "O benim ruh ikizimdi; şu dünyada bana en yakın olan kişi idi, o gidince kendimi yitirdim ve sanki yeniden bulma umudum da bitti. O kendisi ile hiç konuşmamış olsam bile beni tümüyle anlayacak ve tam istediğim cevapları verecek kişiydi".

Niye O? sorum ise elbette ki yanıtsız kaldı; O'ydu ve bunun bir açıklaması yoktu. Kaç zamandır evde kendisini okumam için gözümün içine bakan bir kitabı hatırladım: Simon Reynolds ve Joy Press'in *Seks İsyanları- Toplumsal Cinsiyet, Başkaldırı ve Rock and Roll*. İlk sayfa Henry Miller'dan Arthur Rimbaud üzerine bir alıntı ile başlıyor: "Kişi hâlâ anneye bağlıdır. Tüm isyanı göze kaçmış bir kum tanesinden, bu bağı gizleme doğrultusundaki çılgınca girişimden başka bir şey değildir..... Sonsuza dek dışarıda! Ana rahminin eşiğinde oturarak". Kitabın yazarları asi olarak tanımladıkları rock sanatçılarının bir kez bağlarını kopardıktan ve kendi narsistik görkemlerini, manifestolarını kabul ettirdikten sonra, içlerinde yeniden yuvaya dönmek arzusuyla yanıp tutuştuklarını savunuyorlar. Yine yazarlara göre "Bazı asiler bu görkemli Benden Bize (bu biz ister politik bir cemaat, ister mistik aşkınlık ya da isterse birbirine âşık çift biçimine bürünsün) geçiş yaparak kendilerinden daha büyük bir şeyin parçası olmayı kabul ederler. Narsisizmin ıssız adasında kalmayı tercih edenler kaçınılmaz olarak yozlaşıp kendi kendilerinin parodisine dönüşürler. Daha başkaları ise ışık saçar, alev alev yanar ve kül olup gider: yücelik duygusunu sürdürebilmek için kullanılan uyuşturucular ağır bir bedel ödetir onlara. Bireyciliğin sterilliğinden yorgun düşerek aşkın bireyi onaylamaya, yani yalıtılmışlıktan okyanusvari duygulara kayan asiler de vardır. Bunların bir kısmı ana kucağına dönme arzularına teslim olmuşlardır: bu kucak ideal bir kadın ya da Tabiat Ana ve Evrene yapılmış mistik bir yatırım biçimine bürünebilir. Bu durumda anneden kopuşun simgesi olan dil de yadsınır ve sözcüklere karşı ayaklanılır. Ada Kurt Cobain'le olan bu benzerliğini buradan mı kurmuştu, bilemiyorum. Ama ilk

seansta söylediği "Kendimi yaratmam gerekiyor ancak o zaman huzura kavuşacağım" çığlığı, Ada ile birlikte ortak bir dil bulma zorunluluğunu çok çarpıcı bir şekilde dile getiriyordu.

Nedir yaratmak? Yaratabilmek insan olmanın olmazsa olmazıdır. İnsan olma serüveni ise aslında kişiyi var eden, öznelliğinin motoru olan dürtülerinin doyumundan vazgeçmek zorunda kalınmadığı ama aynı zamanda bu doyumun dış gerçekliğin kural ve yasaklarının tümüyle çiğnendiği bir kaosa yol açmadığı bir uzlaşma sürecidir. Bu süreçte kişi özgün ifade biçimleri bulur; bunlar ise dürtünün kendisi olmayan ama onu temsil edenler yani simgesel olandan oluşurlar. Simgesele geçiş ise ancak anneden ayrılıp O'nun kaybını kabul edebilmek ve anneyi bu sefer yokluğunda imgelemde yeniden yaratabilmekten geçer. Simgesel, kastrasyonun, eksik olanın kabulüyle mümkün olabilir.

Kendisine bi-polar bozukluk tanısı konulmuş bir annenin kızı olan Ada için ise, zaten kendisi ile özdeşleşilemeyecek kadar eksik bir annenin kaybı, yarattığı tahammül edilemez boşluk nedeni ile kabul edilemezdi. Burada simgesele bir başkaldırı ve anne ile dolayımsız birleşme aracılığı ile geçmişi onarma istekleri, yani bir bakıma sil baştan yapmak, ölmek ve yeniden doğmak fantezileri ön plana geçiyordu.

Winnicott benliğin oluşumunda erken bebeklik döneminde anne ile tümgüçlü bir olma fantezisinin önemini vurgular. Bu türden bir yanılsama sayesindedir ki bebek kendi benliğinin farkına varabilecek ve ileride bu yanılsamayı özgüveni fazla yara almaksızın terk edebilecek ve kendi öznelliğini yaratabilecektir. Bu yanılsamanın daha baştan engellendiği durumlarda ise çocuk kendi arzularını çevresindekilerin arzularına feda etmiş sahte bir kendiliğe sahip olacaktır. Bu sahte kendilik ise her türlü yaratma umudunu, dolayısıyla da yaşam sevincini yitirmiş bir benlik olarak karşımıza çıkacaktır.

Bana geldiğinde henüz 19 yaşında bir sinema öğrencisi olan Ada işte bu anlamsızlığın, beyhudelik duygusunun pençesinde, uyuşturucu kullanmak ile kullanmamak arasında bocalıyor; şimdiye kadar, platonik birkaç ilişki dışında hiçbir aşk ilişkisi yaşayamamış olmanın üzüntüsü ile gelişigüzel cinsel deneyimlere girmeye hazırlanıyordu. Karşısındakinde yarattığı bu endişenin az çok farkında olmasına rağmen, kendisini gündelik yaşamı içinde etli, kanlı gerçek bir insan olarak algılayabilmemi sağlayacak hiçbir şeyini anlatmamakta ısrar ediyor; yaşamındaki

nesnelerden bahsetmediği için de gerçekliğinden, daha doğrusu sahiciliğinden kuşku duyduğum duygularından söz etmekte direniyordu. Geçmiş uzak ve sinemasal bir öykü gibi anlatılıyor, bu geçmişin şimdiyle olan bağlarına erişmek neredeyse mümkün olmuyordu. Annesini, babasını, kardeşlerini, arkadaşlarını yaşayan kişiler olarak hayal edip tanıyamıyordum. Onlar hakkındaki çağrışımlarıma dahi Ada kilit vuruyordu. Ada sanki ölü bir dille konuşuyordu.

Julia Kristeva, simgeleştirilemeyen anne kaybının en arkaik belirtisi olan melankoliden ve melankolik kişiden söz ederken onun "kendi ana dili içinde bir yabancı" olduğunu vurgular. "Melankolik annesini yitiremediği için ana dilinin anlamını, değerini yitirmiştir. Onun intiharını ilan eden bu konuştuğu ölü dil canlı canlı gömülmüş olan bir Şey'i gizler. Melankolik bu Şey'e ihanet etmemek için onu dillendirmez. Şey, anal olarak zapt edilmiştir ve hiçbir çıkışı olmaksızın, dile getirilemeyen duygunun mahzeninde hapsolmuştur"[2].

Bu Şey'i çıkartmak gerekiyordu ve bunu yaparken de Ada'yı ihanete zorlayamazdım. İşte Kurt Cobain ve daha nice ünlü kişiler ve sanat eserleri bu konuda imdadıma yetiştiler. Bir diğer malzeme ise Ada'nın seanslara büyük bir gururla getirdiği rüyaları ya da rüya olduğunu söylediği fantastik senaryoları oldu. Rüyalar üzerinde çalışmak Ada'nın kendisini çok değerli sanat yapıtlarının yaratıcısı yani öznesi olarak görmesini ve beni de adeta bu yapıtların karşısında hayranlıkla kendinden geçen bir psikanalist veya sanat yorumcusu yerine koymasını sağladı. Bir taraftan iç dünyasıyla kurduğum bağlantıları hayranlık nidaları ile yavaş yavaş içine alırken diğer taraftan bu paylaşılan hayranlığın hazzını yaşayarak bilinçdışındaki karanlığa daha korkusuzca yaklaşmayı ve ufak bağlantıları kendi başına kurmayı denedi.

Freud dürtünün doyumunun gerçekleştirilmesini engelleyerek, hemen ve anında doyumdan vazgeçmenin sıkıntısını gidermeye yönelik özgün ve kişisel ifade biçimlerinin oluşmasına yüceltme adını vermiştir. Ayrıca, yüceltmeye koşut olarak ortaya çıkan bir diğer süreç ise ülküleştirmedir. Ülküleştirme dürtüsel doyum arayışının kendisine değil, yöneldiği nesneye yapılan bir müdahaledir. Dolayısıyla ülküleştirilmiş nesne aslında iki özne arasında tüketilmeden kalan nesnedir. Yaratma

[2] Kristeva Julia, *Soleil Noir, Depression et mélancholie*, Gallimard, Paris, 1987, s.22-23. Türkçesi: *Kara Güneş*, Çev. Nesrin Demiryontan, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 2009.

işte tam da bu noktada, bir yenilik getirici vazgeçiş ve sapma ile ülküleştirilmiş öteki arasındaki kesişim noktasında gerçekleşir.

Ada'nın kendisinden dolaysız bir şekilde söz etmesi işte tam da bu arkaik istek ve dürtülerinin sıkı sıkı korumaya çalıştığı o ülküleştirilmiş Öteki'yi yok edecekleri kaygısı ile büyük ölçüde engellenmişti. Bu yüzden seanslara gördüğü filmleri, okuduğu kitapları, ressamların tablolarını veya sevdiği şarkıcıları getirir oldu. Dillendirdiği duygular ve arzular hep o kişilere ait olanlardı ama diğer taraftan benim onlarla kendisi arasında bağlar kurmamı bekliyor, onun yerine çağrışımlar yapmamı ve bunlarla oynamamı istiyordu; tıpkı annesinin çocuğunun yanında onu oyunun içine çekmek için oyuncaklarıyla sahneler oluşturmasında olduğu gibi. Ada da saklayamadığı bir keyifle ara ara bu oyuna katılıp sahneye kendinden bir katkı yapıyor fakat hemen ardından geri çekilip benim onun eksik bıraktığı yerden devam etmemi bekliyordu. Kurt Cobain'le başlayan bu resmigeçitten kimler kimler geçmedi: ressam Frieda Kahlo, Bram Stocker ve Dracula; David Linch ve vampirler; Thomas Mann ve "Venedikte Ölüm"; Anais Nin ve filmler "Bus Stop", "Kayıp Otoban", kitaplar *Victoria Ölmek istiyor*..... Ada bunlardan söz ederken tek bir kez bile benim bu sanatçıları ve yapıtları bilip bilmediğimi merak etmedi; O'nun bunun sorgulanmamasının çok önemli olduğu bir yanılsamalı birliktelik düşleminin içinde kalmaya ne kadar gereksinimi olduğunu o zaman çok daha net bir şekilde fark ettim. Ben bu yanılsamayı koruduğum oranda Ada bana açıklamalarda bulunmaya cesaret edebiliyordu.

Temalardan biri korku filmleri ve bunların içinde yer alan fantastik yaratıklardı. Ada birçok kez vampirlerle ilgili öyküleri seanslarına büyük bir keyifle getirdi. Vampirlerin alışkanlıkları, gece yaşamları, nasıl ortadan kaldırılabilecekleri gibi konularda yoğun bir bilgilendirme döneminden sonra izlediği bir filmdeki vampir ile sevgilisi arasında geçen bir sevişme sahnesinden söz etti. Ada bu sahneden çok etkilenmişe benziyordu. O ana kadar cinsellikle ilgili ketumluğunu sürdürürken birden bire "Geçenlerde içinde pornografik sahneler olan bir film seyrettim ve çok tiksindim ama bu vampirle sevgilisi arasında geçen sevişme beni hiç rahatsız etmedi" dedi. "Sence neden?" diye sorduğumda ise, yine o oyunbaz gülümsemesi ile "Şefkat duygusu oluyor bende sadece, cinsel istek değil; keşke ben de vampir olsaydım ya da

vampir bir sevgilim olsaydı; bir karışıklık bir tuhaflık olması gerekiyor, tamamen normal olması itici geliyor. Ama aslında vampirler güzeller de, çekiciler de" dedi.

Yaratık imgesi kendini yaratma uğraşı içindeki öznenin, dolayısıyla da ergenin cinselleşmiş bedenine karşı tutumunu temsil eder. Yaratık şehvet ve şefkatin beceriksiz bir harmanlanma çabası olmanın yanı sıra, ergenin kendi cinsel kimliğini arayışında devreye giren çiftecinsiyet (biseksüel) düşlemlerini de içinde barındırır. Aslında yaratık ne ergenin kendi bedeninin ne de diğer cinsiyetten olan olası partnerinin bedeninin yansıtıldığı bir imgedir. O temelde iki cinsel organın karşılaşmasını, yani en çiğ düzeydeki cinsel birleşmenin temsil çabasıdır belki de birincil sahnenin çekirdeğidir. Ancak aynı zamanda yaratık belirli bir tarihsel kesite gönderme yapmaz; hangi zamanda yaşadığı belli değildir dolayısıyla zamanın ve soy zincirinin de bir bakıma hem inkârını hem de belli belirsiz olumlamasını, yani tıpkı birincil sahnede olduğu gibi ardışıklığın çekirdeğini oluşturur. Kendi dış görünümünde hem şehveti hem cinsiyetsiz oluşu (aseksüellik); hem kadınsı hem de erkeksiyi, hem çocuğu hem yetişkini birleştiren Kurt Cobain gibi.

Ada Kurt Cobain'in ölümünü simgesele geçme umudunun yitimi olarak yaşamıştı. O artık sadece dilsiz değildi, kendini ifade etme ve yaratma yollarını içinden çıkartabileceği kabı kaybetmişti. Ancak ne tuhaftır ki bu şans, her ikimizin de çok sahici bir şekilde paylaştığımız bir başka kaybın acısının ardından yeniden belirdi: Hrant Dink öldürülmüştü. Bu korkunç olayı takip eden seansa Ada her zaman giydiği o uçucu ve şekli tam belli olmayan giysilerinden farklı rengarenk, hatları keskin ve çok göz alıcı bir elbise ile geldi. Ama bundan da daha şaşırtıcı olan şey upuzun siyah saçlarının bir yarısını kulağının hizasından kısacık kesmiş olması idi. Yüzünde o her zamanki hüzünlü ve belli belirsiz gülümseme kaybolmuş, onun yerini hatları belirgin keskin ve sert bir ifade almıştı. Ada sanki bir haftada on yaş birden yaşlanmış gibi idi. "Çok üzüldüm, vurulmuşa döndüm" diye başladı sözlerine. "Aramızda kişisel bir bağ vardı sanki onunla. Zaten gerçek dünya ile çok ilgisi olmayan biriyim ben, onun insanlığı.....bütün umudumu ona bağlamıştım. Gerçek bir dünyada yaşamak için bir umuttu o, öldürülünce de hiçbir anlamı kalmadı." Sözleri beni derinden etkilemişti, söylenecek hiçbir şeyin kalmadığı o paylaşılmış yasın içine sessizce gömüle-

rek öylece kaldık. Bir süre sonra Ada yeniden konuştu : "Siz de üzgünsünüz değil mi"?

Ona sözlerinin tam da benim ve daha birçok insanın ortak duygularını ifade ettiğini söyledim. Gülümsedi.

"Neden yaptığımı bilmiyorum ama saçımı kestim"

– Evet, saçının bir yarısını, sanki bir yarım gitti demek istiyorsun.

– Evet ama orası kısa kaldıkça hep onu hatırlayacağım ve özleyeceğim.

– Rengarenk giyinmişsin?

– Evet, ölüme inat. Annem de manik dönemlerinde böyle giyinirdi. Frida Kahlo'nun resimlerindeki kadınlar gibi. Annemin en sevdiği ressam. Ben renkli sevmem ve onun bana aldığı giysileri hiç giymedim; niye böyle yapıyorsun diye sorar bana, ona cevap vermem ama belki de onun kızı olmadığımı göstermek içindir.

– Bugün onun kızı olabilmişsin?

- Bazen acı o kadar tahammül edilmez oluyor ki manik olmak daha iyi. Enerji veriyor. Bugün ilk defa bir şeyler yapmam gerektiğini hissettim; bu böyle devam edemez, galiba derslerime daha sıkı sarılacağım.....Bugün yine ilk defa kendim için değil de Hrant Dink için üzüldüm, O'nun çocukları için üzüldüm. O çok iyi bir baba idi.

Ada, bundan aşağı yukarı 1 yıl önce şehrime dönüyorum diyerek çekip gitti. Umarım bu göçebe ruh narsisizmin ıssız adasında sönüp gitmiyordur; ya da ana kucağının okyanussal uzamında dil öncesi bir zamanda yaşamıyordur; ya da en kötüsü kendi görkeminin ateşi ile kavrulup kül olmamıştır. Umarım diğer yarısını bulup kendisini yurdunda hissedebileceği bir Biz'e kavuşmuştur.

Ama ben ne zaman O'nu düşünsem Hrant Dink'i çok özlüyorum. Sadece O'nu değil, Kurt Cobain'i ve bir dönem benim de iç dünyamı zenginleştirmiş olan tüm beat kuşağının asilerini. O kuşak ki aslında kendi kişisel yolculuğunda yalnız başına iken bile her zaman içinde o iki kişilik uyku tulumunun düşünü barındırmıştı; tıpkı Kubilay Ünsal'ın o güzel şiirinin dizelerinde olduğu gibi:

YOL ARKADAŞIM (Gül Mevsimi'nde dilimize doladığımız Beat Kuşağı'na)
Dinle yüklemin cebindeki özne, dinle Yol Arkadaşım
Hintli bir rakkase kıvraklığında akarken buğuda, seni terk etmeyi bile düşündü
Güvendiğin bu yürek. Bu eski Martların lümpen kedisi.
.....
Şimdi koy sözcüklerimi sırt çantana da, bak Yol Arkadaşım.
Sen yalnız yolun tek olduğunu biliyorsun, oysa uyku tulumu çift kişilik,
Ben bile, zehiri tanıyan bir Novajho büyücüsüyken ancak gördüm
Vermeyi bilmediğim şeylerin karşılığını istediğimi.
.....
Sen şimdi al voltanı istersen gözünü kırpmadan,
Sevmek yaban kirazı, konfeksiyon sevilmeler varken.

Ama bakkk!
Bu Gökyüzü. Bu Güneş. Bu Zen.
An'ın her An'ında en güzel görüntü,
Bu yolda dans eden
Bir Çift Semazen.

Kaynakça

Gutton, P., *Le Génie Adolescent*, Odile Jacob, Paris, Haziran 2008

Kristeva J., *Soleil Noir*, Ed. Gallimard, Paris, 1987. Türkçesi: *Kara Güneş*, Çev. Nesrin Demiryontan, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 2009.

Kristeva J., *Ruhun Yeni Hastalıkları*, Ayrıntı yayınları, İstanbul, 2007

Reynolds, S. ve PRESS J., *Seks İsyanları, Toplumsal Cinsiyet, Başkaldırı ve Rock'nRoll*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2003.

Ünsal K., "Yol Arkadaşım" *Sombahar Dergisi*, Sayı 6, Temmuz-Ağustos 1991.

bir psikolojik danışmanın günlüğü

"Danışmanın Bilinçdışı Dile Gelse"*

F. GÖVER KAZANCIOĞLU

Pazartesi

Bir süre önce bir günlük tutmaya karar verdim. Kararımı uygulamam ise biraz zaman aldı. Yani yazmaya hemen başlayamadım. Başlayamadım, sanki zihnimin içindeki kelimeleri, hayalleri ve o sınırsız düşlemleri paylaşmak zordu. Belki de onlardan ayrılmak istemiyordum, onlar sadece ve sadece benimdi, kimse bilmemeliydi. Ya da o kadar korkuyordum ki hayallerimden, düşlemlerimden; kendim bile onları görmek veya duymak istemiyordum.

Bu durumu, çocukluktan, annesinin babasının zihninden ayrılmaya çalışan bir gencin hislerine benzetiyorum, sıklıkla o dönemlerde başlanır günlük tutmaya, belki de ayrı bir zihin oluşturabilmek, büyüyebilmek için. O günlükler bazen kilitlidir de. "Büyümeye, annem ve babamdan farklı olmaya daha tam hazır değilim, henüz kendim anlamaya çalışıyorum" der gibi. Bir süre sonra, anahtarlar anne ve babanın bulabileceği yerlere "farkına varmadan" bırakılır, o zaman da şöyle sesleniyor gibidir genç: "Görün, alışın işte büyüdüğüme". Daha bunu yüz yüze dile getirmeye hazır değildir, davranışla dile gelmektedir duyguları, düşünceleri. Evet, daha pek çok nedeni ve örnekleri olabilir, bir kişinin zihninde olanları paylaşmaktaki zorluklarının.

Şimdi, kendime sormadan edemiyorum, bizim olan bir deftere bile dökmek içimizdeki kelimeleri, bu kadar yoğun duygular yaşatabilirken,

* İstanbul Psikanaliz Derneği tarafından 14 Şubat 2009 tarihinde Özel Amerikan Robert Lisesi ile birlikte düzenlenen 2. Okul ve Psikanaliz Sempozyumunda yapılan konuşmanın metnidir.

kim bilir bir kişiye anlatmak, zihnimizin derinliklerinde olanları, neler hissettirir? Yoğun ve zor bir eylem, dile dökmek. Sanki onu bu kadar zor kılan sadece yaşantıların paylaşımı değil; bu yoğunluğu hissettiren aslen, o yaşantıların içinde ortaya çıkan duyguların dile dökülüşü.

İşte sanırım, bu nedenle bir günlük tutmaya karar verdim. Yaşantılarımı ve bunlardan doğan duyguları ve düşünceleri bir şekilde dile dökebilmek için. Buna ihtiyacım olduğunu hissediyorum. Çünkü ben psikolojik danışmanım, Türkçe ve etimoloji sözlüğüne göre ruh bilimi, ruhiyat danışmanıyım. Kendime yine sormadan edemiyorum "ruhun danışmanı" olur mu diye. Bu soru zihnimdeyken, bir kitapçıda sanki cevabı karşıma çıktı. *Hayali Diller*[1] adlı kitabın Gecenin Kraliçesi Bilinçdışı ve Dil: Tinsel ve Dinsel Glossolalialar adlı bölümünde. Şöyle der yazar Marina Yaguello: "...Batı dünyası *içinde* deneyselliğe, materyalizme ve pozitivizme dayalı bilimsel bir düşüncenin gelişmesine, akılcılığın aşırılığına karşı, toplumsal yapının bir tür korunması olarak us dışının çıkışına tanık olunur.....". Psikanaliz ve dilbilimin doğum tarihleri de hemen hemen aynı dönemlere denk gelir. Dilbilimci Saussure, Freud'la olamasa da Cenevre Üniversitesi'nde hekim, filozof ve psikoloji profesörü ve bir bilinçdışı psikoloji meraklısı Theodore de Flournoy ile karşılaşır. Bu karşılaşmaya bir dönem sonra efsaneleşecek medyum Helene Smith aracılık eder. Flournoy, Helene Smith'in gruplarla yaptığı "seanslar"da kullandığı dili anlamaya çalışmaktadır. Helene ve selefleri, bir ruhla iletişime geçebilmek için doğuştan edinilmiş ve her insanın içinde taşıdığı bir dil konuşur. Bu dil *akıldan* değil *yürekten* gelen bir dildir. İşte ben de ruhiyat danışmanı olarak her gün hatta bazı geceler rüyalarımda danışanlarımla olan karşılaşmalarımda, bu yürekten gelen dili keşfetmeye ve söze dökmeye çalışıyorum. İşte bu nedenle ruhun danışmanı olabilir. Çünkü yürekten gelen dil görünmez, yaşam olayları ile doğal olarak gizlenmiştir ve bu belki de ancak ilişkisellik içinde ortaya çıkabilir. Mesela "ruh sıkışması" yakınmaları ile ruhiyat danışmanına giden bir kişi sıkışmanın nedenlerini akıl dili ile kendine ve danışmanına ifade eder ancak bir çare bulamamıştır. Danışmanla karşılaşmada sanki aklı ile bastırdığı ruhunu geri kazanmak istemektedir. İşte ruhiyat danışmanı bu noktada devreye aklı ama en önemlisi kendi ruhuyla girer. Bu sanki günlük hayatta ve psikolojide kullandığımız bir kavrama benzer: "Bilinçdışı". Bir danışma sürecinde,

[1] M. Yaguello, *Hayali Diller*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, s. 147-179, 2008.

danışanın ve ruhiyat danışmanın bilinçdışlarıdır aslen karşılaşan. Helene Smith ve selefleri ruhla iletişime geçebilmek için nasıl akıldan değil yürekten gelen bir dili konuşuyorlarsa, biz psikolojik danışmanlar da danışanlarımızla, yürekten gelen dili, bilinçdışının dilini anlama çabası ile onların ruhsal dünyalarına seslenebiliriz.

Ben de bir ruhiyat danışmanı olarak, uzun süredir bu "yürekten gelen dili" anlamaya çalışıyorum. Tabii ilk olarak kendi yüreğimden gelen dili, her danışanımla karşılaşmamda, farkında olmadan zihnimde, yüreğimde oluşanları ve neden her karşılaşmanın farklı farklı duygular yaşattığını merak etmekteyim.

Salı

Dün yazdıklarımı okudum ve çok önemli bir ayrıntıyı yazmayı unuttuğumu fark ettim. Çünkü dün nasıl olduysa nispeten sakin geçmişti, ama bugünün ardından tekrar gerçeklere döndüm. İşte önemli ayrıntı, ben psikolojik danışmanım ama bir okulda. Okulda psikolojik danışmansanız, başınıza her an her şey gelebilir. İşte o anlardan biri de bugün yaşandı.

Sabah her zamanki gibi hiç beklenmedik bir anda kapı açıldı. İçeriye ağlayarak, bir genç kız düştü. Yani kendini attı. Koca kız, yerde tepinmekte yerlere kendini vurmakta. "Bana bunu nasıl yapar" diye bağırıyor. Oturduğum yerden hemen kalktım, o arada telefon çaldı, telefona bakamıyorum, ama ısrarla çalıyor. Genç kıza söylenecek bir kelime dahi yok, çünkü aralıksız bağırıyor, yani araya girmek imkânsız. Telefon çalmaya devam etmekte. Telefona uzanıyorum, bu arada kapı açılıyor, sesleri duyan koridordaki müdür yardımcısı merakla karışık bir endişeyle "ne oluyor" diye soruyor. Ahize kulağımda, koordinatörüm çerçeve programın nasıl gittiğini sormak istemiş. İçimden burada çerçevelenebilecek tek şeyin kâğıt üzerindeki program olduğunu, şu an ben ve genç kızın çaresizlik ve çerçevesizlik içinde kıvrandığımızı düşünüyorum. Genç kız ağlamaya, kapıdaki kişi ise bana ne olduğunu ısrarla sormaya devam ediyor. Üç kişi; genç kız, müdür yardımcısı, koordinatörüm odanın içinde, hepsi farklı şekillerde dile gelmiş. Hepsinin farklı düzeylerde sanki ruhu sıkışmış, benimki de yavaş yavaş sıkışmaya başlıyor. Bu sıkışma, bende şu düşlemi uyandırıyor. Acaba parçalara mı bölünsem? Bir parçam telefona cevap verse, öbürü müdür yardımcısını sakinleştirse, diğer bir parçam da genç

kıza yönelse. Genç kızın bir bağırışı bu düşlemden sıyrılmamı sağlıyor. Telefonu kapatıyorum, müdür yardımcısına konuyu halledeceğimi söylüyorum ve artık genç kızlayım. Dün bu sayfalara yazdığım gibi kendi yüreğimden gelen dili, hissetmeye ve anlamaya çalışıyorum. Bu genç kız, iki yaşında bir çocuk gibi yerde tepinirken okulun psikolojik danışmanından ne istiyor? Görünen o ki, onun için sadece danışman değilim, bu durumda zaten ben de kendimi danışman gibi değil, yerde tepinen çocuğunu sakinleştirmeye çalışan bir anne gibi hissediyorum. Genellikle bu genç kızla ilişkimde kendimi bu konumda buluyorum. Koridorda beni görünce bana doğru kollarını açıp koşmasından, sınıf çalışmasında hep benim yanımda durmaya gayret göstermesinden, yemekhanede ilgimi çekmek için yaptığı hareketlerden, hep benimle olmak isteyen küçük bir kızım var gibi. Küçük çocuk anneleri sıklıkla böyle hissetmez mi? Aklı, ruhu hep çocuklarındadır. Ben de bu genç kızla ilişkimde bana yaşattığı tüm olumlu ve olumsuz davranışlarıyla, aklım ve ruhum hep onda olmalı gibi hissediyorum. Bu davranışları ile zaten onu unutmak da imkânsız. Yani genç kız ve ben farklı bir ilişki içindeyiz. Neydi bu farklı ilişki? Çünkü her çocukla böyle hissetmiyorum.

Okulda çalışan bizler; psikolojik danışman, öğretmen veya idareci olarak çocuklarla ve gençlerle birlikteyken her çocukla sıklıkla farklı farklı duygular yaşarız. Bazen bu duygularımızı toplantılarda dile dökme fırsatı yakalarız. Mesela, "bu çocuk beni çok kızdırıyor", "bu çocuğu çok seviyorum", "bu çocuk beni yedi bitirdi" veya "örnek öğrenci, hayranım ben bu çocuğa" gibi. Bazen de hiç farkında varmadığımız dolayısıyla dile dökemediğimiz bilinçdışı süreçler yaşarız. Bu farkına varmadığımız, gayet insani olan hisler, öğrencilerle ilişkimizde yoğun çatışmalar, çok mesafeli olma veya çok yakın ilişkide olma olarak ortaya çıkabilir. Bugün odamın içine düşen genç kız da, bana bu yoğun duyguları yaşattı, farklı bir ilişki ihtiyacı vardı, aktarım ilişkisi işte bu olmalı dedim. Yani bana aktardığı doyurulmadığını hissettiği pek çok duygu ve ilişki tarzı, unutulmamak, hep akılda kalmak, küçük çocuk olmak gibi ve benim hissettiğim ise neredeyse kesintisiz bir bakım vermek, bir anne gibi.

Çarşamba

Bazı teneffüslerde eğer görüşmem yoksa – ki bu çok nadir olabilir - odamdan çıkıp okulun ders dışı halini hissetmeye çalışırım. Özellikle ilköğretim bölümü öğrencileri dersten bağırarak dışarı akınlar halinde

çıkarlar. Sanki onları sınıfa bağlamışlar sonra zille birlikte bir sihir onların iplerini çözüyor, sınıftan kaçıyorlar ama yine sınıfın etrafında yerlerde birbirlerinin üzerlerine çıkarak oynuyorlar. Bunlar erkek grubu. Kızlar ise el ele veya eteklerinden birbirlerini tutarak dairesel hareketler yapmaktalar. Bugün benim esas ilgimi çeken ise benim sorumlu olduğum düzeydeki *Polat Alemdar grubu*nun ortalarda olmaması. Kim bu *Polat Alemdar grubu*? Bu onların kendilerine koyduğu bir isim, zaten grubu görünce de benzer bir isim insanın aklından geçiyor. Hepsi siyah takım elbiseli, beyaz gömlek, temiz ayakkabı, delikanlı. Grubun yaş ortalaması 14 ve erkeklerden oluşuyor. Hafta sonu buluşmalarında gruba birkaç kız, onların ifadesiyle "gerekli duyulursa" katılıyor. Birçoklarını küçüklükten beri tanımama rağmen, grup bana mesafeliydi. Bir süre "Kurtlar Vadisi" izledikten sonra, grubun dilini sanki anlamaya başladım. Ancak bu bana dışarıdan entelektüel yorumlar yapmaktan başka bir şey kazandırmayacak gibiydi. Ayrıca dışarıdan yaptığım yorumlar, belki de benim onlarla gerçek bir ilişki kurmaya karşı korkularımı hissetmemi ve fark etmemi engelliyordu. Duygularımı kendime dile getirmeye başladığımda, bu grupla ilişkimi düşünmeye başladım. "Mesafeli". İlk aklıma gelen kelime buydu. "Bana ilişme" düzeyinde bir ilişki, "düzeyli bir ilişkimiz" vardı. Sanki ben de onları merak ediyor ama ilişmiyordum. Bir teneffüs onların yanına gidip grubun ismini duyduğumu ve merak ettiğimi söyledikten bir süre sonra, grup lideri odama birkaç sözcü yollayıp ders başarısı ile ilgili ne yapabileceklerini "grup" olarak danışmak için bir randevu aldılar. İlk yardım talebi gelmişti, tahmin edileceği gibi, grupla danışma sürecinde, dersler dışında pek çok konu konuşulmuştu. Bu gruptaki çocukların ders başarısı dışında –ki çoğunun akademik durumu orta düzeydeydi- davranış sıkıntılarını, pek çok toplantıda idare, öğretmen ve rehberlik servisi olarak ele alıyorduk. Sanki *Polat Alemdar grubu* oluşumuna karşı biz de bir grup oluşturmuştuk. Toplantılar ilerledikçe, bu çocuklarla karşılaşmalarımızın sonucunda kendimizi şu duygular içinde bulurduk: Başa çıkamama, çaresizlik ve bunlara eşlik eden kızgınlık ve yoğun öfke, sonunda da onları cezalandırma düşlemleri gelirdi. Kendime sormadan edemiyordum, neydi çoğumuzun bu gruba karşı olumsuz duygularını doğuran. Yine akıldan değil yürekten gelen dili anlamaya, hissetmeye çalışıyordum. Öğle teneffüsü sonrası odamın kapısının yine aniden açılmasıyla, benim de yüreğimin kapısı

açıldı. *Polat Alemdar grubu*, kan revan içinde odadaydı. Bu sefer onlara "baş" müdür yardımcısı eşlik etmişti. Hocam bunlara artık ne yaparsanız yapın ben çok uğraştım dedi. Bir an kendimi hemşire konumunda buldum, çünkü gerçekten çocukların bazılarının burnu kanamış, bazılarının ellerinin üstü kanlıydı. İlk olarak genellikle gözyaşları için koyulan selpak kutusundan birkaç mendil alıp onlara verdim. Görünmeyen, ruhsal yaraları merak edip anlamak için orada olan ben ruhiyat danışmanı, şu dakikalar görünür yaralarla uğraşmaktaydım. Hepsinin kıyafetleri dağılmıştı, ayakta hep bir ağızdan bana bir şeyler anlatmaya çalışıyorlardı. Sanki içlerini kusar gibiydiler. Bir süre sonra sakinleşip oturdular. Öğle teneffüsünde bir şekilde lise tarafına geçmişler, oradan bir gruba, kendi ifadelerine göre "derslerini vermişlerdi". Tabii kimin kime ders verdiği tartışmalıydı. *Polat Alemdar grubu*, zihnimde *Yaralı Grup*'a dönüşmüştü. Bu karşılaşmadan sonra grupla daha düzenli bir araya gelme kararı aldık, odadan çıkarken bazı grup üyeleri, bireysel randevular aldı.

Grup gittikten sonra, o saat görüşmem yoktu ve düşünme fırsatım oldu. Sanki grup bir şekilde kendini yaralamıştı, böylece görülmeyen, yani kapsanamayan ruhsal yaralar beden üzerinden dile gelmişti. Yaralı bir genç öfkeli olur. Acı çeker, bir şekilde acısına çare arar. Belki de bu çarelerden biri de öfkelerini, bazen ailelerinden fazla zaman geçirdikleri okula aktarmaktır. *Polat Alemdar grubu* ile ilgili toplantılardaki çoğumuzun onlara karşı yaşadığı çaresizliği ve ardından gelen öfkeyi düşünüyorum. Sanırım biz toplantıda onlar olduk, çünkü yaşadıkları çaresizliği ve öfkeyi bize, özellikle öğretmenlerine aktarıyorlar, bu duyguyla kalan öğretmen de aynı onlar gibi çaresiz ve öfkeli oluyordu. Yani bir karşı aktarım içine giriyordu. İşte olumlu olan da buydu. Öğretmenler öğrencileri ile gerçek bir ilişki kurdukları için öğrencilerinin bu derin duygularını aynı onlar gibi yaşamaktaydılar. Bu noktada, ilk adım bu karşı aktarım ilişkisinde ortaya çıkan duyguların öğretmenler, idareciler ve psikolojik danışmanlar tarafından nasıl ele alınacağıydı. Ancak sanırım bu süreçleri fark etmek ve dile dökmek zaten öğrenci ve okul çalışanları arasındaki o dönemde yaşanan ilişkinin dönüşümü için çok büyük bir adımdı.

Perşembe

Bugün, okul dışında bir toplantıya katıldım. Toplantıda, bir grup usta öğreticiye çocuklar ve gençlerin ruhsal dünyaları ile ilgili bir danışmanlık

yapmam istenmişti. Nasıl bir öğretmen olmak istedikleri ile ilgili hayallerini, düşlemlerini konuşurken, tabii doğal olarak bu konu bizi, onların okul anılarına götürmüştü. Çok disiplinli, tamamen yabancı dil konuşulan bir okulda geçmişti gençlikleri. Okudukları okuldaki bazı öğretmenler gibi olmak istemiyorlardı. Unutamadıkları bir anılarını anlattılar. Bir öğretmenleri, İkinci Dünya Savaşı sonrası Türkiye'ye gelmişti ve uzun yıllardır burada yaşamakta ve öğretmenlik yapmaktaydı. Sınıf biraz hareketlense yabancı bir dilde, "zengin çocukları, yokluk nedir bilmezsiniz siz" diye bağırıyordu. Bu öğretmenin, gençliği Avrupa'da sığınaklarda geçmişti. Fiziksel ve ruhsal olarak büyük yokluk ve açlıktan geliyordu. Belki de, her gün onun bakış açısına göre "varlık" içinde olan gençlerle karşı karşıya oturuyor ve onlarda sadece yine onun bakış açısına göre kendi "yokluğunu" görüyordu. Usta öğretici adayları ise o dönemler bir genç olarak öğretmenlerinin karşısında kendilerini "yok olmuş" hissediyorlardı. "Zaten bir genç olarak *var olma*, kimlik bulma çabası içindeyken sınıfta *yok olma* hissiniz daha da artıyordu" dedi bir usta öğretici adayı. Sanki öğretmen *varlıklı olmaya* olan hasedini onlara yansıtmış ve doğal olarak onları *yok olma* hissi ile baş başa bırakmıştı.

Anna Freud[2] "Öğretmenler İçin Psikanalize Giriş" adlı kitabında benzer bir yaşantıdan bahseder. Bir öğretmen, öğrenmede zorluklar yaşayan bir öğrencisi ile yoğun çalışmaları sonucunda, bu zorluğu aşmasına yardım eder. Aile minnettar ve çocuk da çok mutlu olmuştur. Ancak bu başarının ardından, öğretmen çocukla çalışmasını bırakır. Aile ve çocuk bu duruma çok şaşırır. Öğretmen kendi psikanaliz sürecinde, bu çocukla ilgili ne yaşadığını keşfeder. Yani bilinçdışı bir şekilde dile gelir. Kendisi çocukluğunda hiçbir zaman bu kadar iyi hissettiği bir ilişki içinde olamamıştır. Ne ailesi ne de öğretmenleri ile. Çocukluğunda iyi bir şeyler alamadığını hissetmektedir. Onun bakış açısıyla bu çocuğa, kendi alamadığı iyi şeyleri vermiş, ancak "iyileşme" sağlandığında, yani çocuk öğrenebildiğinde, çocuğun bu mutlu ve iyi haline büyük bir haset duymuştur. Çünkü artık o çocuk, onun çocukken sahip olamadığına sahiptir. O kadar yoğun bir kıskançlık hissetmiştir ki o ilişkide kalamamıştır.

---

[2] A. Frued, *Introduction to Psycho-Analysis for Teachers*. London: Jarrold and Sons Ltd., s. 90 – 112, 1949.

Toplantıda anlatılan deneyim ve Anna Freud'un aktardığı örnek, bana kuvvetli duygular yaşattı ve düşündürdü. Evet, belki o yabancı okuldaki gibi öğretmenler pek kalmadı. Ancak kıskançlık ve hasedin insanda var olduğunu ve bunların da gayet insani duygular olduğunu biliyorum, yaşıyorum. Sıklıkla akranlar arası kıskançlıktan ve çatışmalardan bahsedilir. Öğrenciler ve meslektaşlar arası hasetler dile gelir. Ancak şimdi yine kendime sormadan edemiyorum, neden yetişkinler tarafından öğrencilere karşı bir kıskançlık ve haset hissedilmesin? Mesela bazen gençler için, biz yetişkinler, avare, aklı bir karış havada, aşktan ayakları yerden kesilmiş, deli kanlı, tembel, kelimelerini kullanırız. Ama acaba bu kelimelere olumsuz anlam yüklemek, onların gençliklerine, bizim sorumluluklar içinde, şu anki hayatımızda pek sıklıkla olamayacağımız durumlarına olan hasedimiz midir? Belki de bazen arzularımıza kapılıp, avare, aklı bir karış havada, aşktan ayaklarımız yerden kesilmiş, deli ve tembel olmayı isteriz. Aslen belki de gençlerin bu hallerine, bu yaşlarına, haset ederiz. İlginçtir ki, bilinçdışı biz bu duygular içindeyken, gençler de yetişkinlere, onların güçlerine, bağımsızlıklarına, yaşanmışlıklarına haset ederler. Psikanalist Juliet Mitchell[3] "Kardeşler" adlı kitabında hasedin kökenlerine doğru yaptığı yolculukta, bu karşılıklı haset yaşantısını ele alır. Bu yapıtta, bizim yerimizde duran yeni doğan bebeğin veya biz olmadan önce olan büyük kardeşlerimizin, varlığımıza olan tehdidi konusunu ya tamamıyla görmezden gelmekte olduğumuzu, ya da bu konuyu küçümsediğimizi vurgular ve çarpıcı bir şekilde şöyle devam eder: "Savaşlarda bir şekilde bizden büyük, küçük, yaşıt olan akranlarımızı öldürmüyor muyuz?"

Ben de bugün yaşanılanları düşünürken, bir süredir danışma sürecinde olduğumuz bir danışanımı hatırladım. Danışma sürecinde yaşadığımız, zorlu anların üstesinden gelebilmiştik; artık duygularını, davranışlarını daha iyi anlıyordu, kendine zarar vermesi neredeyse yoktu. Ve bana teşekkür etti. Teşekkür karşısında karmaşık duygular hissetmiş, bu karmaşıklığa bir anlam verememiştim. Ama şimdi bu öğretmenlerin yaşadığı duygulara benzer duygular hissettiğimi fark ettim. Danışanım artık gelişmişti, ilerlemişti ve gençti. Gençliğinde bu duyguları ile karşılaşma ve üstesinden gelme cesareti vardı. En önemlisi bir yardım

[3] J. Mitchell, *Siblings, Sex and Violence.* Cambridge: Polity Press, IX-XVI, 2003.

alabilme imkânı ve cesareti olmuştu. Bu bende hem bir mutluluk hem de bir kıskançlık yaratmıştı.

Cuma

Hafta sonunun gelmesi mutluluğunu sadece öğrenciler mi yaşar? Hayır, tabii ki okul çalışanları da bir o kadar mutlu ve yorgundur. Bu yorgunluk yetmiyormuş gibi, ilginç bir şekilde hafta sonu öncesi cumaları; tatil öncesi, mezuniyetler yaklaşırken hep çeşitli krizler yaşanır. Öğrenciler, öğretmenler, idareciler, sanki okulun kapanmasından mutlu ama bir o kadar da huzursuzdurlar. Bu huzursuzluk duygusu sanki çok çalışma ile dile gelmektedir. Birçok kişi hummalı bir çalışma içine girer, yetişmesi gereken çok iş, teslim edilmesi gereken çok ödev vardır. Bazıları ise, sanki okul devam ediyormuş, hiçbir şey yokmuş gibi davranır. Bir miskinlik çöker, işler bekler ama onlar el atmak istemez, ödevler vardır ama teslim edilemez. Aslen ister hafta sonu olsun, ister uzun bir tatil, bu bir ayrılıktır. Sadece öğrenciler için değil okulda çalışanlar için de.

Öğrenciler bu ayrılık sürecini çok yoğun yaşayabilirler. Cuma günü ağlama krizleri çok olur, sevgililer sıklıkla cuma günleri okulda kavga ederler, -belki de ayrılığı kolaylaştırmak için-, veya acilen danışılması gereken konular vardır, psikolojik danışman mutlaka onu görmelidir. Sanki gitmeden, ayrılmadan ona tatilde yetecek, yalnız hissettirmeyecek "önerilere" ihtiyacı vardır. Belki de ilişkimizin devam ettiğini, ayrılmadığımızı gösteren bir şeye ihtiyacı vardır. Bu şey "bir öneri", "bir kâğıt", "bir kalem", "bir koltuk" olabilir. Evet, bir koltuk. Geçenlerde bir grup öğrenci, benim koltuğumu istedi. Tatiller ve mezuniyetler öncesi odamdan ve benden pek çok şey istenmiş, çalınmıştı. Hatta bir öğrenci mezuniyet gününe yakın kahve falına bakmamı bile istemişti ama koltuğumu isteyen hiç olmamıştı! Bu olay karşısında, yine yüreğimden gelen dili araştırırken, aklıma Orhan Pamuk'un[4] *Masumiyet Müzesi* adlı kitabı geldi. Romanın kahramanı Kemal sevdiği ama ulaşamadığı kadının evinden uzun yıllar eşyalar çalar, onları bir müze haline gelen, ilişki yaşadıkları evde toplar, özellikle kendini en kötü ve karan-

[4] O. Pamuk, *Masumiyet Müzesi.* İstanbul: İletişim Yayınları, 2008.

lık hissettiği ayları en çok eşya çaldığı dönem olarak tanımlar ve şöyle der: "Artık bu eşyalar yaşadığım anın yalnızca bir işareti, o güzel anı hatırlatan bir şeyden çok, benim için o anın bir parçasıydılar (...) ama kibriti masadan alıp farkında değilmiş gibi cebime indirirken kalbimde hissettiğim mutluluğun bir başka yanı daha vardı: Takıntıyla sevdiğim, ama "elde edemediğim" birisinden, küçük de olsa bir parça koparmanın mutluluğuydu bu. Koparma kelimesinin ima ettiği şey, tabii ki sevdiğinizin tapılası gövdesinden bir parçadır". Romanın kahramanı Kemal'in eşya çalması bir yönüyle sanki ilişkiyi bir şekilde devam ettirme arzusunu taşıyordu, öğrenciler de, ayrılırken sanki bu duygulara benzer bir şey yapmak istiyorlardı. Çünkü danışmanın odası, mekânı da onlar için aynı bir annenin bedeni gibidir. İçindeki eşyalar bir şekilde onun duygularını, sahip olduklarını, çocuğun onun içinde var olduğunu düşündüğü, ona atfettiği pek çok duygu ve düşünceyi barındırır. O mekândan bir obje alıp gitmek, sanki anneden yanında bir şey götürmek gibidir. Ancak ben koltuğumu kaptırmamaya niyetliyim, bu grubun benden ne almak istediğini düşünüyor ve merak ediyorum. Eninde sonunda bu grupla çalışırken onlarla yaşadığımız süreci ve bunun anlamlarını bulacağımıza da inancım sonsuz.

Psikanalist Bertharm Cohler[5] ve ardından da Deborah Britzman[6] psikanaliz ve eğitimdeki en önemli konulardan birinin okulların ve başlıca öğretmenlerin süreç ve yaşantıdan çok ürüne, sonuca değer veren bir toplumun beklentileri ve talepleriyle kuşatılmışlık içinde olduklarını söylerler. Bu sonuç odaklı kuşatılmışlık duyguları içindeki öğretmenler, doğal olarak rehberlik servisinden de bir sınıfın veya çocuğun gerek akademik, gerekse ruhsal sorunları olduğunda hemen bir çözüm bekleyebilirler; çünkü toplumun da onlardan beklentisi budur. Yine Britzman'ın deyişiyle, bir nevi belirsizliğin kaygısı ve endişesini ortadan kaldıracak bir sihir aranmaktadır. Sanki toplum ve bunun uzantısı olan aile ve okul kaygı ve endişe olmadan, bir an önce sıkıntıları giderme peşindedir. Yani öğretmenlerden, öğrencilerden ve rehberlik servisinden, çocuksu bir tümgüçlülük düşleminin gerçek olması beklenmekte-

[5] B. Cohler, *Psychoanalysis and Education: Motive, Meaning, and Self* in Learning and Education: Psychoanalytic Perspectives. Edited by, Field, K., Cohler, B., Wool, G. Connecticut: International Universities Press, s. 11 – 85, 1989.

[6] D. Britzman,. After – Education, Anna Frued, Melanie Klein and Psychoanalytic Histories of Learning. Albany: State University of New York Press, s. 71 – 96, 2003.

dir. *Sorunu hemen fark et ve anında çöz.* Bir nevi imkânsızı başarmak. Bu bana küçük çocukların sıklıkla kullandıkları bir cümleyi anımsattı "Benim babam yapar". Yani dünyayı değiştirir ve istediğimi gerçekleştirir. Küçük çocuklar, böyle tümgüçlü görür anasını babasını. Bu cümlenin okula tercümesini yapmak istesek herhalde şöyle olurdu:"Benim öğretmenim yapar", "Benim idarecim yapar", "Bizim psikolojik danışman çözer".

Belki de okuldaki en önemli yerim de bu, bu tümgüçlülük düşleminin farkında olup, benimle farklı bir şekilde, farklı ilişkiler kuran danışanlarımla neler hissettiğimi, bana aktarımlarını ve benim onlara karşı aktarımlarımı, hiç vazgeçmeden, vazgeçtiğim zaman ne oldu da vazgeçtiğimi kendime sorarak, ilişkileri anlama çabamı sürdürmek. Yani sonuçtan çok süreci hissetme ve anlama çabamı hiç kaybetmemek.

Bunları ancak "süper" bir psikolojik danışman yapabilir diyesi geliyor insanın. Ben ise bu süreçleri anlamanın belki de en önemli yollarından birinin psikolojik danışmanın süper olmasıyla değil, bir süpervizörü olmasıyla gerçekleşebileceğini düşünüyorum. Danışman da kendi yüreğinden gelen sesleri, bilinçdışını ve karşı aktarımlarını başlıca kendi psikanalizinde ve bir süpervizyon ilişkisinde fark edip anlam verebilir.

Cumartesi

Bugün okul yok ama halen orayı düşünüyorum, her gün neredeyse sekiz dokuz saat okuldayız, ancak nasıl bir yerde? Yüzlerce çocuğun olduğu bir yerde, çocuk seslerinin, çocuk ağlamalarının, yakınmalarının olduğu bir yerde. Bu mekânı şöyle de tanımlayabiliriz: Çocuklarla kuşatılmış bir iş yeri, belki de çocukluğumuzun kuşatması altında bir iş yeri. Okulda, her gün kendi çocukluğumuzu anımsatan ne çok olay yaşarız. Bu olaylara sadece dışarıdan bir kişi gibi cevap vermeyiz, doğal olarak kendi kişiliğimizin, kendi geçmişimizin izleri ile karşılarız bu olayları.

Sanki okulda çalışmak, başka iş yerlerinden çalışmaktan daha fazla iç dünyamızda pek çok konuyu harekete geçiriyor. Bu duygular da çocuklarla karşılaşmalarda karşı aktarım süreçleri olarak kendini ortaya koyu-

yor. Psikanalist Dimitris Anastasopoulos ve John Tsiantis[7] çocuklarla ruh sağlığı alanında çalışan meslektaşların karşı aktarımlarını ele aldıkları makalelerinde, bu kişilerde oluşabilecek başlıca düşlemin "kurtarma düşlemi" olduğunu söylerler. Deborah Britzman da öğretmen eğitiminde bu düşleme sıklıkla rastlar. "Acaba kimi kimden kurtarıyoruz?" Bu sorumun en anlamlı ve dolayısıyla en insani cevaplarından birini, bir öğretmen adayı vermiş: "Bir öğrenciyi kurtarırken, aslen çocukluğumda kendi başıma gelenlerden kendimi kurtarıyorum". Belki de yaralı olan sadece *Polat Alemdar grubu* değil, Bizler de belki yaralıyız. Tüm insanlar gibi çocukluk yaralarımız var. En derin yaralar da o dönemlerde açılmaz mı? Okuldayız, belki de çocukluk yaralarımızı bir nebze sarabilmek için.

Evet, psikolojik danışmanlık zor ama keyifli bir iş. Mesleğimi çok seviyorum. Çünkü karşılaştığım her danışanım, bana hissettiği veya hissettirdiği öfkesi, kıskançlığı, hasedi, mutluluğu ve şükran duyguları ile bu karmaşık duyguların ve süreçlerin üzerine düşünmemi sağlıyor ve bana her gün ancak bu duygularla birlikte gerçek bir insan olabileceğimizi hatırlatıyor.

Not: Bu günlükte geçen kişiler ve olayların gerçeklerle doğrudan ilgisi vardır.

Kaynakça

Anastasopolulos, D. & J. Tsiantis, "Countertransference issues in psychoanalytic psychotherapy with children and adolescents: a brief review", içinde *Countertransference in Psychoanalytic Psychotherapy with Children and Adolescents*. London: Karnac Books, s. 1-36. 1996.

Britzman, D., After – *Education, Anna Frued, Melanie Klein and Psychoanalytic Histories of Learning,* State University of New York Press, Albany, 2003, s.71-96.

Cohler, B., "Psychoanalysis and Education: Motive, Meaning, and Self" içinde *Learning and Education: Psychoanalytic Perspectives.* Edited by, Field, K., Cohler, B., Wool, G. Connecticut: International Universities Press, s. 11-85. 1989.

Freud, A., *Introduction to Psycho-Analysis for Teachers*: Jarrold and Sons Ltd., London, 1949, s.90-112.

Mitchell, J., *Siblings, Sex and Violence,* Polity Press, IX-XVI, Cambridge, 2003.

Pamuk, O., *Masumiyet Müzesi.* İstanbul: İletişim Yayınları, 2008.

Yaguello, M., *Hayali Diller.* Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2008, s.147-179.

[7] D. Anastasopolulos ve J. Tsiantis, *Countertransference issues in psychoanalytic psychotherapy with children and adolescents: a brief review,* içinde Countertransference in Psychoanalytic Psychotherapy with Children and Adolescents. London: Karnac Books, 1996, s.1-36.

şiddet ve yaratıcılık*

ZEHRA KARABURÇAK-ÜNSAL

Konuşmamın başlığını şiddet ve yaratıcılık olarak belirlememin en önemli nedeni; genelde yıkıcılık ile eşanlamlı olarak algılanan şiddeti bir başka yönü ile yaratmanın itici gücü yönü ile tanımlama isteğimden doğdu.

Bu nedenle içsel şiddet ile dışa vurulmuş şiddet arasında ayırım yapmanın çok önemli olduğunu düşünüyorum. Bunlardan ilki, enerjinin şiddetine gönderme yapar ancak genel kanı bunu sıklıkla saldırgan davranış ile karıştırır; tıpkı öfke ile saldırganlığın birbirinin yerine kullanılmasında olduğu gibi. Bunun sonucunda da, saldırganlığı önlemek için insan kişiliğinin vazgeçilmez bir bileşeni olan öfke tahakküm altına alınmaya çalışılabilir. Oysa öfkenin şiddetle bastırılması kontrolsüz bir saldırganlığın bu içsel şiddete karşıt şekilde eyleme dökülmesine neden olur. Dolayısı ile içsel öfkenin, içsel karşı çıkış ve yıkma arzusunun eylem olmadığını akılda tutmak gerekir. Yaşamımızın akışında dürtüsel şiddet gereklidir ve insanın gücünü, kendini gerçekleştirme ve öznelliğini oluşturma gücünü oluşturur. İnsan olma serüveni aslında arzuların şiddetinin kabulü ile saldırgan, yok edici şiddetin yasaklanması durumu arasında bitmez tükenmez bir uzlaşma çabasından oluşur.

Yaratma da tam bu noktada, bu gerilimin aşılmasında; ne dürtülerin doyumundan vazgeçilmek zorunda kalındığı, ne de yasakların çiğnenerek yok edici bir kaosa sürüklenildiği özgün ifade biçimlerinin ortaya konması noktasında devreye girer. Bu ifade biçimleri ise dürtünün kendisi olmayan ama onu temsil edenden yani simgesel olandan oluşur. Simgesel olan; arzulayan şiddetin, gerçeklik içinde yer alacak şekilde

* İstanbul Psikanaliz Derneği tarafından 14 Şubat 2009 tarihinde Özel Amerikan Robert Lisesi ile birlikte düzenlenen 2. Okul ve Psikanaliz Sempozyumunda yapılan konuşmanın metnidir.

ama zarar vermeden kendisini ifade etmesini sağlar. İşte o zaman bu şiddet öznel yaratının kaynağı olan bir enerjiye dönüşebilir.

Sanatsal yaratının gizemli kökenlerini merak edip araştıran en önemli psikanalistlerden olan Joyce Mac Dougall, "Bir anormallik biçiminin savunması" adlı yapıtının önsözünde şöyle der: "Tüm ruhsal karmaşıklığı içindeki her insan bir başyapıttır, her analiz ise bir Odisedir". Aslında, ister resim, heykel, müzik, tiyatro, edebiyat, olsun, ister bilimsel araştırmalar, yeni politik görüşler ya da iş alanında yeni modeller oluşturmak olsun her yaratıcı edimin bizlerin kavrayamadığı bir gizemli boyutu vardır. Bu boyut çok önemli bir başka psikanalist olan Winnicott tarafından da ele alınmıştır.

Winnicott'a göre çocuk başlangıçta bütünleşmemiş bir takım deneyimler yaşamaktadır. Bu deneyimler benliğin çekirdeğini oluştururlar. Benliğin bütünleşmesi ve gelişmesi annę ile ilişki içerisinde, annenin sağladığı çevre içinde gerçekleşir. Annenin çocuğun ihtiyaçlarına eşduyumlu yanıtlar vermesi çocuğun tutarlı bir kendilik duygusu geliştirmesinde ve iç dünyasının olgunlaşmasında çok önemli bir rol oynamakla kalmaz aynı derecede önemli bir deneyimin de ortaya çıkmasını sağlar. Winnicott bunu yanılsama anı olarak tanımlamaktadır. Çocuk istekleri eşduyumlu olarak karşılandığında kendini her türlü tatminin kaynağı olarak yaşar. Bu, tam bir tüm güçlülük deneyimidir ve çocuğun kendisini, iç dünyasında her türlü yaratının kaynağı olarak görmesini sağlar. Bu tüm güçlülük deneyimi kendiliğin sağlıklı gelişimi açısından önemlidir çünkü gelecekteki yaşamda, dış dünyanın güçlükleri karşısında yıkılmayan bir kendine güven ve biriciklik duygusu ancak bu deneyimin yaşantılanması sayesinde oluşabilir. Kuşkusuz annenin eşduyumlu yanıtları sonsuza dek sürmez ve kaçınılmaz olarak düş kırıklıkları baş gösterir; bunların olması çocuğu, kendi iç dünyasından bağımsız olarak varlığını sürdüren bir dış dünyanın olduğu kavrayışına götürür. Bu dış dünya gerçekliği temsil eder. Artık ihtiyaçlarıyla her şeyi yaratan kendisi değildir; bir dünya vardır, onun gerekleri, zorlukları, zorunlulukları vardır. Dolayısıyla da doyum artık kendiliğinden ve çocuğun yarattığı bir şekilde gerçekleşen bir durum olmaktan çıkar ve dışarıda bir nesnesi olan; peşinden koşulması gereken ve kavuşulması umulan bir şey haline gelir. Çocuğun tüm güçlülük yanılsamasının annenin eşduyumlu olmayan yanıtlarıyla erkenden ve sert bir şekilde

engellenmesi ciddi ruhsal sorunlara yol açar. Böyle bir durumdaki çocuk giderek bir "sahte kendilik" geliştirecektir. Kendi gereksinim ve arzularından vazgeçecek, hızla annenin ve çevrenin istek ve beklentilerine göre kendini oluşturmaya çalışacaktır. Bu durumda arzu, doyum arayışı, haz isteği, bu doyumu sağlayacak olan nesnenin peşinden koşma ve onu yokluğunda yaratabilecek çeşitli biçimleri keşfetme arayış ve merakı yani aslında yaşama dair her şey ortadan kalkacaktır.

Oysa yaratabilmek insan olmanın olmazsa olmazıdır ve bunun için yaratı anında yeniden bu tüm güçlülük yanılsamasını yaşantılamak çok önemlidir; o an öznenin kendisini Tanrı gibi görmesi, iç ile dış ayırımının geçici olarak ortadan kalkması neredeyse bir zorunluluktur. Winnicott bu durumu geçiş olguları olarak adlandırır ve bunun kendisini çocuklarda oyun, yetişkinlerde ise düşlemsel etkinlikler şeklinde gösterdiğini söyler. Winnicott'a göre geçiş deneyimi içsel olanla dışsalın; tüm güçlülük ile gerçekliğin sınırlamalarının; mutlak yaratıcılıkla zorunluluğun arasında bir yerde paradoksal bir konumda oluşur. Bir insanın oyun kapasitesi çocukluğun oyun gücüyle bu alanda örtüşür: oyun ne içseldir ne de büsbütün dış gerçekliğe aittir. Winnicott'a göre gerçek sağlıklı insan işte bu paradokslarla birlikte yaşayabilen, bunlarla oynayabilen ve bu gerilimden bir şey yaratabilen insandır.

Gerilim demek aynı zamanda sıkıntı, kaygı ve acı demektir; bu nedenle hiçbir yaratıcı süreç kolay geçmez. Sanatçının bunalımları ve ketlenmeleri sadece psikanalizin değil birçok sanat yapıtının da konusu olmuştur. Yaratıcılık çok yoğun bir şiddeti ve bununla birlikte giden derin bir korku ve ağır suçluluk duygularını içerir. Yaratıcının dirençleri tüm sanatçıların çok iyi tanıdıkları bir durumdur. Ancak yine de bu şiddet olmaksızın hiçbir şey yaratılamaz; bu şiddet hem kişinin arzularının şiddetinden hem de dış dünya üzerindeki tahakküm arayışından oluşur. Sanatçı dış dünyaya kendi düşünce, imge, düşlem ve hatta kâbuslarını dayatmayı amaçlar ama aynı zamanda kendisi de derinlerdeki dürtülerin istilasına uğrar. Sanatçı sınırlara çarpıp onları zorlayan ve kendisi de zorlanan kişidir.

İşte tam da bu nedenle en büyük sanatçının ergenin ta kendisi olduğu söylenebilir. Ergenlik ise bir yaratma edimi ve deneyimidir. Ergen, içinde hem kendisini yaratma hem de çevresinde artık çocukluğunun aşk nesne-

leri olmayan yeni aşk nesneleri yaratma yönünde çok şiddetli ve aynı derecede de gizemli bir gereksinim duyar. Ergenin sürekli canı sıkılır ama kendisine ne istediği sorulduğunda buna bir yanıt veremez. Bu sorunun yanıtı yoktur çünkü ikinci tekil şahsa, *sen*'e, arzusu, iradesi ve bir bütünlüğü olan bir özneye gönderme yapar. Bu özne ise bir kimlik sahibi olarak kendini ortaya koymuştur. Oysa ergen henüz bu noktada değildir çünkü hâlâ kimliğinin arayışı içinde olan bir öznedir ve kendisini daha çok olumsuzlayarak tanımlar. Dolayısıyla *ne istiyorsun* sorusu kaçınılmaz olarak *bilmiyorum* yanıtını getirir ve hemen ardından ise ergen neyi istemediğini, neyi yapmadığını, neyi beceremediğini, neyi sevemediğini, ne olmadığını söyler bize. Kendisine soru dolu çaresiz gözlerle bakan biz yetişkinlere sanki "her şeyi istiyorum ama bunların ne olduğundan hiç emin değilim, emin olduğum tek şey ise bana verdiklerinizden fazlasını istediğim; yaşam ne bilmiyorum ama sadece bu olmadığından eminim" der gibidir. Bu karışık hali bir taraftan ruhsallığını aniden istila ederek kendi sınırlarını zorlayan ve anında doyurulmayı bekleyen cinsel arzularının şiddetinden; diğer taraftan da bunları doyurmaya yönelik şiddetli arzusunun sevdiği varlıkları tüketmesi ve yok etmesi kaygısından kaynaklanır. Bu yüzden de tıpkı kendisini bir şey yaratmaya iten zorlayıcı bir itkinin canlandırdığı sanatçıda olduğu gibi, ergen de henüz havada kalan kimliğini tanımlamasına ve geliştirmesine yardımcı olacak her şeye büyük bir iştahla sarılır. Bu saldırısı içinde ergenin amacı kendi özgünlüğünü ortaya koymaktır ancak bu özgünlük aynı zamanda ifade edilir yani paylaşılabilir bir özgünlük olmak zorundadır. Bu, her yaratıcı edimde var olan bir çelişkidir ve risk almayı, acı çekmeyi beraberinde getirir. Bazen bu çelişkinin yarattığı kaygı öylesine katlanılmaz olur ki ergen vazgeçer. Düş kırıklıkları, umudun, her şeye muktedir olunduğuna dair o tatlı yanılsamanın, geleceğe heyecanla bakmanın sonunu getirebilir. Bu yüzden de bu gelecek idealinin ve yanılsamalı tesellinin sürdürülmesi şarttır. Ergen bu ruh halinde kalabildiği sürece doğaçlamalara girişebilir; yeniden başlar, siler, düzeltir, farklı bakışlar keşfeder. Ergenin özgünlüğünü kurma yolunda yarattığı bu kriz çoğu zaman hatalı olarak kargaşa ve şiddet olarak tanımlanır oysa ergenlik aslında benzer ile özgün olanı, gündelik yaşam ile hayalleri, gerçeklik ile ideali, yaratılan şey ile ötekinin yargı ve değerlendirmesini sürekli uzlaştırmaya çalışan bir süreçtir.

Bu uğraşı içinde ergen yazar, çizer, karalar, odasına kapanır ve hayaller kurar, duvarına astığı idollerinin posterleri ile konuşur, eline geçen nesnelerin biçimlerini değiştirir, oynar, bozar, yeniden düzeltir; aynı denemeleri kendi giysileri ve özellikle de kendi bedeni üzerinde bir heykeltıraş edası ile gerçekleştirir. Bir ergenin okul defterleri, çeşitli çizimler, veciz sözler, grafiti ve zaman zaman küfür dolu isyan veya cinsel içerikli yazılarla doludur. Ergen bunları ders sırasında yaparken, öğretmeni tarafından keşfedilmenin korkusu ve arzusunu bir arada yaşar. Ergenin defterlerine en çok karaladığı şey kendi ismi ya da imzasıdır. Bunu her seferinde yeni bir yazı stili deneyerek bıkmadan usanmadan tekrarlar, sanki kendisini en iyi ifade edecek olan biçimi arıyor gibidir. Yine en sık rastlanan çizimler insan resimleridir, bunlar gerçeğe yakın, estetik kaygıların öne çıkarıldığı portreler olabileceği gibi, gerçekte var olmayan tuhaf, ürkütücü ya da özellikle çirkinlikleri vurgulanan yaratıkları da içerebilirler.

Canavar teması aslında çiğ ve ilkel olana yaptığı gönderme ile bizi her türlü yaratının kaynağında var olan dürtüye ve onun yatağı olan bedene götürür.

Yaratmak ilk anda hissetmekten geçer; hissedilen şey ise yeni yeni uyanan cinsel dürtülerin bedeni istila ettikleri andaki duyulardır. Ergen bunların kendisini ele geçirmesine izin verdiği anda bu yeni duyumlarla bir şey yapmak zorundadır; o bir şey bir anlamda tıpkı ham bir mermer kütlesinden heykeltıraşın bir heykel çıkarmasını andıran bir metamorfoz ya da kendi kendini doğurmak işlemidir. O mermerin kütlesi, görünümü, rengi heykeltıraşın işe koyulmasına neden olur.

Freud bu süreci şöyle tanımlar: güzellik kavramı kökenini cinsel uyarılmadan alır; güzel olan cinsel açıdan uyarıcı olandır. Ama bununla çelişen bir başka durum vardır o da, bizi cinsel açıdan şiddetle uyaran cinsel bölgelerin görüntüsünü güzel bulmayışımızdır. Bu organlar ancak doyum beklentisinden kopartılıp ayrıldıklarında güzelleşebilirler. Bunu yapmak ise cinsel dürtünün doyumunu engelleyen ruhsal bir süreci gerektirir. Bu süreç dürtünün doyumunun gerçekleştirilmesini engelleyerek, hemen ve anında doyumdan vazgeçmenin sıkıntısını gidermeye yönelik özgün ve kişisel ifade biçimlerinin oluşmasına yol açar. Bu sürece yüceltme adını vermiştir Freud. Yüceltmeye koşut olarak ortaya

çıkan bir diğer süreç ise idealleştirmedir. İdealleştirme dürtüsel doyum arayışının kendisine değil yöneldiği nesneye bir müdahaledir. Kuşkusuz dürtü yöneldiği nesnesinde boşalım bulur ancak nesnenin bir bölümü bu tüketimden muaf bırakılarak, arındırılarak idealize edilir. Dolayısıyla idealize edilmiş nesne aslında iki özne arasında tüketilmeden kalan nesnedir. Yaratma işte tam da bu noktada, bir yenilik getirici vazgeçiş ve sapma ile idealize edilmiş ötekinin buluşmasından doğar. Nitekim sanatçı bir taraftan kendindeki arkaik istek ve arzuları temsili yoldan doyurabilmek için çeşitli ifade biçimlerine başvurur diğer taraftan bunları idealize etmiş olduğu sevgi nesneleri (seyircisi, okuyucusu vs.) ile paylaşmayı arzular. Estetik coşku cinsel duyumlar alanından türer; amaçları açısından bastırılmış eğilimlerin tipik bir örneğini oluşturur. İşte ancak o zaman güzellik ve çekicilik cinsel nesnenin özellikleri olabilirler. Dolayısıyla yaratıcı süreç birbirine zıt görünen iki zorlayıcı etkinin altında ortaya çıkar: bir tarafta çiğ ve anında doyurulmayı bekleyen cinsel dürtülerin oluşturduğu bir ham madde ki biyolojik olana en yakın yerdeyizdir; diğer taraftan ise bu ham maddenin, hazzın hemen ve şimdi elde edilmesinden kısmi bir vazgeçişin getirdiği değişimleri. Ergen bu dönemde kendini ikiye ayrılmış gibi hisseder: Bir tarafta doyumu arayan dürtüleri, diğer taraftan da idealize ettiği aşk nesnelerine yönelik romantik duyguları. Cinsel eylem aşağılatıcı bir eylem olarak kabul edilirken aşk nesnesi ise aşırı derecede yüceltilmiş, kutsallaştırılmıştır. Bu ağır çatışmadan çıkmak ancak aşk ilişkisinin mümkün olmasıyla gerçekleşir. Şefkat ve şehvetin birleşmesi bir dengeyi gerektirir, bu denge olmadığında ise ya cinsellikten haz alamama ya da rastgele cinsellik yaşama gibi sorunlar ortaya çıkar. İşte aşk ilişkisinin gerçekleşmesi ergenin ama aslında her yetişkinin de yaşamı boyunca kovaladığı şeydir ve bu da hiç kolay olmamaktadır.

Yeniden canavar temasına geri dönecek olursak, bu figürün aslında ergenin cinselleşmiş bedenine karşı tutumunu temsil ettiğini düşünebiliriz. Ergen bu son derecede çatışmalı cinselliğini genelde bir çirkinlik olarak tanımlar ve bedenine de çirkin bir canavarmışçasına yaklaşır. Özellikle kıllanma, sesin çatallaşması, ilk adetlerin başlangıcı, göğüslerin büyümesi gibi bedensel değişimlerin ergen için ne denli ürkütücü ve yabancı olduğunu hatırlayalım. Bu dönemde ergen çok sık aynaya bakar ve orada kendisine yabancı, eski halini hatırlatan ama onunla alakası

olmayan bir tekinsizle karşılaşıp ürker. Ancak canavar sadece reddedilen ve dışarıya yansıtılan bir çirkinliği temsil etmez aynı zamanda o çirkinin içinde idealize edileni, çirkinin güzelliğini de öne çıkarır. Resimli romanlar, filmler, bilgisayar oyunları işte bu çirkin ile idealize edilmişin uzlaştığı canavar figürleri ile gençlerin tüm ilgisini üzerlerine çekerler. Canavar sadece şehvet ve şefkatin beceriksiz bir harmanlama çabası değildir aynı zamanda ergenin kendi cinsel kimliğinin oturması sırasında devreye giren biseksüel düşlemlerini de içinde barındırır. Eril ve dişilin ayrılığı ve iki ayrı unsurun birbirleriyle bir tamamlama ilişkisi içinde var olabilmeleri sorunsalı ergenin baş etmeye çalıştığı en temel konulardan biridir. Bu noktada da canavar o ayrışmamış veya kötü ya da hatalı bir şekilde ayrışmış biçimsiz imgeyi temsil eder. Aslında canavar ne ergenin kendi bedeninin ne de diğer cinsiyetten olan olası partnerinin bedeninin yansıtıldığı bir imgedir. O temelde iki cinsel organın karşılaşmasını, yani en çiğ düzeydeki (belki pornografik diyebiliriz) cinsel birleşmenin bir temsil çabasıdır. Ergen bu canavarla oynamayı sever. Bazen kendi giyim kuşamı ve taktığı aksesuarlarla onu taklit eder, bazen idolleştirdiği ve âşık olduğu sahne sanatçıları aracılığı ile onunla temas kurar. Bu noktada; kendi dış görünümünde hem şehveti hem aseksüelliği, hem kadınsı hem de erkeksiyi birleştiren bazı şarkıcıları akla getirebiliriz.

Oyun deyince, ergen sadece canavarla oynamaz. Yaşamı çeşitli sahnelerin peş peşe yer aldığı bir tiyatro oyununa da benzer. Bu oyunlar daha çok içinde bulunduğu cinsel çatışmaları, kendi cinsel kimliğindeki bocalamaları uzlaştırma çabalarını veya uzlaştıramamanın getirdiği derin çaresizlik ve vazgeçmişliği yansıtırlar. Yaşanılanlar sıklıkla ergenin hem kilit altında tuttuğu hem de dalgınlıkla ortada bıraktığı günlük defterlerinde veya bilgisayarının gizli ama biraz bir maharetle kolayca ulaşılabilen belgelerinde edebi biçemlere bürünmüş yazılar olarak aktarılırlar.

Bu noktada ergenin çok sık başvurduğu bir sanatsal etkinlik olan mizahın üzerinde durmak istiyorum. Mizahi sözcük saf, temiz bir düşünceyi, bastırma ve sansür tanımayan bir masumiyet içinde dile getirir; çoğu zaman çocuk lafına, cezasız kalacağından emin olarak her şeyi söyleyebileceğini bilen bir çocuğun lafına gönderme yapar. Diğer taraf-

tan gerçekliğin acımasızlığını, onu adeta görmezden gelerek ya da adam yerine koymayarak bertaraf etmeyi amaçlar ve bu yüzden de hayatı biraz daha katlanılabilir kılar. Jean Luc Donnet "Ender bulunan bir düşünce özgürlüğü" adlı makalesinde mizahın tüm bir üst benlik kuramını altüst ettiğini ifade etmektedir. Genel olarak üst benliğin, benliği iğdiş edilme tehdidini öne sürerek koruduğunu; benliğin de bu tehdit karşısında gerçekliği kabul edip kendisini koruma altına aldığını düşünürüz. Oysa mizahta üst benlik benliğin dikkatini bu yöne çevirmekten çok uzaktadır, hatta tehlikeyi küçümser dolayısıyla da tıpkı şefkatli bir ebeveynin çocuğunu rahatlatmasında olduğu gibi davranır. Mizahta üst benlik her zamanki cezalandırıcı niteliğini kaybetmiş, hatta tam tersine benliğe, üstüne çöken o tehdidin gerçekleşmediğini göstererek korkması için bir neden kalmadığını söyleyen yatıştırıcı ama aynı zamanda suç ortağı bir oyunbaz niteliğini kazanmıştır. Sanki üst benlik benliğe şunu söylüyordur: "bak, işte sana o kadar tehlikeli gözüken dünya sadece bir çocuk oyunu imiş, dalga geçilesi bir oyun o kadar." İşte bu yatıştırıcı ses Winnicott'un da işaret ettiği annesel bir etkinin ürünü olarak ortaya çıkar: "hiçbir şey olmayacak, sen güçlüsün, hatta tüm güçlüsün" diyen bir ses, tatlı bir yanılsama. Belki de iğdiş edilmenin, eksikliğin yadsınması. Mizahçının büyüklüğü, engelleyici gerçekliğin ülkesinde haz ilkesinin zaferini ilan etmiş olmasından kaynaklanır ama bunu yaparken de gerçeklikle ilişkisini yitirmez, ruhsal sağlığını korur. İşte tam da bu nedenle mizah boyun eğmez, her zaman başkaldırır, sadece benliğin değil, sıkıntı veren dış gerçeklere rağmen kendini dayatmayı başaran haz ilkesinin zaferini ilan eder. Mizahi tutum içinde acıya, ağlamaya yer yoktur; benliğin gerçek dünya tarafından alt edilemezliğini haykırır. Burada haykırılan her şeye rağmen hazdır. Ölümü reddeder, yaşamı savunur, yarının daha güzel olacağı umudunu yitirmez; aynı zamanda çaresizliği ve vazgeçmeyi (eksikliği) kabul etmeyerek tüm güçlü bir hâkimiyetin temsilini içinde barındırır; bu anlamda sadece haz ilkesinin değil, narsisizmin yani birincil anne nesnesine, ilk aşk nesnesine yeniden kavuşmanın zaferini ilan eder.

Ergenin kendisini etkisi altına alan dürtülerinin şiddetiyle başa çıkmasının en önemli yollarından biridir mizah; bazen son derecede çiğ müstehcen şakalarda kendini gösterir bazen ise sloganlaşarak dilden dile dolaşan efsanevi veciz cümlelerde. Sadece bu yabancı cinselliğin

yarattığı tedirginliğin üzerine gitmek için değil sınırlamalara ve yasaklamalara başkaldırmanın bir yolu olarak da gözükür mizah. Eski çocukluk dünyasının değerlerini arkada bırakarak ve o döneme özgü anne baba ideallerinden koparak başka ideal modellerine, oradan da toplumsal ideallere ulaşma, toplum içindeki rolünü ve konumunu kazanma serüvenindeki ergen için başkaldırı kaçınılmazdır. Mizah bir anlamda ergenin dünyayı iştahla fethetme ve kendi öznelliğinin şiddetini kısıtlayan tüm sınırlara biraz da alay edercesine, fütursuzca, şoke ederek karşı çıkma ihtiyacının sanatsal ve yaratıcı bir dil yoluyla ifadesi değil midir? Zeki, edepsiz, cüretkâr ve hergele bir dil. Başkaldırdığı yasa koyucuların bile iştahını kabartan, can sıkıcı dünyalarını bir anda hareketlendiren ve kendi hergeleliklerini yeniden anımsamalarını sağlayarak hayatı daha tahammül edilir kılan bir türkü.

"Hepimiz çift dilliyiz, hepimiz meleziz çünkü uyarlanmış şarkılardan oluşmuş bir anne dili ve toplumsal olan bir baba diline sahibiz" diyor A. Guy (Klein JP'den). Çağdaş toplum gerçeklik içinde yer alan eylemlerin anlamlarının ve açıklamalarının fazlaca peşinde koşmaktadır. Bunu yaparken ise bu eylemlerin nasıl temsil edildiklerini, nasıl bir melodiyle söylendiklerini es geçmektedir. Oysa şiirin, sanatın anne dili aracılığı ile aktardığı nağmelerini unutmamak gerekir. Bu anne dili babanın söyleminden ve yasal aygıtından farklıdır; babanın dili toplumdan topluma değişmeyen yasaklar sistemine gönderme yaparken annenin dili anneden anneye, dolayısıyla da çocuktan çocuğa değişir. Çocuk bu dili alır ve öznel olarak yeniden yaratır. Başkaldırı içerik olarak babanın dilini kullanır ve babanın Yasasını (ensest ve öldürme yasağı) sarsar, kışkırtır ve onu temsil eden her şeyi yıkmayı hedefler; ancak tam bu noktada Yasaya paradoksal bir şekilde boyun eğmek durumunda kalır, çünkü ona karşı bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. İktidarın sadece el değiştirmesini hedefler. Ancak iktidarın dili olmayan, şiirsel ruhu ve göndermeleri içeren anne dili, annenin şarkısı bu paradokstan çıkmayı sağlar. Kendiliğinden ortaya çıkan sanatsal ve kültürel tasarımlar içerik olarak başkaldırıyı ve şiddeti ele alabilirler ama bu babasal ya da eril içerik dişil bir biçimin içine akar. İçerik ilk önce babadan gelir, biçim ise anneden. Şiddet melodik bir rahimden akarak iki dili uzlaştıran melez bir bütün oluşturur.

Kaynakça

Diatkine, Gilbert, "Les humoristes de la faim", *Libres Cahiers pour la Psychanalyse*, no: 17, Paris, 2008.

Donnet, Jean-Luc, Une rare liberté de penser, *Libres Cahiers Pour la Psychanalyse,* no: 17, Paris, 2008.

Gutton, Philippe, *Le Génie Adolescent*, Odile Jacob Yayınları, Paris 2008.

Klein, Jean-Pierre, "Adolescents et violence créatrice", Journal Adolescence, 2007/1, No 59, Droit de Cité, Paris.

McDougall, Joyce, *Plaidoyer pour une certaine anormalité. Collection Connaissance de l'Inconscient*. Gallimard, Paris, 1978.

Winnicott, D.W., *Oyun ve Gerçeklik*, Metis Yayınları, İstanbul, 1998.

ferenczi'nin izinde kuşaklararası dil farkı*

TALAT PARMAN

Giriş

Okul ve dil konusunu tartışırken, konun çok boyutluluğunun farkında olarak bana verilen süre içinde bir psikanalist olarak çok önemli gördüğüm bir konuya, kuşaklararasında var olan dil farklılığına değinmek istiyorum.

İnsan ruhsallığını, toplumsallık içersinde sınırlayan ve belirleyen iki unsur cinsiyet ve kuşak farklılıklarıdır. Bunları kabullenmek insan olmak için ödemek zorunda olduğumuz bedellerdir. Psikanalitik kuram birincisini kastrasyon karmaşasına diğerini Oedipus karmaşasına bağlar. Kastrasyon-hadım edilme karmaşası sanıldığı gibi yalnızca penisi olmamak ya da penisi yitirmek korkusuna gönderme yapmaz. Kastrasyon karmaşası eksik olduğumuzu, öteki cinsiyetin özelliklerine sahip olmadığımızı ve tamamlanmak için ötekine gereksinimimiz olduğunu kabullenmenin yolunu açar bize. Oedipus karmaşası ise bizleri yapan anne-babamızla aramızda aşılması, tersine çevrilmesi, yadsınması olası olmayan bir farkın olduğunu kabullenmemiz demektir. Bu iki kabulleniş bireyi hem ötekine hem de öteki kuşağa muhtaç ve bağlı kılar. Muhtaçlık kendini tüm güçlü görmekten vazgeçmektir yani psikanalitik dille söylersek narsisistik bir yaralanmaya maruz kalmaktır.

Kuşaklararası dil farkı derken işte böyle bir farklılığa ve bu farklılığın zorunluluğuna gönderme yapıyorum. Evet, kuşaklararası fark aynı zamanda bir dil farkı da yaratır. Yalnız burada dil farkı derken, yalnızca

* İstanbul Psikanaliz Derneği tarafından 14 Şubat 2009 tarihinde Özel Amerikan Robert Lisesi ile birlikte düzenlenen 2. Okul ve Psikanaliz Sempozyumunda yapılan konuşmanın metnidir.

her kuşağın kendine ait söylem biçiminin, argosunun, deyimlerinin ve ünlemlerinin varlığını kastediyor değilim. Kuşaklararası dil farkını ve erişkinle çocuğun birbirlerini bir noktadan sonra anlamalarının zorluğunu Macar psikanalisti Sandor Ferenczi'nin klasikleşmiş bir yazısına gönderme yaparak açıklamaya çalışacağım.

Şefkatin ve Şehvetin Dili

Eylül 1932'de Wiesbaden'de yapılan XII. Uluslararası Psikanaliz Kongresinde Sandor Ferenczi "Erişkinlerin tutkuları ve bunların çocukların karakter gelişimi ve cinsellikleri üzerine etkileri" başlıklı bir konuşma yapar. "Erişkinler ve çocuk arasında dil karmaşası" başlığı ile yayınlanan bu metnin bir de alt başlığı vardır: "şefkatin ve şehvetin dili". Şefkat ve şehvet arasındaki fark Ferenczi'ye göre çocuğu erişkinden ayıran dil farkını doğurur.

Ancak önce kısa bir kuramsal psikanalitik anımsatma yapalım. Sigmund Freud nevrotik semptomların ancak erken çocukluk dönemlerine ait ve cinsel yaşamla ilgili olan yaşantıların travmatik etkisi ortaya çıkarılabilirse anlaşılabileceğini söylemiştir. Travma Yunanca yaralanma, örselenme demektir. Bu, nevrozlu olan hemen tüm bireylerin yaralı oldukları anlamına gelir. Söz konusu yaralar bireyin en derin yerinde, en gizli arzularının kök aldığı yerdedir. Yani cinselliğindedir. Yaşamın ilerleyen dönemlerinde ortaya çıkan sonraki travmalar çocukluk travmalarının bellek izlerini uyandırırlar ve ruhsal hastalık belirtilerine yani semptomlara neden olurlar. Sigmund Freud 1896'da nevrozun kökenini çocuklukta yaşanmış bir cinsel travmaya bağlayarak açıkladığı bu kuramsallaştırmayı Neurotica olarak adlandırmıştır. Yani nevrozluların çocukluklarında gerçek bir cinsel travmaya maruz kalmış olduklarını düşünmüştür. Ancak oldukça kısa bir süre sonra, 1897'de, bu travmaların, bu cinsel baştan çıkarılmaların dış gerçeklikle bağlantılı olabileceğini ama böyle olmamış da olsa kişinin düşlemselliğine dayanabileceğini ve onun ruhsal gerçekliğinde bir travma etkisi ortaya çıkarabildiğini belirtmiştir. Yani bazı çocuklar bu cinsel travmaları gerçekten yaşarlar ama diğerleri arzularının sonucu olarak bunu düşlemlerler.

Travmayı doğuran ise, benliğin (Ego) libidosuna yani cinsel enerjisine bir çıkış yolu bulamamasıdır. İşte o zaman benlik "hasta" olur. Çünkü ruhsallık fazla yoğun bir uyarılma karşısında benlik "çaresiz" kalmıştır.

O nedenle travma kavramı daha çok ekonomik yani niceliksel bir kavramdır. Sigmund Freud'un 1897'deki "artık Neurotica'ma inanmıyorum" sözü çoğu kez onun gerçek cinsel travmayı, baştan çıkarılmayı yani cinsel tacizi yadsıdığı veya küçümsediği anlamında yorumlanmış ve ona karşı yapılan eleştirilerin önemli bir bölümüne kaynaklık etmiştir.

Oysa Freud'un ve genelde psikanalizin, ruhsallığın gelişiminde içsel-bireysel unsurları özellikle ele alması dış etmenleri reddettiği anlamına gelmemektedir. Sigmund Freud'un Neurotica'sından vazgeçmesi, yani nevrozların oluşumunda çocuğun erişkin tarafından baştan çıkarılmasının bir gerçeklikten çok bir düşlem olduğunu düşünmesi, dış kökenli travmaların önemini azaltmamıştır. Burada Freud'un en parlak öğrencilerinden biri olan onunla zaman zaman farklı görüşleri savunur gibi görünse de aslında psikanalitik kuramın en sadık savunucularından olan Macar psikanalisti Ferenczi'nin birazdan size ayrıntılarını vereceğim yazısı gerçek travmanın önemi konusunu hayli açık bir biçimde vurgulamaktadır.

Sandor Ferenczi sunulduğu günden başlayarak hayli tartışmaya yol açan bu çok önemli konuşmasına hastanın psikanalistine duyduğu aktarımın oluşmasından söz etmekle başlar. Hastaların analistleriyle özdeşim kurduklarını ve onun kendisi için bile bilinçdışı olan beklenti, duygu ve ruh hallerini hissettiklerini belirtir. Ferenczi'ye göre hastalar analistlerine karşı olumsuz tepkiler göstermemeyi yeğlerler. Analist ise hastanın çağrışımlarında yalnızca onun geçmişine ait rahatsız edici unsurları değil kendisiyle ilgili bastırılmış eleştirilerini de okumalıdır. Burada analizden geçenin analiste yönelik sevgi isteği ve olası öfkesi daha önce yaşadığı travmalar ışığında ele alınmalıdır. Ferenczi'ye göre analiz sırasında travmanın özellikle cinsel travmanın önemi üzerinde yeterince durulmalıdır.

Ancak tuhaf gelse de şu soruyu soralım: Çocukla erişkin arasındaki bir cinsel yaşantı neden travmatik bir etkiye sahiptir? Ferenczi travmanın kökenini açıklamaya, çocuk ve erişkin arasındaki sevgiyi ele alarak başlar. Çocuğun erişkine karşı annesel bir rol üstlenmek gibi oyunsu düşlemleri vardır. Bu oyun erotik bir biçim alsa da çocuk için her zaman şefkat düzleminde kalır. Oysa erişkin için aynı şey söz konusu değildir. Bir erişkin, elbette sağlıklı bir erişkin değildir söz konusu

olan, çocuksu oyun ile erişkinlerin sahip olabilecekleri cinsel arzuları birbirine karıştırırsa, doğabilecek sonuçları düşünmeden çocukla cinsel eylemlerde bulunabilir. Ferenczi böylesi bir durumda çocuğun yaşadıkları karşısında ne hissettiğini belirlemenin zorluğunun altını çizer. Çocuğun ilk tepkisi bir ret, bir hınç, bir iğrenme duygusu olabilir. Ama büyük bir korku ile bütünüyle hareketsiz kalması da söz konusu olabilir. Çocuklar kendilerini fiziksel ve ruhsal olarak korumasız hissederler ve kişilikleri erişkinin ezici gücüne karşı koyamayacak kadar zayıftırlar. Korku onları dilsiz kılar. Korku en yüksek noktaya çıktığında, çocuk saldırganın iradesine otomatik olarak uyar. Erişkinin arzularına ve isteklerine, kendisininkileri tümüyle unutarak boyun eğer. Dahası, saldırgan erişkine özdeşleşirler. Yani saldırgan erişkin bir dış gerçeklik olmaktan çıkar içselleştirilir ve çocuğun iç ruhsallığının bir parçası olur. Ama burada önemli olan çocuğun erişkini ruhsal olarak içselleştirirken onun suçluluk duygusunu da aynen benimsemesidir. Suçluluk içselleştirilince o zamana kadar sıradan bir oyun olarak yaşananlar cezayı hak eden bir eyleme dönüşürler. Çocuk böylece çok büyük bir yarılma içine düşer, aynı anda hem masum hem de suçludur. Kendi duygularına olan güveni sarsılmıştır. Kısaca, ruhsallığının yeterince gelişmemiş olması nedeniyle bu travmaya, saldırgana kaygılı bir özdeşimle ve onu içselleştirmeyle yanıt vermiştir.

Ferenczi burada şu açıklamayı getirir. Çocuğun ruhsallığı gelişirken önce ona bakan, onu doyuran besleyen erişkine, anne-babayla özdeşim kurduğu bir dönem vardır. Çocuğun şefkat beklediği bu dönem, nesne aşkından önce gelir ve erişkine özdeşim yapmakla belirgindir. Çocuk kendisine yönelik cinsel bir yaklaşımda bulunan erişkine de aynen bu şekilde bir şefkat beklentisiyle ve onunla özdeşim yaparak yaklaşır. Oysa bu kez karşısına alışık olduğu şefkatli bir tutum değil, bir cinsel tutku çıkar. Çocuk bu cinsel tutkuya ve buna bağlı suçluluk duygusuna sahip erişkinin ruhsallığını bütünüyle içselleştirir. Bu bir travmadır ve buna yol açan da erişkinle çocuk arasında bir dil karışıklığıdır. Yani çocuk şefkat beklerken karşısına şehvet-tutku çıkmıştır. Şefkat dili şehvet diliyle karşılaşmıştır.

Bu saptamadan erişkin cinselliğinde şefkate yer olmadığı ve yalnızca şehvetin yer aldığının öne sürüldüğü anlaşılmamalıdır. Sigmund Freud'a dönelim. Freud "cinsellik üzerine üç deneme" adlı yapıtında

erişkin cinselliğinde şefkat akımı ile şehvet akımının nasıl da bir araya geldiğini ve birlikte var olduğunu açıklar. Ergenliğe kadar cinsellik şefkat akımıyla harekete geçiyorken, ikincil cinsel belirtilerin ortaya çıkmasıyla yani üreme kapasitesinin oluşumu ile bu akımın yanına şehvet de eklenir. Oysa Ferenczi'nin sözünü ettiği ergenlik öncesi yaştaki çocuk cinselliği bu akımlardan yalnızca birini şefkati tanımaktadır ve öteki akıma yani şehvete yabancıdır.

Yeniden travmaya dönerek iki özelliği olduğunun altını çizelim. Bunlardan birincisi, travmanın temelde engellenen, reddedilen arzularla bağlantılı olmasıdır. Bir olayın travmatik olup olmaması, söz konusu olay karşısında bireyin benliğinin çaresizlik derecesiyle ilgilidir. İkincisi travma ötekiyle ilişkide ortaya çıkar yani dürtülerin nesnesi olan ötekiyle. Ferenczi bu noktada erişkinlerin anlayışsızlığının, karşılıksızlıklarının, iletişimsizliklerinin travmatik olduğunu belirtir. Çocuğun anlaşılmadığı, anlaşıldığını hissetmediği anlar travmatiktir. Erişkinin cinsel tacizi, şehveti karşısında çocuğun şefkat beklentisi; karşılıksızlık tam da buradadır. Erişkinin ve çocuğun arzuları arasında bir karşılıksızlık, bir uyumsuzluk ortaya çıkmıştır. Çocuk o nedenle kendini yarılmış hisseder, ona söylenenle onun anladığı arasında, suçlulukla masumiyet arasında, işbirlikçilikle direnme arasında ikiye bölünmüştür.

Kuşaklararası Dil Farkı ve Okuldan Bir Örnek

Şimdi size ergenler ve erişkinler arasında olabilecek bir dil karmaşasından söz etmek istiyorum. Üstelik okuldan bir örnek getireceğim size.

N.H. Kleinbaum'un aynı adlı romanından uyarlanan ve 1989'da en iyi senaryo Oscar'ını alan Peter Weir'in "Ölü ozanlar derneği" filmi kuşaklararası dil farkının bu kez ergenlerle erişkinler arasında yarattığı dramatik sonuçlarını ele almak için çok somut bir örnek sunuyor bize. Başrolünü Robin Williams'ın oynadığı bu kült film özellikle ergenlerle çalışmanın ne denli bıçak sırtı bir durum olduğunu göstermektedir.

"Ayağa kalkın Bay Pitts." Pitts ayağa kalktı. "Kitabınızın 542'nci sayfasını açıp bize şiirin ilk dörtlüğünü okuyun." diye buyurdu Keating!

Pitts kitabının yapraklarını karıştırarak "Bakireye Hayatı Güzelleştirecek Öğütler mi?" dedi.

Keating "Kesinlikle o." diye yanıtlarken çocuklar gülmekten sarsılıyorlardı.

"Evet Efendim." dedi Pitts ve boğazını temizledi.

Kopar goncaları henüz vakit varken bugün

Anlamazsın sonra nasıl kanatlanır, uçar gider

O gonca sana gülücükler saçarken bugün

Gelince yarın, sararır solar, boynunu büker.

Durdu. "Kopar goncaları henüz vakit varken bugün," diye yineledi Keating. "Bu duygu Latincede Carpe Diem ile ifade edilir. Bunun anlamını bilen var mı aranızda?"

"Carpe Diem, 'Bugünü yaşa' demektir", diye yanıtladı Latince öğrencisi Meeks.

"Çok iyi,

Bay...?"

"Meeks."

"Bugünü yaşa", diye tekrarladı Keating. "Ozan bu mısraları neden yazmış?"

'Öğrencilerden biri "Çünkü acelesi varmış?" diye atıldığında diğerleri de gülmekten iki büklüm olmuştu.

"Hayır, Hayır, Hayır! Çünkü biz solucan yemeyiz, çocuklar!" diye bağırdı Keating. "Çünkü biz ancak sayılı ilkbahar, yaz ve güzü yaşayabiliyoruz. İnanması ne kadar güç olursa olsun, bir gün hepimizin soluk alıp vermesi sona erecek, soğuyacak ve öleceğiz!" dramatik bir ara verdi. "Ayağa kalkın ve 60-70 yıl önce bu okula devam eden öğrencilerin yüzlerini irdeleyin", dedi çocuklara. "Haydi sıkılmayın; gidip bakın."

Çocuklar kalkarak Onur Salonu'nun duvarlarını kaplayan sınıf resimlerine doğru yürüyerek, geçmişten onlara bakan genç adamların yüzlerine baktılar.

"Hiç birinizden farkları yok, değil mi? Gözlerindeki umut sizin gözlerinizde de okunuyor. Geleceğin kendileri için harika şeyler getireceğini düşünüyorlar, aynı çoğunuzun düşündüğü gibi. Peki, çocuklar bu gülücükler şimdi nerede? Umutları ne oldu?"

Çocuklar ciddi ve düşünceli resimlere bakıyorlardı. Keating hızlı adımlarla salonda dolaşıyor, resimleri tek tek işaret ediyordu.

"Çoğu bir nebze olsun yetenekleri ölçüsünde bir hayat kurabilmek için, artık çok geç oluncaya kadar beklemedi mi? Büyük başarı tanrısını kovalarken, gençlik rüyalarını yitirmediler mi? Şimdi bu beylerin çoğu yabani nergislere gübre oldu. Yine de çocuklar, iyice yaklaşırsanız fısıltılarını duyabilirsiniz. Haydi bakalım eğilin", diye buyurdu. "Haydi. Duyabiliyor musunuz?" Çocuklar sessizdi, bazıları çekingence resimlere doğru eğilmişti. 'Carpe Diem", diye fısıldadı kuvvetli bir tonla, "Bugünü yaşa. Yaşamınızın olağandışı olmasını sağlayın."

1950'lerin ciddi, disiplinli ve akademik çevrelerde saygınlığı yüksek bir okulu olan Welton Akademisine yeni atanan İngilizce öğretmeni John Keating'in öğrencilerle tanışması işte böylesine çarpıcı bir sahneyle gerçekleşir. Wermont'un ıssız tepelerinde yer alan bu asırlık özel okulun ana ilkeleri, açılış töreninde Müdür Nolan'ın yinelediği gibi "Gelenek, onur, disiplin ve yetkinliktir". Okul yönetiminin muhafazakâr ve Ortodoks tavırları okulu öğrenciler için sıkıcı ve bunaltıcı bir yer haline getirmektedir. Fakat öğrencilerinin kendisini Beat kuşağının öncü şairi Walt Witman'ın Abraham Lincoln için yazdığı dizelerden aldığı "Hey Kaptan. Bizim Kaptan" hitabıyla çağırmasını isteyen ve yıllar önce Welton Akademisinde okumuş olan John Keating'in okula gelmesiyle çok şey değişecektir.

"Bugünü yaşa. Yaşamınızın olağandışı olmasını sağlayın."

Bu cümlelerin artık orta yaşa gelmiş ya da yarı yolu geçmiş olanları bile baştan çıkarması kaçınılmazdır. Oysa Keating'in karşısında ergenler vardır.

Yeniden filme dönelim. Önce ölü ozanlar derneğinin kökenini sorgulayalım. Keating kendisine bunu soran öğrencilerine şu yanıtı verir:

"Ölü Ozanlar Derneği yaşamın iliğini özümsemek amacıyla kurulmuş bir dernekti. Her toplantımızda yinelediğimiz bu cümleyi Thoreau söylemiş", diye açıkladı. "Küçük bir gruptuk, Eski bir mağarada toplanırdık. Sırayla Shelley, Thoreau, Whitman'dan şiirler okur, kendi dizelerimizi söylerdik; hepimiz kendimizi bu anın büyüsüne kaptırırdık.

"Derneğin adının anlamı nedir?" diye sordu Neil. "Yalnızca ölü ozanların eserlerini mi okuyordunuz?"

"Bütün şiirler okunabilirdi Bay Perry. Bu isim yalnızca, bu derneğe girebilmek için ölü olmak gerektiğini gösteriyordu."

"Ne?' diye bağırdı çocuklar bir ağızdan.

"Yaşayanlar yalnızca birer aday. Gerçek üyeliğe hak kazanmak için ömür boyu süren bir çıraklık devresi geçirmek gerekir. Yazık ki ben bile henüz küçük bir adayım" diye açıkladı.

Keating'in bir metafor olarak kullandığı ölü sözcüğü yapıtın ilerleyen bölümlerinde gerçek bir anlam kazanacak ve yaşamına kendi arzu ettiği gibi yön vermesi engellenen ve ona bu soruyu soran Neil'in kendisini öldürmesine tanık olunacaktır.

Öğrencilerin tümü çevresinde toplandıktan sonra konuşmaya başladı: "Hey Millet! Çalışmalarınıza tehlikeli bir uyum ve benzeşme virüsü girmiş durumda. Bay Pitts, Cameron, Overstreet ve Chapman, lütfen şuraya sıralanın." Dört öğrenciye yanında durmalarını işaret etti. "Dörtlü grup halinde avlunun etrafında yürümenizi istiyorum. Merak etmeyin, bu yaptıklarınız not olarak değerlendirilmeyecek. Bir, iki, üç, başla!"

Çocuklar yürümeye başladılar. Avlunun bir ucundan diğerine ilerlediler. Yolun sonunda sola döndüler, öbür uca varınca tekrar sola dönüp turu tamamladılar.

"İşte böyle", dedi Keating. "Lütfen yürümeye devam edin."

Çocuklar avlunun çevresinde bir kez daha dönerlerken, öğrencilerin geri kalanı ve öğretmenleri onları seyretmeye devam ettiler. Bir süre sonra uygun adım yürümeye başlarlar. Avlunun taşlarından, marş ritmine benzer, ahenkli bir ses duyuluyordu. Bir-iki-üç-dört modelini tutturdular. Bu arada Keating ritme uygun olarak el çırpmaya başladı.

"İşte bu duyabiliyor musunuz?" diye seslendi. Alkış sesleri gittikçe yükseliyordu. "Bir-iki, bir-iki, bir-iki Hepimiz eğleniriz. Bay Keating'in sınıfında"

Boş sınıfta oturmuş sınav kâğıtlarını değerlendirmekte olan Bay McAllister, bu karmaşayı camdan gözledi. Dört genç birbirleriyle uyum içindeydiler. Ritmi canlı tutabilmek için bacaklarını iyice yukarıya kaldırıyor, kollarını ileri-geri sallıyorlardı. Diğer öğrenciler de alkışa katıldılar.

Alkış ve tezahürattan rahatsız olan Müdür Nolan, başını işinden kaldırarak camdan dışarı, aşağıdaki talim grubuna baktı. Gözleri İngilizce sınıfının öğrencileriyle birlikte el çırpan ve bağıran Keating'e takılınca, kaşları çatıldı. Tanrı aşkına, orada ne yapıyor bunlar diye düşündü merakla.

"Tamam, durabilirsiniz", diye seslendi Bay Keating. "Başlangıçta Bay Overstreet ve Pitts'in, diğerlerinden farklı bir tempoda yürüdüklerini fark etmiş olmalısınız. Pitts çok uzun, Knox ise kısa adımlar atıyordu. Ancak bir süre sonra aynı ritmi tutturdular. Bizim tezahüratımızla bu daha da belirginleşti."

Biraz ara verdikten sonra konuşmaya devam etti: "Bu deneyi, dikkatlerimizi Pitts ya da Knox üzerinde toplamak için yapmadık. Bu deney, içimizden gelen sesi dinlemenin ya da başkalarının yanında kendi inançlarımızı sürdürmenin, ne kadar güç olduğunu gösterdi bize. İçinizden biri çıkıp, 'ben olsam kendi istediğim gibi yürürdüm' diye düşünüyorsa, kendi kendisine alkışlara neden katıldığımı sorsun. Gençler, hepimizin içinde başkaları tarafından benimsenme dürtüsü vardır. Ne var ki, içinizdeki tek ve farklı olan şeye, bu size aptalca görünse bile, güvenmelisiniz. Aynı Frost'ın söylemiş olduğu gibi: 'Ormanın içinde kesişen iki yol vardı ve ben en az ayak izi olan yolu seçtim. İşte farklılık budur."

Keating başkalarının yanında kendi inançlarını sürdürmenin zorluğundan dem vurmakta ve öğrencilerine en az ayak izi olan yolun seçilmelerini öğütlemektedir. "İçimizden gelen sesi dinlemek" dürtülerimizi özgürce yaşamak mı demektir?

Keating'i kendilerine örnek alan, gençler okula yakın bir mağarada Ölü ozanlar derneğini yeniden canlandırırlar. İçlerinden geçeni yalnızca bunu yapmak ve bugünü yaşamak için söz verirler kendilerine. Ancak bu çok zor olacaktır. Grubun üyelerinden Neil okulda oynanacak olan "Bir yaz gecesi rüyasında" rol almak istemekte ancak üniversiteye gidip doktor olmasını isteyen babası ise onun derslerinden başka bir şey düşünmesini kesinlikle yasaklamaktadır. Neil hocası Keting'e bu konuda danışır.

Neil derin bir nefes aldıktan sonra, "Babam beni Henley Hall'daki oyundan ayrılmam için zorluyor. Carpe diem ve diğer şeyleri düşündükçe, kendimi tutsak gibi hissediyorum. Oyunculuk benim için her şey demek Bay Keating. Benim gerçekten yapmak istediğim şey bu! Elbette babamı da anlayabiliyorum, benim ailem Charlie'ninki kadar varlıklı değil. Ama babam hayatımın geri kalanım şimdiden planladı bile ve bunu yaparken, bir kez olsun bana ne istediğimi sormadı!"

"Şimdi bana anlattıklarım, babana da anlattın mı? Ona oyunculuk tutkundan söz ettin mi?" diye sordu Bay Keating. "Şaka mı yapıyorsunuz? Bunları söylesem beni öldürürdü!"

"O halde, ona karşı da rol yapıyorsun, öyle değil mi?" diye sordu Keating yavaşça. Bir süre endişeli bir ifadeyle dolanan Neil'i izledi sonra yine konuşmaya başladı: "Neil, babanla konuşmanın sana imkânsız gibi göründüğünü biliyorum, ama bunu yine de yapmalısın. Ona gerçek Neil'in nasıl biri olduğunu göstermelisin."

"Ama onun bana neler diyeceğini biliyorum. Oyunculuğun sadece geçici bir heves ve değersiz bir iş olduğunu, bunu unutmam gerektiğini söyleyecek. Bana ne kadar güvendiklerini ve oyunculuğu kendi iyiliğim için aklımdan çıkarmam gerektiğini anlatacak."

Yatağının üstünde oturmakta olan Keating, "Peki", dedi. "Eğer oyunculuk senin için geçici bir heves değilse, bunu babana kanıtlamalısın. Tutkun ve sözlerinle, yapmak istediğinin gerçekten bu olduğunu ona göster. Eğer bu da işe yaramazsa, nasıl olsa bir gün on sekiz yaşına basacaksın. O zaman istediğini yapmakta özgür olacaksın."

"On sekiz! Peki bu oyun ne olacak? Gösteri yarın gece!"

"Onunla konuş, Neil."

"Bunun daha kolay bir yolu yok mu?" diye sordu Neil yalvaran bakışlarla.

"Kendine sadık kalacaksan, yok."

Neil ve Bay Keating uzun süre konuşmadan oturdular.

Sonunda Neil 'Sağolun Bay Keating!', dedi,, "Ne yapacağıma karar vermeliyim."

Neil babasını ikna edemez ancak yine de oyunda oynar. Çok da başarılı bir oyun olur ama onu izleyen babası bunu kendisine karşı bir eylem olarak yorumlar. Baba oğul tartışırlar.

Ay ışığı Bay Perry'nin çalışma odasını aydınlatıyordu. Neil babasının masasına yaklaşıp en üstteki çekmeceyi açtı ve elini çekmecenin en gerisine doğru uzattı. Oradan bir anahtar çıkardı ve bununla en alttaki çekmeceyi açtı, Neil masanın gerisinde duran deri koltuğa oturdu. Masanın üzerinden uzanarak Puck olarak takmış olduğu, çiçeklerden oluşan tacı aldı ve başına taktı.

Küçük grup donmuş bir şelalenin yanında durdu. Öğrenciler yer çekimi kanunu hiçe sayar gibi duran bu buzdan heykele hayretle baktılar.

Gökyüzü inanılmaz derecede açıktı. Karların üstünden yansıyan ay ışığı mavimsi bir renge sahipti.

Keating şiire devam etti:

"'Başında tacı ile Hazreti İsa geldi,

Asker Booth'u karşılarken, herkes yerlere eğildi.

Karşısında görünce Hazreti İsa'yı,

O da ağlayarak diz çöktü o kutsal mekânda,'"

"Kuzuyu kurban edip, kanını sürüdün mü?" Ay ışığı ve donmuş şelalenin sihirli şiirle birlikte oluşturduğu gizemli bir güçle, herkes dans etmeye ve karlarla oynamaya başladı. Kendilerini neşeli ve çılgın bir eğlencenin kucağına bırakmışlardı

Kısa ve keskin bir ses gecenin sessizliğini böldüğü sırada, Bay ve Bayan Perry derin uykudaydılar. Bay Perry yerinden sıçrayarak, "Neydi bu?" diye sordu.

Henüz tam uyanamamış olan karısı, "Ne?" diye sordu.

"Bu ses! Duymadın mı?"

"Ne sesi?"

Bay Perry yatağından kalkarak odadan çıktı. Koridoru boydan boya geçtikten sonra Neil'in odasına girdi. Oda boştu. Hızla dışarı çıktı ve merdivenlerden aşağı koşmaya başladı; Koşarken bir yandan da üzerine sabahlığını geçirmeye çalışan Bayan Perry de kocasını izledi.

Bay Perry çalışma odasına girip ışığı yaktı. Etrafına bakındı. Her şey normal görünüyordu. Tam dönüp odadan çıkacakken, halının üstünde parlayan siyah bir nesne gördü; bu kendi tabancasıydı. Birden paniğe kapılarak masasına koştu ve yerdeki soluk beyaz eli gördü. Güçlükle nefes almaya çalıştı.

Neil bir kan gölünün ortasında, yerde yatıyordu. Bay Perry yere diz çökerek oğluna sarıldı. O sırada karısı korkunç bir çığlık kopardı. "Hayır!" diye haykırdı Bay Perry. "Hayır!"

Neil'in kendini öldürmesine Bay Keating'in neden olduğunu düşünen ailesi ve okul yönetimi onun okuldan atılmasını sağlarlar. Oysa filmin son sahnesinde öğrenciler sıraların üstüne çıkarak bunu protesto edeceklerdir. Peki, bu intiharın sorumlusu kimdir? Neil'in katı ve otoriter babası mı yoksa onun karşısında çaresiz kaldığı uyarıcı bir

durum karşısında bırakan, yani bir anlamda kışkırtan hocası John Keating mi? Bu sorunun yanıtını bulmak sanıldığı kadar kolay değildir.

Ergen ve Erişkin Arasındaki Dil Farkı

Bu film ergenlerle çalışmanın zorluğunu çok çıplak bir biçimde göstermektedir. Gerçek bir sorunsala gönderme yaptığı için çok sevilmiş ve akıllardan çıkmayan bir film olarak kalmıştır. Aynı zamanda ergenlerle çalışmanın zorluğu kadar yapılabilecek hataları da göz önüne sermesi açısından da çok değerli bir malzeme sunmaktadır bize.

Ergenler coşkuludur, ergenler deli kanlıdır, psikanalizin diliyle dürtüseldirler. O nedenle ergen karşısındaki erişkin ilk olarak onların bu yönüyle yüz yüze gelir. Erişkinler de dürtüye yabancı değildirler elbette. Ancak onlar ruhsal yapılarının benlik olarak adlandırılan dengeleyici bölümünün yeterince gelişmiş olması nedeniyle, kendi dürtüsel itmelerine ve dış dünyadan gelen uyaranlara karşı kendilerini savunacak savunma düzeneklerine ve uyarı kalkanlarına sahiptirler. Bu onları belki biraz daha az delikanlı yapar ama onlara yaşamlarını sürdürebilmelerinde hayli güvenli bir ortam da sağlar.

Ergenler canlı, dürtüsel ve delikanlı olarak iç ve dış dünyadan gelecek uyarılara karşı çok daha savunmasızdırlar. Yukarıda çocuk ve erişkin arasındaki dil farkından ve bunun yarattığı travmadan söz ettik. Benzerini burada ergenlerle erişkinler arasında da kurabiliriz. Ergen uyaran karşısında gemisini alabora etmeden tepki göstermesi gerektiğini bilecek ağırlık dengeleyicilerine ya da salmalara sahip değildir.

Filmdeki şu sahneyi yeniden anımsayalım. Kiliseye çağrılan öğrencilere okul müdürü okul gazetesine "Okula kızlar da alınmalı" yazısını kimin yazdığını sorar. Bu yazıyı bir küstahlık olarak değerlendirmektedir. O sırada bir telefon çalar, arayan Tanrıdır ve o da gazetedeki yazıyla aynı görüştedir, okula kızlar alınmalıdır. Bu şakayı düzenleyen Charlie poposuna sopayla vurularak cezalandırılır.

O gece Keating, birinci sınıf öğrencilerinin kaldığı yurda gitti. Çocuklar demek toplantılarına ve etkinliklere yetişebilmek için aceleyle dışarı çıkıyorlardı. Birkaç arkadaşı ile birlikte dışarı çıkmakta olan Charlie'yi yakaladı.
"Bay Keating!" dedi Charlie hayretle.

"Yaptığınız gösteri son derece aptalcaydı Bay Dalton", dedi Keating sert bir sesle.

Duyduklarına inanamayan Charlie, "Siz de mi Bay Nolan'ın tarafındasınız!".dedi. "Peki ya Carpe Diem, ya yaşamın iliğini özümsemek, bunlara ne oldu?"

"Yaşamın iliğini özümsemek, gırtlağına kemik tıkamak anlamına gelmez Charlie. Bazı durumlarda cesaret göstermek gerekir, bazı durumlarda ise dikkat. Aklı başında biri hangisini ne zaman göstermesi gerektiğini bilir."

"Ama ben sanmıştım ki" diye kekeledi Charlie.

"Okuldan atılmak bir akıl ve cesaret göstergesi değildir. Mükemmel denemezse de, yine de burasının size sağladığı birçok olanak var."

"Öyle mi?" diye karşılık verdi Charlie öfkeyle. "Buna bir örnek gösterebilir misiniz?"

"Örneğin, diğerleri bir yana, benim dersime girme olanağına sahipsiniz, anladınız mı?"

Charlie gülümseyerek yanıtladı: "Evet efendim!"

Keating, Charlie'nin yanında durmakta olan, Ölü Ozanlar Derneği'nin diğer üyelerine dönerek, "Şimdi hepiniz aklınızı başınıza toplayın!" diye emretti.

Hepsi bir ağızdan, "Evet efendim", diye yanıtlayınca, Keating gülümseyerek yanlarından ayrıldı.

Yukarıdaki satırlar erişkin dili ile ergen dili arasındaki farkı göstermektedir bize. Ne diyor Keating "*Bazı durumlarda cesaret göstermek gerekir, bazı durumlarda ise dikkat. Aklı başında biri hangisini ne zaman göstermesi gerektiğini bilir.*"

İşte bütün sorun budur. Ergen cesaret ile dikkati birbirine zıt ve hatta düşman olgular olarak görür. Dikkatli, temkinli, tedbirli olmak ergen için bugünün diliyle ezikliktir. Yani güçsüzlük, çaresizlik, zavallılık. Elbette hayır bunu istemez ergen! Oysa cesaret, sonuna kadar, köküne kadar yaşanmalıdır. Cesaret ölüm-yıkıcılık dürtüsünün galebe çalmasıysa eğer, ancak kendini koruma dürtülerinin dengelemesiyle yaşamın ve yaratıcılığın sürdürülmesine dönük bir eyleme yol açar. Keating işte cesaretle dikkat arasında bir denge önerirken ölüm dürtüsü ile yaşam dürtüsü arasında da bir denge önermektedir. Oysa ergen yaşam ve ölüm

dürtülerini birbirini tamamlayanlar olarak değil birbirine zıt olgular olarak görür.

İşte dil farkı buradan doğar. Ergenlik öncesi çocukla erişkin arasındaki dil farkı şefkat ve şehvet dili arasındaki farka dayanıyordu. Oysa ergen ve erişkin arasındaki dil farkı ölüm ve yaşam dürtülerinin bir arada bulunabilirliği konusundaki yaklaşım farkından doğar. Ergen yaşamın devamını hedefleyen her türlü girişimi, örneğin çalışmak, para kazanmak, sisteme ayak uydurmak, dikkatli temkinli tereddütlü olmak vb elinin tersiyle itecektir. Çünkü bütün bunlar kendini korumayı yani erosu, yani bağ kurmayı anımsatacak ergeni çocuksu bağımlılığına gönderdiğinden onun tarafından hemen reddedilecektir.

Aslında bu konuda Freud da tereddüt etmiş ve önce cinsel dürtüyü yani Erosu benlik dürtülerinin yani kendini koruma dürtülerinin karşısına koymuştur. Çünkü cinsel dürtü türün devamını hedeflerken kendini koruma dürtüleri bireyi korumayı hedefler. Ancak daha sonra cinsel dürtüleri ve kendini koruma dürtülerini bir araya getirerek onlara yaşam dürtüleri demiş ve bu kez de ölüm-yıkıcılık dürtülerinin karşısına koymuştur onları.

Bu dürtülerin karşı karşıya konmasını bir tahterevallinin iki ucu gibi düşünmeliyiz. Yani birbirine bağlı ve ancak birbiriyle var olabilen olgulardır bunlar. Nasrettin Hoca'nın kazan öyküsü doğumla birlikte ölümü de kabullenmenin zorunluluğunu bize göstermektedir. Ölüm-yıkım dürtüleri ilişkileri bozar, cinsellik ve yaşam dürtüleri ilişkileri kurar. Ancak yanılmayalım her ikisine de gereksinimimiz var. Biri olmadan öteki olmaz.

İkisinin bir arada olması gerekliliğinin en güzel örneği doğumdur. Cinsel birliktelik sonucu birleşen kadın ve erkek tohumları anne rahminde yeni bir canlının oluşumuna yol açarlar. Buraya kadar cinsellik-ilişki kurma dürtüleri hakimdir. Oysa bir an gelir yıkıcı düzeneklerin anne-fetüs birlikteliğine son vermesi gerekecektir. Çünkü fetüs sonsuza kadar anne rahminde kalamaz. Ama bu bir cesaret işidir. Plasenta rahimden ayrılır, doğum süreci başlar ve çocuk dokuz ayını geçirdiği koruyucu yuvasından kopar. Evet, bu cesaret işidir ama aynı zamanda dikkat de gerektirir. Doğum hem çok cesurca hem de çok dikkatli yapılması gereken bir eylemdir. Doğum örneğini verdim çünkü birçokları için ergenlik ikinci doğumdur.

Ölü ozanlar derneği filminde öğretmen Keating'i savunmak elbette yeni, modern, devrimci bir eğitim anlayışını savunmak anlamına gelecektir. Kendini öldüren öğrenci Neil'in hazin sonundan onu sorumlu tutmak ise bir bireyin yaşamının korunması için gereken dikkatin gösterilmediğini vurgulamak demektir. Her iki yaklaşım da haklıdır. Bunun çözümü elbette çok zordur, ergenlerle çalışmak yukarıda söyledim bıçak sırtı bir uğraştır.

Ergenler karşısında kimi kez kendimizi yasaklayıcı-kollayıcı-koruyucu üstbenlik tarafında buluruz. Filmdeki Müdür Nolan aslında kötü biri değildir, tüm amacı öğrencilerini korumaktır. Biz de öyle yaparız ve yaşamın onlar için hazırladığı tehlikelerden korumaya çalışırız onları. Bunun tehlikesi onların gelişimlerini engellemek, arzuladıkları hedefe yönelmelerine ket vurmaktır. Ama kimi zaman da kendimizi alt benlik yani dürtüler tarafında buluruz. Bay Keating gibi onları dürtülerini özgürce yaşamaya davet ederiz. Buradaki tehlike onları kaldıramayacakları bir uyarım içine sokmak yani bir anlamda kışkırtmaktır.

Sık kullandığım bir benzetmeyi burada yinelemek istiyorum. Ergenleri bir fidana benzetirsek, bizler onların eğilmemeleri, düzgün ve sağlıklı büyümeleri için dikilen destek çubukları gibi olmalıyız. Ancak onları ne çok sıkı bağlamalıyız kendimize, çubuk fidana çok sıkı bağlanırsa onun gelişimini engeller, ne de çok gevşek, çünkü o zaman bütünüyle işlevsiz kalır.

Zor bir denge tanımlıyorum değil mi? Ama yine de elimizde bazı olanaklar olduğunu söyleyebiliriz. Size bir ipucu vereyim. Kullanmamız gereken olanaklardan biri mizahtır. Ve ergenler de mizahı çok severler.

Ölü ozanlar derneği filminden bir mizah örneği vererek yazımı bitiriyorum. Aslında ben bu filmde ne Müdür Nolan'ı ne de John Keating'i yeğliyorum. Yeğlediğim kişi vereceğim örneğin de kahramanı.

İskoç öğretmen McAllister başını kapıdan içeri uzatıverdi. Belli ki konuşulanlara kulak kabartmıştı.

"Sizin yerinizde olsaydım Keating, çocukların birer konformist olmasına aldırmazdım", dedi.

"Peki, neden?"

"Siz de şu kutsal salonlardan mezun oldunuz öyle değil mi?"

"Evet."

"Eğer onları kararlı birer ateist olarak yetiştirmek istiyorsanız, katı bir din dersi verin. Bu her zaman işe yarar."

Kaynakça

Ferenczi, S. (1932) "Confusion des langues entre les adultes et l'enfant" *içinde Psychanalyse İV Oeuvres Complètes* fr çev Equipe du CoqHeron, Payot, Paris, 1982, s.125-135. "Yetişkinler ve çocuklar arasındaki dil karışıklığı; Tutkunun ve sevecenliğin dili" *içinde* Cogito, No: 9, çev. Alp Tümertekin, YKY; İstanbul, 1996. S. 109-117.

Haynal, A. (2001) *Un psychanalyse pas comme les autres*, delachaux et niestlé; Lausanne.

gençliğin dili ya da kürklü merkür*

ALPER ŞAHİN

Giriş

Küçük çocukların konuşmaları sözcükleri gerçek anlamları ile anlamaları, kullandıkları sözcükler etrafında daha fazla ve farklı anlamların daha oluşmamış olması onların saflığına dair bir izlenim bırakır. O yüzden de çocukların söyledikleri terbiyeleri için bazen kınansa da yine de bu konuşmalar sevgiyle dinlenir.

Peki, nedir bu konuşmaların özelliği? Belki biraz önce değinilen noktayı açmak gereklidir. Çocuklar sözcükleri önce ilk duydukları anlamıyla kullanırlar ve zaman içinde bu tek anlam diğer anlamlarla birlikte sözcüğün varlığını, var olma şeklini ve ifadesini genişletir, derinleştirir. Gözlemi yapılan dört yaşındaki bir kız çocuğu babasına yazdığı rakamları gösteriyordu, "on" sayısını yazdığını söyledi, fakat sıfırla birin yerini değiştirerek yazmıştı, babası ona sıfır rakamını göstererek "biri başına yazacaksın" dediğinde küçük kız şaşkınlıkla parmağıyla başını göstererek "biri başıma mı yazacağım" dedi. Bu elbette son derece komik bir durumdu; herkes güldü, fakat tam bu noktada üzerine düşünülecek iki konu vardı. İlki küçük kızın baş sözcüğünü tek anlamıyla bilmesi ve o şekilde kullanması sonucu ikinci bir anlamı anlamaması; ikinci durum ise babanın sözcüğü ikinci anlamıyla kullanırken çocuğun bu anlamı bilmediğinin farkında olmaması veya tahmin edememesi ki bu iki durum da son derece olağandı. Sonuç olarak baba çocuğa "baş" sözcüğünün diğer anlamını da anlattı; çocukla birlikte biraz daha gülerek oynamaya devam ettiler.

---

* İstanbul Psikanaliz Derneği tarafından 14 Şubat 2009 tarihinde Özel Amerikan Robert Lisesi ile birlikte düzenlenen 2. Okul ve Psikanaliz Sempozyumunda yapılan konuşmanın metnidir.

Dil Üzerine Çalışmak

Yüzyıllarca "dil" konusuna olan merak Avrupa aydınlanmasının ardından 19. yy.'da bilimsel araştırmalara dönüşmüştür. Bu çalışmalarda hayvan incelemeleri de yer almış, özellikle dilin duygu ve düşüncelerin ifade aracı olarak kullanılması konusu Rus araştırmacı psikolog Vigotski'nin inceleme alanını oluşturmuştur.

Yüzyılın başında Vigotski[1] çalışmalarında düşünce ve duygunun ayrı kökenleri olduğunu fark etmiştir. Duyguların dile gelmesini insana en yakın hayvan grubu olan primatlarda görmektedir. Bunlar erken dönem psikologlarının araştırmalarında belirttikleri gibi duygularını sesler, hareketler ve hatta bazı sözcüklerle dile getirebilmektedirler. Dolayısıyla Vigotski'ye göre dil ve duygu arasındaki bağ açıktır. Diğer yandan düşünce ve dil arasındaki bağ o denli açık değildir.

Vigotski konuşma ve düşünme süreçlerinin farklı kökenlerden kaynaklandığını, gelişim sırasında kesişerek sözlü düşünceyi oluşturduğunu söyler. Diğer bir deyişle, düşünce dilegelmeyi, dilde düşünceyi ifade etmeyi zamanla başarır. Konuşma düşünceleri yansıttığı ölçüde insansı bir iletişim aracı olur, aksi takdirde düşünceleri yansıtmayan yalnızca duyguları ifade eden ilkel bir hayvansı konuşma da söz konusu olur. Dolayısıyla Vigotski'nin deyimiyle çocuklar için dıştan gelen işaretler işlenip çözümlendikçe, yani anlaşıldıkça çocuğun zihinsel düzenin sağlanmasında önemli bir yer tutarlar. Bu da çocuğun çevresinde olanlara sözcükler sayesinde daha fazla anlamlar yüklemesini sağlar. Yukarıda verilen örnekte kız çocuğunun "baş" sözcüğünün "en önde" anlamına geldiğini öğrenmesi gibi. Diğer yandan yetişkinler düşünceleri sözlü hale getirip, dış dünyanın uyarımlarını anlamlandırarak düzene sokarlar. Kısaca, yetişkin dış dünya üzerine yaptığı gözlemleri dile dökerek bu dünyayı anlamlandırır ve bu anlamları da zihninde bir düzen oluşturmada kullanır; çocuk ise dış dünya üzerine gözlemlerini yetişkinlerin anlamlandırması sayesinde bir düzene koyar.

Psikanalitik kuram Vigotski'nin yaklaşımını biraz daha derinleştirir. Bion[2]'un tanımladığı çocuğun dış dünyadan gelen uyarımlar karşısında iç dünyasında oluşan duygulanımları annesine yansıtmasıyla, annenin

[1] L. Vigotski, *Düşünce ve Dil,* Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 1998.

[2] W.R. Bion, *A* Theory *of Thinking*, Second Thoughts da, Karnac, London, 2005.

bunları dönüştürüp çocuğa onun kullanabileceği şekilde geri vermesi (β elemanlarını α işlevleri ile α elemanlarına çevirmesi) tam da Vigotski'nin bahsettiği yetişkinin dilsel-düşünsel dönüştürme sürecidir.

Öte yandan çocukların dil gelişimini izleyen Vigotski (1998) onları sözcükleri ilk kullandıklarında nesnenin bir parçası olarak düşündüklerini söyler. Yani masa sözcüğü bir eşya olan masanın bir parçasıdır. Zamanla toplumsal-kültürel çerçeve içinde çocuk masa sözcüğünün etrafında daha başka anlamları da oluşturmaya başlar. Bu düşünce Whorf'un hipotezi ile koşutluk taşır.

Whorf'un varsayımına göre[3], dil yalnızca gereksinimleri anlatmaz, aynı zamanda bir insanın yaşamı özgül bir biçimde algılayışını da ortaya koyar. Sonuç olarak, her kişi için bir sözcüğün farklı anlam tonları ve renkleri oluşur. Yaşamı özgün bir şekilde kavrayış sözcükleri farklı farklı kullanan birçok farklı yetişkini izlerken olur; bu yetişkinlerin nesneleri ve duyguları anlamlandırmaları sayesinde, çocuk, kendisi de anlamlar oluşturmaya başlar. Anaokulu çocukları ile yapılabilecek sıradan bir gözlem sırasında, onların sözcüklere rastgele farklı anlamlar vererek çok eğlendikleri görülebilir. Adeta her anlamı sözcük üzerinde deniyor ve birbirlerinin olduğu kadar yetişkinlerin de tepkilerini dikkate alıyorlardı.

Bütün bu duygu ve düşünce oluşumu sürecini incelerken elbette yaşamın algılanışı yalnızca düşüncelere indirgenemez. Vigotski'nin belirttiği üzere duygular dilin bir parçasıdır. Öyle ise, Bion'un söylediği gibi düşünceler de duyguları anlamaya uğraşırlar.

"Duygusal Zeka" adlı kitabında Goleman[4], duygu ve düşünce süreçlerinin beyinde farklı olduklarını ayrıntılı bir şekilde anlatmıştır. Goleman kitabına önemli birkaç saptamayla başlar. Bunlardan bu çalışma için en önemlisi, aklın iki belleğe sahip olduğudur: İlki olguların, ikincisi ise duyguların saklandığı alanlardır. Goleman'ın deyimiyle beynin hipokampüs bölgesindeki bilgiler kurudurlar, onları zenginleştiren amigdala bölgesindeki duygusal kayıtlardır. Diğer yandan algımız ile elde ettiğimiz veriler düşünsel işlemlerin yapıldığı kortekse gitmeden

---

[3] B.J. Whorf, *Kültürel Antropoloji*, Haviland,W.A. ve ark de., Kaknüs, İstanbul. 2002.

[4] D. Goleman, *Emotional Intelligence*, Bloomsbury, London, 1996.

önce hızla duyguların işlem gördüğü amigdalaya ulaşır. Bu durumda verilen tepkiler günlük dilde "düşünmeden duygularımızla hareket ediyoruz" denen davranışlardır. Genellikle bu deyiş çocuklara veya çocukça davranan yetişkinlere söylenir.

Öyle ise duyguların ve düşüncelerin arasında zihinsel olarak bir bağ kurma gereği ortaya çıkmaktadır. Duygu ve düşüncenin bağını Bion[5]'dan yola çıkarak anlamaya çalıştığımızda, bu ikisinin dile getirilme ile yani taşıdıkları bütün simgesel anlamlarla birlikte anlatılması ile olası olduğunu görürüz. Burada üç alanın kesişiminden bahsetmek mümkündür: Dili kullanabilmek, düşüncenin dile gelebilir halde olması ve bunun duyguların ifadesi ile tamamlanması. Bu üçlünün nasıl hareket ettiğini Bion şöyle açıklar: Bebeğin anlamlandıramadığı duygulanımlarına β elemanları, bu β elemanlarını işlemeye de α işlevleri adını verir. Bu α işlevleri sonucu α elemanları, yani düşünce oluşmaya başlar.

Bu işlevleri sağlayan da annenin çocuğun duygulanımlarını işlemesi, yani onları söze dökerek anlamlandırmasıdır. Duygulanımların dönüştürülmeye gereksinim duyulduğu yerler genelde engellenmişlik durumlarıdır, yani bebeğin zorlandığı noktalardır; anne de burada devreye girer. Gözlemi yapılan bir anne, küçük kızı anaokulundan dönünce, kızının aşırı hareketliliğini yorgunluğuna bağlıyor ve kızının huysuzluğunu buna bağladığını atfederek kızına söylüyordu. Çocuk bir müddet sonra onu anaokulundan alan babaannesine, ben yorulunca çok hareketli ve huysuz oluyorum diyordu ve önceki kadar huysuzluk belirtileri göstermiyordu.

Vigotski ve Whorf'un dil ile ilgili söyledikleri de bu şekilde anlam kazanmaktadır. Yani sözcüğün etrafındaki anlam o anlamı geliştiren ve ileten birine gereksinim duymaktadır. Bunu ilk yapan kişi de annedir ve onu diğer yetişkinler izler; anlaşılması zor duygulanımları anlaşılabilir duygu ve düşüncelere çevirirler. Bu süreçte kullanılan dil, yalnızca sözlerden oluşmaz, o sözlerin etrafında yer alan, sesler, kokular, dokunuşlar da ilerde sözcüğün etrafında başka anlamların oluşabilmesi için tutunma yerleri sağlarlar. Dolayısıyla çocuk, dil aracılığıyla çevresi ile iletişim kurarken, dilin simgesel anlamlarını zenginleştirmeye, onları geliştirip dönüştürmeye başlar. Vigotski'nin söylediği şekliyle sözcük

[5] A.g.e., 2.

yavaş yavaş parçası olduğu nesneyi bırakır ve kendisi kendi adına varolmaya başlar; bu varoluş da kişi bağlamında belirlenir. Böylece çocuklar, dil aracılığı ile duygu, düşünce ve davranışları fark edip, ifade etmeyi, yetişkinlerin bu dili dönüştürme işlevleri aracılığı ile öğrenmeye başlarlar.

Ergenlik

İnsanın yaşam sürecindeki önemli dönüm noktalarından biri olarak ergenliği gösterebiliriz. Ergenlik yalnızca bir büyüme dönemi değildir, aynı zamanda bir değişim ve dönüşüm dönemidir de. Winnicott[6] bu değişim ve dönüşümün aslında kişinin başına ilk defa gelmediğini, bunun çocuklukta yaşanana yakın olduğunu, çünkü ergenin küçük bir çocuk özelliği göstermeye başladığını söyler. Mahler[7]'e göre bebeğin yürümesiyle birlikte kendi bedeni ve ruhsal yaşamı üzerindeki etkisi artar ve zenginleşir. Bu da çocuğun daha fazla özgürlük kazanmak amacıyla etkinliğini artırmasına neden olur. Bunun yanında çevrenin tehlikeleri ve bu tehlikelere karşı anne-babanın sınır koyarak çocuğu koruması, bir yandan çocukta engellenmeye bağlı hırçınlık yaratırken, diğer yandan da tehlike karşısında anne babasının kucağını aramasına neden olur. Çocuklukta ebeveyne bağlanma, bilişsel ve duygusal gelişme sınırlı olduğundan, çatışma yüksek dereceli değildir. Bu çatışmanın niteliğinde duyguların dilsel olarak dönüştürülüp anlamlandırılması da etkili olur.

Ergenlikte ise benzer bir durum daha karmaşıklaşarak yürür. Kroger'e göre ergen bir yandan yeni kazandığı bedensel ve zihinsel yetileri ile çevresini yeni olanaklarıyla keşfetmek ister ve ebeveynin kısıtlamalarına karşı yoğun tepkiler gösterir; diğer yandan sorunla karşılaştığında, ebeveynin bu sorunu çözmesi kendisini kötü hissettirir, çünkü yeni gelişen yetilerine rağmen sorun çözme becerileri kısıtlıdır[8]. Yani ergen yeni girdiği yetişkin dünyasının dilini anlamaya, simgelerini anlamlandırmaya çalışmaktadır.

---

[6] D.W. Winnicott, *Psycho-Analytic Explorations*, Harvard University Press, Cambridge, 1997.

[7] M.S. Mahler, *İnsan Yavrusunun Psikolojik Doğumu*, Metis, İstanbul, 2003.

[8] J. Kroger, *Identity and Adolescence*, Routledge, London, 1989.

Diğer yandan, kaygılarla başetmenin başka bir yolu da Anna Freud[9]'e göre ergenin entelektüel kapasitesini kullanmasıdır. Bitmek tükenmek bilmeyen gençlik sohbetleri, her türlü konunun konuşulmasıyla geniş bir toplumsallaşma alanı yaratır. Bu konuşmalar, yalnızca ruhsal alanda oluşan gerginliği başka bir yöne çekerek başetme yöntemi olarak adlandırılsa da, aynı zamanda ergenin dili kullanarak içinde bulunduğu dünyayı adlandırma çabası olarak da anlaşılmalıdır. Bu çabaların yoğunlukla görüldüğü ortamlardan biri de okuldur. Okul işlevi gereği ergeni dil kullanımı alanında tutar. Sigmund Freud[10] *Uygarlık ve Hoşnutsuzlukları adlı* kitabında (1930), içten gelen uyarım ile dıştan gelen uyarımı ayırt edebilmek ile gerçeklik ilkesinin oluşmaya başladığını vurgular. Böylece kişinin, çatışmayı çözebilmesi için nesnenin ayrı bir gerçekliği olduğu ve buna uyum sağlanması gerektiğini düşünmesi gerekecektir. Ergenlerin eyleme koyma davranışlarının, Etchegoyen[11] tarafından, Bion'dan yola çıkarak "düşünme patolojisi" olarak adlandırması, ergenin gerçeklik ilkesine göre düşünmekteki, yani iç ve dış nesneleri ayırt edecek kadar duygu ve düşünceleri arasındaki bağı kurmaktaki zorluğunu anlamak bakımından önemlidir.

Tam bu nokta, dil ve ergenliğin kesişme alanını oluşturur, ergenlikte yaşananların dile gelmesi, düşünülebilir düşünce ve duygular olabilmesi, bunların eyleme geçmesinin yerini alabilir. Çünkü artık anlaşılabilir simgeler oluşturmak ve sonuç olarak da davranışlarda çeşitlilik söz konusu olabilir. Bununla birlikte, ergenlik ebeveynlerden ayrışma sürecini de içinde taşıdığından, dilin düşünce ve duygularla bağ kurarak davranışları dönüştürebilme sürecine destek sağlayacak başka bir çerçeveye gereksinim vardır. Dolayısıyla ergenin dili kullanarak kendini ifade etmesine olanak sağlayacak olan önemli bir varoluş çevresi, okul ve öğretmenler gibi görünmektedir.

Annenin bebekken davranışı söze dönüştürdüğü gibi, ergenlik sırasında da okulun benzer bir işlevi genç insan için göreceğini düşünebilir. Bunu anneninkinden biraz daha farklı yapmakla birlikte, beta süreçlerini alfa işlemleri ile alfa süreçlerine dönüştürmesi olarak adlan-

---

[9] A. Freud, *Selected writings*, Penguin, London, 1989.

[10] S. Freud, "Civilization,society and religion" de yer alan "Civilization and its discontents (1930)", Penguin, London, 1985.

[11] R.H. Etchegoyen, The Fundamentals of psychoanalytic technique, Karnac, London, 1999.

dırmak olasıdır. Böylece ergen, artık daha fazla ve kendi inisiyatifiyle sözcüklerle tıpkı çocukluğunda olduğu gibi oynayıp, onların anlamlarını, hatta bazen şekillerini bile değiştirir. Bu da, yeni ruhsal, bedensel ve zihinsel yapılanması sırasında oluşan durumların anlaşılmasını ve birbirleriyle ilgisini oluşturacak bir sürecin başlamasını sağlar. Bu noktada öğretmenler, annenin davranışı ve duygulanımı söze dönüştürebilme işlevini üstlenerek öğrencinin iletişimleri sırasında bu becerileri kullanmalarına yol gösterebilirler.

Öğretmenler, çeşitli etkinliklerle (plastik sanatlar, performans sanatları, müzik, edebiyat vb. ile) gençlerin anlamlandırmakta ve duygu-düşünce bağını kurmakta veya kurma sürecindeki sabretmede karşılaştıkları sıkıntılarında, onlara yol gösterici olacaklardır. Bu yol göstericilik çerçevesi, belirli bir etkinlik içinde dilin kullanımını ve bu kullanım üzerine düşünülmesini sağlayan birer dönüştürme aracılarıdır. Çünkü asıl dönüştürmeyi yapacak olan ergenlerdir. Dolayısıyla okulda bulunan yetişkinler yalnızca öğreten kişiler değildir; öğrencilerin öğrendiklerini dönüştürmede onlara olanak yaratan ve bunun anlam oluşturma bağlamını sağlayan kişilerdir. Sonuç olarak, ergen kendi iç dünyasını ve çevresindeki dış dünyayı daha iyi anlamak ve buna göre davranmak için yeni bir olanak bulmuş olacaktır. Eğitimin bu işlevleri görmediği durumlarda neler olduğunu sanat yapıtları çarpıcı şekilde anlatmaktadırlar.

Kürklü Merkür

Kürklü Merkür[12] (Fur Mercury) Philip Ridley'nin 2005'de ilk olarak Londra'da sahneye konmuş bir oyunudur. Türkiye'de 2007 ilk kez yılında sahnelenmiştir.

Oyun, büyük bir savaş sonrası bir toplumda farklı renkte kelebekler yiyerek varsanılar (hallucination) içinde yaşamayı tercih eden ve bu sırada da sınırsız bir şiddet içinde var olmaya çalışan bir grup genci anlatır. Yetişkinlerin çoğu ölmüştür; yaşayan ve yönetici olanlar ise bu toplumu kökten yok etmeyi planlamaktadırlar. Yetişkinler çocukları ve

[12] P. Ridley, *Fur Mercury* (Kürklü Merkür), Yayımlanmamış çeviri, Tiyatro Dot, İstanbul, 2008.

gençleri öldürmeye başlamışlardır. Dili üretecek anlamlandıracak olan yetişkinler dili kullanılmaz hale getirmişlerdir, bu da çocukların dilini ellerinden almıştır; onlar artık yalnızca davranırlar, düşünemezler. O yüzden oyunun daha genç kahramanları dili iyi kullanamazlar, bu onların belleklerini de daraltmıştır; öte yandan geçmişi hatırlayabilen ağabeyleri ise acı verdiğinden geçmişi hatırlamaktan kaçınırlar. Çünkü babalarının veya çok güvendikleri yetişkinlerin ya da kurumların onları öldürmek istemiş olmaları anıların dayanılmaz bir acı vermesine yol açmaktadır.

Onlar da yetişkinlerin oyununu oynarlar; bir güçsüzü yakalayıp bir ölüm partisine gelen davetliye parti hediyesi olarak istediği gibi öldürmesi için sunarlar. Yetişkinlerin söze dökemediği duygulanımlar, artık davranış halinde herkesin hizmetindedir. Oyunda dilin kullanımı, ancak geçmişi bu cinayet partisi bağlamında yavaş yavaş hatırladıkça ortaya çıkar; fakat kahramanlardan Elliot'ın söylediği gibi labirentlerde kaybolmuşlardır ve onlara yol gösterecek biri (yetişkin ve onun dönüştürücü dili) yoktur.

Benzer bir durum, Golding[13]'in *Sineklerin Tanrısı* adlı romanında ortaya çıkar. Çocuklar yetişkinlerden uzakta kaldıklarında, onlar için dünyayı anlamlandıracak aracılardan da uzakta kalırlar ve dil işlevini davranış adına kaybetmeye başlar, cinayetler ortaya çıkar. Kanunlar dil aracılığı ile ancak yetişkinler çocukları kurtarmak için adaya geldiklerinde yeniden hatırlatılır. Passolini ve Haneke ise, bizi daha da umutsuz bırakırlar. "Solo veya Sodom'un 120 Günü"nde Passolini'nin, yetişkinlerin dili keyfi olarak kullanmaya başlaması ile gençlerin nasıl şiddetin kurbanları olabildiğini göstermesi çarpıcıdır. Michael Haneke ise Ölümcül Oyunlar (Funny Games) adlı filminde dili kullanamaz hale gelmiş gençlerin önlenemez şiddetini gösterir. Bu filmde dil bir anlaşma uzlaşma aracı olarak ortadan kalkmıştır. Ridley, Golding, Passolini ve Haneke seyircilerini, eserlerinin sonunda çaresizlik içinde bırakırlar. Düşünmek adeta o andan sonra başlayacaktır.

Dil sınırları anlatır, kuralları koyar, en anlatılmazın dile getirilmesini, düşünce alanına girmesini sağlar. Diğer yandan söze dökülemeyenleri de ifade edebilmek için başka diller oluşturulur. Konuşarak dile

[13] W. Golding, *Lord of the Flies*, Penguin, New York, 2003.,

getirilemeyen ise plastik sanatlar, edebiyat, müzik ve performans sanatlarıyla, bazen moda ile dile getirilir. Okul, genç insanlara dili kullanma, duygu ve düşünceleri birbirine bağlayarak davranışları için farklı olasılıklar yaratma, sözcüklerin, nesnelerin, kavramların etrafında yeni anlamlar oluşturarak işleme olanağı sunar. Okuldayken yetişkinlerin şekillendirmeye çalıştığı bir dünyayı anlamak gerekir, ama bu dünyada yalnızca yetişkin olmak yetmez, dili dönüştürebilen yetişkinler de olmak gerekir. Böyle bir gereklilik olmasa yukarda bahsedilen sanatçıların yapıtları şiddete kayıtsız kalmış ve hâlâ kayıtsız kalan birçok iyi eğitimli yetişkini anlatmazdı.

Sonuç Yerine

Ergenin dili yetişkinin dilinden ayrı düşünülemez. Çünkü ergenin, yetişkinin varolma becerilerine gereksinim duyar. Yazının başında verilen örnekteki gibi yetişkinin dilin olanaklarını çocuğun alanına sunarken onun bu imkânları bilemeyeceğini de gözönünde tutması gerekir yoksa on sayısının yazılmasındaki yanlış anlama eğlenceden çok bir huzursuzluğa yaralanmaya dönüşebilir. Yetişkinlerin dünyayı dönüştürebilen dilleri, ergenin de dünyayı dönüştürebilecek bir dil kazanmasına, dolayısıyla da kendi varolma şeklini oluşturabilmesine fırsat yaratır. Ergenler her ne kadar kendilerine özgü diller kullansalar da, bu dilleri onların duygulanımları duygulara, düşünülmeyeni düşünceye, davranışı duygu ve düşünceye bağlayarak dönüştürmelerine bir olanak oluşturur. Böylece ergen de dilin dönüştürücü işlevini kullanabilir kullanmak üzere çalışmalar yapmış olur. Dolayısıyla okulda çalışan bir yetişkin için en önemli becerilerden biri de, ergenin dilini anlayacak ve dönüştürebilecek donanımlara sahip olması gereğidir. Bu, ancak ergenin kullandığı dildeki anlamları keşfetmekle sağlanabilir. Önemle altı çizmelidir ki, anlamaya çalışmak karşıdakinin varlığını, var olma şeklini kabul etmektir; ancak böylelikle ergenin de kendini, söylediklerini merak etmesi ve dönüştürmesi sağlanabilir.

Kaynakça

Bion, W.R. (2005) *A Theory of Thinking*, Second Thoughts da, Karnac, London.
Etchegoyen, R.H. (1999) *The Fundamentals of Psychoanalytic Technique*, Karnac, London.
Freud, A. (1989) *Selected Writings*, Penguin, London.

Freud, S. (1985) "Civilization,society and religion"da yer alan "Civilization and its discontents (1930)", Penguin, London.
Golding, W. (2003) *Lord of the fies*, Penguin, New York.
Goleman, D. (1996) *Emotional İntelligence*, Bloomsbury, London.
Kroger, J. (1989) *Identity and Adolescence*, Routledge, London.
Mahler, M.S. (2003) *İnsan Yavrusunun Psikolojik Doğumu*, Metis, İstanbul.
Ridley, P. (2007) *Fur Mercury* (Kürklü Merkür), Yayımlanmamış çeviri, Tiyatro Dot, İstanbul.
Vigotski, L. (1998) *Düşünce ve Dil*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul.
Whorf, B.J. (2002) *Kültürel Antropoloji*, Haviland, W.A. ve ark de., Kaknüs, İstanbul.
Winnicott, D.W. (1997) *Psycho-Analytic Explorations*, Harvard University Press, Cambridge.

kim konuşur? kim bakar? kim hisseder? özyaşamsal anlatılarda bakış açısı*

*TILMANN HABERMAS***

ÇEVİREN: NEŞE HATİBOĞLU

Psikanalitik ikilinin dışında yapılacak bir psikanalitik araştırmanın pek çok farklı amacı olabilir; bu eksendeki bir araştırma terapötik görüşmeyi araştırma nesnesi olarak ele alır. Terapi seanslarının bu biçimde incelenmesi biz klinisyenlerin sezgisel olarak yaptığımız bir şeyin; yani prototipik sahnelerdeki ilişki örüntülerinin ve çatışmaların tanımlanmasının formülasyonu ve standardizasyonu ile ilişkilidir (Horowitz, 1991, Luborsky ve Crits-Christoph, 1990). Örneğin, Boothe (1994) ilk görüşmelerde elde edilen anlatılarda ortaya çıkan tipik çatışmaları ve ilişkisel örüntüleri karmaşık bir kodlama şemasının yardımıyla inceler. Benzer bir biçimde, Vaillant (1993) klinik görüşmelerdeki savunma düzeneklerini inceler.

Terapi seanslarının incelemesinin bir diğer amacı da psikanalizin dışından gelecek kavramların da yardımıyla algı eşiğinin altında gerçekleşen süreçleri kavramaktır. Döll ve arkadaşları (2004) aktarılan düşlerde, duygulanıma karşı ortaya çıkan savunma süreçlerini biçimsel araçların da yardımıyla kavramaya çalışırlar. Benecke ve arkadaşları (2003) yüz

---

* Bu makalenin daha eski bir versiyonu Şubat 2003'te Frankfurt'ta bulunan iki psikanaliz enstitütüsünde ve 25 Nisan 2003'te Carl Friedrich Graumann onuruna düzenlenen "Ötekinin Bakışı" isimli konferansta sunulmuştur. Yazarın izniyle yayınlanmaktadır.

** Psikanalist Alman Psikanaliz Kurumu üyesi. Johann Wolfgang Goethe Üniversitesi Psikoloji bölümü, Psikanaliz Enstitüsü.

ifadeleri yoluyla gerçekleşen ve her bir tanı grubu için farklılıklar gösteren bilinçdışı duygusal iletişimin temel düzeneklerini tanımlarlar.

Bununla birlikte, psikanaliz insan etkileşimini çoğunlukla söze indirgeyen bir konuşma tedavisidir; bu nedenle yüz ifadeleriyle gerçekleşen etkileşimi görmezden gelir. Psikanaliz, aynı zamanda da bilinçdışını dilin hizmetine sokmaya çabalar. Buradan hareketle, Argelander (1991) psikanalitik görüşmelerin dökümlerini kullanarak psikanalitik yorumun yapıldığı durumlara özgü ölçütleri bulmaya çalışır. Güdülerin eksik olduğu ve psikanalitik bir yorumla anlamlı bir biçimde tamamlanabilecekleri durumlarda yorumlar yapılmaktadır. Böylece benim bu makalede bir yanıt bulmaya çalıştığım soru şudur: Çatışmalar söz konusu olduğunda, anlatıda kopuklukların oluşmasına ve anlatının zar zor anlaşılır bir hale gelmesine yol açan savunmaların dilsel araçları nelerdir? (Freud, 1905). Bir ön hazırlık olması amacıyla, önce psikanalize özgü bir konuşma şeklinin, yani anlatının merkezi anlamını tartışacağım ve perspektif temsilinin, daha düz bir ifadeyle, anlatıdaki bakış açısının önemini vurgulayacağım. Düşlere ve fantezilere ilişkin anlatıların yanı sıra okuma malzemeleri de perspektif incelemesi amacıyla kullanılabilir, ama ben burada zaman zaman "özyaşamsal" olarak da adlandırılan (Rubin, 1986) gündelik kişisel deneyimlerle ilgili anlatıları ele alacağım. Bollas (1994) Freud'un psikanalizinin oto-analitik kaynaklarından yola çıkarak özyaşamsal anlatımın belirli psikanalitik bir biçimini oluşturur ve bunu özyaşamsal yazıma ilişkin edebi gelenekler zemininde açıklar. Bu makalenin ikinci ve en önemli bölümünde üç anlatıya ait perspektiflerin çeşitli biçimlerde nasıl temsil edildiklerini inceleyeceğim. Bu bakış açısı temsillerinin sahip oldukları farklı bütünlük düzeylerine ve bunların dinleyici veya okuyucu üzerindeki etkisine de göndermeler yapacağım. Üçüncü bölümde ise, anlatı incelemesinin klinikle olan ilişkisini ele alacağım.

Burada söz konusu olan incelemenin ilk amacı, klinisyen olarak bizlerin zaten sezgisel düzeyde kavradığımız bir şeyi; yani öyküyü anlatan kişiye ve dinleyiciye ait savunma manipülasyonlarının anlatım düzeneklerini açıklamak ve nesnelleştirmektir. Diğer bir amaç, ilerleyen zamanlarda başka araştırmacılar tarafından da kullanılabilecek niceliksel bir anlatı incelemesi için gerekli temelleri hazırlamaktır. Burada geliştirilmiş olan analitik araç bireysel terapilerde veya süpervizyonlarda kendiliğin-

den aktarılan öyküleri incelemek amacıyla kullanılabildiği gibi belirli bir amaç doğrultusunda harekete geçirilen anlatıların; söz gelimi terapinin sonuçlarının, tanı gruplarının ayrıştırılmasının ya da travmatik deneyimlerin derinlemesine çalışılma ve simgeleştirme düzeyinin değerlendirilmesinde de bir ölçüm aracı olarak kullanılabilir.

Psikanalitik Terapide Anlatı ve Perspektif Kazanma

Bugünün klinik uygulamasında, temel öykü anlamında, *sahne* (Argelander, 1977) bizim kavrayış biçimimizi düzenleyen merkezi birimdir. Dürtüyle bağlantılı arzuların, yükümlülüklerin, kaygıların yanı sıra eylemler, kendiliğe ve ötekine karşılık gelen temsiller sahnenin birer parçasıdır. Sahne bilinçdışı bir fantezi olarak, bir aktarım fantezisi olarak ya da bir sahneye koyma olarak ortaya çıkabilir. Benlik (ego) psikolojisini temel alan Schafer ve Bion'un bir takipçisi olan Ferro, farklı biçimlerde de olsa psikanalizin hedefinin bu sahneleri söze dökmek, onları anlaşılır ve makul bir biçime dönüştürmek olduğuna inanır. Schafer (1976) savunma amaçlı bir kendine yabancılaşmanın sonucu olarak kişinin, kendisini benliğe yabancı dürtüler, düşünceler ve duygular tarafından sınırlanmış hissettiği nevrotik kısıtlanmışlığı tanımlar. Böylesi bir süreçte, çatışmalardan kaçınmak amacıyla, güdülerin ve eylemlerin kişinin kendisine ait olduğu kabul edilmez ve böylece onlar için sorumluluk da alınmaz. Bu nedenle, psikanaliz hastanın yaşamının bu yabancılaşmış bölümlerine tekrar sahip çıkmasını ve onların sorumluluğunu üstlenmesini hedefler.

O halde, psikanalitik çalışma temelde anlatılar üzerine kurulu bir çalışmadan oluşur. Schafer, Dora vakasının önsözünde nevrozun görünüşte özyaşamsal öyküyü çarpıtan boşluklar ve kopukluklar oluşturduğu ilişkin bir yorum yapan Freud'a (1905) güvenebilir. Schafer'e göre (1983) analist hastayla birlikte daha iyi, yani, daha anlaşılır ve daha az çelişkili bir öykü aramaktadır. Psikanalitik yorumlar hastanın kişisel olan eksik güdülerini tamamlar (Argelander, 1981). Hastanın çelişkili güdüleri yeni öyküde yapısal bir öğe işlevini görürler; örneğin çelişkili güdülere ilişkin "bana ne oluyor?" şeklinde bir ifade, ileriye dönük olarak genelleştirilmediği sürece geriye dönük olarak hastanın kavrama

gücünü genişleten "A'yı istiyorum ve B'yi istiyorum, bu nedenle C'yi yapıyorum" gibi daha tutarlı bir biçime dönüşür.

Ferro da (1999a) analitik süreci bir tür öyküleştirme, yeni öykülerin ortaklaşa öyküleştirilmesi süreci olarak görür. Daha önce Schafer'in yaptığı gibi Ferro da analistin, hastanın anlatısı üzerindeki katkısının altını çizer. Bununla birlikte O, analistin hastaya derhal ve kesin bir biçimde duygular, düşünceler ve güdüler atfetmemesini bekler. Schafer'den farklı olarak Ferro reddedilen eğilimlere ve eylemlere yeniden sahip çıkılmasına değil, asıl olarak bilinçdışı dürtülerin simgeleştirilmesine ve söze dökülmesine önem verir. Ferro, sonuçta bu düşünceleri için sorumluluk hissetmek zorunda kalacak olan hastanın düşüncelerinin hemen bilinçdışı arzuların temsilleri olarak yorumlanmamasının daha kolaylaştırıcı olduğunu düşünür.

Ferro (2002) analitik süreci dört adıma ayırırken, Freud tarafından tanımlanan, tekrarlama ve hatırlamaya ilişkin sıralamanın yanı sıra Winnicott'un ve Bion'un dürtülere tahammül edilmesine ve onların simgeleştirilmesine (*tutma, kapsama*) ilişkin modelini temel alır. Başlangıçta hem hasta hem de analist aralarındaki iki kişilik alana, sonrasında her ikisinin de duyumlarını ve düşüncelerini etkileyecek olan parçalanmış ve bölünmüş duyguları –Bion'un terminolojisiyle β elemanlarını- yansıtırlar. İkinci adımda başlangıçtaki β elemanlarının α elemanlarına dönüştürülmesiyle ilk simgeleştirme üretilir; bu birden bire ortaya çıkan bir duyum ya da 'şiirsel bir imge'dir. Üçüncü adımda bu imge, kendisinin de içine yerleştirildiği bir öykü anlatısının tetikleyicisi haline dönüşür. Öykü, analitik çiftle ilgili olabileceği gibi kişisel geçmişle, günlük yaşamın bir bölümüyle de ilgili olabilir ya da bir gündüz düşünün veya bir filmin olay örgüsünün anlatılmasını içerebilir. Son olarak, öykü beraberce ayrıntılandırılır ve diğer öykülerle ilişkilendirilir.

Ferro'ya göre önemli olan açık "doymamış" yorumlar yapmak; Winnicottcu anlamda, öykülerin ve imgelerin ortaya çıkışına izin veren potansiyel alanı yani oyunsu "miş gibi" bir atmosferi sürdürmektir. Öyküler, duygulanımları anlamlı, üzerinde düşünülebilir ve ifade edilebilir bir bağlama yerleştirdikleri ölçüde bu duygulanımları birbirlerine bağlarlar. Freud, öyküleri hastanın geçmişine ait izler olarak kabul ederken, Klein onları hastanın bilinçdışı fantezilerinin bir ifadesi olarak görür. Bununla birlikte, Ferro (1999b) için öyküler analist ve hasta

arasındaki analitik alana ait, her ikisinin de az ya da çok tanımlayabildiği yeni oluşumlardır. Bu nedenle psikanalizde anlatılan öyküler bu iki kişilik alana ait duygulanımları ve dürtüleri temsil ederler. Ferro'ya göre öykülerin -tutarlı ve anlaşılabilir öykülerin- ortaya çıkışı önemli bir etkendir. O doymuş yorumlar yapmanın; örneğin öykünün kahramanlarını hastanın bilinçdışı arzularıyla, analistle ya da hastanın yaşamındaki diğer kişilerle kesin olarak özdeşleştirmenin bile gerekmeyebileceğini düşünür.

Ferro için öyküler, temas edilemeyen dürtüleri ve imgeleri düzenleyerek onların iletilebilmelerini ve deneyimlenebilmelerini sağlayan temsiller ya da biçimlerdir. Bu vurguyla Ferro, öykünün içine yerleştirilmesi ya da tercüme edilmesi gereken, bilinçdışında bulunan, kaygı yaratan ve yansıtılan duygulara; Schafer'in psikanalize özgü öykü kavramıyla bıraktığından daha fazla alan bırakır.

Psikanalizdeki anlatının klinik ve kuramsal anlamını açıklığa kavuşturmak amacıyla Schafer'in ve Ferro'nun analitik sürece ilişkin kavramlarını gözden geçirdikten sonra; şimdi başka bir kuramsal etkene; yani *perspektife* ve *perspektif kazanımına* yönelebilirim. Mead'e (1934) göre kendi kendini gözlemlemeyi ve içebakışı mümkün hale getiren tek şey özgül veya genelleştirilmiş ötekine ait bir perspektif kazanmaktır. Başkalarına yönelik eşduyum ile kişinin kendisine yönelik eşduyumu bu nedenle yapısal olarak özdeştir.

Fonagy ve Target (1996) kişinin, bir başkasının ya da kendisinin sahip olduğu perspektifi anlama edimini *zihinselleştirme* olarak adlandırırlar. Güdüler, duygular ve niyetler gibi zihinsel durumları, bunlar tarafından güdülenen hareketlerden ayıran da işte bu edimdir. Süreklilik gösteren zihinselleştirme Fonagy ve Target tarafından *yansıtıcı işlev* olarak isimlendirilir. Psikopatolojik bir durum söz konusu olduğunda ise, perspektifi kavrama becerisi savunma amacıyla zayıflar ya da engellenir; sonuçta ne kişinin kendisine ne de ötekilere ait güdüler kavranamaz (Fonagy ve Target, 1997). Bu duruma, dışarıda bırakılan güdülerin yansıtılması ve eyleme dökülmesi yönünde bir eğilim eşlik ederken, yüksek düzeydeki yansıtıcı işlev kişinin ebeveyninin istismarının yıkıcı etkilerini yatıştırmasına olanak sağlar. Benzer bir biçimde, Kernberg (1975) sınır düzeydeki kişilik örgütlenmesi için tipik olan bölme (split-

ting) savunma düzeneklerinin kendilik ve öteki algısının parçalarını dışarıda bırakarak kişinin kendisine ve ötekilere yönelik eşduyumunu engellediğini anlatır.

Perspektif kazanımı, aynı zamanda psikanalitik süreç için de temel bir unsurdur. Klasik psikanalizde, kendini gözlemleme ve içebakış hastanın analitik sürece katılımı açısından çok önemli becerilerdir. Terapötik benlik bölünmesi (Sterba, 1940), özellikle, perspektif kazanmayı ve bunlar arasında eşgüdüm sağlamayı gerektirir; çünkü hasta yalnızca analistin kendisine yönelik perspektifini kavramakla veya analistin perspektifi ile kendi bakış açısı arasında eşgüdüm sağlamakla kalmaz ("siz benim sizin... düşündüğünüzü düşündüğümü düşünüyorsunuz" gibi bir kavrayışla); aynı zamanda üçüncü-kişiye ait ortak bir perspektif inşa etmek için analistle işbirliği yapar (Bkz. Selman, 1980). Britton (1998) gözlemcinin, diğer bir ifadeyle üçüncü kişinin konumuna geçme becerisini ödipal üçgene ilişkin çatışmanın çözümüne dayandırır. Takip eden bölümde perspektiflerin anlatılarda nasıl temsil edildiklerini göstereceğim. Freud'un, anlatıların nevrotik tamamlanmamışlığı kavramını bakış açısının dışarıda bırakılması olarak yorumlayacağım. Özellikle de kişinin kendi güdülerine ilişkin ne kadar çok bakış açısı dışarıda bırakılırsa, bunlar o ölçüde daha az gerçekleştirilebilir olurlar ve böylece nevrotik kendi öyküsü haline gelir.

Özyaşamsal Anlatılarda Perspektif Temsili

Öyküleme, psikanalizin temel bir unsurudur, çünkü nevroza ve bilinçdışına ait üretimler onun boşlukları arasında yaratılırlar. Eğer bunu kabul ediyorsak o zaman aslında anlatıları, zihinsel işlevselliğin ve psikanalitik sürecin çeşitli görünümlerini somut bir biçimde ifade etmek için de kullanabiliriz demektir. Bu argümanı izleyerek, perspektiflerin temsil edilmesine ilişkin dört yöntemi tanıtacağım ve bunları üç anlatı örneğinin de yardımıyla açıklayacağım. Bu anlatılar psikanaliz seanslarından değil, araştırma amacıyla kaydedilmiş geniş kapsamlı yaşam öykülerinden alınmışlardır. Bu üç anlatı, harfiyen yazıya dökülmüştür, çünkü perspektif temsiline ilişkin burada sunulan inceleme, belirli oluşumların dilbilimsel açıdan değerlendirilmesini temel alır. Anlatı monologlarının psikanaliz seansları dışından seçilmesinde kuramsal nedenler-

den çok yöntemsel ve de özellikle pratik nedenler rol oynamaktadır: Bu türden bir anlatıya ulaşmak ve onu incelemek çok daha kolaydır.

Bu nedenle de, burada sunulan anlatıların incelenmesi, psikanalistin seans içindeki yaklaşımından üç anlamlı açıdan farklıdır. Birincisi, anlatılar görüşmeler yoluyla elde edilmişlerdir ve anlatıyı aktaran kişilerin görüşmeyi yapan genç kadınlara karşı tam anlamıyla gelişmiş bir aktarımı söz konusu değildir; ayrıca anlatıcılar gerileyen (regressive) bir konumda da değillerdir. Anlatılar kadın görüşmecilerin araya girmediği çok daha geniş yaşam öykülerinin birer parçasıdırlar. Öykünün anlatıcısı ve görüşmeci özel bir ilişki yerine kısa süreli profesyonel bir ilişki içine girmişlerdir. Bu nedenle bu özyaşamsal anlatılar ilk görüşmelerde aktarılan öykülerle karşılaştırılabilir. Bununla birlikte bir aktarım durumuyla bağlantılı olmasalar bile oldukça kişisel olan bu anlatılar, savunma düzeneklerini harekete geçirebilir ve bilinçdışı düzeyde dinleyiciye hitap edebilirler. İlk görüşmelerde de olduğu gibi, bu anlatılar oldukça iyi nakledilmişler ve analitik süreç tarafından gevşetilmemişlerdir. Dışarıdan bir gözlemci için, bu öykülerin anlaşılması kolaydır, çünkü henüz yalnızca konuşanın ve muhatabın anlayabileceği göndermeler içermezler. Bu nedenle, gelecekte psikanaliz seanslarının dökümlerine de uygulanabilecek anlatı kategorilerini geliştirmek için iyi birer kaynak görevi görürler.

Klinik yaklaşım açısından ikinci fark, bu bireysel anlatıların daha uzun yaşam öykülerinden alınmalarından ve diyalog bağlamından yalıtılmalarından kaynaklanır. Nesnel yorumbilimsel yöntemin (Oevermann, 2004) tersine, biz bir etkileşimin içeriğini ardıl bir biçimde incelemek yerine bir anlatı monologunun yalnızca biçimini inceledik. Muhataba ve duruma özel göndermelerin eksikliği açıkça görünür; aksi halde bu göndermeleri tanımlayabilmek için klinik ortamdaki aktarım unsurlarını ele almamız gerekirdi. Bununla birlikte, yalıtılmış bu anlatılar çok çeşitli durumlarda savunma amacına hizmet eden yaygın anlatı düzeneklerini tanımlamamıza izin vermektedir. Anlatılar, bağlamından koparılmış bir inceleme için özellikle uygundurlar, çünkü herhangi bir görüşmeye nazaran, anlatıcının uzun süreler boyunca bölünmeyeceğine güvenebileceği doğal, tek taraflı bir iletişim birimini temsil ederler. Dahası, anlatılar dinleyiciye başka bir zaman zarfında ulaştığı için sonraki okuyucular tarafından da daha kolay anlaşılabilirler.

Klinik yaklaşım açısından üçüncü fark ise, iletişimi sözel olmayan ve dil ötesi yönlerinden yalıtan yazıya dökülmüş kayıtların veri olarak seçilmiş olmasında yatar (Kächele ve diğerleri, 1988). Birincisi yazıya dökülmüş kayıtlar yayımlanabilirler; ikincisi ise bizim burada ilgilendiğimiz şey perspektiflerin sözel yollarla temsil edilmeleridir. Konuşmanın prozodik özellikleri metnin anlamını değiştirse de, metin burada bizim ilgilendiğimiz temel bir anlamı zaten içermektedir. Bununla birlikte, okuyucunun üç anlatıyı da yüksek sesle okuması veya anlatının dinleyici üzerinde yol açtığı etkiyi daha iyi deneyimleyebilmek için başka birine yüksek sesle okutulması tavsiye edilir.

Son ama önemli bir uyarı daha var. Söz konusu anlatıların yaş, eğitim seviyesi ve cinsiyet açısından farklı özelliklere sahip insanlardan elde edilmiş olmalarının yanı sıra, bu kişilerin anlattıkları olaylar zorluk dereceleri açısından da birbirlerinden farklıdırlar. Bu nedenle, bu etkenlerle ya da anlatıcıya özgü belirli bir psikopatolojiyle farklı perspektif temsilleri arasındaki ilişki çok net değildir.

Anlatılardaki bakış açıları dört ayrı yöntemle temsil edilmektedir. İlki olay örgüsüyle, ikincisi ve üçüncüsü metnin biçimsel özellikleriyle ilişkiliyken dördüncü yöntem eşduyumun derecelerini tanımlamaktadır.

Katılımcılar ve Güdüleri

Bir anlatıdaki olay örgüsü, başlangıçtaki duruma ilişkin birbirinden farklı bakış açılarına sahip karakterler arasında paylaşılır. Bu karakterler söz konusu durumu farklı biçimlerde görür, yorumlar ve değerlendirirler. Böylece karakterler birbirleriyle çatışan ya da birbirini tamamlayan farklı eylem stratejileri sergileme eğiliminde olurlar. Bizim sıklıkla yaptığımız gibi, bu anlatı anlatıcıya ait içsel bir dramanın yansıması olarak yorumlandığında ise, bu karakterler anlatıcının çeşitli dürtülerini temsil ederler.

Aşağıdaki anlatı, bir öpüşmeyi çevreleyen çatışmalar nedeniyle endişe yaşayan 15 yaşındaki Claudia'ya aittir.

1) hmm, evet, benim ilk öpüşmem, bu bir sınıf gezisinde oldu
2) ve bu benim için o kadar önemli ki,
3) çünkü gerçekte ben bundan zevk alamadım
4) ve çünkü aslında ben, bu çok karışıktı,
5) en yakın kız arkadaşım orada benimle birlikteydi,
6) ve çocuk önce benim en yakın kız arkadaşıma aşık olmuştu

7) ve sonra o (kız arkadaşım) ondan (çocuktan) hiçbir şey istemediği için,
8) o (çocuk) bir şekilde bana karşı bir şeyler hissetmeye başladı
9) ve ben de sadece karşılık verdim
10) ve sonra aslında ben onu öpmek istemedim
11) ve sonra o beni öptü
12) ve sonra kız arkadaşım bana dedi ki
13) *bunu yapmam gerekirmiş.*
14) bu çok güzel bir şeymiş,
15) bu beni biraz daha olgun yapacakmış,
16) ve sonra ben bunu sadece onun (çocuğun) yüzünden yaptım,
17) bunu ancak sonradan fark ettim,
18) çünkü aslında ben bunu gerçekten yapmak istemiyorum
19) ve sonrasında da ben bundan zevk alamadım
20) yaklaşık bir yıl ya da daha sonrasına kadar.
21) hem de ben bu çocuğa cidden bağlanmıştım,
22) muhtemelen bu hep böyledir,
23) ilk öpücük olduğunda,
24) sonradan aylarca bir tür acı çektim.

Çocuk, Claudia'yı öpmek ister, ama Claudia'nın böyle bir arzusu yoktur. Sonra Claudia'nın kız arkadaşı statüsünün artacağını ileri sürerek ona baskı yapar ve sonuçta narsisistik güdüler Claudia'yı çocuğu öpmeye ikna eder. Ama Claudia birinin yalnızca bundan "zevk alırsa" başka bir kişiyi öpeceğini ve insanın yalnızca öpüşmekten hoşlandığı birine bağlanabileceğini düşünmektedir. Görünüşe göre, Claudia narsisistik güdülerini geçerli güdüler olarak kabul etmez; bu nedenle de onayladığı güdülerle uyuşmayan bir davranışla, yani öpüşmeyle ve de duygularla, yani özlemle yüz yüze gelir. Öyküyü anlatan bu kız hakkında daha fazla bilginin yardımıyla, ilişkilerde ortaya çıkan temel çatışmaları inceleyen Luborsky ve Crits-Christoph (1990) gibi bizler de, öyküden yola çıkarak tipik ilişki örüntülerini, onların karşılık geldikleri çatışma ve savunma biçimlerini ele alabilirdik.

Bireysel psikanalizde, bizler bilinçli bir şekilde, öykülerin içeriğine yönelik yorumlarla çalışırız. Bir öykünün biçimsel özellikleri ise dikkat eşiğinin oldukça altında işlev gösterirler ve bu özellikleri açığa çıkarmak

için öyküyü harfiyen yazıya dökmek gerekir. Şimdi, anlatı (Bal, 1997; Genette, 1980) ve psiko-lingustik (Graumann ve Kallmeyer, 2002) literatürüne de göndermeler yaparak bu özelliklere dönmek istiyorum.

Perspektiflerin Açık İfadeleri

Bakış açıları yalnızca olay örgüsünün kuruluş biçimiyle örtük bir biçimde ifade edilmekle kalmaz aynı zamanda açık bir biçimde de dile getirilebilirler. Anlatıdaki perspektifin temsil edilmesine ilişkin üç farklı yöntem işte bu ikinci kategoride yer alır. Öyküyü anlatan kişinin kendi perspektifinin yanı sıra başka bir insanın ya da başka bir oyuncunun perspektifi de açık bir biçimde söze dökülebilir.

Bir perspektif ifade etmenin ilk ve en açık yöntemi dışsal değerlendirmelerde (Labov ve Waletzky, 1967) karşımıza çıkar. Dışsal değerlendirmelerde, öyküyü anlatan kişi, öykünün anlatıldığı zaman kipinin dışına çıkarak (bu nedenle dışsal) yorumlar, açıklamalar ve değerlendirmeler yapar. Bu *yorumların*, öykünün anlatıldığı zaman çizgisinin dışına çıkarak yapılan diğer açıklamalardan örneğin tanımlamalardan (Lucius-Höne ve Deppermann, 2002) ayırt edilmesi gerekir. Örneğin, konuyu açıkladığı giriş *özetinden* sonra Claudia, bu öyküyü anlatışını meşrulaştırmak için 11. 2-4'te öyküyü şimdiki bakış açısıyla (şimdiki zamanda) değerlendirir.

Öykünün uygunluğunu ve anlatılabilirliğini göstermenin diğer bir yolu da öykünün geçmişiyle şimdiyi karşılaştırmaktır. Öyküyü anlatan kişiler bu yolla, örtük bir biçimde de olsa, kendi gelişimleri üzerine konuşurlar. Kişinin kendi perspektifindeki değişikliklere ilişkin her türlü işaret özellikle dikkat çekicidir (Sandig, 1996; Habermas ve Paha, 2001); çünkü genellikle içgörü bu işaretler yoluyla dile getirilir. Örneğin, Claudia 11. 16-9'da davranışları ve güdüleri arasındaki tutarsızlığa yönelik böyle bir içgörüyü dile getirmektedir.

Hatta geleceği yorumlayan bir perspektif bile kazanılabilir; örneğin anlatıcı ileride belli bir karara nasıl varacaklarını anlatabilir. Dahası, geçmişle ilgili varsayımsal bir perspektif de söz konusudur; örneğin kişi geçmişte olayların farklı bir biçimde gelişmiş olması durumunda neler hissedebileceği üzerine kafa yorabilir. Ayrıca, 'bazı insanlar...düşünebilir' veya '...olduğunu düşünebilirsin' gibi ifadelerle de sık sık dile getirilen, genelleştirilmiş ötekine ait, zaman ötesi bir pers-

pektif de söz konusudur. 11. 21-2'de Claudia'nın kendi deneyimini, ilk öpüşmenin öpüşülen kişiye karşı kendiliğinden bir bağlanma yaratacağı gibi yaşamın genel bir kuralı olarak genelleştirmesi, bize Claudia'daki böyle genelleştirilmiş bir ötekiyi gösterir. Kimi zaman da bir üçünün düşüncesinden alıntılar yapılır. Son olarak, bazen de anonim bir bakış açısı dinleyiciye atfedilen olası bazı tepkilerle görünür hale gelir. Dinleyicinin bakış açısı, öykülerde zaten hep vardır, en azından örtük olarak; anlatıcı elinden geldiği kadar öyküsünü dinleyici hakkındaki geçmiş bilgilerine, onun tutumlarına ve olası tepkilerine göre düzenler. Bunu çeşitli arka plan bilgilerinde, anlatıcının zorunlu olduğunu varsaydığı açıklamalarda ve ussallaştırmalarda görebiliriz.

Anlatıcının kendisine ya da ötekilere ait bir bakışı ifade etmesinin en açık biçimi budur. Anlatıcı ve dinleyici bu bakışların bilincindedir, bu nedenle de yansıtmalar ve içgörüler genellikle bu biçimde aktarılırlar.

Bir perspektif bildirmenin ikinci yolu algılama, sezme, bilme, düşünme, yargıya varma ve isteme gibi *zihinsel eylemlere göndermeler yapan fiillerle* ilgilidir. Duygu isimlendirmelerini de, örneğin 'Çocuk korkmuştu" veya 'Kız üzgündü' gibi ifadeleri de bu kategoride değerlendirmek istiyorum. Özne, bu zihinsel eylemlere ulaşmaya öncelik vermiştir. Anlatının şimdiki zaman perspektiften yola çıkarak yorumlanmasında da zihinsel eylemlere göndermeler yapan fiillerin varlığı söz konusudur. Ama ben burada başkahramanın perspektifini ifade eden zihinsel eylemlerle ilgili fiilleri inceleyeceğim. Dört giriş satırının ardından Claudia, böyle bir dizi içsel bakışı dile getirir (metinde altları çizilmiştir). Dahası, en azından eylemlerin sıralaması açısından bu perspektifleri birbiriyle de ilişkilendirir; yani Claudia'nın düzenlediği eylem sıralamasına göre, çocuğun arzusunu, Claudia'nın ya da kız arkadaşının arzu duymaması takip eder. Dinleyici Claudia'nın öpüşmeye ilişkin güdüsü hariç, çeşitli kahramanların perspektiflerini ve güdülerini kavrayabilir.

Bir perspektifi ifade etmenin üçüncü yöntemi *dolaylı anlatımdır*; Claudia bu yöntemi 11. 12-5'te (italikle gösterilmiştir) kız arkadaşının kendisinin çocuğu öpmesiyle ilgili iddiasını aktarırken kullanır. Dolaysız anlatım yerine dolaylı anlatım kullanarak, anlatıcı söylenenlerle ilgili kendi değerlendirmesinin altını çizer. Hem dolaysız anlatım hem de dolaylı anlatım genellikle anlatıcının bakış açısını desteklemeye hizmet eder. Claudia da

dinleyiciye, üstündeki baskıyı ve diğerlerinin o sırada çocuğu öpmenin gerekli değilse bile uygun olduğunu düşündüklerini gösterir.

Başkahramanın Perspektifinin Oluşturulması

Şu ana kadar, öyküyü aktaran kişinin perspektifleri ifade ederken kullandığı üç yöntemi aktardım. Şimdi ise bir perspektifi açıkça ifade etmek yerine onu oluşturmaya veya 'yerleştirmeye' ilişkin üç yöntemi tanımlayacağım. Bu yöntemler anlatıcıyı ve dinleyiciyi zamansal, uzamsal ve duygusal olarak başkahramanın konumuna geçirirler ve bu başkahraman genellikle de anlatıcının kendisidir. Bu durum, anlatıcıyla tekrar-yaşama veya birlikte-yaşama gibi bir etkiye yol açar.

Her şeyden önce, cümlelerin kronolojik olarak eylemlerin sıralamasını takip ettiği anlatılarda, aslında bir dereceye kadar sıradan bir durumdur bu (Labov ve Waletzky, 1967). Genellikle 've sonra....' ile başlayan bu ardışık anlatı cümleleri somut bir sahneyle bağlantılıdırlar. Bu cümleler anlatıyı canlı bir hale getirirler, aynı zamanda anlatıcı ve dinleyicide başkahramanın perspektifini oluşturma eğilimindedirler. Aksine, sadece olayları özetleyen 'tarihsel kayıtlar' ise (Linde, 1993) bize geçmişin mesafeli bir görünümünü sunarlar.

Dar anlamda anlatıyla karşılaştırıldığında daha özelleşmiş iki farklı anlatım tarzı, çok daha güçlü etkilerin ortaya çıkmasına yol açar. Öykü -anlatıbilim literatürüne göre, öyküyü anlatan kişi, ki bu kişi öykünün karakterlerinden biri olabilir ya da olmayabilir, olayların algılandığı konum yani öyküsel bakış açısından (Genette (1980) bundan 'odak' diye bahseder) farklıdır. Üç tür öyküsel bakış açısı sorunsuz bir biçimde özyaşamsal anlatıya aktarılabilir. İçerilen tüm algıları kontrol eden, *her şeyi bilen* bir bakış açısı, içsel yaşama ilişkin herhangi bir görüş barındırmayan davranışsal dışsal bir bakış açısı ya da tek bir karakterin içsel öznel bakış açısı vardır. Öznel bir bakış açısının benimsenmesinde belirleyici olan şey, bu perspektife sahip karakterin algısına ve bilgisine ilişkin sınırın öyküde nasıl çizildiğidir. Öykünün devamında diğer karakterlerin bildiği ama bakış açısı benimsenerek dinleyiciye devredilen karakterin bilmediği bir şeyin ortaya çıkmasıyla, söz konusu durum daha da açık bir hale gelir.

Üçüncü olarak, dramatik anlatım, öznel bir bakış açısından anlatımla veya dar anlamda anlatımla karşılaştırıldığında, anlatıcıyı ve dinleyi-

ciyi çok daha güçlü biçimde öykünün içine çeker. Dramatik anlatımda, dilbilimsel olarak, zamansal, uzamsal ve kişisel olana gönderme yapan ifadelerin (Fillmore, 1982) merkezinde bir kayma; öykünün kendi zamanından öykünün anlatıldığı zamana doğru bir hareket söz konusu olur. Bunun sonucunda, *burada* ve *şimdi* başkahramanın konumuna gönderme yapar. Zaman kipi geniş zaman kipine kayar. Nihayet, tonlamalarla vurgulanan dolaysız anlatım ve kelimelerin seçimi sahne yaşama izlenimini güçlendirir.

Claudia, 11. 5-16'da dar anlamda anlatır. Fakat her şeyi bilen bir bakış açısından anlatır; çünkü bilgiyi yalnızca bir karakterin bilebileceği kadarıyla sınırlandırmaz. Ayrıca hiçbir dramatik anlatım yöntemi de kullanmaz.

60 yaşındaki Bayan B vakasında ise farklı bir durum söz konusudur.

1) ben hâlâ o günü görüyorum ---
2) eve **gelişini** ve yatışını,
3) ve ayağa kalktı ve dedi ki.
4) *tekrar ofise gitmesi gerekiyormuş.*
5) ben dedim ki:
6) '*benim de birlikte gelmemi ister misin?*'
7) '*hayır, hâlâ yapmam gereken şeyler var,*
8) '*önceden bitiremediğim şeyler*'
9) buydu
10) sanırım beş buçuk civarında veya ...
11) ben o görüntüyü asla unutmayacağım.
12) ben onun arkasından baktım
13) ve ben onun köşeden dönüşünü **görüyorum**, eğik omuzlarla...
14) ve bu son oldu,
15) ve sonra altı buçuk, yedi buçuk oldu,
16) ben **düşünüyorum,**
17) '*hay allah, arabayla uzun süre önce dönmüş olması gerekirdi*'
18) sekiz buçuk oldu,
19) dokuz buçuk oldu,
20) telefon **çalıyor**
21) **arayan** kayınbiraderim,

22) her şeye rağmen bunun için hep beni suçlamış olan kişi,
23) birşeyler yapmalıyım,
24) *onun artık içmeyi bırakması için.*
25) *Şey, Holy-Spirit Hastanesine gelmem gerekiyormuş,*
26) *'Hubert oradaymış.'*
27) ben---hiçbir zaman düşünmemiştim,
28) kendisine bir şey yapabileceğini,
29) en azından o anda.
30) ve ben hastaneye **ulaşıyorum**
31) ve kayınbiraderim köşede **duruyor**
32) ve tek kelime **konuşmuyor**
33) ve bir hemşire **geliyor**
34) ve *'doktor hanım birazdan gelir'* dedi,
35) sonra doktor hanım **geliyor** ve **diyor ki,**
36) *'Şey, üzgünüz,*
37) *her şeyi denedik,*
38) *ama eşinizi kurtaramadık.'*
39) ben **diyorum ki**
40) *'affedersiniz, neden ---*
41) *ne oldu ki?'*
42) ben hiç bilmiyorum bile,
43) ne olduğunu.

Dinleyici, Bayan B'nin o zamanlar sahip olduğu perspektifin içine çekilir, çünkü Bayan B öyküyü çok dramatik bir biçimde aktararak bunu yapmayı başarır. Sürekli olarak, şimdiki zamana (koyu renk yazılmıştır) çekilir, araya tekrar tekrar dolaylı anlatımlar ve çoğunlukla da dolaysız anlatımlar (italikle gösterilmiştir) sokar. Dolaysız anlatımın özel bir biçimi, Bayan B'nin 11 16-7'de gerilimi artırmak için başvurduğu içsel monologtur. 'Arkasından baktım' ve 'köşeden dönüşünü görüyorum' (11.12,13) ifadelerinde olduğu gibi; zihinsel eylemlere gönderme yapan fiillere ilişkin bazı gösterenler (altları çizilmiştir) ve edatlar Bayan B'nin geçmişteki perspektifine atıfta bulunur. Ayrıca, *'Hurbert oradaymış'* (1.26) cümlesindeki *'orada'* kelimesinde olduğu gibi bazı sözcüklerin dile getirilmesi doğrudan ilgili konuşmacıya gönderme yapar. Hâlâ her şeyi gözlerinin önünde gördüğünün iki kere altını çizerek (11.1,11) Bayan B

açıkça dinleyiciyi görsel olarak kendi bakış açısını benimsemeye teşvik eder. 'Beş buçuk, ...sonra altı buçuk oldu, yedi buçuk....sekiz buçuk oldu, dokuz buçuk oldu' ifadeleriyle saatin ritmik ilerlemesini taklit ederek dinleyiciyi kendi geçmiş zaman perspektifinin içine çeker.

Geçmişteki kendisinden "ben" diye bahsederek, Bayan B, kadın başkahramanın perspektifini üstlenir. Bayan B ile birlikte dinleyici de kendisini neyin beklediğini bilmez. Anlatıcı tekrar tekrar konu ile ilgili bilgisizliğini vurgular (11.27-8;39-43). Dramatik anlatım hem dinleyiciyi hem de anlatıcıyı tarihsel bir durumun içine taşır.

Tutarlı Kavrayış

Bir anlatıda başkahramanın perspektifini kavramanın dördüncü yolu başkahramanı anlamak, yani algılarının sebeplerine ve davranışlarını ortaya çıkaran güdülere eşlik etmektir. Öyküyü anlatan kişinin temel uğraşı dinleyiciyi kendi bakış açılarına ikna etmektir. Kural olarak, katılımcıların bakış açısının aktarılması veya dramatik yollarla oluşturulması katılımcıların davranışlarının gerçekten kavranabilmesi için yeterli değildir. Özellikle de dinleyici katılımcılardan birinin sınırlı perspektifinin içine çekilmişse, katılımcıları ve olan biteni anlayabilmek için kaynağını şimdiki bakış açısından alan ek arka plan bilgilerine ve açıklamalara gerek vardır. Kişilerin deneyimlerine ve eylemlerine ilişkin temel güdülerin anlaşılır bir hale gelebilmesi için öyküyü anlatanların, bu kişilere özgü koşulları ve biyografik arka planı değerlendirmeleri gerekir. (12 yaşındaki Anna vakası sınıf gezisinde bir çocuğun düştüğünü, kafasını yere çarptığını ve iki yakın kız arkadaşının "deli gibi" titremesinin ardından çocuğun "kâğıt gibi bembeyaz" olduğunu anlatır. Daha sonra bu garip davranışı, bu iki arkadaşından birinin Yugoslavya'dan kaçmış olmasıyla ve bu olay ona savaş deneyimlerini hatırlattığı için paniklemesiyle açıklar.)

Bayan B dinleyiciye artan gerilimini ve sonundaki şaşkınlığını iletmeyi başarır. Bununla birlikte anlatım biçimi, bizim onun içinde neler olup bittiğini veya bu olayın nasıl meydana geldiğini kavramamıza olanak tanımaz. Sadece çok dar anlamda zihinsel eylemlere göndermeler yapan fiiller yoluyla o sıradaki perspektifini ifade eder; iki kere görsel algı (11.12,13), bir kez beklenti (1. 16) ve bir kez de durumdan

habersiz olma halini (1.42) aktarır. Bütün anlatı boyunca yalnızca bir kez başka bir figürün içsel bakış açısını dolaylı ve dolaysız anlatımla (11.23-6) ifade eder. Bayan B geçmişten devraldığı öznel bakış açısıyla tamamen kuşatılmış durumdadır ve dolayısıyla dış dünyayı büyük ölçüde o sırada algıladığı haliyle anlatır.

Olan biteni anlayabilmek için, dinleyen kişinin, eylemlere ve deneyimlere yol açan güdüler, Bayan B'nin kendisi, kocasıyla ilişkisi ve intihar öncesindeki olaylar hakkında daha fazlasını öğrenmeye ihtiyacı vardır. Bayan B'nin bir adım geriye çekilerek o dönemi şimdiki bilgisi ile makul bir biçimde tasvir etmesi gerekir.

Bunun yerine, kendisinden sadece olaylar tarafından şaşırtılan biri olarak bahsetmekle kendisini sınırlandırır. Dinleyici, Bayan B'nin bazı bilgileri dışarıda bıraktığı ve anlatıda apaçık boşluklar olduğu (Freud, 1905) duygusuna kapılır. Belki de kendisini suçluluk duygusuna karşı savunması gerekmektedir ve bu nedenle de kocasının ölümü ile ilgili suçsuzluğu ve bilgisizliği konusunda ısrarcı olur. Ayrıca alıntı yapılan kayınbiraderinin ithamı da suçluluk temasına gönderme yapar. Aksine, Claudia'nın öyküsü boşluklarla doluymuş gibi bir izlenim vermez. Claudia kendi güdülerini tam anlamıyla kavrayamamakla birlikte, bunları temalaştırmakta ve geriye dönük olarak açıklamaya çalışmaktadır.

Diğer bazı anlatıcılar, Claudia'nın aksine kendi perspektiflerinin farkına varmasalar ve Bayan B'nin aksine kendilerini belirli bir suçlamaya karşı savunmak zorunda kalmasalar bile, kendi perspektiflerini çok daha az kavrayabilirler. 46 yaşındaki Bay T böyle bir öykü aktarmaktadır:

1) Buraya Bremen'den taşındım,
2) burada bir yaşama başladım,
3) depo işçiliği,
4) inşaatta,
5) ve içmeye başladım.
6) gerçekten zor bir zamandı.
7) sonra, eee, kız arkadaş,
8) şey, iyi para kazandım,
9) sömürüldüm,
10) öfkelendim,
11) kadınlara birçok kez elim kaydı.

12) tabii ki böyle şeyler sonra çok hızlı olur,
13) kendi kendine dersin ki,
14) *'sen işe git,*
15) *ve o evde otursun,*
16) *ve dairede her zaman insanlar,*
17) *ve ben ona bakıyorum.*'
18) insanın kendini kaybettiği bir nokta gelir
19) ve sonra eee, tam gözümün önünde ihanet,
20) bir barda.
21) ben tuvalete **gidiyorum,**
22) ben geri **geliyorum,**
23) ve ne **oluyor**?
24) Rödelheim'daki otoyol köprüsüne gittim
25) ve otoyola atladım.
26) hâlâ havadayken ben fikrimi değiştirdim,
27) havada takla attım ve döndüm,
28) ayak üstü düştüm,
29) ama omurgada kırık vardı,
30) bununla ilgili hiçbir şey değişmez artık.

Şüphesiz Bay T'nin öyküsü ilk iki öyküyle karşılaştırıldığında dinleyiciyi daha farklı bir biçimde etkiler. Bayan B'ye göre daha az olsa da Bay T'de öyküsünü dramatik anlatım yöntemiyle anlatır. Geniş zaman kipini kullanır (11.20-2), en can alıcı noktada uzamsal gösterenlerin merkezini anlatıcıdan başkahramana çevirir (11.19,21-2: 'tam gözümün önünde', 'giderim','gelirim') ve kız arkadaşına vurduğu andaki çarpık davranışını ussallaştırırken dramatik anlatımı kullanır (11.14-7). Bay T katılımcıların içsel bakış açılarından hemen hemen hiç söz etmez; yani başka bir insanın perspektifinden hiç bahsetmezken kendi perspektifinden sadece iki kere bahseder (11.10-26). Ama dramatik özellikleri nedeniyle Bay T'nin öyküsü dinleyiciyi etkiler.

Bununla birlikte, takip edilmesi çok zor olduğu için bence Bay T'nin öyküsü Bayan B'nin öyküsünden daha farklı bir etkiye yol açar; dinleyici Bay T'nin duygularına eşlik edemez ve onunla özdeşleşemez. Aslında

dinleyicilerin büyük bölümü davranışları yüzünden ona öfkelenmiştir. Peki, ama neden?

Bay T'nin baştan sona dramatik araçlar kullandığı doğrudur ve bunun dinleyiciyi olayın içine çeken bir etkisi olması gerekir; Bayan B'nin aksine; kız arkadaşına vurma ve intihar girişimi ile ilgili güdülerini bile açıklar; yani aslında, geçmişteki perspektifini kavramaya ve onu açıklamaya yönelik doğru biçimsel araçları kullanmaktadır.

Ama bunlar onun davranışının anlaşılır bir hale gelmesine yetmez. Perspektifini etkili biçimde kavramak için gereken ön koşullar eksiktir (Bkz. Döbert ve Nunner-Winkler, 1994). Bizim ortak kültürel varsayımlarımız açısından değerlendirildiğinde; sunulan arka plan bilgileri, eylemlerin sıralaması ve gerekçeleri, kendisine ve kız arkadaşına karşı şiddete yol açmak ve bunu haklı çıkarmak için yeterli değildir.

Kız arkadaşına vurması Bay T'nin benimsediği kurban durumuyla çelişir. Bu kurban durumu hemen hemen hiçbir zaman kendisinden bir aktör olarak bahsetmemesiyle (genellikle cümlelerin öznesi eksiktir) ve zihinsel eylemlere ilişkin fiilleri kullanmamasıyla ifade edilir (sadece 11.10,26). Kız arkadaşının evde veya barda gerçekte ne yaptığını asla öğrenemeyiz- Bay T bize kendi gerekçelerine ilişkin iddialarını destekleyecek hiçbir ayrıntı sunmaz. Bu örtük tutarsızlıklar, anlatıcının hem yorumlarda hem de anlatıda yer almayışı ve ayrıntıların yokluğu (Schütze (1984) 'anlatı ayrıntılandırma sınırlamaları' olarak adlandırır) nedeniyle Bay T'nin içinde neler olup bittiğini ve neden bir intihar girişimiyle tepki verdiğini zihnimizde şekillendirmekte zorlanırız.

Klinik Göndermeler

Analiz sonuçlarının özeti Tablo 1'de görülebilir. Başkahramanın perspektifini oluşturmaya yönelik unsurlar açısından en yüksek sayı Bayan B'nin anlatısında yer alırken, perspektiflerin açık bir biçimde ifade edilmeleri açısından Claudia'nın anlatısı en yüksek sıklığa sahiptir. Bay T'nin anlatısı geçmişteki perspektifi oluşturmaya yönelik dilbilimsel araçlar açısından ortalama bir düzeye sahip olmakla birlikte, hemen hemen hiçbir perspektif ifadesini içermez. Üstelik onun öyküsünde pek çok ayrıntının yanı sıra özne de genellikle eksiktir.

Tablo 1- Üç Anlatıda Temsil Edilen Bakış Açılarının Karşılaştırmalı Dağılımları

Perspektif Temsili	Anlatıcı		
	Claudia	**Bayan B.**	**Bay T**
Uzunluk (Satır Sayısı)	24	43	30
1 Güdüleriyle başkahraman	Var	Yok	Yok
2 Perspektif ifade etme (%)			
2.1 Yorumlar			
a) Anlatıcı, Üçüncü kişi-şimdiki	38	12	3
b) Anlatıcı, Üçüncü kişi-gelecek	–	2	
c) Genelleştirilmiş öteki	8		23
d) Dinleyici			3
2.2.Zihinsel Eylemlere İlişkin Fiiller			
a) Geçmişteki başkahramanlar	33	12	7
b) Şimdiki zamanda anlatıcı	13	5	
2.3 Dolaylı anlatım	17	5	
3. Başkahramanın geçmiş perspektifini oluşturma			
3.1 Dar anlamda anlatım	54	72	43
3.2 Öyküsel bakış açısı	Her şeyi bilen	Öznel	Öznel-davranışsal
3.3 Dramatik anlatım			
a) Gösterenlerin merkezinde kayma		16	10
b) Geniş zaman		23	10
c) Dolaysız anlatım		37	17
4. Kavrayış	Var	Kısmen	Yok

Şimdi anlatıda perspektiflerin nasıl temsil edildiklerine ilişkin örneklerle açıkladığımız olasılıkların klinikle ilişkisini tartışacağım. Bunu yaparken de sorumluluğun üstlenilmesine, kullanılan savunma düzeneklerinin düzeylerine ve dinleyicide uyandırılan tepkilere odaklanacağım.

Sorumluluk Üstlenme

Schafer (1976) öykü anlatıcısının kendisini etkin bir katılımcı olarak mı yoksa nevrotik bir biçimde kendisinden, kendi güdülerinden ve olayda paylaştığı sorumluluktan kaçan edilgen bir nesne olarak mı sunduğundan yola çıkarak öyküleri sınıflandırır. Bu üç anlatıda da makul bir eyleme geçme becerisinin yokluğu söz konusudur ve yalnızca Claudia bu durumun farkındadır. Sadece Claudia tüm katılımcıların içsel perspektiflerini birbiriyle ilişkilendirmeye çalışır (zihinsel eylemlere gönderme yapan fiiller yoluyla). Kendi öyküsünün bir adım dışına çıkıp, geriye dönük olarak deneyiminden kendisinin sorumlu olduğunu açıklar ve bu deneyime ilişkin güdülerinin neler olabileceği üzerine düşünür.

Bayan B. kendi geçmiş bakış açısının içine hapsolmuştur. Zihinsel eylemlerle ilgili kullanılan sınırlı sayıdaki fiil, sahip olunan algıları, sorulan soruları yani edilgen etkinlikleri tanımlar. Olayın bir adım dışına çıktığında ise, kayınbiraderinin ithamını (11.22-4) aktarabilir; ancak bu yapmadan önce her türlü sorumluluğu reddetmesi ve olan bitenin farkında olmasıyla bağlantılı bir suçluluk duygusuna yol açabilecek her türlü ön koşulu inkâr etmesi gerekmiştir.

Bay T de olan bitendeki sorumluluğunu reddeder. Bayan B'nin aksine, Bay T kendi eylemlerini anlatır, ama bunu yaparken cümlelerin öznesini çıkararak örtük bir biçimde (tabii ki böyle şeyler sonra çok hızlı olur) ve şimdiki bakış açısından yorumlar ekleyerek açık bir biçimde (onu kaybettiğin bir nokta gelir) bu eylemleri kaçınılmaz şeyler gibi sunar. Açıkça güdülenen tek eylem, yani kız arkadaşına vurması, sorumluluğunu inkâr etmek amacıyla Bay T tarafından büyük bir çabayla çarpıtılır: Ya cümlenin öznesini çıkarır, ya da bedenin bir parçasını (elin kayması) veya belirli bir kişiyi işaret etmeyen üçüncü tekil şahısı özne olarak kullanır (11.10-3,18). Böylece sorumluluğun saptırılması, Bay T'yi dinleyicinin denetimine karşı korur; Bay T temel bilgileri dışarıda bırakır.

Anlatı perspektifinin bahsettiğimiz biçimlerde temsil edilmeleri, kişinin kendi geçmişinin sorumluluğunu üstlenip üstlenmediğini belirlemek için yeterli değildir. Ancak, bunlar anlatıcının geriye dönük olarak, sahnede yer alan bir aktör olarak var olmasının da sorumluluğun üstlenilmesi için yeterli olmadığını göstermektedir. Kişilerin aynı zamanda; istemek, karar vermek gibi etkin zihinsel eylemlere ilişkin

fiilleri kullanmaları gerekir. Sorumluluk yalnızca öykünün anlatım zamanında değil, kişinin şimdiki bakış açısından yola çıkarak geçmişini yorumlamasıyla, güncel anlatım zamanında da üstlenilebilir.

Savunma Düzeneklerinin Düzeyleri

Vaillant'a (1993) göre adlandırırsak, bu üç anlatı, "olgun", "nevrotik" ve "olgun olmayan" savunma düzeneklerine karşılık gelir. Claudia'nın anlatı tarzı geçmişe ait nevrotik bir çatışmayı anlatır. Bu çatışmayı henüz anlayamamış olmasına rağmen, Claudia çatışmanın etkilerinin, öpüşme için makul bir güdünün yokluğunun farkındadır ve kendi davranışını yorumlamaya çalışır. Claudia, güdülerinden haberdar olmayan nevrotik karakteriyle ilgili içgörü kazanabilme ve bunlar üzerine düşünebilme becerisine sahiptir. Kendi duygu ve düşüncelerini inceleyebilme becerisinin sınırları yalnızca güdülerini bastırdığı noktaya kadar ulaşır. Claudia dinleyiciye sahici görünür, çünkü olgun savunma düzenekleri, dinleyiciyle ilişkisi de dâhil olmak üzere, ötekine ilişkin algıyı bozmaz (Vaillant,1993). Claudia perspektiflerini söze döker, böylece zihinsel eylemlerle ilgili fiilleri ve dolaylı anlatımı da kullanarak bütün oyuncuların güdülerini aktarır; olayları şimdiki perspektiften yola çıkarak değerlendirir ve yorumlar. Psikanalitik bir tedavide hangi güdülerin onu çocuğu öpmeye yönelttiği ve bu güdülerin şimdi neden ona utanç verici ve uygunsuz göründüğü üzerine onunla birlikte kafa yorulabilir.

Aksine, Bayan B'nin çatışması onun öyküsünün içine o kadar girmiştir ki, Bayan B bu çatışmayı kavrayamaz. Kendi güdülerini, örneğin kocasına olan öfkesini ve kocası içki içtiği için o akşam onun arkasından gitmeyişini dışarıda bırakması gerekir. Büyük olasılıkla kendisini suçluluk duygusuna karşı savunmak amacıyla, bugün bile kendi güdülerini dışarıda bıraktığını görmezden gelir. Bayan B'nin, hem başkahramanın perspektifini oluşturan hem de kendisinin şimdiki bakış açısını dışarıda bırakan anlatı tarzı, bunları görmezden gelmesini kolaylaştırır. Anlatı tarzının bu iki yönü de, nevrotik savunma düzenekleri terminolojisiyle açıklanabilir. Bayan B, bir yandan onun çok üzgün olduğuna bizi inandırmak için öyküyü duygusallaştırır. Diğer yandan da şimdiki bakış açısıyla görmesi gerekeni; yani eylemsizliğine ilişkin makul güdülerin eksik oluşunu dışarıda tutar. Büyük olasılıkla kocasına yönelik öfkesini

inkâr etmekte ve suçluluk duygularını bastırmaktadır. Dinleyici dramatik bir gerilimin içine çekilir ve Bayan B.'nin uyarlamasına tam anlamıyla ikna olmasa bile ona karşı şefkat bile hissedebilir.

Bayan B'nin öyküsünü tanımlayan bileşim, yani başkahramanın bakış açısının oluşturulması ve şimdiki perspektiften yola çıkarak yapılan yorumların eksikliği, hem histerik bilişsel stile özgü (Shapiro, 1965) duygusal anlatım biçiminin özgün bir örneğidir, hem de bazı travmatik deneyim öykülerinde sık rastlanan bir durumdur. Laub ve Auerhanh (1993) travmatik deneyimin bellekteki simgeleştirmesini sekiz farklı düzeye ayırır. Beşinci düzey, anlatı sırasında anlatıcının anlattığı olayla mesafesini yitirdiği ve anlattığı olayın sanki zaman ötesi, hiç geride bırakılamayacak, hep var olacak bir deneyimmiş gibi şimdiki zaman kipine kaydığı "ezici anlatılara" karşılık gelmektedir. Metaforlaştırmadan önceki son simgeleştirme basamağı yani yedinci düzey "tanıklık edilen anlatı" olarak adlandırılır. Bu anlatılarda anlatıcının şimdiki perspektifi, deneyimleyen başkahramanın perspektifinden ayrılır. Bu durum geçmişin yeniden yorumlanmasına olanak tanır. Bayan B'nin öyküsü, işlenmemiş travmatik deneyimlere özgü ezici anlatılardan farklıdır; çünkü travmatik anlatılarda bütünleştirilmemiş duygulanımların, bunlar üzerine düşünülebilecek bir mesafenin ortaya çıkamayacağı kadar yoğun olmaları söz konusuyken, Bayan B'nin öyküsünde şimdiki bakış açısının ihmal edilmesi açıkça savunma amaçlıdır. Psikanalitik bir tedavide en önemli görev ortak bir perspektifin oluşturulmasına olanak sağlayacak terapötik bir benlik bölünmesinin yaratılması olacaktır; böylece bu ortak perspektiften yola çıkarak Bayan B'nin gerçekten bu kadar gözü kapalı olup olmadığı ve neden kendisini böyle bir şimdi ve burada konumunda göstermek zorunda olduğu üzerine düşünülebilir.

Bay T gerçekliği ciddi bir biçimde çarpıtır, onu iyi ve kötü olarak böler ve kendi kendisiyle çelişir. Öyküsünde, kendisine ve dinleyici de dâhil olmak üzere ötekilere yönelik bir eşduyumdan yoksundur. Gerçekte ne olduğunu ve bunun Bay T için ne anlama geldiğini kavramaya yönelik her türlü çaba, bu siyah-beyaz anlatım tarafından yok edilir. Dinleyici olayların gelişimiyle ve anlatıcının güdüleriyle ilgili bir resim oluşturamaz. Bay T'nin çaresizliği, öyküde dile getirilmeyen ve büyük olasılıkla da dinleyicide öyküyü anlatan kişiye karşı bir antipati uyanmasına yol açacak saldırganlıkta ifadesini bulur. Anlatıcının kendi

saldırganlığını görüşmecinin içine başarılı bir biçimde yerleştirmesi durumunda yansıtmalı özdeşleşme savunma düzeneğini görebilirdik. Bu anlatıdaki savunma düzenekleri sınır (borderline) düzeydeki kişilik örgütlenmesi için tipiktir. Büyük olasılıkla, Bay T'nin psikanalitik tedavisinde yapılması gereken en acil iş, her şeyden önce olayları açıklığa kavuşturmaktır. Daha sonra vakanın savuşturulan duygulanımlarını, yani kendisini sömürülmüş ve aldatılmış hissettiği, kız arkadaşına karşı duyduğu ölümcül nefretini söze dökmek gerekecektir.

Dinleyicide Uyarılan Tepkiler

Ferro (1999a), her iki katılımcının da katkıda bulunduğu ve buradan yola çıkarak öykülerin şekillenmeye başladığı başarılı bir analizin ikikişilik psikanalitik alanda nasıl ortaya çıktığını anlatır. Daha sonra, öykünün karakterleri, her iki katılımcıya, yani analiste ve analizana ait dürtülerinin simgeleri olarak yorumlanabilir. Perspektiflerin temsil edilmesine ilişkin bahsettiğimiz ilk yöntemde söz konusu olduğu gibi, burada da öykünün karakterleri bir olay örgüsü oluşturarak perspektiflerini ifade ederler.

Bununla birlikte Ferro, psikanalitik alanda ortaya çıkan anlatıların basitçe şu ya da bu katılımcıya atfedilemeyecek öznelerarası bir karaktere sahip olduğunu vurgular. Anlatı yapılanmasını tanımlayabilmek amacıyla, burada, bağlamından koparılmış bir biçimde sunulan monolog analizleri, psikanalizde anlatılan öykülerin öznelerarası karakterini taşımamaktadır. Bununla birlikte, ilke düzeyinde bir eksiklik söz konusu değildir; çünkü yazıya dökülmüş psikanaliz seansları da perspektif temsillerinin karşılıklı ortaya çıkışının incelenmesi için kesinlikle uygundur.

Burada kullanılan monologlarla, tek yönlü bir iletişimsel durumu, yani yalnızca anlatının okuyucu üzerindeki etkisini inceleyebiliriz. Anlatıların kişiler üzerindeki tipik etkilerine ilişkin daha fazla bilgi elde edebilmek için dinleyicilerin tepkilerinin sistematik bir biçimde incelenmesi gerekir. Örneğin, okuyucular bir ölçek yardımıyla duygusal tepkilerini değerlendirebilirler veya cümle tamamlama gibi yarıyapılandırılmış yansıtmalı yöntemlerle okuyucuların önbilinç düzeyindeki tepkileri kaydedilebilir.

Şüphesiz, bir okuyucunun duygusal tepkileriyle, bir analistin hastasının anlatısına yönelik karşı aktarımı birbirinden farklıdır. Bununla birlikte, perspektifin temsil edilmesinde kullanılan ve okuyucularda çeşitli duygular uyandıran bu anlatı araçlarının psikanalitik ortamda bir karşı aktarımın ortaya çıkışında da rol oynayabileceklerini düşünüyorum (Heimann, 1950). Eğer bu doğruysa, o zaman dinleyicilerin tipik tepkilerine ilişkin birazdan bahsedeceğimiz öngörüler, karşı aktarımın davet edilmesinde (Deutsch, 1953) şimdiye kadar bize oldukça "gizemli" görünen iletişimsel bir düzeneği tanımlamamıza yardımcı olabilir.

Bence, bu üç anlatı sırasıyla giderek daha da yoğunlaşan ve istemsiz hale gelen duygusal tepkileri tetikler. Kuşkusuz duygusal tepkilerin bu göreceli yoğunlukları öncelikle üç anlatının içeriklerinin giderek daha da ürkütücü hale gelmesiyle ilişkilidir. Söz konusu duygusal tepkilerin göreceli yoğunluğunun ilişkili olduğu diğer şey ise perspektifin temsil edilme biçimi yani anlatı tarzıdır. Bu nedenle Claudia'da sahneye hâkim olan şey, ilk öpüşmenin olası güdülerine ilişkin Claudia'nın duygularını paylaşan bir kavrayıştır. Öte yandan, Bayan B başkahramanın perspektifini oluşturmaya yönelik tüm araçları kullanır, hem kendisini hem de dinleyiciyi olayın içine çeker, böylece her ikisinin de başkahramanın duygularını hissetmesini sağlar. Bay T'nin öyküsü de dinleyicide duygular uyandırmaktadır: Daha zayıf olmakla beraber niteliksel olarak yine başkahramanın duygusuna benzer bir duygu; yani öfke. Fakat Bay T'nin kendi perspektifini oluşturmaya yönelik araçları kullanmış olmasına rağmen, bu kez dinleyicinin duygusu başkahramanın konumuna yerleştirilmiş olmaktan kaynaklanmaz; görünüşe göre öfke, anlatıcıya *karşı* dolayımsız bir duygu olarak ortaya çıkar. Böylece etkileşimsel bir duygu, eşduyumsal bir duygunun yerini alır. Dinleyici kendisine karşı herhangi bir şey yapmamış olan ve aslında son derece üzücü bir öyküyü aktaran anlatıcıya karşı duyduğu öfkenin nedenini açıklayamaz; bu nedenle bu durum karşı aktarımsal duyguyla karşılaştırılabilir. Arka plan bilgilerinin, ayrıntıların, içsel bir bakış açısının, değerlendirmelerin ve yorumların net bir biçimde ortaya konmamasının yanı sıra, inandırıcı güdülerin yokluğu, bu vakada empatik olmayan, etkileşimsel duyguların harekete geçirilmesine yol açmaktadır. Anlatıcı olayları, güdülerini ve duygularını isimlendirerek değerlendirmediği sürece dinleyici bunları kendisine ait duygusal bir tepkiyle tamamla-

mak zorunda kalır. Bay T, açıkça, empatik bir öfke ve içerleme duygusu uyandırmaya çalışmaktadır: 1.23'de dinleyiciyi yüz yüze geldiği bir ihanet sahnesini hayal etmeye davet eder. Ama bu vakada tetiklenen öfke kız arkadaşı değil anlatıcıyı hedef alır; çünkü Bay T kendisine acıyarak, bir temeli olmayan suçlamalar yapar ve kendi eliyle gerçekleştirilen nedensiz şiddet eylemlerini aktarır. Bu öyküde bahsedilmeyen şey ise, kendisine karşı öfkesi ve nefretidir ki, bana kalırsa dinleyici tarafından tamamlanan da işte bu kayıp öfkedir. Bu üç anlatıya yönelik duygusal tepkilerle ilgili bazı ölçümler ekte sunulmuştur.

Sonuç

Okuyucu, anlatı perspektifi metaforunun hastaya yönelik daha iyi bir kavrayış kazanmamıza nasıl bir yardımı olacağını sorabilir. Neden geleneksel kavramlar anlatıların bilinçdışı anlamlarının izinin sürülmesine daha iyi hizmet etmezler? Ayrıca, direnç ve çatışmanın temeli olan beden ve dürtüler nerededir?

Aslında, perspektif temsillerinin incelenmesi psikanalitik kurama ilişkin yeni kavramlar ortaya koymaz ve eski kavramların yerine de geçmez. Psikanalitik ortamda hastayı anlamayı da kolaylaştırmazlar; çünkü psikanalitik alanda hangi araçlarla iletildiklerine değil, duyguların kendisine kulak vermek gerekir. Aksine, bu incelemenin amacı, perspektif temsillerinin yokluğuna ya da anlatılarda belirli bakış açılarının özellikle vurgulanmasına dikkat çekerek ve bunları dinleyici üzerindeki tipik etkileri ile de ilişkilendirerek, savunma biçimlerini dilbilimsel açıdan somut bir biçimde ifade etmeye çalışmaktır. Bu, psikanalizde genellikle neyin olup bittiğini tanımlamayı kolaylaştırır; çünkü savuşturulan ya da oluşturulan duygular teröpotik çalışmanın ve psikanalitik kuramın merkezinde yer alırlar. Psikanalitik kuram ve yöntemde genellikle söz konusu olduğu gibi, burada da beden ve dürtüler asıl olarak yokluklarıyla kendilerini gösterirler. Bunların etkilerinin, dışarıda bırakılmış olanlardan, yani burada perspektif temsilinin eksik oluşundan yola çıkarak ortaya konması gerekir. Bununla birlikte burada sunulan anlatı yaklaşımı, özgün çatışmalara veya dürtülere ilişkin bir kuram olma iddiasında değildir. Bu yaklaşım, çatışmalara ve tehdit edici algılamalara karşı ortaya çıkan savunmalarla ilgili, dili temel alan

bir kurama katkıda bulunma iddiasını taşır. Bu anlatı yaklaşımı, normalde bizim klinik olarak sezdiğimiz bir şeyi, yani anlatıda eksik olan temel bir unsurun yorumla tamamlaması gerektiğini dile getirir.

Anlatılarda ortaya çıkan perspektiflerin temsil edilme biçimlerinin incelenmesi, perspektif kazanımını açıklamaya çalışan diğer psikanalitik girişimlerden farklıdır. Fonagy ve Target (1996) yansıtıcı işlev kavramıyla özyaşamsal anlatılardaki perspektif kazanımının düzeylerini açıklamaya çalışırlar. Bununla birlikte, onlar bakış açısının benimsenmesini, anlatıların biçimsel özelliklerinden değil, içeriğinden yola çıkarak tanımlarlar. Ogden'in (1998) kullandığı *ses* kavramı dile daha yakındır ve konuşma tarzına gönderme yapar. Yetişkin Bağlanma Görüşmesi (AAİ) özyaşamsal öykülerin dilbilimsel özelliklerinin sistematik bir biçimde incelendiği ve kişinin dört bağlanma kategorisi içinde sınıflandırıldığı kullanışlı bir araç gibi görünür. Pek çok başka şeyin yanı sıra; göz önüne alınan bir diğer şey de başkahramanın bakış açısının bir kişi tarafından ifade dilip edilmediğidir (Bkz. Gullestad, 2003,s.659). Benim yaptığım incelemeyle en yakın benzerlik, Gianpaolo Lai'nin çalışması arasında kurulabilir. O, psikanalizin dilbilimsel özelliklerinden yola çıkar ve yazıya dökülmüş ilk görüşmeleri inceler. Lai (1993) nevrotiğe özgü özgür olamama durumunun dilbilimsel biçimlerini inceler. Bu özgür olamama durumunun, davranışa gönderme yapan fiillerde en dikkat çekici ölçüde, zihinsel eylemlere ilişkin fillerde daha az, "inanmak", imge", "miş gibi" bir olasılık alanına açık kelimelerde ve dilek ya da koşul bildiren fillerde en az düzeyde var olduğuna inanır. Lai'nin (1995) savunma amaçlı bu özgür olamama durumunu ölçme girişimi beni tam anlamıyla ikna etmez. Bununla birlikte, benim yaklaşımımın temel dayanağı; Lai'nin dilsel biçiminin etkili kişilerarası savunmaların bir aracı olduğu ve klinik izlenimlerimizi, düşüncelerimizi ve kurgularımızı harekete geçiren bu görünen unsurun, hastanın anlatı biçimiyle dilbilimsel açıdan kısmen de olsa somut bir biçimde ifade edilebileceği yönündeki düşüncesidir.

Anlatı perspektifi metaforu, bizim klinik anlayışımızla psikanalitik ortamda ve sistematik bir çalışmada ortaya çıkan anlatıların mikro analizleri arasında bir köprü işlevi görür. Anlatı savunmasına ilişkin, üç örnekte sergilenen bakış açılarını sınıflandırarak geliştirdiğim bu kuramın iki doğrultuda daha da geliştirilmesi gerekir. İlk olarak, burada

yalnızca değinilen psikanalitik kuramlarla kurulan kuramsal bağlantılar daha da derinleştirilmelidir. Schafer, Vaillant, Fonagy ve Target gibi benlik psikolojisine özgü yaklaşımların yanı sıra, yansıtmalı özdeşleşmeye ilişkin Klenien ve Bionien kuramlar, bu konuda uygun adaylardır; geçiş alanında perspektiflerin ortaya çıkışına ilişkin kuramlar da unutulmamalıdır. İkinci olarak, burada sunulan önermeler, dinleyicilerin ve okuyucuların çeşitli perspektif temsillerine karşı tipik tepkilerinin sistematik bir biçimde incelenmesine olanak sağlayan psikanalitik olmayan araçlarla test edilebilirler. Ayrıca, değişen derecelerde psikopatolojilere sahip hasta gruplarından elde edilecek özyaşamsal öykülerinin, perspektiflerin temsil edilme biçimleriyle savunmanın olgunluğu arasındaki burada varsayılan ilişki açısından incelenmeleri gerekir. Son olarak, modelin klinik geçerliliği yalnızca bu modelin yazıya dökülmüş tedavi seanslarına uygulanmasıyla kanıtlanabilir.

Teşekkür. Yararlı geri bildirimlerinden dolayı Cornelie von Essen ve Susanne Döll'e ve anlatı çalışmasındaki katkılarından dolayı Christine Paha, Lisa Ott ve Merve Schubert'e teşekkür borçluyum.

Kaynakça

Argelander, H (1977) Initial interview in psychotherapy [Das Erstinterview in der Psychotherapie, 1970]. New York, NY: Human Sciences Press. 112 s.

Argelander, H. (1981) Was ist eine Deutung? [What is an interpretation?]. *Z. Psychosom. Med. Psychoanal.* 35: 999-1005.

Argelander, H. (1991) Der Text und seine Verknüpfungen: Studien zur psychoanalytischen Methode [The text and its links: Studies on the psychoanalytic method]. Heidelberg: Springer. 276 s.

Bal, M, (1997) Narratology: Introduction to the theory of narrative, C. van Boheemen, translator of 2nd Dutch edition. Toronto: U Toronto Press. 164 s.

Benecke, C., Krause R., Dammann G. (2003) Affektdynamiken bei Panikerkrankungen und Borderline-Persönlichkeitsstörungen [Affect dynamics in panic disorder and borderline personality disorder]. *Persönlichkeitsstörungen* 7: 235-44.

Bollas, C. (1994) "The place of the analyst", içinde: editors M. Ammaniti, D. Stern, Psychoanalysis and development: Representations and narratives, s. 149-64. New York, NY: New York UP. 304 s.

Boothe, B, (1994) Der Patient als Erzähler in der Psychotherapie [The patient as narrator in psychotherapy]. Göttingen: Vandenhoeck & Rupprecht. 224 s.

Britton, R. (1998) *Belief and Imagination: Explorations in psychoanalysis.* London: Routledge. 226 s.

Deutsch, H. (1953) Occult processes occurring during psychoanalysis, G. Devereux, translator. içinde: editor G. Devereux. Psychoanalysis and the occult, s.133-46. New York, NY: İnternational UP. [(1926). Okkulte Vorgänge während der Psychoanalyse. *İmago* 12: 418-33.]

Döbert, R., Nunner-Winkler G. (1994) Commonsense understandings about suicide as a resource for coping with suicidal impulse. içinde: editors G.G. Noam, S. Borst, Children, youth, and suicide: Developmental perspectives, s. 23-38. San Francisco, CA: Jossey-Bass. (New directions for child development, No. 64.)

Döll, S., Deserno H., Hau S., Leuzinger-Bohleber M., (2004) Die Veränderung von Träumen in Psychoanalysen [How dreams change during psychoanalyses]. içinde: editors M. Leuzinger-Bohleber, H. Deserno, S. Hau, Psychoanalyse als Profession und Wissenschaft: Die psychoanalytische Methode in Zeiten wissenschaftlicher Pluralität [Psychoanalysis as a profession and a science: Psychoanalytical methods in times of scientific pluralism], s.87-112. Stuttgart: Kohlhammer.

Ferro, A. (1999a) *The bi-personal field: Experiences in child analysis*. London: Routledge, 210s.

Ferro, A. (1999b) La psicanalisi come letteratura e terapia [Psychoanalysis as literature and as therapy]. Milan: Cortina. 165 p.

Ferro, A. (2002) *Some implications of Bion's thought. Int. J. Psycho-Anal.* 83: 597-608.

Fillmore, C.J. (1982) Towards a descriptive framework for spatial deixis. içinde: Jarvella RJ, Klein W, editors. Speech, place and action, p. 31-59. Chichester: Wiley.

Fonagy, P., Target, M. (1996) "Playing with reality: I. Theory of mind and the normal development of psychic reality". *Int. J. Psycho-Anal.* 77: 217-33.

Fonagy, P., Target, M. (1997) Attachment and reflective function: Their role in self-organization. *Devel. Psychol.* 9: 679-700.

Freud, S. (1905) *Fragment of an Analysis of a Case of Hysteria*, SE 7, p. 7-122.

Genette, G. (1980) *Narrative Discourse*, J.E. Lewin, translator. İthaca, NY: Cornell UP. 285 p.

Graumann, C.F. (1989) Perspective setting and taking in verbal interaction. içinde: editors R. Dietrich, C.F. Graumann, Language processing in social context, s.95-121. Amsterdam: North Holland.

Graumann, C.F., Kallmeyer, W., editors (2002) Perspective and perspectivation in discourse. Amsterdam: Benjamins. 400p. (Human cognitive processing, Vol. 9.)

Gullestad, S.E. (2003) The Adult Attachment Interview and psychoanalytic outcome studies. *Int. J. Psycho-Anal.* 84: 651-68.

Habermas, T., Paha C. (2001) The development of coherence in adolescents' life narratives. *Narrative Inq* 11: 35-54.

Heimann, P. (1950) On counter-transference. *Int. J. Psycho-Anal.* 31: 81-4.

Horowitz, M.J., editor (1991) *Person Schemas and Maladaptive Interpersonal Patterns*. Chicago, İL: U Chicago Press. 433 s.

Kächele, H., Thomä, H., Ruberg, W., Grünzig, H.J. (1988) Audio-recordings of the psychoanalytic dialogue: scientific, clinical, and ethical problems. içinde editors H. Dahl, H. Kächele, H. Thomä, Psychoanalytic process research strategies: 8th Workshop on empirical research in psychoanalysis: Revised papers, s.179-94. Heidelberg: Springer.

Kernberg, O.F. (1975) *Borderline conditions and pathological narcissism*, New York, NY: Aronson. 361 s.

Labov, W., Waletzky, J. (1967) Narrative analysis: Oral versions of personal experience. içinde: editor İ. Helm, Essays on the verbal and visual arts: Proceedings of the 1966 Annual Spring Meeting of the American Ethnological Society, s. 12-44. Seattle, WA: UWA Press.

Lai, G. (1993) Conversazionalismo: Le straordinarie avventure del soggetto grammaticale [Conversationalism: The extraordinary adventure of the grammatical subject]. Turin: Bollati Boringhieri. 268s.

Lai, G, (1995) La Conversazione Immateriale [The immaterial conversation]. Turin: Bollati Boringhieri. 286s.

Laub, D., Auerhahn, N.C. (1993) Knowing and not knowing massive psychic trauma: Forms of traumatic memory. *Int. J. Psycho-Anal.* 74: 287-302.

Linde, C. (1993) Life stories: The creation of coherence. Oxford: Oxford UP. 242s.

Luborsky, L., Crits-Christoph, P. (1990) Understanding Transference. New York, NY: Basic Books. 313s.

Lucius-Höne, G., Deppermann, A. (2002) Rekonstruktion narrativer Identität: Ein Arbeitsbuch zur Analyse narrativer Interviews [Reconstruction of narrative identity: A workbook on the analysis of narrative interviews]. Opladen: Leske & Budrich.

Mead, G.H. (1934) *Mind, Self, and Society from the standpoint of a social behaviorist.* Chicago, İL: U Chicago Press, 400s.

Oevermann, U. (2004) Sozialisation als Prozess der Krisenbewältigung [Socialization as a process of coping with crises]. içinde: editors D. Geulen, H. Veith, Sozialisationstheorie interdisziplinär [Interdisciplinary socialization theory], s.155-81. Stuttgart: Lucius & Lucius.

Ogden, T.H. (1998) *A question of voice in poetry and psychoanalysis. Psychoanal. Q.* 67: 426-48.

Rubin, D.C., editor (1986) Autobiographical memory. Cambridge, UK: Cambridge UP. 298s.

Sandig, B. (1996) Sprachliche Perspektivierung und perspektivierende Stile [Linguistic perspectivization and perspectivizing styles]. *Z Literaturwiss Linguist* 102: 36-63.

Schafer, R. (1976) *A new language for psychoanalysis.* New Haven, CT: Yale UP. 394s.

Schafer, R. (1983) *Analytic Attitude.* New York, NY: Basic Books. 316s.

Schütze, F. (1984) Kognitive Figuren des autobiographischen Stegreiferzählens [Cognitive figures of improvized narratives]. içinde: editors M. Kohli, R. Robert. Biographie und soziale Wirklichkeit [Biography and social reality], s.78-118. Stuttgart: Metzler.

Selman, R.L. (1980) *The growth of interpersonal understanding: Developmental and clinical analyses.* New York, NY: Academic Press, 343s.

Shapiro, D.S. (1965) *Neurotic styles.* New York, NY: Basic Books. 207s. (Austen Riggs Center monograph series, No. 5.)

Sterba, R.F. (1940) The dynamics of the dissolution of the transference resistance. *Psychoanal. Q.* 9: 363-79. [(1929). Zur Dynamik der Bewältigung des Übertragungswiderstands. *Int Z Psychoanal* 15: 456-70.]

Vaillant, G.E. (1993) The Wisdom of the Ego. Cambridge, MA: Harvard UP. 314s.

Ek

Bir ön bulgu olarak, Tablo 2'de bir ders sırasında yüksek sesle okunan bu üç anlatıya yönelik tipik duygusal tepkileri değerlendirmek amacıyla sorulan sorulara verilen yanıtların oranları sunulmaktadır. Bayan B'nin anlatısı ortalama olarak en üzüntü ve kaygı uyandıran anlatı olarak değerlendirilmiştir ve onu Bay T'nin anlatısı izlemektedir.

En yoğun öfkeyi açık farkla Bay T'nin anlatısı tetiklemiştir. En yoğun sempatiyi Bayan B uyandırmış ve onu Claudia izlemiştir.

Tablo 2- Üç Anlatıya Yönelik Duygusal Tepki Ölçümleri

	193 öğrencinin hissettikleri duyguları 0-4 aralıklı bir ölçekte değerlendirmelerinden elde edilen yanıtların ortalaması (SD)		
Bu anlatının bende uyandırdığı duygu...	Claudia	Bayan B	Bay T
Üzüntü	0.61 (0.73)	2.11 (1.14)	1.46 (1.08)
Kaygı	0.20 (0.59)	1.41 (1.08)	1.07 (1.10)
Öfke	0.63 (0.75)	1.02 (1.08)	1.90 (1.21)
Sempati	1.53 (0.91	1.92 (1.00)	1.15 (1.11)

düşlemledikleri gibi bir anne olabilmeleri için kadınlara yardım etmek*

*FRANCES THOMSON SALO***

ÇEVİREN: NERGİS GÜLEÇ

Annelerle analist olarak gerek bireysel terapide, gerek grup terapilerinde ve de bir doğum hastanesinde yaptığım çalışmaları aktaracağım. Bu yazı kuramsal bir makale olmaktan çok, klinik bir çalışmanın gözden geçirilmesidir. Söylediklerimin çoğu babalar için de geçerlidir ancak ben anneler ve erken dönem üzerinde duracağım. "Anneler" tanımını ise kelimenin en geniş anlamıyla kullanacağım çünkü anneliğe giden birçok yol olduğunu biliyorum, örneğin; evlat edinme, IVF, vekaleten annelik gibi vb. Bu çalışma kendi çocuklarını büyütmüyor olsalar da ebeveyn olduklarını hissetmeleri konusunda annelere sağlanan yardımı, ya da bir fetüsün veya çocuğun tutulmamış yası üzerinden çok uzun zaman geçmiş olmasına rağmen psikanalitik destek almak için gelen annelere sunulan yardımı da içermektedir. Çoğunlukla anneler çocukları için en iyiyi isterler. Kadınlar annelik yolunda cinsel taciz, tecavüz, depresyon, ruhsal hastalıklar ve madde bağımlılığı gibi zorluklarla karşılaşabilirler. Dışsal güçlüklerse hiçbir desteğin olmamasından ve yoksulluktan, bir hapishaneye tıkılmış olmaya kadar çeşitlilik gösterebilir.

Annelik ve çocuk yetiştirmeye dair evrensel bakışımızda kültürel farklılıklar olsa da, bazı fikirlerin genel olarak uygulanabilir olduğunu düşünüyorum. Sizin kültürünüze yabancıyım ve sizlerden öğrenmeyi umut ediyorum.

---

* İstanbul Psikanaliz Derneği tarafından 3 Nisan 2010 tarihinde düzenlenen Uluslararası Psikanaliz Birliği (IPA) 100. Kuruluş yıldönümü etkinliğinde sunulan metindir.

** Psikolog-psikanalist. Britanya Psikanaliz Kurumu ve Avustralya Psikanaliz Derneği üyesi, Uluslararası Psikanaliz Birliği (IPA) Kadın ve Psikanaliz Komitesi (COWAP) başkanı.

Annelik ve Annelik Yolunda Karşılaşılan Zorluklar

Freud anneyi bebeğin zihninin gelişmesinde yardımcı olan bir kişi olarak görmekten çok bebeğin libidosunun nesnesi olarak gördü. Ancak annenin ruhsal işleyişinin bebeğin deneyimlerini anlamla donatarak nasıl bir nevi yapı iskelesi kurduğunu açıklayan bebeğe ilişkin araştırmalar ve nesne ilişkileri kuramları bu bakışı değiştirmişlerdir.

Birçok analist anneliğe özgü nitelikler hakkında yazmıştır; ruhsal acıyı kapsayabilme kapasitesi, aynı zamanda geriye dönüp kendi üzerinde derinlemesine düşünebilme, anlamlandırabilme kapasitesi, yardım alınabilecek güvenilir bir içsel figür olmak ve bebeğini hem fiziksel hem de ruhsal olarak kendinden ayrı görebilme becerisi. Tüm bu kapasiteler depresif konuma dair bir gelişmeyi gösterir. Bebekler annelerinin sevgisine ve duyarlılığına ihtiyaç duyarlar ama her şeyden çok annelerinin onlardan müthiş bir şevkle keyif almalarını ve annelerinin zihninde anlamlı bir yere sahip olmak isterler. Dolayısıyla bir annenin oyun oynayabilme ve hayal gücünü geliştirebilme kapasitesi olmalıdır - yani bir geçiş alanı. Öte yandan bir anne, bebeğin cinselliğini başlatabilmek için kendi cinselliğini anneliğiyle bütünleştirebilmeli ve sonra da cinselliğini anneliğinden geri çekip bir çift oluşturduğu eşine yönlendirerek çocuğa iyi bir baba temsili sunabilmelidir. Bebekler varlıklarıyla annelerinin kimliklerinde dönüşümsel değişimlere yol açabilirler.

Eğer bir anne kendi annesinin doğum sonrası depresyonundan veya çözümlenememiş güçlüklerinden etkilenmişse, bu anne kendi bebeğini doğurduğunda nesiller arası iletişim yoluyla "bebek odasındaki hayaletleri" çocuğuna aktarır. İlk yıldaki bazı gelişimsel aşamalar bazı anneleri strese sokabilir ve de bebeğin bir takım güçlükleri olabilir. Bu noktada annelere yardımcı olabilmenin bir yolunu bulabilmek çok önemlidir çünkü erken dönemdeki bozuklukların uzun süreli etkileri olabilir. Örneğin deneysel araştırmalar, sözgelimi anne depresyondaysa, annenin zorluklarının bebeği ciddi anlamda etkileyebileceğini, sadece annenin depresyonunun tedavi edilmesinin yeterli olmayacağını, sunulacak yardımın ilişkiye ve bebeğe de yönelik olması gerektiğini vurgulamaktadır.

Bertrand Cramer (1993) bir annenin depresyonunun uzamasına neden olan en önemli etkenin bebeğiyle olan zayıf ilişkisi olduğunu ileri sürmektedir. Alan Shuttleworth (1986)'a göre de ebeveynlik, kişinin yaşamının temel bir aşamasını oluşturmakta ve bu noktada çocukla bağ kurulmasında

bir şeyler ters giderse, bu durumun ebeveynlerin kişisel gelişimlerinde felaketlere yol açacağına inanmalarına sebep olacağını ve yaşamlarındaki temel umudun tamir edilemez şekilde bozulacağını söylemektedir.

Ancak terapist hamilelik ve doğum sürecinde müdahale edebilirse, bu anne için en büyük değişimlerin mümkün olabileceği bir döneme karşılık gelecektir.

Anneliğe dair evrensel tüm güçlü mükemmeliyet fantezileri, regresif patolojik fanteziler olarak görüldüklerinden olumsuz değerlendirilirlerdi. Annelik idealine ve bakımına katkıları da ihmal edilirdi. Şimdiyse yaratıcı ve dönüştürücü yönleri olduğu görülmektedir. Dolayısıyla alanda sadece eski çatışmaların yeniden çalışılabilmesine dair değil de, devam eden psişik gelişime ilişkin daha yeni bir kavram bulunmaktadır. (Ve çok da geç kalınmış olunmayabilir - çocukları küçükken iyi anne olamamış olduklarını düşünenler analiz sayesinde iyi birer büyükanne olabilirler).

1. Annelerle Psikanaliz

"Düşlemledikleri gibi bir anne olabilmeleri için kadınlara yardım etmek" başlığı, psikanalitik terapide alışılandan daha aktif bir duruşu vurguluyor. Ama hızlı çalışmamız gerektiğinde bile psikanalitik bir duruş kapsayan bir çerçeve sunmaktadır.

1a. Büyük Çocukları Olan Hastalarla Yapılan Analizler

Uygun olduğunda, çocuklarla ilgili malzemeyi annenin gerçek çocuğa ilişkin rekabeti, hasedi ve ölüm istekleri olarak yorumlamanın dışında, annenin içsel bebeğine yönelik duyguları olarak da yorumlarım. Ancak bu noktada radikal bir eğilimi incelemek istiyorum. Acaba bazen analist çocuksu aktarıma odaklandığında ve kuramında babadan, Oedipus kavramından uzaklaştığında, nesne ilişkilerine ve anne–bebek ikilisine kaydığı için gerçek çocuk pahasına içsel bebeği mi yorumlamaktadır? Bazı analistler hastanın ebeveyn rolünün sıklıkla ihmal edildiğini ve bunun çocuksu fantezi veya terapötik çalışmaya direnç olarak yorumlandığını düşünüyorlar. Örneğin, özellikle evlat edinilmiş bir çocuğun veya üvey çocuğun ebeveynlerin sınırlarını sınadığı, dolayısıyla hastanın bu süreci atlatabilmesi için desteğe ihtiyaç duyabileceği bir dönemde, ebeveynlerin olumsuz niteliklerinin yorumlanması gibi. Çoğunlukla çocukla

ilgili malzemeyi sadece aktarım ilişkisi içinde ele almak uygundur. Ama aktarımsal anlamı ne olursa olsun, çocukların gerçekliği de tanınmalıdır. Ebeveynliği tamamıyla farklı bir gelişimsel konum olarak görmek analitik tekniklerin yeniden gözden geçirilmesini gerektirebilir. Dolayısıyla da analist sadece ilkel fantezinin yorumlanmasına öncelik vermek yerine, ebeveynlikle ilgili konuları kapsamaya ve bunları aktarım ilişkisinden ayırarak kendilerine ait konumlarına kavuşturmalıdır.

Bazı analistler, hastanın çocuklarıyla ilgili bir şeyleri anlatmadığında bu konunun gündeme getirilmesi gerektiğini belirtiyorlar. Birçok deneyimli analist bazen sadece aktarım içinde değil de, gerçekle de çalışılmasına ihtiyaç olduğunu vurguluyor. Tabii bunun zamanlaması klinik bir karardır. Bir analist hastalarıyla her zaman onların ebeveyn oluşlarını göz önünde bulundurarak çalıştığını belirtmiştir. Bazen bir çeşit geçiş alanı yaratarak "şapkalarımı değiştiriyorum" diyerek gerçek durumla çalışır, özellikle de boşanma varsa. Sonrasında da hastasına bu durumu nasıl algılamış olduğunu sorar. Hiçbir hastanın bu tutumdan rahatsız olduğunu duymamıştır, bilakis hastalarının minnettar olduklarını düşünmüş ve aktarımı ele almayı daha sonraki bir zamana bırakmıştır. Analistin aile üyelerine bir zarar verilebileceğinin farkında olmaması hastanın eylemine katılmak anlamına gelebilir ve özellikle de yapılan zalimliğe duyarsız kalmak bir annenin nefretiyle ilgili suçluluğunu artırabilir.

1.b Analizde Olan Bir Kadın Hastanın Çocuk Doğurması

Bazı analistler ilk bebeklerini doğuran ve özellikle de kendi anneleri hayatta olmayan bazı analizanların seanslara bebeklerini getirerek, analistlerinden bir anne figürü olarak tavsiye ve onay beklediklerini fark etmişlerdir. Günümüzde bir annenin bebeğinden ayrı kalmak istememesi, analizin saptırılmasından çok gelişimsel düzeyde uygun olarak değerlendirilir. Emziren anneler çoğunlukla kendilerine yönelik düşünme ve anlamlandırma konusunda daha az heveslidirler ki bazı analistler annelerin bebekten uzak kalmamak adına benimsedikleri bu tutumu uygun bulurlar. Analist Rosemary Balsam (2003), aktarımla ilgili çalışmanın çoğunlukla sonradan mümkün olduğunu düşünüyor. Analistin empatik işleviyle özdeşleşen anneler bebeklerinin verdiği ipuçlarını daha iyi "okuyabiliyorlar" ve anne-çocuk bağından daha çok tatmin olabiliyorlar. Anne kendi annesini kaybettiyse, analistin duyarlı

varlığı, içsel annesel nesnenin yasını tutmaya yardımcı olacak birinin yokluğunu giderebilir ve 8 aylık bebek anneye daha karşılık verebildiğinde, annenin kendi annesine dair yasını tutabilme kapasitesi artar.

2. Bebeğin de Bizzat Katıldığı Psikanaliz ve Psikoterapi Seansları

Analist Jane Van Buren, doğduğu andan itibaren annesine seanslarda eşlik eden bir bebekle çalışmasını anlatır. Van Buren, Anika'nın henüz 2,5 aylıkken annesinin "adlandırılamayan dehşetini" taşıdığını ve deneyimlediği çelişkilere dair analistle başlattığı etkileşimler aracılığıyla ondan yardım istediğini düşünür. Johan Norman (2001) ve Bjorn Salomonsson (2007) gibi bazı analistler doğrudan bebekle gerçekleştirdikleri terapilerden söz etmişlerdir. Ancak seansta bebeğin varlığı benim çalıştığım düzlemi değiştirmektedir -Esther Bick'in (1964) psikanalitik bebek gözleminde olduğu gibi, bebeğe uyumlu olarak karşılık vermekle birlikte annenin malzemesine odaklanırım. Anne karnındayken sesimi duymuş olmanın getirdiği bir hassasiyetle, bebek ben sessizce konuştuğumda bile hemen bana doğru döner.

2a. Hamile Kalan Bir Kadınla Psikanalitik Psikoterapi

İlk yıl terapide anne-bebek ikilisine mi, yoksa daha çok anne üzerine mi odaklanmam gerektiğine karar veririm.

2b. Anne Odaklı Psikoterapi

Eğer bir anne ilk hamileliğinde zorluklar yaşadıysa, ikinci hamileliğinde ona eşlik etmek, zorlukları keşfetmek önemli olacaktır. Psikotik bir dönem geçirmiş olmak veya ikizlerden birinin kaybından beş ay sonra hamile kalmış olmak ciddi risk faktörleri arasındadır. Sizlere danışman psikiyatr tarafından yönlendirilmiş, bir erkek beklerken ikinci kız çocuğuna hamile olduğu için çok mutsuz olan bir kadının psikoterapisinden bir örnek vereceğim. Psikiyatr, kadının depresyonda olmadığını düşünüyordu. Bu kadını kızının doğduğu zamandan, sonraki çocuğunun doğumuna dek takip ettim. Amerika'da bir IVF kliniğine gitmeye karar verdi çünkü böylelikle spermle döllenecekti. Bunun için

bir yıl, ona göre bitmek bilmeyen bir yıl beklemesi gerekti. Karşı aktarımsa oldukça zorlayıcıydı. Bir oğlu olmadığı için çok kızgındı ve bazen de tüm dünyanın ona karşı olduğunu hissediyordu. Daha önce yaptırmış olduğu bir kürtajdan dolayı da suçluluk duyuyordu. Bir erkek çocuğa hamile kaldığında onun için mutlu olan kişilere de sinirlendi. Dolayısıyla bu çok uzun zamandır beklenen hamilelik tahmin edildiği gibi sevinçli, neşeli bir olay olmadı.

Ama erkek çocuk doğduğunda, ikinci hamileliğinde olduğu gibi hissetmedi. En sonunda ikinci hamileliğinde ne denli intihara meyilli olduğunu – ip aramak için dükkanlara girdiğini- paylaşabildi. On sekiz ay boyunca bundan ne bana, ne de psikiyatrına bahsetmişti.

Psikoterapinin birinci yılında kızı seanslardaydı ve bu durum çok faydalı oldu çünkü hastam iyi bir anneydi, kızının da gelişimi iyi gitti. Birçok annenin terapisinde, terapistin bebekle etkileşime girebilmesi, annenin düşündüğü kadar kötü bir anne olmadığını hissetmesine ve iyi bir anne gibi hissetmediği için bir seviyede nefret ettiği bebeğine zarar vermemiş olduğunu görmesine yardımcı olur.

2c. Anne-Bebek Çifti Odaklı Psikoterapi

Annenin zorluklarını keşfetme bebekle etkileşim sayesinde kolaylaşır. Bunu bir örnekle açıklamak anlamaya yardımcı olacaktır. Bir anne ergenlikte yaşadığı bir depresyonun tekrarlamasından dolayı risk altındaydı ve bunun için yönlendirildi. Ayrıca yeterince desteklenmediğini de düşünüyordu. Emzirmeyi acı ve utanç verici buluyordu, bebek çok ağlıyor ve kendini ondan geriye çekiyordu. Onları her hafta gördüm ve bir kaç ay sonra bebeğin gözlerini kaçırmasından dolayı oldukça endişelendim. Bakışlarını annesinden kaçırması öylesine çarpıcıydı ki annesinin gözlerinde gördüğü öfkeyle karşılaşmamak için kafasını bir yandan öbür yana şiddetle döndürüyordu. Bebeğin deneyimiyle ilgili ne düşündüğüme dair birkaç fikir söyledim: akıllı, tutkulu ama bir anda çöken bir bebek. Ancak bunlar annenin derin düşünebilme işlevine yardımcı olamadı. Bir gün bebek ağlarken her ikisi için de durumun ne denli zor olduğunu söyledim ve bebek bir anda bana baktı. Daha sonra tekrar huzursuzlanmaya başladı ve kendisini annesinden öteye, bana doğru itmeye çalıştı. Ben kendime de şaşırarak annesinden bebeğini bir saniyeliğine tutmak için izin istedim. Anne bebeğini bana verdi. Hemen

bebeğin annesini görebilmesi için döndüm ve ona şöyle dedim: "Anneni görebilmen için seni annene doğru çeviriyorum." Ve bunu söyledikten kısa bir süre sonra da onu annesine verdim. Bunu takiben yirmi dakika boyunca o ana dek gördüğüm en hoş etkileşim içindeydiler. Bebeğin sevimli sesler çıkardığı, güldüğü, karşılıklılığın olduğu bir etkileşimdi. Annesi onunla eğlenmeyi dört gözle bekler oldu.

Bundan ne anladım? Bebeğin bana doğru hamlesi değişimi getirdi. Benim konumum ele geçirmeden acıya katlanabilme olarak değerlendirilebilinir çünkü fazla yatıştırmadan bebeği annesine teslim ettim. Bebeğin yüzünü anneye doğru çevirerek bebeğe aslında şunu söylüyordum, "Annene bakabilirsin, annenle yüz yüze gelebilirsin." Bir taraftan da bakmanın zor olduğuna dair karşılıklı (yani hem bebeğe hem de anneye ait olan) yansıtmayı bilinçdışı yorumlamış oluyordum. Bebekle "birleşiyordum", sonra da onları "üçüncü" olarak üçgenleştirerek birleştiriyordum. Anneye, bebeği onun yüzüne bakarken olması gerektiği gibi olduğunu söylemekteydim ve böylelikle anneye bebeğinin daha az hasarlı yeni bir temsilini göstermiş oluyordum. Bu anlattıklarımın çoğu sessizlikte gerçekleşti. Bebekle etkileşim annenin kendi üzerinde derinden düşünebilme işlevine dört açıdan yardımcı olur: 1. Bebeğin temsillerini ve davranışını değiştirir; 2. Annenin bebeğiyle bağlar kurmasıyla birlikte bebeğini farklı görmeye başlaması, annenin bebeğe dair temsillerinin değişmesini sağlar;

3. Bebeğin annesiyle ilişkisinde farklı var olma hallerini öğrenmesiyle, anne-bebek etkileşimi değişir; 4. Annenin bebeğiyle anne olma şekli değişir.

Bazen zorluklar değişmez görünebilir. Bu anlamda iki hasta aklıma geliyor. Bu iki hastayı da düzenli olarak iki yıldan beri görüyorum. Her ikisinin eşleriyle ve de hem biyolojik hem de içsel anneleriyle ilişkileri zayıftı ve ikisi de sürekli bir söylenme halindeydiler. Aylarca hiçbir işe yaramayan çeşitli yorumlar yapmaya çalıştım- ve şimdi sadece orada olmaya, herhangi bir şey önermeden empatik bir şekilde dinlemeye çalışıyorum. Bazen iç sesim aktif olma eğilimi gösterdiğinde, iyi hissetmek için bir şeyler söylememem konusunda uyarıyor. Benzer şekilde daha seyrek randevu verme eğiliminde olduğumda da içselleştirmiş olduğum çerçeve bana hemen bir sonraki uygun randevuyu vermem

konusunda yardımcı oluyor. Onları oldukları gibi gördüğüm için memnun kaldıklarını düşünüyorum. Terapide bebeğiyle birlikte gördüğüm hastam, ikinci bebeğine hamile kaldığında artık 2 yaşındaki çocuğunu terapiye getirmenin çok zor olacağını düşündü. Bu da onu hayal kırıklığına uğratıyordu çünkü seanslarda onun fark edemediklerini fark edebildiğimi düşünüyordu. Bu onun seanslarını ne denli değerli gördüğünü bana dolaylı olarak ifade edişiydi.

2d. Semptomları Olan Bebekle Annesinin Varlığında Psikoterapi

Şimdi de bir anneyle ve semptomları olan bebekle çalışmamı aktaracağım. Çalıştığım Royal Çocuk Hastane'sinde, bebekler psikosomatik semptomları nedeniyle bebek ruh sağlığı uzmanlarına yönlendirilebiliyorlar. Winnicott (1941) "Belirlenmiş bir Durumda Küçük Çocukların Gözlemi" makalesinde krizlere giren bir kız bebekten bahseder. Winnicott bu kız bebeğe kendisiyle bir etkileşim sunar ve bebek Winnicott'un elinin oynaklarını suçluluğa boğulmadan ısırabildiğinde oynayabilmeye başlar, ilişkilerinde ve semptomlarında da etkileyici bir düzelme görülür. Royal Çocuk Hastanesi'nde de terapistler, hem ebeveynlerle hem de kendi başına bir müdahaleye hakkı olan bir birey olarak, yani "özne olarak bebekle" çalışırlar. Bu çalışma ebeveynlerin bebeklerini anlamalarına ve dolayısıyla onu farklı görerek bağların tekrar kurulmasına yardımcı olacak şekilde, ebeveynlerin yanında bebekle doğrudan bir etkileşime girmeye karşılık gelir. Buradaki temel terapötik mekanizma hem ebeveynlere hem de bebeğe, bebeğin kendine has işleyişi ve geçmişi olduğuna dair bir anlayışı aktarabilmektir. Ebeveynler kendi üzerinde derin düşünebilme kapasitelerini artırmayı hedefleyen bu yaklaşımı sıcak karşılarlar. Daha hafif zorlukları olan ebeveynler benim yanımda bebekleriyle konuşurlar, "Bak Frances'i görmeye geliyorsun" derler ve bebeklerini benim yüzümü görecek şekilde yerleştirirler, olumlu görünürler. Ayakta tedavi edilen hastaların %90'ında kazanımlar uzun vadede de kalıcı olurlar.

Ebeveynler terapiste öfkeliyseler veya onu kıskanıyorlarsa, bunun çalışılması gerekir. Ebeveynlerin bebeklerine karşı çok olumsuz olduğu durumlarda, bebekle etkileşim annenin bebeğini düşmanca (veya fazla yakın) görmesi yerine, çocuğun küçük bir bebek olduğunu fark etmesine yardımcı olabilir. Ancak sınır kişilik bozukluğu olan anneler kıska-

nabilirler ve bu durumlarda yoksunluk, haset gibi duyguları pekiştirmemeye çabalarım. Psikotik bir dönem sonrası yeni iyileşmeye başlamış annelerin zulüm görme duygularına, bebekle ilgili bir yorum yapmaktan kaçınarak, olumsuz bir katkıda bulunmamaya çalışırım.

3. Anneler ve Bebekler İçin Psikoterapi Grupları

Meslektaşım Campbell Paul ve ben sekiz yıldan beri, 12 aydan küçük bebekler ve ebeveynleri için haftalık anne-bebek terapi grupları düzenlemekteyiz. Grup süreçlerinde bebekleri grubun eşit üyeleri olarak görerek yorumluyoruz ve bunun çok etkileyici bir müdahale olduğunu düşünüyoruz. 10 aylık Mary'nin annesi Celia gruptan ayrılmayı düşünüyordu ama bununla yüzleşmekte zorlanıyordu. Bunun üzerine yardımcı terapist çocukların bir daha buluşmazlarsa nasıl tepki verebileceklerini sordu; o gün birlikte çok oynamışlar ve oldukça yakın olmuşlardı, belki de ayrılıkla ilgili bir fikirleri olabilirdi. Celia bunun üzerine Mary için bir daha buraya gelmemenin nasıl bir deneyim olacağını merak etti. Mary biraz mızmızlandı ve başka bir erkek çocuğa baktı. Ben Mary'nin bu sabahı nasıl da iyi değerlendirmiş olduğuna ilişkin bir yorum yaptım. Mary, Campell Paul'a bakıp sağ elinde bir çıngırağı sallarken yüzünde koca bir gülümseme belirdi. Sonra bana baktı, çıngırağı sol eline alarak hafifçe salladı. Tekrar Campbell Paul'a baktı ve çıngırağı yine sağ eline alıp coşkuyla ve koca bir gülümsemeyle salladı. Noel zamanında veda etmekle ilgili konuştuğumda, Mary çıngırağı eline aldı, ağladı ve annesine doğru emekledi.

İşte bebeklerin varlığını tamamıyla tanıdığımız yaklaşım, 3 yaşındaki üçüzleriyle yaşadığı zorluklar nedeniyle bize yönlendirilen anneyle yaptığımız çalışmanın da temelini oluşturdu. Anne üçüzlerden bir tanesini, yani bakışlarını kaçıran bebeğini -azgın- olarak tanımlıyordu. İkinci seansta anne "Orada olmadığımı bile fark etmez. Kendimi beğenmiyorum, onlarsız kim olduğumu ya da ne olduğumu bilmiyorum. Güne nasıl katlanabilirim, bilmiyorum". Anne "kötü" bebeğe karşı sert davrandığından ve bunun da kendisini suçlu hissettirdiğinden bahsetti. "Sabırlı olmalıyım", diye ekledi. Ben de "Sanki keyif almak hiç yok, zorunluluklar araya giriyor" dedim. Yardımcı terapistim de çocuklara dönüp, annelerinin onlara kızdığından bahsettiğini ve bu konuda onla-

rın ne düşündüğünü sordu. Anne çocuklarının ona nasıl eziyet ettiğini düşündüğünü- sabaha karşı üçte uyanıp onları boğmak istediğini ve dünyada böyle hisseden tek annenin de kendisi olduğunu düşündüğünü söyledi. Bunları paylaşabilmek içinin daha az kötülükle dolu olduğu hissini verdi ve bir parça çocuklarıyla oynayabildi. Bir sonraki seans, "Onlarla eğlenebilmenin benim rolümün bir parçası olduğunu hiç düşünmemiştim. Ebeveynlerimin benimle eğlenmek, iyi vakit geçirmek için bir şeyi asla yaptıklarını düşünmüyorum". Ben de, "Bebeklerinden ve kendinden keyif almanın, yani yapılacak en basit şeyin aslında en önemli şey olduğunu düşünmek zor" dedim. Anne de, "Onlarla bir parça iyi vakit geçirdiğim, eğlendiğim günlerin akşamında onlara hikâyeler okumamı istiyorlar" diye cevapladı. Baba da annenin çocuklarıyla keyifli bir şeyler yapabilmesinin bakış açılarını biraz değiştirdiğinden bahsetti. Anneyse değişimin ikinci seansta benim ona keyif almakla, eğlenmekle ilgili sorduklarım üzerine ortaya çıktığını söyledi.

Annelere ve doğumdan sonraki ilk yıl içinde şiddet görmüş bebeklere yönelik kısa dönemli bir grup çalışması geliştirdim. Bu grup, annelerin kendi kimliklerini, ilişkilerini, suçluluk, utanç duygularını keşfetmelerini ve bebeklerinin bu şiddetten nasıl etkilenmiş olabileceklerine ilişkin düşünmeyi hedefliyordu. Babanın; anneyi ve bebeği öldürme girişiminde bulunduğu durumda, bebeklerin iyi bir içsel baba temsili geliştirmelerine yardımcı olmak zor olsa da anneliğin bir parçası olacaktı. Anneler kendilerini güvende hissettikçe ilişkilerinde erkek tarafından zarar görmeyi hak ettiklerine dair eski varoluş biçimleri de değişiyordu. Annelerin terapistin bebekleriyle etkileşime girdiğini, bebeklerinin anlaşıldığını, keyif aldığını görmeleri, kendileri de aynı şeyleri yapıyormuşçasına ayna nöronlarını harekete geçirebilir ve hem kendileri hem de bebekleri ile ilgili daha iyi hissetmelerine katkıda bulunabilir.

Bir seferinde babasının kendisine karşı uyguladığı şiddeti hak etmiş olabileceğini söyleyen bir anneye, terapist bu konuyu araştırdıktan sonra, anne adına öfke duygusunu ifade etti ve anneye üç aylık bebeğinin canının acıtılmasını hak edip etmediğini sordu. Anne "hayır" dedi ve düzensiz bir bağlanmaya neden olacak bir tepki vermek yerine, bebeğini koruyacağını söyledi. Tedavi öncesi ve sonrası yapılan değerlendirmelerde annenin depresyonunun düzeldiği görüldü. Bebekler

keyifli etkileşimleri sünger gibi çektiler ve gelişimsel gerilikleri olanlar da genellikle hızlı bir şekilde ilerlediler.

Ebeveynlerin birbirlerine uyguladıkları şiddete maruz kalanlardan oluşan rastgele belirlenmiş kontrol grubundan yetmiş beş anaokulu öğrencisiyle yapılan çalışmada (Lieberman 2005) bir yıllık bir bebek–ebeveyn psikoterapisi, bebeklerin davranış problemlerinin ve travma sonrası stres bozukluğuna dair semptomların azalmasında oldukça etkili bulunmuştur. Tedavideki annelerin kontrol grubuna göre travma sonrası stres bozukluğuna (PTSD) dair semptomları da azalmıştır. Bana göre annelerin bebeklerinin yanında travmalarıyla ilgili konuşmaları, kendi travmalarını ve suçluluklarını daha iyi işlemelerine yardımcı oldu.

4. Doğum Öncesi Dönemde Psikoterapötik Müdahale

Bu ortam göreceli olarak uzmanlaşmış bir alandır. Doğum hastanesinde birçok yardım talebi bağ kurmak ve bağlanmaya ilişkin zorluklar nedeniyledir, özellikle yeni doğan yoğun bakım ünitesinden kaynaklanmaktadır. Çoğunluğunu ergen anneler, alkol ve madde kullanan anneler, depresyonda olan ve kaygılı anneler veya emzirmeyi iğrenç bulan veya emzirmekten korkan anneler oluşturuyor. Bebekleri yeni doğan yoğun bakım ünitesinde olan anneler birçok stresle karşı karşıya bulunuyorlar. Bebeklerinin fiziksel ve duygusal olarak hayatta kalma mücadelesi vermelerine ilişkin kaygı duyan anneler, travma sonrası stres bozukluğu yaşayan annelerin yüzde yetmiş beşini oluşturuyor. Birçok anne bebekleri ölebilir endişesiyle, bebeklerine bağlanmaktan çok korkuyor. Bazı annelerse bir yandan ikizlerden birinin yasını tutarken, bir yandan da hayatta kalana bakmak zorunda kalıyorlar. Bazıları özürlü bir bebeği reddetmeye ilişkin katlanılamaz, sözü bile edilemez duygularından bahsetmeye veya aile içinde açıklanamaz şiddeti ifade etmeye ihtiyaç duyabilirler. Sağlık durumu çok hassas olan bir bebeğin babası hemşirelere tehditler savururken, ben aslında ebeveynlerin daha fazla acı çekmesini istemedikleri için bebeklerinin huzur içinde ölmesini sağlamanın yollarını konuşmak istediklerini anlayabilirim. Ergen anneler bebeklerinin duygusunu anlamakta, kendileri de çocuk olduğu için zorlanabilirler ve bebeklerine sert davranabilirler. Alkol ve madde kullanan kadınların çoğunun ruhsal sorunları vardır ve yüzde ellisi doğumdan sonraki altı ay içinde bebeklerine bakma hakkını kaybedebiliyorlar. İşimin zorlukları

sınırsız saatler çalışmama engeldir, dolayısıyla kısa sürede nasıl etkili olabileceksem onu yapıyorum ve daha uzun süreli yardım için yönlendiriyorum. Kısa dönemli terapötik müdahaleleri artırmanın ve bebek ruh sağlığının bu zor ucunda yardım edebilmenin yollarını bulmalıyız.

Ne Söylüyorum ne Yapıyorum?

Yaklaşımım analitik bakışın ve sağduyunun bir karışımıdır. Hastanedeki çalışma önceden tahmin edilmesi zor bir çalışmadır ve çoğunlukla sadece çok küçük bir fırsat penceresi açılabilmektedir. Örneğin diğer çocuğu gibi öleceğinden korktuğu için yoğun bakım ünitesindeki bebeğini göremeyen ve beni sadece yarım saat için görmeye gelen ergen anne gibi.

Çok yönlü bir yaklaşımım var ve esneğim. Örneğin bir kadının somut bir yaklaşımı varsa da kabul ediyorum. Kendi bebeklerine ilişkin zorlayıcı duyguları keşfetmekte olan annelere benimle kurdukları ilişki deneyimi içinde bir kapsama sunmanın en büyük katkıyı sağlayabileceğini düşündüğüm için, temel olarak bu yaklaşımı benimsiyorum.

Bebeği gözlemlemeye, tanımaya çalışıyorum ve onunla anne dilinde, anne diline has ritimde konuşuyorum. Nerdeyse çalıştığım annelerin tümü kendi annelerinin müsait olmadığını, yanlarında olmadığını ve sevecenlikten uzak olduğunu belirtiyorlar ki – kısa dönemli çalışmada sorulması gereken temel bir soru da budur. Bazı bağlantılar kuruyor, yorumlar yapıyorum. Dolayısıyla analizde olduğundan daha aktif bir tavır içindeyim ve başka zamanlarda yapacağımdan daha çabuk bir takım konular üzerine düşüncelerimi söyleyebiliyorum. Aslında biz analistler de kendi deneyimimize ve hangi yaşam döneminde olduğumuza bağlı olarak değişebiliyoruz. Yaşım ilerledikçe, uygun olduğu takdirde çiftlerin yakınlığı, emzirmenin erotik hazzı gibi konular hakkında daha kolaylıkla soru sorabiliyorum. Her şeyden önemlisi Winnicott'un terapötik konsültasyonlarında olduğu gibi acının kaynağını bulmaya çalışıyorum.

Kapsama ve İlişkisel Yardım

Depresyondaki bir anne çoğunlukla, "Keşke annem arkamda olsaydı ve benim ona söylememe gerek olmadan ne hissettiğimi anlayabilseydi," der. Andre Green'in (2001) belirttiği gibi içinde " ölü bir anne" olduğunu hissedebilir. " Ölü bir anne" olarak değil de, yeterince iyi bir anne olarak içinde

onu sabote edenleri terk etmesine eşlik ederim ve "ölü bir bebeği" olmadığını göstermeye çalışırım. Kendi öyküsünü dilediğince anlatabilmesi için zihnimde süresiz bir alan açtığımı ona aktarmaya çalışırım. Uygun olduğunda ilk seansta bile müdahale edebileceğimi bilirim. Sıklıkla, kapsamanın kendisi annede kendisi üzerinde derin düşünebilme, anlamlandırabilme işlevinin gelişmesine yardımcı olur. Buna eklemlenecek olan karşı aktarımın işlenebilmesidir. Bebeğin ve annenin deneyimini yansıtmalı özdeşim sayesinde hissetmeye çalışırım. Bir bebeğin sunulan azıcık destekten en fazlasını elde etmeye çabalaması ve dayanıklı olmak zorunda kaldığını görmek ya da bebeğin gelişmeyi başaramayıp bir çuval patatese dönüştüğünü görmek çok acı vericidir. Belki de ebeveynlerin odada olmayan bebekleri hakkında soğuk, dışlayan bir şekilde konuşmalarını duymaktan çok daha acı vericidir. Odada sıkıntılı bir anne ve bebek olduğunda bedenlerimiz yetişkin terapisinde olduğundan farklı bir şekilde hissedebilir ve düşünebilir. Tek çare olarak IVF tedavisine başvuran ve hamile kaldığında da aşırı çifte değerli duygular sergileyen bir kadını analitik terapide görebilmek kişinin kendi kapsayabilme kapasitesine sıkıca sarılmasını gerektirir.

Anneler benimle özdeşleşebilirler, örtük anılarını şekillendirebilirler ve aktarım sayesinde daha az şiddetli bir üstbenlik, kendi üzerinde derin düşünebilme, kendi deneyimini anlamlandırma ve oyun oynama kapasitesini içselleştirebilirler. İyi bir büyükanne aktarımı içinde, onlara geceleri uyuyup uyumadıklarını ve kendilerine bakıp bakmadıklarını da sorabilirim- annelerin annelere ve ruhsal olarak bakıma ihtiyaçları vardır. Dan Stern (2004) ilişkisel deneyimde terapistin özellikle de "buluşma anlarındaki" doğallığını değişim sürecinde çok önemli görmektedir. Kısa dönemli terapilerde anneler bebeklerinin gelişimleriyle ilgili sorular sorarlarsa, tek tek cevaplarım. Bebeklerini bir insan, bir birey olarak görerek bağ kurmalarına yardımcı olurum ve bebeklerinin gözlerinin içine bakarken onları taklit etmeleri, keyif anlarını yakalayabilmeleri konusunda destek olurum.

Bağlar ve Yorum

Bebeği ağladığı için bebeğinden nefret eden bir anneye, "Bebekken sizin ağlamanızı kim duydu?" diye sorarak bağlar kurmaya çalışırım. Kapsayıcılığım, birçok sessiz yorumu içinde barındırır. Aktarımın

farkında olmama rağmen, sadece annenin bebeğe olan aktarımına müdahale ederim ve böylelikle geçmişte olandan ayırmaya çalışırım. Tıpkı 3 aylık bebeği göğsünde huzur içinde emzirirken, annenin bebeğini şizofren erkek kardeşi gibi gördüğündeki gibi. Bana olan aktarımı ancak olumsuzsa ve terapi sürecini bozacaksa yorumlarım. En rahatlatıcı yorumlar annelerin evrensel olarak hissettikleri suçluluk ve daha derin bir seviyede nefret ile ilgili olanlardır.

Ciddi Ruhsal Hastalığı Olan Annelerle Psikoterapi

Ciddi ruh hastalığı olan annelere bebekleriyle olan ilişkilerinde yardımcı olmak çok önemlidir. Bu annelerin bebekleri çoğunlukla donuk duygulara sahiptirler ve içe kapanıktırlar. Klinik deneyimimiz; bebeklerle güvenli bir şekilde olabildiğince ilgilenilebilirse, genellikle annelerin ve bebeklerinin daha çabuk iyileştiği yolundadır. Alışılmadık bir ortamda çalışmak anneden kaynaklanabilecek bir tepkiyi engellemez. Bir keresinde dissosiye, madde kullanan, geçmişi şiddet olaylarıyla yüklü ve yakın bir tarihte de hemşirenin yüzünü bıçakla kesmiş bir anneye yönlendirilmiştim. Onu danışmanın eşliğinde, dışarıda da güvenlik görevlisinin bulunduğu bir ortamda gördüm. Kızı bir ay boyunca uyuşturuculardan arınabilmesi için yeni doğan yoğun bakım ünitesinde kalmak zorunda kalmıştı ve anne de büyük olasılıkla bebeğinin velayetini kaybedecekti. Çok küçük bir fırsat penceresinin açıldığını gördüğüm için anne ile bebeği arasında, annenin anneliğine ilişkin bir kırıntıyı koruyabilmek ve böylelikle bu bebeğin yerini alabilmesi için annenin yeniden hamile kalmasını engelleyecek bir bağ kurmaya çalıştım. Anne biraz bebeğinin duygusuyla kalabilmeyi başardı.

Terapi, annelere taciz, terk edilme ve ruhsal sağlık problemleriyle ilgili deneyimlerini keşfedebilecekleri güvenli bir alan sağlar. Ayrıca bebekle de duygusal bir bağ kurmaya çalışarak, bebeklerinin iyi işleyen yönlerini görebilmelerine ve böylelikle ebeveynlerin de bebekleriyle bağ kurmalarına çabalarım. Anneler ne denli hasta olursa olsunlar, bebeklerine odaklanılmasından genellikle memnun olurlar. Bebeğin yaptığı herhangi bir jesti taklit ederek bir oyun başlatabiliriz. Çoğunlukla bu oyunu gören ebeveynler kendileri de yapabilmeye başlarlar ve bu ilişkilerini geliştirir. Bazen de ebeveynler konuşurken terapist bebeğin

deneyimini söze dökebilir, örneğin; annesi belirli bir şekilde konuştuğunda bebeğin biraz korkması gibi (Paul 2008).

Anneler çocukları ebeveynleştirmişlerse, onları ebeveyn konumuna koymuşlarsa çok utanırlar ve onlara bu nedenle zarar verdiklerini düşünürlerse mahvolurlar ve bunu inkâr etmeye çalışırlar. Çocuklarının iletişimlerini çarpıttıklarında ebeveynlerin yardıma ihtiyacı vardır.

Bazı terapistler destekleyici müdahaleler dışında, ebeveynleri duygusal olarak uygun tepkinin ne olabileceğini bulmaya davet ederler. Bernadette Wren (2008) ruh hastalığı olan bir annenin 9 yaşındaki çocuğuna avaz avaz bağırdığı bir örnek verir. "Yatağına git. Senden nefret ediyorum. Gözüme görünme". Wren bu annenin oyun oynama kapasitesini veya utanç duygularını veya ne tür düşüncelerin kendisiyle ilgili daha az sert bir resme sahip olmasını sağlayabileceğini, tüm bunları keşfetmeye çalışır. Ebeveynlerin, yetkin ebeveynler olabileceklerine dair bir potansiyele sahip olduklarını düşünebilmeleri gerekir.

Doğum Öncesi Kısa Dönemli Terapinin Gücü

Hem hızlı hem de kapsayarak ve bebeği terapötik ortak olarak alarak çalışmanın ne olduğunu görebileceğimiz kısa bir örnekle bitirmek istiyorum. Çocuk koruma programına alınmış, şiddet uygulayan bir üvey babaya sahip ve evinden uzakta yaşayan 16 yaşında Lee adında bir ergen, henüz doğmamış bebeğiyle bağ kurmakta zorlandığı için yönlendirilmişti.

Antisosyal kişilik bozukluğu teşhisi almış ve hamileliği sırasında esrar, kokain ve "ice" kullanımı artmıştı. Doğum sonrası benimle ilk randevusuna Lee iki saat geç geldi. Tutumları mekanik olarak tarif edilmiş ve bebeği Kay'e bakmadığı iletilmişti. Kay'le ilgili duyguları biraz donuk ve olumsuzdu ve ona âşık da değildi, bu normal miydi? Ona bunun bazen zaman aldığını söyledim. Sonra ondan Kay'i tutmak için izin istedim ve Kay'le konuşarak gözlerini açıp açmayacağını benimle iletişime geçip geçemeyeceğini görmek istedim. Kay bir kaç gülücük verdi. Bir yandan da tüm bu olanlarla Lee'nin ilgilendiğini ve biraz da buna şaşırdığını seziyordum. Kay'in ağlamasının annesine yakın olma arzusunun güçlü bir göstergesi olduğundan bahsettim.

Bir sonraki seansa Lee sadece on beş dakika gecikmişti ve biraz daha konuşkandı. Kay'in farklı göründüğüne ilişkin bir yorumda bulun-

dum. Lee Kay'den ilk gülücüğünü aldığını ama ev işi yapması gerektiği için onunla etkileşime girmemiş olduğunu anlattı. Kay iyi emen bir bebekti ve emzirmenin sadece işlevsel olmadığını, Lee'nin bebeğinin duyumlarına daha açık olmasını sağlayacak, keyif alabileceği bir deneyime dönüştürülüp dönüştürülemeyeceğini araştırdım. Lee Kay'i doyururken boynu ağrıdığı için başka tarafa baktığını söyledi. Ben de boynunu iyileştirmenin çok önemli olduğunu söyledim. Lee'nin annesi korkunç bir kaza yüzünden onu emzirememişti. Lee eşine sinir oluyordu ve Kay de huzursuzlanıyordu. Ben bebeğin annesinin duygularından etkilendiğini söyledim ama Lee'nin bunu ne denli kabul ettiğine emin olamadım. Dış dünyaya bir anda müthiş öfke duyabiliyordu ve ben de çaresizlik içinde acaba bana gelmek yerine, öfke kontrolüne yönelik bir programa gitmesinin daha doğru olduğuna dair bir öneride bulunsam mı diye düşünmeye başladım. İnsanların onu şikayet ettiklerini, bu yüzden bebeğini kaybedebileceğini hissediyordu ve ben de acaba bebeğini tutmayı düşünüyor mu diye merak ediyordum. Benim ara vereceğim dönemden hemen önceki seansı iptal etti ama Lee'nin destek veren terapistinden şaşkınlıkla öğrendim ki Lee bana gelmeye başladıktan sonra bebeğine daha fazla bakmaya başlamıştı.

Lee'nin erken döneme ilişkin ürkütücü duygularının bilinçdışı olarak nesiller arası aktarıldığına ilişkin bir görüşüm vardı ancak henüz bilinçten uzaklaştırılması gerekenlerin ne tür çatışmalara dair olduğunu bilmiyordum. Gecikmesi ve ifadesizliği direnç olarak anlaşılabilirdi. Karşı aktarımıma katlanmak güçtü – belki tam da onun hissettiği gibi çaresizce hayal kırıklığına uğramışlık duygusu. Bağlantı kurabileceğim hiçbir nokta yok gibiydi ve herhangi bir şey sunabileceğime dair şüphelerim vardı. Kendime sürekli "vazgeçemem" diyordum.

Bir ay görüşememiştik. Lee Kay'i besledi ama gaz sancısından dolayı çok rahatsız olan Kay ışık düğmesine odaklandı. Lee Kay'in beyaz bir duvara bakamayacağını söyledi ve ben de çok alçak bir tonda" Belki de farklı dokuları keşfediyordur, eskimolar gibi" dedim. Yani sadece annesinden uzaklaşmak için bakışlarını duvara yöneltmediğini ima ediyordum. Belki bir anlam vermeye çalıştığım için Lee yüzünü bana doğru çevirdi. Konuştukça, Kay gülmeye, sesler çıkarmaya, başlayarak, iletişime girdi. Ben ona "sen akıllısın" dediğimde, daha da gülümseyip, sesler çıkardı. Kay'in gayet iyi geliştiğini ve bunun da Lee ile ilgili olduğunu söyledim.

Ben Kay ile konuşurken Lee ilgilenmiş göründü ama hemen ardından Kay'in aklından ne geçtiğine dair en ufak bir fikri olmadığını söyledi. Sonra da belki benim ilgimi kıskandığı için Kay'i arabasının diğer tarafına, yere koyup eline de sert bir çıngırağı sıkıca tutturdu. Şaşırtıcı bir şekilde Kay bana bakmaya devam etti ve ben onu öylece bırakmakta zorlansam da yapmam gerektiğini düşündüm. Lee'ye yaşamının zorluklarıyla ilgili bir şeyler sorduğumda arkası kesilmeyen bir sel gibi nasıl kızgın olduğunu gösterdi, "Allahın belası terapistlerin, Allahın belası aptallıkları, hiçbir yere gidemiyordu, hiçbir şey yapamıyordu" sözcükler ardı ardına döküldü. Aktarımla çalışmak uygun görünüyordu ama aktarımın içinde konumlanmak mümkün değildi. Sonra onun deneyiminin neye karşılık geldiğini hissetmeye çalıştığımda, acıyı bulmak zordu. Tasarımla ilgili bir eğitim alabilme tutkusunu kaybettiği için umutsuzluk içindeydi.

Bir sonraki seans Lee tam zamanında geldi. 3 aylık Kay benimle bağ kurabilmek için çaba sarf etti, bebek arabasından gülümseyip durdu. Beni şaşırtan bir şekilde, Lee farkında olmaksızın Kay ile anne dilini çok kolay kullanmaya başladı ve dolayısıyla zorlukların ardından bazı örtük iyi anılara ulaşmış olduk. Kay'in Lee ile iletişime ne denli hevesli olduğunu belirttiğimde, Lee bu fikirlere açıkmış, ilgileniyormuş ve olumlu olanı kabul ediyormuş gibi onayladı. Kay'den ilk gülücüğünü aldığında hemen paylaşmak için annesini aradığından bahsetti. Ben "Tekrar yapacaktır" dediğimde Lee söylediklerimi tekrar etti. Yine beni şaşırtan bir biçimde Kay'le birbirimizi göremeyeceğimiz bir şekilde onu arabasına yerleştirip ilk defa serbestçe konuştu. Korkunç bir hafta geçirmişti, hamile bir ergen olduğu için ona kötü yola düşmüş olduğunu söyleyen bir yabancıyla kavga etmiş ve bıçağı olduğu için de suçlanmıştı. Ama aynı zamanda bana empatik bir şekilde başka bir bebekten de bahsetti ve hiç alakalı görünmeyen bir işleyişin yerini empatik bir zihinsel işleyişe bırakmaya başlayıp başlamadığını merak ettim. Kay'i yere bıraktı ve benimle konuşmak için arkasına yaslandı. Tasarım eğitimine dönememişti ama biraz kilo verebilmişti.

Dört saatlik bir çalışmayla bağımlılığın altında yatan depresyona veya kişilik bozukluğuna erişemeyebilirim ama anne-bebek ilişkisinde bir iyileşme kaydedebilmiştik. Bebek hem benimle hem de evde iletişime geçmek için çok çaba sarf etmekteydi. Lee uyuşturucudan arınmıştı.

Bebeğinin, annenin merak duyacağı bir ruhsallığı olduğunu düşünmesine yardım edebileceğimi hissetmişti. Beni görebilmek için toplu taşıma araçlarını kullanarak çok büyük bir çaba harcamaktaydı. O halde geleneksel analitik teorinin öngördüğünden daha fazla bir değişim elde etme olasılığı yakalandı mı? – Bu tekrar ele alınması gereken bir soru.

Sonuç

Terapide zorluk çeken ve yeni anne olmuş kadınlara yardımcı olmayı hedeflediğimizde bebeğin de seanslarda bulunması, terapiye dahil edilmesi çok daha yararlı oluyor. Daha sonra bir müdahalede bulunmak daha uzun sürüyor. Ruh hastalığı olan veya psikanalitik tedavide olan hastalarda olduğu gibi, aktarılanlarda çocukla ilgili bir malzeme yoksa hastanın kişiliğinin bütünleşmesine katkıda bulunabilecek çocuğu hatırlatmakta fayda vardır. Annelik önemli bir gelişimsel aşamadır ve gereken ilgiyi hak etmektedir. Dolayısıyla farklı bağlamlarda da psikanalitik düşüncenin desteğiyle annelere etkili bir şekilde yardımcı olunabilir.

Kaynakça

Balsam, R. (2003) "The mother within the mother", içinde D. Mendell, P. Turrini, *The inner world of the mother*, Psychosocial Press.

Bick, E. (1964) Notes on infant observation, *IJP* 45: 558-566.

Cramer, B. (1993) Are postpartum depressions a mother-infant relationship disorder? *Inf Ment Hlth Jnl*, 14: 283-297.

Green, A. (2001) "The dead mother", içinde *Life narcissism, death narcissism* Free Association

Lieberman, A. ve diğerleri (2005) "Towards evidence-based treatment", *J Amer Acad Child Adol Psych* 44: 1241-8.

Norman, J. (2001) "The psychoanalyst and the baby", *IJP* 82: 83-100.

Paul, C. (2008) "Sick babies and troubled parents" içinde A. Sved Williams, V. Cowling, *Infants of parents with mental illness*. ACER.

Salomonsson, B. (2007) 'Talk to me baby, tell me what's the matter now'. *IJP*: 88:127-46.

Shuttleworth, A. (1986) *On Being a Parent*, Free Associations.

Stern, D.N. (2004) *The present moment in psychotherapy and everyday life*, Norton.

Van Buren, J. (2007) *Mothers and daughters and the origins of female subjectivity*, Routledge.

Winnicott, D. (1941) "The Observation of infants in asset situation", *International Journal of Psycho-Analysis*, 22, 229-249.

Wren, B. (2008) A systemic approach to working with families when a parent has a mental illness. ISPSUK conference paper.

bir ensest kurbanının analizi üzerine notlar*

*ROBERT SALO***

ÇEVİREN: AYTEN DURSUN SÖKÜCÜ

1. Cinsel saldırı veya ensest mağduru olan ve bu durumu açıklamayan çok sayıda genç insan vardır. Tüm yaşamlarının üzerinde sanki bir gölge vardır. Yaşadıkları yoğun utancın etkisini ve bu duygunun nasıl yıkıcı olabildiğini tahmin etmek olanaksızdır. Ensest öncesi ailesel çevrenin dokusu kurbanın iç dünyasını belirler ve biçimlendirir ve bu olaylarla ruhsal olarak nasıl başa çıkabileceğini derinden etkileyebilir. Psikanalizde gerçeklik de hasta ve analist arasındaki ilişkiyi etkiler. Gerçek şu ki benim daha yaşlı bir erkek oluşum, onun daha genç bir kadın oluşu terapötik ilişkinin gelişimini, güvenin gelişimini -üstelik çocukken ebeveyni tarafından cinsel saldırıya uğramış birisi ile -, hastanın kendisini açıp açmaması durumunu etkileyecektir. Bir erkek analist olarak bu ilişkinin ele alınışı oldukça zor olabilir. Bu konuları örneklerle anlatmaya çalışacağım.

2. Sonya ile haftada beş gün analize başladığımızda, oldukça kaygılı olduğunun ve ergenlik çağında yaşadığı istemediği bir cinsel ilişkinin mağduru olduğunu biliyordum. Tedavi sürecinde, aksi yöndeki kuvvetli itirazlarına karşın aile içi cinsel istismara uğramış olabileceğini düşünmeye başladım ve bu gerçeği dört yıl boyunca öğrenemedim. Hastamın kendini açma noktasına nasıl geldiğini, benim hissettiklerimin nasıl buna olanak sağladığını anlatmaya çalışacağım ve bunun onun için terapötik olup olmadığını, nedenleri ile tartışacağım.

---

* İstanbul Psikanaliz Derneği tarafından 3 Nisan 2010 tarihinde düzenlenen Uluslararası Psikanaliz Birliği (IPA) 100. Kuruluş yıldönümü etkinliğinde sunulan metindir.

** Psikiyatr-psikanalist. Britanya Psikanaliz Kurumu ve Avustralya Psikanaliz Derneği üyesi.

3. Genç bir yetişkin yaşamına yayılmış zorluklar nedeniyle analize geldiğinde ona verdiğimizin yeterli olduğuna ne zaman karar vereceğimiz zordur. Ayrıca, hastaların güçleri ve belli bir noktadan sonra ayrılma gereksinimi duyabileceklerini kabul etmek konusunda dikkatli olmalıyız. Bir analist olarak, yeterince iyi bir içsel nesne olduğunuzu, kendilerini güçlendirmek ve ayakta kalmak için sizi içsel diyaloglarında nasıl kullanacaklarını öğrendiklerini ümit edersiniz. Sonya özellikle erkeklerle olan ilişkilerinde kendi yoluyla çözdüğü büyük sorunlar yaşamayı sürdürdü. Tedavinin nasıl sonlandığını anlatacağım ve bununla ilgili bazı konuları tartışacağım.

4. Sonya'nın başlangıçta kronik mutsuzluk, düşük özsaygı, zayıf iştah, genellikle abur cubur ile beslenme, kaygılı düşlerin yol açtığı uykusuzluk şeklinde kendini gösteren semptomları vardı. Sıklıkla kendini aşırı kaygılı hissediyor, kalabalıklardan kaçınıyor, kusma ile sonuçlanan panik ataklar geçiriyordu. Trenle yolculuk edemiyor veya tünellerden geçemiyordu. Analize başvurduğu dönemde babasının intihar girişiminden dolayı duygusal bir karmakarışık hissediyordu.

5. Beş kardeşin dördüncüsü idi ve çift yumurta ikizi olan bir kız kardeşi vardı. Doğumu annesi ve kadın doğumcusu olmak üzere, herkes için bütünüyle bir sürprizdi. Annesi kendisini on gün hastanede bırakarak, ikiz kız kardeşi ile eve dönmüştü. Kız kardeşini her zaman daha çok tercih edilen olarak algılamıştı. İkiz kız kardeşi tarafından hükmedildiğini de hissetmişti. Okulda sessiz ve çekingendi, konuşmaya cesaret edemezdi. Kendini bütünüyle ikiz kız kardeşine bağımlı hissediyordu ve kendi kimliğini geliştirememişti.

6. Ebeveynleri kendisine hiç bir zaman gerçek bir şefkat göstermemişlerdi. Annesi aslında çocuk sahibi olmak istemediğini söylerdi, ama beş çocuğu vardı. Başkaları için elinden geleni yapan, kendini çocuklarına adadığını söyleyen, zeki bir insan olarak bilinirdi. Sonya'nın babası Ukranya doğumluydu ve 1930'larda bir Rus kadınla evlenmiş, savaşta Rusya'yı terk etmiş ve bir daha dönmemişti. Sonya'ya göre babası kendi cinsel gücünü kanıtlamak için çocuk sahibi olmuştu. Babası sıklıkla öngörülemeyen öfke nöbetleri yaşıyordu. Sonya, kız kardeşi ve erkek kardeşleri sürekli kavga etmekle birlikte, babalarına duydukları nefret konusunda birleşiyorlardı.

7. Fobik sorunları 13 yaşında iken başladı. Bir adam kendisini cinsel olarak taciz etmiş; sonra da saldırganca "sürtük" diye bağırıp kaçmıştı. Çok korkmuş olmasına karşın, suçlanmaktan korktuğu için ailesine hiçbir şey söylememişti. Sınavlarını geçmesine karşın, kaygılarından dolayı okulu bitirememişti.

8. Bu olaydan hemen sonra babası menenjit hastalığı nedeniyle hastaneye yatırılmıştı.

9. 15 yaşındayken, kendinden on yaş büyük olan Adam ile arkadaşlık kurdu. Adam'a çok bağlandı ve onun ailesinin yanına taşınarak birlikte yaşamaya başladılar. Fakat Adam ve ailesi ile güvenli bir ilişki kuramadı. Adam'la sık sık didiştiler ve ayrı ayrı değişik şeyler yapmaya başladılar. Adam, Sonya'yı trenle yolculuk yapmaya dair fobisi ile yüzleşmesi için, bir trenin önüne iterek zorlamaya çalıştı. Sonya buna çok kırılmış olmasına rağmen, ondan ayrılamadı.

10. Bir süre bir terapist ile görüştü ama faydalı bulmadı. Erkek arkadaşı psikanalizi denemesini önerdi ve bana başvurdu.

Birinci Evre

11. Sonya 24 yaşında, narin yapılı, saçları bakımlı, hoş ve köşeli bir yüzü, gergin bir ağzı olan bir kadındı. Makyaj yapmazdı. Temiz giyimliydi ve daha çekici olabilecekken, oldukça sade görünüyordu.

12. Değerlendirme görüşmelerimden sonraki ilk seanslar, analizin ilk üç yılında çalışılacak bazı sorunları gösterdi. Bu sorunları nitelendiren yüksek derecede kaygıydı. Onu bekleme odasından içeri davet ettiğimde yoğun kaygılı göründü. Odaya vardığında felç olmuş gibiydi ve içeri giremedi. Alnını duvara sertçe bastırdı. Zorlukla nefes alıyordu. Kaçmak üzereymiş gibi baktı. Bir kaç saniye sonra, olabildiğince yumuşak bir şekilde "Çoğu insan divana uzanmaktan yarar bulur" dedim. Çok korkmuşçasına baktı ve sülük gibi duvara yapıştı. Sonra büyük bir irade gücü ile kendini duvardan kopardı, divana doğru koştu ve kendini divanın üstüne fırlattı. Acınası derecede kaygı içindeydi. Bacaklarını çapraz yaptı ve sonra çözdü, ellerini oğuşturdu, huzursuz ve tedirgindi. Çok hızlı bir şekilde nefes almaya başladı ve panik atak geçireceğini düşündüm. "Çok kaygılı olduğunuzu görebiliyorum. Bu seansa gelebilmek için çok cesarete ihtiyacınız olmuş olmalı". Sanki bir şeyler söyle-

yecekmiş gibi ağzını açtı ama hiç bir kelime çıkmadı. Çok kısa süren bir sessizlik oldu. Daha da gergin görünüyordu. Sonra önceki terapistinin yüz yüze oturduğunu, sorular sorduğunu ve bunun işleri kolaylaştırdığını söyledi. Hem benim hiç bir şey söylememem nedeniyle hem de uyuduğumu düşünerek üzülüyordu. Kapıyı gördüğü için benim kaçıp gitmeyeceğimden emindi.

13. Sonraki bir kaç seans boyunca, ona sorular sormadığım için kaygılıydı. Ona eğer dilerse konuşabileceğini belirtmiştim. Ayrılırken ayakta durduğumda ona doğru hareket edebileceğimi düşünmüştü ve bundan hoşlanmadığını söyledi. Önceki terapisti ailesi hakkında birçok soru sormuştu. "Bana sadece sizin hakkında bilmemi istediğiniz şeyleri söylemelisiniz" dediğimde kendini kaygılı hissetti. Ona ilişkin bilgiler hakkında talepkar olmamamı benden kaynaklanan bir ilgisizlik olarak algıladı. Aslında, ben ona sorular sormaya kendimi kaptırmaktan sakınıyordum. Her zaman kızkardeşinin gölgesinde kaldığını söylemişti ki erkek arkadaşına da çok bağımlıydı ve kendi düşüncelerini geliştirmemiş görünüyordu. Sorular sorduğum takdirde onu kendi kimliğini ve düşüncelerini geliştirmekten yoksun bırakabileceğimi hissettim.

14. Her zaman dakikti fakat seansları erken bitiriyordu, özellikle pazartesi ve cumaları onun için sıkıntılıydı. Kaygısını tanımlamak zordu; hayatını devamlı olarak kendisini tamamen sorumlu hissettiği babasının öngörülemeyen intihar tehditleri yönetiyordu.

15. Kendimi birçok problemle karşı karşıya buldum. İlk olarak seanslar, birisinden şikayet etmeyecekse, göreceli olarak uzun sessizliklerle başlıyordu. Düşüncelerini paylaşmayı çok zor buluyordu. Seansları kolaylaştırmaya çalışsam, seansları benim yönettiğimi ve kendi düşüncelerimi ona dayattığımı hissediyordu. Hiç bir şey söylemesem terk eden, ilgilenmeyen, ihmalkar bir anne gibi oluyordum. Beni korkutucu, zalim, eziyet eden bir nesne olarak yaşantılıyor, hiçbir şekilde güvenilir bulmuyordu.

16. Konuşulmadan kendisi hakkında birçok şeyi bilmemi istiyordu. Şaşkın, karanlıkta kalmış, hantal ve yararsız hissettiğim zamanlar oldu. Beni zalim bir nesne olarak algılarken, çocuğu hakkında her şeyi bilen bir ebeveyn haline geliyordum.

17. Duyguları hakkında çok savunmacı ve mesafeliydi. Bunları çağrıştıran her şey inkâra yol açıyordu. Karşı aktarımda kendi duygularımı

sürekli ona dayattığımı hissediyordum ve o herhangi bir duyguyu tehlikeli bir şekilde baskıcı olarak yaşantılıyor ve olabildiğince çok mesafe koyuyordu.

18. Bu zorluklara rağmen bana bağlanması hızlı olmuştu ve çabucak hafta sonlarını hem gerginlik hem de rahatlama olarak yaşamaya başladı. Benimle olduğu zamanlar, onu isteklerim ve duygularımla bataklığa çektiğimi hissediyor, benden uzak olduğu zamanlarda da yalnız ve istenmemiş hissediyordu. Aynı zamanda hem korkutucu bir nesne hem de yaslanma ihtiyacı duyduğu kimseydim.

19. Destek vermeyen ve düşmanca olarak algıladığı nesneye güçlü bir bağlanma duygusu çifte değerli bir nitelik taşımaktaydı. Yoğun bir şekilde ihtiyaç duyduğu sevgi ve beslenmeyi ancak acı yolu ile elde edebileceği beklentisi vardı. Reddedilmekten korkuyordu. Herhangi bir duygu hissedecek olursa bunların yıkıcı olacağını düşünüyordu. Kendini duygularından ayırarak bu kaygılardan korundu. Nesnelerine karşı tümgüçlü bir koruyucu gibi davranarak, onlara kendi çaresiz ve kırılgan duygularını yansıttı ve onları kendi öldürücü duygularından korumak istedi. Bunlar henüz fark edilmemiş duygulardı.

Zihinselleştirme Kapasitesi

20. Her aradan sonra beni ne kadar özlediğini söylediği bir "tekrar onaylama"süreci olacaktı. Gerçekte pek sorunu olmadığını, idare edebildiğini, kendinden daha kötü durumda insanlar olduğunu, dolayısıyla analizde olmaya ilişkin şüphelerini dile getirecekti. Daha sonra sorunları olduğunu kabul edecek ama benim onu çok hasta biri olarak gördüğüm için üzüldüğünü söyleyecekti.

21. Erkek arkadaşıyla olan didişmeli ilişkisi onu ilk altı ay meşgul etti. Erkek arkadaşının ondan devamlı talepleri, özellikle cinsel talepleri olduğunu hissediyordu. Erkek arkadaşı kızıp onu incitinceye kadar direndi, sonra mutsuzca boyun eğdi. Onunla yaşamak için bunun ödemesi gereken bir bedel olduğunu hissetti. Cinsel ilişkiden sonra ağlayacak gibi oldu, ama saklamaya çalıştı. Bir keresinde kusmak için banyoya gitti. Adam bundan o kadar altüst oldu ki Sonya bir daha bunu tekrarlamadı. Cinsellikten zevk almak istiyor ama bunu erişebileceğini sanmıyordu.

22. Beni sorgulayıcı konuma çekmek için bazen bilgi parçacıkları ile adeta yem verir gibiydi. Konuyu araştırmaya çalıştığımda, duygu veya düşüncelerimi ona dayattığıma dair suçluyordu; ve ne yaptığını açıklamak istediğimde, beni mizahtan yoksun biri olmakla suçluyordu. İçinden geldiği gibi oynama konusunda zorlukları vardı ve çoğu kez oyunculuğunda saldırgan bir taraf bulunmaktaydı. İçsel nesneleri öngörülemezdi ve cezalandırıcıydı, bunların oyun veya bebeklere ayıracak zamanları yoktu. "Ben oyun oynamayı severim. Ailemde hiç kimse ne hissettiğini söylemez ve göstermez. Annemi görmeye ne zaman gitsem hep babamı şikayet eder ve bunu yüksek sesle yapar. Babam eminim ki bütün bunları yan odadan duyabilir". Bu nedenle babasının şiddetli öfke nöbetlerinin tetikleneceğinden korkuyordu.

23. Bir tekrar onaylama dönemini takiben düz, duygusuz "profesyonel" bir sesle, ailesi hakkında konuşmaya başladı. Annesi 59 yaşında idi ve orta sınıf bir aileden geliyordu. Babası Ukrayna kökenliydi, 70 yaşında emekli bir hastane hademesiydi. Annesi babasına savaş sırasında bir göçmen kampında rastlamıştı. Babası asker kaçağı idi ve Rusya'ya geri gönderilirse vurulacağından korkuyordu. Evlendiler ama babası önceki karısının öldüğünü söyledi. Sonya annesinin babasını geri gönderilmekten kurtarmak için onunla evlendiğini düşünüyordu. Annesi, çocukları sevmediğini söylemesine rağmen, altı yılda beş çocuk doğurmuştu.

24. Büyük bir gönülsüzlükle bana kardeşlerinin isimlerini söyledi. Eğer isimlerini bilirsem, onları –özellikle ikiz kız kardeşini- kendisinden daha çok seveceğimden korkuyordu. Büyük olasılıkla ikiz kız kardeşi birincil nesneleri ile karışmıştı ve kısmen anne imgesi kısmen rakip kardeş olarak algılıyordu. Onun için ikiz kardeş ona bakım veren biriydi ama bunu bencilce yapmaktaydı, bütün iyiliği ilk önce kendisi için çekip alan kimseydi.

25. Diğer önemli bir özellik yalanlar ve sırların derinliğiydi. Ama açık olan sırlar da vardı. Aile üyeleri bilmelerine rağmen bilmezden geliyorlardı. Benimle olan oyunlarında olduğu gibi hem bilmeli, hem de bilmemeliydim. "Gerçek"; babası gibi korkutucu idi ve bir felakete neden olabilirdi.

26. Ben onun "tekrar onaylama" ihtiyacını bir kaç yönüyle anlamıştım. Seanslara ara vermemizden sonra, benim aynı kimse olduğumdan

emin olamıyordu. Benim öngörülemez bir olduğumu düşünüyor, tehlikeli şeyler yapmaya ve söylemeye yatkın olmamdan korkuyordu. Bu tehlikeli şeyleri dillendirdiğim takdirde, kendisi bunları duyabilir ve duyduklarının da gerçek olduğunu düşünebilirdi ve bu da çok korkutucuydu. Çok öngörülemez biri olmadığımı idrak ettiğinde, onun için daha güvenilir bir nesne haline geliyordum. Dehşet veren bir sessizlikte onu korkutmakla, onunla oyun oynamak arasında kalan ince bir çizgide yürümeliydim.

Eyleme Geçme

27. Terapisinin ilk üç yılında desteklendiğini daha çok hissettikçe, Adam ile olan ilişkisine son vermek isteğini duydu. Kendisi son vermeyi başaramadığı için onun bu yönde adım atmasını bekliyordu. Noel tatilinden önceki son seansta elime bir zarf uzattı ve kendisi gidene kadar açmamamı istedi. Aksini yapmanın onu reddedilmiş hissettireceğini düşünerek, zarfı kabul ettim. Seans ilerlerken, daha çok muzır bir şekilde, zarfı açtığımda yorumlarımın ne olacağı konusunda fikirler ileri sürmeye başladı ve benimle oynadığını ve önümüzde duran şey hakkında açıkça konuşmamı önlemiş gibi hissettim. Sonrasında o sırada yaşanan duygu ve algılarla yüzleşmek önemli olduğu için zarfı açacağımı söyledim. Aynı şeye beraberce bakıyor olabilmemiz, sanki bir felakete sebep olacakmışçasına, onu korkuttu. Zarfı açtım, içindeki kartı çıkardım. İçinde imzaladığı bir Noel kutlama mesajı yazılıydı ve öpücükler sözcüğünü de bir sembolle yazmıştı (XXX gibi). Karttaki desen içiçe geçmiş üçgenler şeklindeydi.

28. Zarfı açmam onu afallattı. "Açmayı düşünmüşseniz, zarfı kabul etmemeliydiniz" dedi. Seansın geri kalan zamanında bana karşı çok hiddetliydi. Sanki onu en çok rahatsız etmiş olan, böyle bir şeye girişecek olmamı öngörememesiydi. Benden kartı almamı ve sonraki arada bakmamı istemişti. Onu aklımda tutmamı ve onu düşünen birinin varlığını hissetmeye ihtiyaç duymuştu. Seans aralarında beni içsel bir nesne olarak muhafaza etmek için bu yola başvurmuştu. Ama aynı zamanda onunla ilgili cinsel duygular taşımamı diliyordu. "Kırmızı üçgen" şekli böyle bir anlam taşımaktaydı. Bu çeşit iletişimin oldukça tipik olduğunu zaman içinde öğrendim. Hasta rüyalar yolu ile kuvvetli imalar,

dokundurmalar, muzip yorumlar yaparken, benim bunlar hakkında açıkça konuşmam şaşırtıcı ve tacizkar olarak algılanacaktı. Bunları dile getirmek onun açısından şiddet içermekteydi.

29. Kız kardeşi hamile kaldı ve bu onun için büyük bir endişe kaynağı oluşturdu. Gizli gizli haset duyuyordu ama dile döktüğü kardeşinin Batı İndia'lı siyah bir erkek ile evli olmasına babasının göstereceği tepkiye dair korkusuydu. Babası önyargılıydı ve kendini öldürebilirdi. Bunun tüm aile üzerindeki etkisinden kendisinin sorumlu tutacağı konusunda zihninde netti. Bebeğin doğumu Sonya için çok travmatikti. Kız kardeşine sezaryen yapıldığında, onun ve bebeğin ölmesinden korktu.

30. Sonya çok şiddet dolu rüyalar görmeye başladı. Rüyalarında erkekler tarafından kırık şişelerle dehşet içinde kovalanıyor veya cinsel saldırıya uğruyor, sonra öldürülüyor veya öldürüldükten sonra terk ediliyordu. Bu düşüncelerinden dolayı onun cinsel sapkın olduğuna ikna olacağımdan ve onunla bir şey yapmak istemeyeceğimden korktuğunu bir kaç kez yorumladıktan sonra, yine genç bir kızken uğradığı cinsel saldırıyı anlattı. Ormandan geçerek eve doğru yürüyordu. Aniden cinsel bölgesine bir şeyin dokunduğunu hissetti. Bunun bir erkek olduğunu gördü ve çok korktu. Adam, onun sürtük olduğunu, dokunulmaktan hoşlandığını bağırarak söyledi ve kaçtı. Çok korkmuş, söylenilenlerden çok rahatsız olmuş, adamı çekmek için ne yaptım diye üzülmüştü. Kimseye söylemedi. Annesinin inanmayacağını, babasının onu öldüreceğini düşünmüştü. Bana bunu anlatmakta çok zorlanmıştı. Yaşadığı bu olayın altında çok ezilmiş göründüğünü, bana anlatmanın da çok zor olduğunu çünkü iç dünyasında benim inanmayacağım veya cezalandıracağımı düşündüğü duygu ve düşünceleri uyandırdığını söyledim.

Karşı Aktarım

31. Bu olayla hesaplaşma şekli beni çok şaşırtmıştı. Suçluluk duygusunun derinliği beni çarpmıştı. Çok daha ciddi şekilde cinsel suiistimale uğramış olabileceğini düşündüm. Ne olduğunu açıkça anlatmaktaki yetersizliği, aile içindeki gizlilik hali, babasının anlamasından duyduğu korku, annesinin onu bir şekilde cezalandıracağı veya inanmayacağı şeklindeki duygusu ensestüel suçluluğu işaret ediyordu. Ben bu düşün-

celerle yüklenmiştim ve "gerçeği" bilmek için büyük bir acele hissediyordum. Bilemeyince de kendi şüphelerimle boğuşuyordum. Annesi gibi, ona olanları bile bile görmezden mi geliyorum diye merak etmeye başlamıştım.

32. Zarfı açmamın anlamı belli olmuştu. Bir ergenin cinsel fantazilerine sahip bir genç kızken bu fantazilere, sapkın cinsel arzuları olan bir adam vahşice izinsiz olarak dalıvermişti. Zarfı açtığımda, onun bana karşı hissettiği 'masumane' cinsel düşüncelerinin bütünlüğüne, öngörülemez biçimde, tehdit edici bir tepki vermiştim. Sapkın cinsel düşüncelerimi onun zihnine sokacağımdan, sonrada onu suçlayacağımdan korkmuştu. Bu olayla, kendi düşüncelerimi ertelemenin ve onun kendi hikâyesini kendi istediği zamanda anlatmanın çok önemli olduğuna ikna oldum. Yorumlarım sadece zihin karışıklığını ve suçluluğunu artıracaktı.

33. Yaz tatili yaklaşırken, Adam'dan ayrılmayı planladı. Yaz dönemini, bir arkadaşının apartmanını kiralayarak kendi başına geçirdi. Arkadaşlarına ne anlama geldiklerini bilemedikleri pratik şakalar ve alaycı oyunlar yaptığından söz etmeye başladı. Seanslarda beni söylediği bir şey üzerinde yorum yapmaya yönlendiriyor, sonra beni onun yerine kendi gündemimi oluşturmak için seansı çalmakla suçluyordu. Bu şakalar, babanın yokluğunda oynanan çocukluk oyunlarını andırıyordu. Kardeşleriyle oynadığı için suçlu bulunacağının korkusu ile yaşamıştı. Çocukluğundan aklında kalan bir anı merdivenlerin başında sessizce otururak annesinin eve gelmesini beklemesiydi. Akşamları çocuklara babaları bakardı ve Sonya için ev bu zamanda çok sessizdi, herhangi bir ses çıkarmaya cesaret edemezdi. Annesi eve geldiğinde Sonya'yı görmezdi.

34. Erkek kardeşleri ve kız kardeşi babalarını öldürme planları yaparken kendisi dinler ama katılmazdı. Akşam yemeğinde bütün çocuklar masada yer kapmak için koşarken, her zaman kimsenin istemediği yer olan, babalarının yanındaki yer ona kalırdı. Kardeşleri, babalarının yanında oturduğu için dalga geçerlerdi. Anneleri babalarını terk edecek ve çocuklar da anneleri ile gidecek şeklinde planlar yapılırdı. Sonya ise bu planlara kendisini dahil etmezdi. Babasının yalnız olduğunu ve bu yüzden onunla kalması gerektiğini düşünürdü. Bunun için de kendisi

ile dalga geçilirdi. Babasını Ukrayna dilinde lanetler okurken öfke nöbetleri geçiren biri olarak tanımlıyordu. Bir anısında babasının astım atağı geçiren erkek kardeşini, numara yaptığını düşündüğü için dövdüğünü hatırlıyor. Müdahale ettiğinde de babası kendisine bağırmıştı. Sonya şöyle söyledi: "Bize vurmasına rağmen gerçekte hiç canımızı yakmadı. Bana inanıyorsunuz, değil mi?"

35. Nasıl korktuğunu, kendisi ve kardeşleri hastalandığında babasının nasıl hepsini dövdüğünü ve ölmesini istediğini anlatırken, ben anlattıklarının hangisine inanmam gerektiğini bilmediğimi dile getirdim. O canlarının yanmadığına inanmamı istedi. Biraz durakladıktan sonra "Eğer suiistimal edildiğimi düşünürseniz buna dayanamam. Çok utandırıcı. Beni zarar verilmiş olarak düşünmenizden hoşlanmıyorum". Seansın kalan zamanında sessiz kaldı.

36. Doğrudan bu konuya dönmemesine rağmen, babası ve korkuları hakkında daha fazla konuşabildi. Onun hem Rus hem Alman Ordusu kıyafetiyle resimlerini görmüştü. Ukrayna'da küçük bir kasabada belediye başkanı imiş. Almanlar kasabaya geldiklerinde, Ruslara karşı özgürlüklerine yardım edeceklerine inanmış. Savaşta babasının Almanya'da olduğunu biliyordu, fakat bunu söylediğinde sesi tükendi, kekeledi, babasının neler yapmış olabileceğinden korkmuştu.

37. Sonya eğitimini tamamladıktan sonra bir çocuk koruma kurumunda iş buldu. Artan özerklik duygusundan dolayı, tedaviyi bitirebileceğimi düşünerek, kaygılıydı. Tedaviyi bitirdiğim takdirde, intihar etmekle beni tehdit etti.

38. Adam'la olan ilişkisi bozulmaya başladı. Buna karşılık bana yakın hissetmek için gittikçe artan bir arzu duymaya başladı. Adam'ı terk ettiği takdirde, onu destekleyip desteklemeyeceğimi bilmek istedi. "Ben karar veremem. Arzularınızın arkasında nelerin yattığını anlamanıza yardımcı olabilirim ama sizin yerinize sizin yolunuzu seçemem" dediğimde, beni duygusuz olmakla suçlayarak çok kızdı. "Neden ameliyat yapmıyorsunuz veya tuğla döşemiyorsunuz? Eğer analist olduğunuzu zannediyorsanız, kendinizi kandırıyorsunuz". Beni, onun gerçekleştirmeye çalıştığı şeyi baltalamakla suçladı. "Neden bana bir kere olsun doğrudan cevap vermiyorsunuz?" Cevap vermediğimde, ailesinden kurtulmak için Adam'ı nasıl acımasızca kullanmış olduğundan söz etmeye başladı. Eşyalarının çoğunu, evi terk ettiğinde orada bırakmıştı,

aslında hiçbir zaman evinden uzaklaşamamıştı. Meseleleri açığa çıkarmak çok tehlikeliydi. Bunu ona söylediğimde acıyla yanıt verdi. "Böyle konuşmayın... Deniyorum... Anlamıyorsunuz".

39. Adam'dan ayrıldığında bana bağlanması çok yoğunlaştı. Beni, ona yatağında sarılan, sıcak tutan kocaman bir oyuncak ayıcık gibi hayal etti. Hatta beraber uyuduğu bir ayıcık bile satın aldı. İçsel olarak koruyucu ve şefkatli ebeveyn tasarımını sürdürmesi çok zordu. Benim annesi olduğuma, tek çocuğum olduğuna, başkası olmadan sadece ikimizin yaşadığına inanmak istiyordu. Karşı aktarımda bu benim için çok klostrofobik bir durumdu, ama o böyle yaşamıyor gibi görünüyordu.

40. Benimle dalga geçti: "Neden bana bir bebek vermiyorsunuz?" Benimle hiç bir dış müdahalenin olmadığı ideal bir ilişkinin bulunduğu, hiç bir kardeşiyle beni paylaşmadığı başka bir çocukluk dünyası yaratmak istiyordu. Burada kendisinden hiçbir beklentisi olmayan, onu sevmeye ve korumaya kendini adamış bir anne vardı. Korkulacak bir baba yoktu.

41. İşinde, kuvvetli özdeşim kurduğu için kendisini çok tedirgin eden çocuk istismarı vakaları ile uğraşıyordu. Cinsel saldırıya uğramış altı yaşındaki bir kız çocuğu için özellikle üzgündü. Kız olup bitenleri ifşa etmesine rağmen kimse ona inanmamıştı. Sadece öğretmeni vücudundaki yara berelerini bildirdiğinde dikkati çekebilmişti.

42. Gençken kız kardeşi ile nasıl odalarına kilitlendiklerini ve dışarı çıkamadıklarını anlattı. Ebeveyn odası bitişikteydi ve babasının annesine bağırdığını duyabiliyordu. Annesini öldüreceğinden korkuyordu. Sonya tekrar tekrar kendisinin istismara uğramadığını söylüyordu. İstismar edilmek utançla bağlantılı idi. "'Belki, bana istismar edildiğimi söylerseniz, size inanmayacağımı ve sizinle herhangi bir çalışma yapmak istemeyeceğimden korkuyorsunuz. Sadece kızacağımdan ve sizi öldüreceğimden korkuyorsunuz."dediğimde "'Anlamıyorsunuz. Ben istismar edilmedim. Sizin de böyle düşünmenizi istemiyorum, eğer istismar edildiğimi düşünürseniz buna katlanamam." Sonraki bir kaç seans boyunca neredeyse tamamıyla sessiz kaldı.

43. Bir hafta sonra bir rüya getirdi. Kız kardeşi ve kendisi eski evlerinde oynuyorlardı. Kovalamaca oynuyorlar, eğleniyorlardı. Kazara, eve yaslanmış bulunan bisikletlere çarptılar. O anda babaları çıkageldi ve

bağırdı. Sonra iki erkek onları kovaladı. Onları tanıyor ama kim olduğunu çıkaramıyordu. Sonya'yı yakaladılar ve yatağa fırlattılar. Yatak, anne ve babasının odasına benzer bir odadaydı. Erkeklerden biri üstüne çıktı. Nefes alamıyor, boğuluyor gibi hissediyordu. Tecavüz edildiğini biliyordu. Hiç bir şey hissetmiyordu. Sonra diğer adam tarafından öldürüldü, bahçeye çıkarıldı ve adamlar onu toprağa gömdüler. Öldüğünü biliyordu.

44. Hiçbir çağrışımda bulunmadı ve rüya ile ilgili hiç bir şey hissetmediğini söyledi. Yaşantılarına ilişkin bir şeyleri görmemi istediğini, ama bunun çok korkutucu olduğunu, hissettiği tek duygunun öldürülmeye dair olduğunu söyledim. Cinsel saldırıya uğradığı ve öldürüldüğü bir yaşantıdan söz ettiğini söyledim. "Belki vahşice tecavüze uğradığınız bir yaşantınız olmuş olsa, ölmüş olduğunuzu hissederdiniz ve kendilik algınızın hiç dirilmeyeceğine dair bir duygu taşırdınız." Divanda rahatsızca kımıldadı ve sonunda patladı: "Bu sadece bir rüya. Niçin bunları söylediğinizi bilmiyorum. Anlamıyorsunuz. Beni yalnız bırakın". Onu yalnız bıraktım. Çok huzursuz ve kaygılıydı."Niçin bir şey söylemiyorsunuz?" diye yalvardı.

45. Sonraki hafta bir mektup aldım, içinde sefil ve yoksul görünen üç çocukla ilgili bir gazete ilanı vardı. "Bu çocukların hangisi istismar edildi?" şeklinde bir başlığı vardı. İmza veya bir not yoktu. Haftanın diğer seanslarına gelmedi. Ertesi pazartesi geldiğinde, onunla ve onu uzak tutan şeyle ilgili endişelenmeme ihtiyaç duyduğunu söylediğimde bir şey demedi. Çok az konuştu. Mektuptan söz ettiğimde huzursuz oldu. Bana kendisi ile ilgili çok önemli bir şey söylemek istediğini, fakat bunun ona çok zor geldiğini, eğer yüksek sesle ifade ederse ilişkimizin yok olacağından korktuğunu düşündüğümü söyledim. Seansın sonuna kadar sessiz kaldı ve erken ayrıldı.

46. Haftalarca düzgün yemek yemedi. Abur cuburla yaşadı ve kendisine yemek pişirmedi. Borca girdi. Sanki kendine zarar vermek ister gibiydi ve bana "kurtarılmaya" ihtiyacı olduğunu gösteriyordu. Evde kendi başına kalmaktan korkuyor, saldırıya uğrayacağını hayal ediyordu. Kendisini ayıcığına sarılarak yatıştırıyor ve o sırada onunla konuştuğumu, kollarımla sardığımı ve güven verdiğimi hayal ediyordu. Kendi imgesini, bakacak kimsesi olmayan çok yoksun ve yalnız bir çocuk olarak çizmişti. Kendini tamamen terk edilmiş, sevilmemiş ve sevileme-

yecek biri olarak algılıyordu. Tek tutunduğu şey, seans dışı iletişim kurduğu ve gizli tuttuğu ve idealleştirdiği imgemdi. Bunu söylediğimde kabullendi. Bu onun ilişkiyi koruma biçimiydi, çünkü bu gizli ilişkide benim ne söyleyip yapacağımı öngörebiliyordu ve her şey kontrolü altındaydı.

Kendini Açma

47. Bir gün bana "Tavan Arasındaki Çiçekler (*Flowers in the Attic*)" isimli kitabı bilip bilmediğimi sordu. Okumam gerektiğini söyledi. "Bana bir şey söylemeden bilmemi istiyorsunuz. Yüksek sesle ifade etmek tehlikeli gibi görünüyor"dedim. Cüretkar biçimde "Peki, kitabı okuyun. Tamam mı?" Kitap ensestüel bir ilişki hakkındaydı ve çocuklarını zehirlemeyi planlayan bir anne vardı. Sonya bisiklete çarpmak, kendini kesmek gibi kendini yaraladığı kazalar geçirmeye başladı. Kendine zarar vermeyeceğine dair bana güvence verdi, ama ben çok kaygılandım.

48. Bir seans uzun bir sessizlikle başladı ve onu bir akıl hastanesine göndermeyeceğime dair güvence vermemi istedi. "Sanki düşünceleriniz sizi delirtecek... Duygu ve düşüncelerinizle ne yapacağınızı bilmiyorsunuz ve sizi onlardan kurtarmamı istiyorsunuz. Belki siz anlatmadan bilmemi istiyorsunuz." Uzun bir süre sessiz kaldı. Konuşmaya çalışırmış gibi ağzını birçok kere açıp kapadı. Kendisini hasta hissettiğini ifade etti. Çok kaygılı idi ve bir şey söylememi istedi. Sadece sesimi duymak istemişti. Onu hâlâ dinlediğime dair güvence vermemi istediğini söyledim. Tekrar konuşmaya çalıştı, ama kekeleyince vazgeçti.

49. Bir müddet sonra "Ben küçükken babamdan çok korkardım" dedi. Çok alçak sesle konuşuyordu, duyabilmek için eğilmek durumundaydım. "'Yatak odamıza gelir, üstüme uzanırdı. Nefes alamaz, boğulacağımı zannederdim. Nefesinin kokusunu alırdım, tiksindiriciydi. Beni öpmesine katlanamazdım. Nefesinin kokusu beni hasta ederdi." Durdu ve devam etmeye korktu. Çok huzursuzdu. Bir şey söylememi istedi. "Dinliyorum" dedim. "Bazen elini aşağıya, oraya koyar ve dokunurdu. Bu bazen acı verirdi. Beni öldüreceğinden korkar, bana dokunmasından nefret ederdim."

50. "Lütfen bir şey söyleyin"diye yalvardı.... "Daha önce hiç kimseye söylemediğiniz bu şeyleri bana anlatmak, çok korkutucu. Size inanmamı istiyorsunuz ama anlamayacağımdan korkuyorsunuz ki bu da sizin için küçükken babanızın size yaptığına katlanmak gibi bir şey. Belki anlatmanın çok zor olduğu başka şeyler de oldu."... "Hayır, başka bir şey olmadı. Hepsi bu kadar." Biraz sessiz kaldıktan sonra konuştu: "Konuşun benimle. Bir şey söyleyin."dedi. Ne söylersem söyleyeyim yaşadığı işkenceyi, acıyı kapsamakta yetersiz kalacağımı hissettim. "'Bunları bana anlatmanız çok cesaret isteyen bir şey. Belki bunu takdir etmeyeceğimi düşünerek kaygılısınız"dedim.

51. "Bazen odama gelir, üzerime uzanır ve şeyini aşağıya, oraya yapıştırır ve sürtünürdü. Her tarafıma bulaştırırdı ve ben bu şeyle ne yapacağımı bilemezdim. Yatak ıslandığı için annemin azarlayacağını düşünürdüm. Annem anlayacak diye çok korkardım. Annem bu konuda bir şey söylerse babamın onu öldüreceğini düşünürdüm."..."En kötüsü de hiç bir şey söylememesiydi. Gelir, yapar ve giderdi. Nefes aldığını duyardım ama tek kelime etmezdi. Çok korkutucu idi. Her zaman beni öldüreceğinden korktum".

52. Bunu söyledikten sonra sessizleşti. "Belki bundan hep korktunuz. Bütün bunları bana söylediğiniz için bilmesinden ve sizi öldürmesinden korktunuz; sanki siz yetişkin bir genç kadın ve o da 73 yaşında hasta bir adam değil de, siz hâlâ küçük bir kız ve o kocaman güçlü bir adam" dedim. Evet, böyle hissediyordu. "Acaba onun gibi düşüneceğimden ve olanlardan dolayı sizi suçlayacağımdan, sizin çaresiz küçük bir kız olduğunuzu görmeyeceğimden dolayı korkmuş olabilir misiniz?". Elleri ile gözlerini kapadı. Korkunç hissettiğini söyledi. Odadan ayrılırken ona bakmamak için söz verebilir miydim? Odadan çıkarken bakmama katlanamıyor, iğrenç hissediyordu.

53. Odadan çıkarken onun arkasından bakmadığım takdirde, bana söylediklerinin onun bakılmaya değer biri olmadığını, hatta daha kötüsü, bakılamayacak kadar tiksindirici olduğunu veya var olmaması gerektiğini düşündüğüm anlamına geleceğini ifade ettim. Seansın sonuna kadar sessiz kaldı, sonra kalktı ve kapıya gitti, kapıda tereddüt etti, sonra arkasına bakmadan gitti.

54. Sonraki seanslar onun için çok acılı oldu. Bana daha fazlasını söylemeyi hem istedi, hem istemedi. Eğer beni ona bakarken görürse, tiksinti uyandıracağına ve reddedileceğine dair bir korku taşıdı.

55. Taciz olaylarının ne zaman başladığını hatırlamıyordu. Annesinin anlamasından çok korkuyordu. Yatağını kız kardeşinin yanına çekti, yine eski yerine kapıya yakın çekilmiş buldu, kimin yaptığını bilemedi. Bu tacizler haftada bir veya iki kere tekrarlanıyordu. Büyük bir korkuyla, bazen içine geldiğini, şeyini ağzına koyduğunu ve ölecekmiş gibi olduğunu söyledi. Ağzından içeri giren malzemenin tiksindirici olduğunu, kusacakmış gibi hissettiğini, ama bunu yaparsa babasının öfkelenip kendisini öldüreceğinden korktu. Zehirlendiğini hissetti ve içerden bedeni çürüyordu, korkunç bir pislik içinde tıkanıp kalmıştı. Bu pislik yüzünden kısır kalacağını ve hiç çocuğu olamayacağını düşündü. Daima hasarlı kalacak ve hiç bir şey bunu değiştiremeyecekti.

56. Bu olanları bana anlattığı için hissettiği kaygıdan dolayı tükenmişti. Şimdi herkes bilecekti, ben anlattığım için değil, yüzünde yazdığı için bilecekti. Sanki içi dışına çıkmış gibiydi, içerde olan dışarıdaydı ve artık kendinden hiç bir şey gizleyemeyecekti. Kaygısı ortadan kayboldu, artık abur cuburla yaşayamayacak, kusmayacak, risk almayacak veya evden çıkarılmasına neden olacak borçlara girmeyecekti.

57. Babasına duyduğu şiddetli öfkeyi, onun ölmesine dair arzusunu dile döktü. Buna rağmen görevlerine bağlı iyi bir evlat gibi anne ve babasını ziyaret etmeye devam ediyordu. Babasının ona yönelik öldürücü duygularını keşfetmesinden korkuyor ve şüphe uyandırmamak için ona iyi davranmaya çalışıyordu. Bunu konuştuğumuzda annesinin hatırı için onları ziyaret ettiğini söyledi. Eğer ortalığı karıştırırsa babasının öfkesinin sonuçlarına annesi katlanmak zorunda kalacaktı.

58. Annesinin babasından korkmadığını, otuz yıl onunla kalmayı seçtiğini ve ondan beş çocuk yaptığını fark etmeye başladığında, anne ile babası arasındaki bağın düşündüğünden daha güçlü olduğunu anladı. Çok şaşkındı, çünkü onları koruyanın ve bir arada tutanın kendisi olduğu inancıyla yaşamıştı. Çocukların içinde bir tek kendisi onları her hafta sonu ziyaret etmekteydi. Kendisi ve ebeveynlerinin birbirlerini tamamladıkları bir halde ve onların dışında kendine dair bir yaşamı

yokmuşçasına büyümüştü. Kendisinin beslemeyen kısmi nesnelerin toplamından oluştuğunu düşünüyordu.

59. Kendini içinden çok fakirleşmiş hissetti. Yetersiz bir beslenme karşılığında, onların yansıtmalarını kapsamış, zehirli atıklarını yutmuştu. Kız kardeşini, anne ve babasını korumak için çaba göstermesi, onlara ilişkin öldürücü duygularını kontrol altında tutmanın bir yoluydu ve kendini bu kimselerin bir parçası olarak hissettiği için, bu duygular kendisini de yok etmekle tehdit ediyordu. Varolmaya hakkı olmayan, çürümüş ve değersiz biri olarak hissediyordu. Ancak diğerleri tarafından kullanılarak veya istismar edilerek var olabilirdi. Kendisinin bir parçası olarak hissettiği içsel anne ve babasını öldürme arzusu, kendisi için de yok ediciydi. Terk edilmeyi ölmek gibi hissediyordu. Şefkat ile uyarılma duyguları, istismar ve ilgisizlikle karışıyordu ve ne olup bittiğini anlayabilmek için kendi duygularına güvenip yaslanamıyordu.

60. Biraz kaygıyla, bir hafta sonu anne babasını ziyaret etmeme kararı aldı. Annesi ona gelip gelmeyeceğini bilmek için telefonla aradı, çünkü araba ile gitmek istediği bir yer vardı. Sonya gelmeyeceğini belirttiğinde, annesi erkek kardeşini arayacağını söyledi. Bu ağır bir tokat gibi yüzüne çarptı. Annesinin istediği sadece bir taksiymiş! Ailesini ziyaret etmedi, derin bir depresyona girdi ve kendisini ihmal etmeye başladı. Kendini ayakta tutabilmek için bana ve işine asıldı. İstismara uğrayan çocuklara yardım etmek ve işyerindeki arkadaşlarından gördüğü destek ona biraz doyum sağladı. Benimle çok az konuştu ama gerçektekinden daha anlayışlı ve güvenilir olan fantazisindeki imgeme yaslandı.

61. Ailesinin onun yokluğuna ilgisiz kalmasıyla hissettiği incinmenin iyileşmesi biraz zaman aldı. Onlardan gelen ve kaçırmış olabileceği mesajları araştırdı. Oraya gitmemek çok büyük çaba gerektiriyordu, çünkü kendisine ihtiyaç duymadıklarına inanamıyordu. Sonunda gittiğinde anne ile babasının hâlâ kavga ettiklerini, annesini babasının her zamanki gibi sinirli ve mantıksız olduğu için şikayet ederken buldu; ve kendini kullanılmış hissetti. Bu onu çok yalnız hissettirdi. "Hiçbir şey, hiç bir kimse için işe yaramıyorum. Annem ve babam için bile işe yaramazım." Seanslarda çok az konuştu, gelmedi veya erken çıktı. Hafta sonlarını kendi kendine geçirdi. Benim çok az ilerleyebildiğim, onun da sessizlikleri zor yaşadığı zor bir dönemdi. Seanslarda fiziksel bir sıkıntı-

sı varmışçasına divanın üstünde kıvranıyordu. Onu anlamak için çabalarımı saldırı olarak algılıyor ve tepki veriyordu; adeta onu cezalandırmamı ister gibiydi.

62. Bu durum analizinin beşinci yılında uzun bir ara verene dek devam etti. Onunla ilgili çok kaygılıydım ve ihtiyaç duyabileceğini düşündüğüm için telefon numaramı vermek istedim. Telefon numaramı kullanmayacağını söyledi. Geri döndüğünde analizde olmaması gerektiğini, hiç bir şeyin ona yardım edemeyeceğini söyleyerek başladı. Aynı zamanda sonunun hiç evlenmemiş teyzesi ve benzerlerine öngörüldüğü gibi yalnız ve çocuksuz bir hayat olmasından korkmuştu. Çocuğunun olmayacağından korkuyordu, çünkü içini çürüten pisliğin içselleştirdiği bir yansıtma değil de, içini yok eden gerçek bir kanser olmasından korkuyordu.

63. Konuyu etraflıca tartıştıktan sonra, sağlık kontrolünden geçmeye karar verdi, hayretle ve büyük bir rahatlama ile sağlıklı olduğunu anladı. İstismar edilen kimselerin büyük olasılıkla kendi çocuklarını istismar ettiğini duyduğu için, sahip olabileceği tüm çocuklar için kaygılıydı. Kendi çocuğuna böyle bir şey olmasını asla istemezdi. Bedeni ile ilgili kaygısını ve diğer korkularını anlamaya çalışmak ona güven veriyor gibiydi ve kendine daha iyi bakmaya başladı. Bir koşu kulübüne katıldı. Hem çok başarılı oldu, hem de eğlendi. Yarışlarda iyi sonuçlar almasıyla hissettiği yeterlilik duygusu çok canlandırıcı bir etkide bulundu. Analizi bitirmek istediğini iletti. Analizinin altıncı yılındaydık.

64. Kulüpten birisi ile tatmin edici bir ilişki yaşamaya başladı ama bu ilişki onu kaygılandırdı. Erkeğin ilgisi azaldığında kendini suçladı ve içine çekildi. Seansta oyun oynarcasına, benimle bebek yapma fantazisini araştırmaya başladı. "'Niçin bana bir bebek vermiyorsunuz?" Babasız bir bebek istiyordu. Babanın olmadığı ama istismarın da olmadığı bir durum olacaktı. Benim ona bir bebek vermeme dair fantazisinde cinsellik yoktu. Cinsel ilişki olmadan gebe kalmak istiyordu. Sevecek birisine sahip olma ihtiyacını araştırdığımda, istismar edilmeyeceği ama kendisine cevap verecek bir ilişki aradığını gördük; bir bebek örneğin, anneye ihtiyaç duyacak ve onu sevecek biriydi. Bebeği bir kız çocuk olarak hayal ediyordu. Bebeğin erkek de olabileceğini hatırlattığımda şok oldu. Onu sevecek birine olan ihtiyacını ve geçmişte bilmediği bir

sevgi ile parçası olacak çocuğa bakma ihtiyacını tanımlamamı, hevesini kırmak olarak algılamıştı. Bir bebeğe nasıl bakacağına dair planlar yaptı ve sonunda bir suni döllenme kliniğine başvurmaya karar verdi.

Sonlandırma

65. Analizinin sekizinci yılında suni döllenme kliniğine gitmeye devam etti ve sık sık seanslarını kaçırdı. Hiç bir zaman bitirememekten korktuğu için, analizini kesmek veya bitirmek istedi. Bunun gerçekten arzusu olduğunu fark ettim, saygı göstermeliydim, böylece haftada üç kez görüşmek ve sonra bitirmek üzere bir düzenleme yaptım.

66. Gebe kalma denemeleri hakkında konuşmak onun için kolay değildi. Her ay gebe kalmaması büyük bir hayal kırıklığı idi.

67. Sonunda bir bebek sahibi olmanın niye bu kadar önemli olduğunu anladım ve kendimi çok aptal hissettim. Bu sadece, kendine verilen hasarı bebek üzerinden tamir etme çabası değildi. Gebe kalmak onun için bütün ve hasarsız bir kadın olduğunun, içinde sadece pislik olmadığının onaylanması olacaktı. Aynı zamanda alamadığı intikamın yerini tutacaktı. Babasına, ona veya başka bir erkeğe ihtiyacı olmadan gebe kalabildiğini gösterecekti.

Tartışma

68. Bu yazıda Sonya'nın neredeyse kendini tamamen yıkan ensestüel yaşantıları ile uzlaşma mücadelesindeki gelişmeyi göstermeye çalıştım. Büyük bir cesaret ve kararlılıkla hayatının yıkıntıları arasından bir şeyleri kurtardı. Analizinin erken dönemi; onu istismar etmeyecek ve yıkıcı dürtüleriyle baş etmesine yardımcı olabilecek güvenilir nesneler olabileceği düşüncesini yaratma mücadelesine karşılık geldi. Hazır olup da kendi sözleriyle istismarı anlatmaya başladığı noktada kendini anlamaya veya hayatını anlamlandırmaya başladı.

69. İstismar yaşantısını bana iletmediği halde bunu biliyor olma hissi bana ağır gelmişti. Ama geriye baktığımda bu his beni onun başına gelenlerin fantaziden ibaret olduğuna dair bir düşünceden korudu. Bu da ona ve analizine çok zarar verebilirdi. Analizinin büyük bir kısmı bir onarım deneyimiydi, yani oyun duygusunu yeniden inşa etmek ve Sonya'yı değerli kılmak. Analiz, istismarın yeniden tekrarıydı. Sonya orada uzanıyor ve sessizce acı çekiyordu. Zaman zaman öngörülemez ve tehdit

edici bulduğu tarzda davrandım veya konuştum. Bu deneyim, ortaya çıkan farklı sonucuyla yararlı oldu; öyle ki yardım edilmiş ve istismar edilmemiş hissetti.

70. Her şeyden fazla babasına olan bağı beni her zaman şaşırttı, çünkü hiç bir zaman onu özen gösteren bir baba olarak tanımlamamıştı. Sonra fark ettim ki babasına olan bağlanması sadece ümitsiz bir ihtiyaçtan değildi, intikam arzusunun sonucuydu. Böylece Sonya kendi hayatı üzerinde kontrol kurabiliyordu ve bu onun için çok önemliydi. Son intikam, onsuz bir bebek sahibi olmasıydı. Belki, aynı zamanda, benim bebeğimi yapay döllenme ile edinerek, benimle olan ilişkisini korumaya çalışıyordu. Tedavi bittiğinde hâlâ gebe kalmaya çalışıyordu. Daha sonra bana teşekkür etmek için yazdığında, üç aylık hamile olduğunu da bildirdi.

Kaynakça

Affeld-Niemeyer, P., Wharton, B., Marlow, V. (1995) "Trauma and Symbol: Instinct and reality perception in therapeutic work with victims of incest", *J. Anal. Psychol.*, 40:23-39.

Ahbel-Rappe, K. (2006) "I no Longer Believe": Did Freud Abandon the Seduction Theory?, *J. Amer. Psychoanal. Assn.*, 54:171-199.

Freud, S. (1912) "On the Universal Tendency to Debasement in the Sphere of Love", *Standard Edition*, 11, 189-190.

Joachim, N. (2009) Overcoming Childhood Sexual Trauma. A Guide to breaking Through the Wall of Fear for Practioners and Survivors, by Sheri Oz and Sarah-Jane Ogiers, The Haworth Press, New York, London, Oxford, 2006, s.308.

summaries

Language Disorders: Their Impact on the Child's Mental Process and Therapeutic Approaches / Laurent Danon Boileau

Speech disorders have a very important impact on the psyche of the child. All type of dysphasia do not have the same effect. Some enhance excitement, other constitute a decisive incitation to psychosis. In the work with a child affected by such difficulties, it is decisive to help the child to recover the non verbal communication prior to any other attempt.

Language Development in Newborn and Baby Talk / Talat Parman

The human being relates to sound very early; it starts during the intra-uterine life, the fetus is enveloped by a sound bath. The fetus hears his mother's voice and also her body's sounds. Mother's voice is an important element of the continuity between intra-uterine and extra-uterine life. For French psychoanalyst Didier Anzieu "voice envelope of the self" is a part of the "skin-ego". Anzieu describes how the mother talks to her baby while she is breastfeeding, handling and holding him. The relationships established by the voice can also explain to us the importance of music as a rhythmic sound in human life. During the development of the newborn's language, it is also important that the parents mimic the baby's voice. It is called "baby talk". Language is the product of mutual imitation between baby and his environment.

Words to Utter it: from Act to the Word / Françoise Feder

Thanks to two clinical cases of adolescents whose problematic is dominated by acting to the detriment of language, the author essays to demonstrate in what consists the therapeutical procedure to adopt with these patients marked by a deficit of presentation and metallization. In one of the cases, the author refers to the clinic of trauma and borderline states, that is the clinic of negativity beyond the field of neurosis. With this kind of patients, the analyst should proceed to a veritable work of figurability in order to allow the transformation of drive impulses of the

Id to unconscious representations of the Ego and the transformation of thing presentations to word presentations. Thus the objective of the work is to facilitate the passage of force to meaning, the quantitative to qualitative. The illustrated cases subscribe in the framework of a clinic of adolescence, which requires frequently, even with ordinary adolescents, an adapted therapeutical approach. In fact, in this crisis of passage that corresponds to adolescence, the risk of being overwhelmed by excitation is high. With the question of the quantitative, temporality and identity construction become central issues. For the adolescent, the access to a language that he can share with the adult goes together with the integration of temporality and appropriation of his identifications. In the two clinical cases that the author develops, she tries to demonstrate the aspects that correspond to the work of presentation and subjectivation during these treatments.

The Adolescent's Creative Language / Zehra Karaburçak Ünsal

A case story about a young girl whose mother was diagnosed manic depressive disorder has been analyzed in accordance to Julia Kristeva's conception of adolescence as an open psychic structure rather than a chronological stage.

The young girl who was unable to speak directly about herself and her own life and history was desperately seeking to merge with the analyst, longing to be understood by her without being obliged to use words. The analyst chose to maintain this illusion of merging for a certain time. This helped the patient to talk about herself indirectly by bringing to the sessions materials about different artistic creations such as films, paintings, novels. Especially speaking about her deep love towards a famous rock singer, Kurt Cobain who committed suicide, enabled her to work about her mourning concerning her internalized melancholic mother.

The Diary of a Psychological Counselor "If the Unconscious of the Counselor Were Put to Words" / F. Göver Kazancıoğlu

Working as a psychological counselor in a school setting implies many complicated issues. It's not only a working place, it is also a place that is surrounded by children, maybe we can say in a different way that

"it is surrounded by our childhood". That is why working as an adult in a school setting can reveal consciously and of course unconsciously many interpersonal issues.

The experiences of the adults with children in the context of the school and with respect to transference and counter-transference are analogous to the psychoanalytic process and are considered within the frame of a diary.

Violence and Creativity / Zehra Karaburçak Ünsal

It is a common mistake to mix violent behavior with the violence of drives. But the latter is necessary in human life because it constitutes one's strength for self-realization and becoming a subject. The destiny of each human is characterized by a life long process of reconciliation between accepting the violence of desires and rejecting destructive violence.

Creation happens at a point where one neither gives up the fulfillment of his desires nor lets himself be driven to a chaotic state by transgressing the rules of reality. Creation happens when, in order to resolve this tension, one succeeds to find original ways of expression which are not the drives themselves but their symbolic representations.

The adolescent is an artist because the adolescence itself is a process of creation. That is why he suffers from all the conflicts and psychic tensions similar to those we encounter in artists creating something. The adolescent struggling with his inner tensions stemming from the search for fulfillment of his desires and the fear of consuming thus destroying his idealized love objects, tries to find ways of expressing himself by drawings, by styles of dressing up, by rehearsing love relations in some theatrical acts as if he were on a stage etc..

One of the best ways of expression is the use of humor; and also the theme of monster is a typical figure in which the adolescent plays with questions concerning sexuality, identifications and gender identities.

Tracing Ferenczi and Language Difference Between Generations / Talat Parman

If we want to discuss the importance of language for the child who goes to school, then we should refer to the famous article of Sandor Ferenczi. This article was presented during the Wiesbaden Congress

(September, 1932) and the title was "Confusion of Tongue between Adults and the Child. The language of Tenderness and Passion." Ferenczi believed that the persistent traumatic effect of chronic overstimulation, deprivation, or empathic failure in childhood is what causes psychic disorders. According to this concept trauma develops as a result of sexual seduction of the child by a parent or authority figure. The confusion takes place when the child plays, in an infantile way, the role of spouse of the parent. The pathological adult interprets this infantile and innocent game according to his adult "passion tongue" and then forces the child to conform to his "passion tongue". Ferenczi described also the introjection of the adult's guilt by the child, which leads to confusion, loss of confidence in his own perceptions, and fragmentation of personality, particularly devastating when traumatic shock has been incestuous.

"Dead Poets Society", film adaptation of Kleinbaum's novel is a good example for this language confusion between generations, between the adult teacher and his adolescent students.

Language of the Youth or Mercury Fur / Alper Şahin

Language is able to provide meanings for human beings to survive. In this survival process the elaboration of the language by adults, provides youth an ability to understand themselves. The origin of this ability goes back to infancy, to the relationship of the baby and the mother. She is able to grasp the affects of the infant and translate them into words. The child is surrounded by this envelope of meanings and learns to relate words to thoughts, feelings and behaviors. Later during adolescence this ability will be allow youth to establish a self understanding. Otherwise as indicated in some artifacts of Ridley, Golding, Passolini, Haneke, youth without the meanings of language, turns to be exterminators since they can not find any meaning to their thoughts, feelings and behaviors. Thus the school as a center of language use and teachers are able to help adolescents to find their meanings thanks to the use of opportunities of language. Teachers may function as basic caregivers for the adolescent, who is a new born in the life of the adults.

Who speaks? Who looks? Who feels? Point of view in Autobiographical Narratives / Tilmann Habermas

In this paper, the author aims to substantiate Freud's claim that neurotic illness creates gaps in autobiographical narratives in terms of the narrator's stating and inducing perspectives. He sketches out the role of narrative perspective and the joint taking of a shared perspective by analyst and patient in psychoanalytic therapy. He introduces four ways of representing perspectives in narratives. Three degrees of narrative distortion are exemplified by three excerpts from life narratives and explored in terms of narrative perspective representation. The most comprehensive perspective representation is achieved in the first example by explicitly stating the present perspective of the narrator, as well as the past perspective of the story's protagonist by use of mental verbs. In the second narrative, exclusive use of linguistic forms for inducing the protagonist's perspective both overwhelms the narrator and gives the listener an incomplete picture of what happened. Inconsistent motives, denial of responsibility and omission of detail render the third narrative even more difficult to follow. The author discusses the clinical significance of this exploratory analysis of perspectives in narratives in terms of claiming responsibility for one's past action and of level of defense mechanisms, and by highlighting the emotional impact on listeners, which the author suggests is the stronger the more perspectives are left out. He discusses analogies to counter-transference. The analysis of narrative perspectives offers an approach for systematic research in psychoanalytic practice.

Helping Women Become the Mothers They Hope to be / Frances Thomson Salo

The paper describes clinical work with women who have children and are experiencing difficulties in their relationships with them. It draws on material from psychoanalysis, individual and group psychotherapy and short-term analytically-informed interventions with bonding and attachment issues in women attending a maternity hospital. The paper provides a clinical overview of the field, and while much applies to fathers the focus is on mothers, and on the early years. The term 'mothers' is used in the widest possible sense, and the many paths

to motherhood are acknowledged e.g. adoption, IVF, surrogacy and so on. The therapeutic interventions include helping mothers feel that they are parents even if they do not raise their child or if they come for psychoanalytic help long after the ungrieved loss of fetus or child. There can be many difficulties in the path of motherhood including child sexual abuse, rape, depression, mental illness, and drug addiction. Current external difficulties range from lack of support and poverty, to being shackled in prison. While there are cultural differences worldwide in views on motherhood and mothering, it is likely that some of the ideas presented here are generally applicable.

Notes on the Analysis of a Victim of Incest / Robert Salo

There are many young people who have suffered sexual assault or incest who never reveal it. Yet it may cast a dark shadow over their entire lives. One cannot overestimate of the impact the intense shame the young person experiences, and how disruptive this can be. The very fabric of the family environment that operates before the incest occurs, and how this moulds the internal life of the subsequent victim can affect profoundly how these events are psychically managed.

In any therapy there is no getting away from realities and these affect the relationship between therapist and patient. If the analyst is an older man and the analysand is a younger woman, this will affect how the therapeutic relationship develops, how trust develops, and with someone who as a child has been sexually assaulted by a parent, whether or not disclosure is at all possible. How one manages it as a male therapist can be even more problematical. This account tries to address some of these issues.

ISBN 978-605-5809-30-0
9 786055 809300
ISBN: 975-6947-36-5 [TK.No.]
ISBN 978-605-5809-30-0 [20. Cilt]